

Stanislovas Abromavičius

**ŽALIO VELNIO
TAKAIS**

Stanislovas Abromavičius

ŽALIO VELNIO TAKAIS

Kaunas 1995

UDK 947.45.08
Ab89

© Stanislovas Abromavičius, 1995
© Skyrius „Kalba KGB archyvai“ Gintaro Vaičiūno, 1995

Redagavo Vlada Lukenskaitė
Recenzentas Benediktas Trakimas

Stanislovas Abromavičius ŽALIO VELNIO TAKAIS

SL 509. 1995 05 15. 13 sp.l. Tir. 2000 egz. Užsakymas 50.
Leidžia laikraštis „SAJŪDIS“, Bažnyčios g. 4, Kaišiadorys.
Spaustuvė „MORKŪNAS ir K^o“, Studentų g. 54, Kaunas.

ISBN 9986-706-00-9

KAIŠIADORIŲ KRAŠTO ISTORIJA

Administraciniu Trakų apskrities centru Kaišiadorys tapo tada, kai lenkų legionieriai okupavo Vilniaus kraštą. Gera miestelio geografinė padėtis (netoli Vilniaus-Kauno vieškelis, svarbus Peterburgo-Varšuvos geležinkelio mazgas, išsišakojantis į Kauną ir Jonavą, Nemuno ir Neries upės) ne tik teikė patogumus pokario metų ginkluotam pasipriešinimui rusiškai okupacijai, bet ir sudarė didelių problemų prastai ginkluotiems, kovos patyrimo neragavusiems jaunuoliams. Tų sunkių laikų liudytojai mena, kai NKVD kariuomenė išsilaipindavo plente tarp Vievio ir Žiezmarių, o laivais atplaukę Nerimi šukavo miškus, artėdami vieni prie kitų. Didžiausias ofenzyvas kareiviai vykdavo su tankais ir savaeigiais pabūklais. Kas suspėdavo sumėtyti pėdas ir pergudrauti priešą, tas likdavo gyvas, o jei reikėdavo eiti į atvirą mūši...

Sako, kad kareivių žūdavo daugiau nei partizanų, bet tai buvo menka paguoda lietuviui. Kaimų žmonės pasakojo, kad susirėmimuose su partizaniais jie matydavo raudonžvaigždžius papulkininkius, pulkininkus. Net generolų juostomis besididžiuojantys vadai vesdavo pavaldinius į mūšius prieš partizanus. O tai jau ne pergalingosios raudonosios armijos pulkai, bet ištisos divizijos...

Žmonės bijojo ateinančiu išvaduotojų, nes žinojo jų žiaurumą. Jį buvo patyrę 1941 metų birželio 15d., kai į sunkią tremtį buvo išvežti tūkstančiai kaimų ir miestų inteligentų.

Mūsų pasidavusi valdžios viršūnėlė 1944 m. liepos 5 dieną paskelbė LTSR aukščiausiosios tarybos prezidiumo, LTSR liaudies komisarų tarybos ir LKP(b) CK atsišaukimą, kuriame be kita ko melavo: "... Per trejus metus vokiečiai ir jų bendrininkai nuodijo lietuvių tautos dvasią ir sąmonę niekingais melais apie tariamus „bolševikų žiaurumus". Dabar jie ypač smarkauja, skleisdami paskalas, esą Tarybų valdžia persekiojanti visus, kurie pasiliko vokiečių okupuotoje Lietuvos teritorijoje, esą bolševikai išgabensią šimtus tūkstančių lietuvių į Rusijos gilumą ir panašias nesąmones (...) Netikėkite tais hitlerininkų gandais... ".

Šiandien dar kai kas norėtų ginti A. Sniečkaus, J. Paleckio ir kitų veikėjų išdavystes už tariamą indėli į lietuvybės išsaugojimą per dešimtis sovietinės okupacijos metų. Tai būtų pagarba žmogžudžiams, nes vien 1944 metų rugpjūčio - gruodžio mėnesiais - lietuvių išseivijos mokslininkų A. Damušio ir J. Pajaujio- Javis duomenimis (žr. 1989 12 09 „Literatūra ir menas") - buvo nužudyta ir deportuota 37 tūkstančiai lietuvių. Tai jie, kovoję ir žuvę Lietuvos žemėje prieš raudonusius

okupantus, tą lietuviybę ir išsaugojo. Nors pastarųjų metų politiniai įvykiai, sujaukę Lietuvos gyvenimą, nuvilia...

Didžiosios kovos partizanų apygarda išgyveno sunkią Juozo Markulio-Erelio išdavystę, kai jis 1947 metų pradžioje sunaikino daugeli rezistencijos vadų, išsklaidė būrius ir kuopas. Gal dėl to tiek nedaug išliko rašytinių šaltinių (dokumentų, leidžiamų laikraščių, nuotraukų), nerašė atsiminimų ir pagrindiniai tų kovų veikėjai...

Šioje knygoje pateikiami archyviniai duomenys ir žmonių atsiminimai apie Didžiosios Kovos apygardos formavimąsi, partizanus ir jų vadus. Pagrindu imta „A“ rinktinė, kovojusi dabartinio Kaišiadorių rajono teritorijoje, Čiobiškio krašte, Trakų rajono šiaurinėje dalyje. Pagal to meto liudytojų pateiktas žinias, turimus rašytinius šaltinius pateikiame žuvusių „A“ rinktinės partizanų ar jų ryšininkų sąrašus. Tai toli gražu ne visos pavardės, kurios turi išlikti mūsų atmintyje. Paieškos tęsiasi.

Pagal VSK (KGB) archyvinėje medžiagoje esamus pranešimus, ataskaitas, pažymas, rezistencijos būrių ir partizanų skaičius 1944-1948 metais yra gerokai sumažintas. Apie tai turi žinoti kiekvienas, kuris susipažins su knygoje pateiktais skaičiais.

Stanislovas ABROMAVIČIUS

1995 m. gegužės mėnuo

SU GINKLU PRIEŠ PAVERGĖJUS

Prologas

Lietuvai teko sunkūs išbandymai. Mūsų tautos istorijos puslapiai išmarginti kovų už savo laisvę aukomis. Mename 1918-uosius, kai Lietuva sukūrė Nepriklausomą valstybę. Tada ėmėme bėgti nuo savo vyžotos praeities, sukūrėme normalios tuolaikinės valstybės struktūras, turėjome ne tik savas pasiuntinybes, kariuomenę, bet ir besivystantį meną, literatūrą. Ir niekas neabejojo, kad laisvė atneš ne tik tautos suklestėjimą, bet ir sulysins mūsų gyvenimą su išsivysčiusių šalių lygiu. Baugiai dairėmės į didžiųjų pasaulio valstybių - tarp jų Vokietijos - pretenzijas mums, nesuprasdami, kad mūsų valstybei šermentys ruošiamos Rusijoje. O Molotovo-Ribentropo paktas su slaptaisiais protokolais - buvo jau skambus tų šermentų akordas.

Kuo skyrėsi vokiška propaganda nuo rusiškos? Bolševikai vartojo klastą, apgaubę, demagogiją. Tariamai nesikišdami į užgrobtų šalių gyvenimą, gerai išvystyta propaganda lyg mūsų noru naikino viską, kas okupantui buvo priešinga.

Vokiečiai buvo ciniškai atviri. Jie į mažesnes tautas žiūrėjo kaip į savo pastumdėles, o žydus naikino atvirai.

Dvi taktikos, du juodi tautų naikavimo būdai.

Nuo senų senovės lietuviui buvo brangiausia laisvė. Kiek nusi-vylimų, kiek tragedijų pragyventa jos netekus!

Ivažiavus Lietuvon Stalino tankams ir ruošiantis rinkimams į tariamą „liaudies seimą“, Nemuno žemėje okupantai nekalbėjo apie ūkių suvisuomeninimą. Žemės ūkio ministras Mickis 1940 m. birželio 22 d. užtikrino: „Toji jūsų žemė, kurią jūs esate amžiams persunkę prakaitu ir krauju, yra jūsų ir pasiliks jūsų“. (J. Brazaitis, Raštai, VI tomas, psl. 47). Tačiau jau po dešimties dienų atsargiai pradėta kalbėti apie ūkininkų žemės nusavinimą, paliekant jiems iki 50 ha. Taip kalbėta dar 1939 10 10, sudarant Maskvoje Lietuvos - SSSR „savitarpio pagalbos sutarti“. Niekas Lietuvoje nežinojo, kad diena anksčiau pasirašyta Maskvoje priešsovietinio elemento likvidavimo Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje instrukcija. Ji vėliau buvo perrašyta mūsų krašte ir patvirtinta A. Sniečkaus, A. Guzevičiaus, Gladkovo. Paskui prasidėjo deportacijos, masiniai areštai.

Klastos viršūnė buvo 1940 07 21, kai „liaudies seimas“ nutarė prašyti priimti Lietuvą į SSR sudėti. Jau tą pačią dieną Lietuvos atstovai

Berlyne, Buenos Airese, Londone, Romoje, Stokholme, Vašingtone įteikė protesto notas prieš SSSR okupacinius veiksmus.

Lietuvos patriotai jau daug anksčiau prognozavo būsimą okupaciją. Buvo platinami lapeliai, Kaune ėjo rotatorinis laikraštis „Laisvoji Lietuva“.

1940 10 09 Kaune įvyko slaptas patriotų susirinkimas, kuriame buvo nutarta: a) apjungti tautą tokiu tankiu organizuotos rezistencijos tinklu, kad būtų užkirstas kelias NKVD provokacijoms išryškinti aktyvųjų tautos elementą, b) ruoštis būsiamam karui, kad juo pasinaudodami atgautume nepriklausomybę (L. Prapuolenis „Draugas“ 1951 06 23).

Tuo tikslu susikūrė „Lietuvos Aktyvistų Frontas“ (LAF). Vilniuje ir Kaune buvo štabai, kurie turėjo organizuoti sukilimą prieš sovietus. „Sukilimui pasiruošta gegužės 1 d., kai per ryšininkus gauta žinia, kad karas prasidės gegužės pradžioje, vėliau teko nusivilti ir sukilimo datą atidėti. Nors birželio mėn. sovietų įvykdyti masiniai trėmimai ryšius apardė, bet kartu sukėlė didelį pasipiktinimą visoje tautoje dėl okupantų žiaurumo „(A. Damušis „I laisvę“ Nr. 25-62).

Kauno sukilimas

Jau karo išvakarėse Lietuvoje esantys NKVD daliniai susidūrė su LAF ginkluotėmis. 1941 metų birželio 16-18 dienomis buvo pasiruošę partizanų daliniai iš Šiaulių, Utenos, Marijampolės. Prienų apylinkėse buvęs 20 asmenų dalinys su dviem kulkosvaidžiais ir kitokiais ginklais (ten pat, pls. 64-65).

Mūsų žiniomis Kaišiadorių rajono teritorijoje tokių formuočių irgi buvo. Jos tikrai veikė Livintų, Lomenių apylinkėse. Tai buvo paprasti valstiečiai, turėję ginklus ir pasiruošę pasipriešinti sovietinei armijai traukiantis. Tačiau, negavę komandos ir esant ypatingai dideliame sovietų kareivių žiaurumui, į susirėmimus nepakilo.

O tuo tarpu Kaune...

„Didvyriškos veiklos valanda atėjo sekmadienį, 1941 06 22 dienos rytui auštant. Ryšininkų pranešimai ir mūsų spėjimas pasitvirtino. Aktyvistų daliniai, kurie dėl artėjančios lemiamos valandos buvo išpėti... LAF štabo dalis susitelkė chemijos institute... Naktį iš sekmadienio į pirmadienį iš chemijos instituto buvo išleista ryžtinga ginkluota aktyvistų grupė... Jie sunaikino sovietų armijos ryšių stotį, kariško telefono centrą Marijampolėje, užėmė centrinio pašto rūmus ir telefono - telegrafo centrą.

9 val. 28 min. LAF vyriausiojo štabo vardu LAF įgaliotinis Leonas

Prapuolenis paskelbė Nepriklausomos Lietuvos atstatymą ir laikinosios Lietuvos Vyriausybės sudėtį. Sugiedotas Lietuvos himnas. Sukilimas užgimė visame krašte" (J. Brazaitis, Raštai VI tomas, psl. 66-67).

Besitraukdamos sovietinės armijos neturėjo laiko šturmuoti patriotų užimtų pastatų. Jie paniškai traukėsi į rytus, nuklodami kelią gyventojų lavonais. Pažymėtinos Pravieniškių priverčiamųjų darbų stovyklos kalinių ir prižiūrėtojų žudynės, kur aukomis tapo apie 500 žmonių... Dar beveik tiek jų buvo nukankinta sodybose, sušaudyta pagal komunistinio aktyvo nurodymą.

Tris dienas Kaunas buvo sukilėlių rankose. Tik ketvirtadienį čia atėjo vokiečiai, tokie pat okupantai, stoję prieš Lietuvos valstybingumą. Vis tik šešias savaites laikėsi laikinoji Vyriausybė, bet, nematydama savo darbo prasmės, 1941 08 05 d. ji savo veiklą sustabdė.

Prasidėjo rudoji okupacija.

Kruvini raudonosios armijos pėdsakai

... Keturiasdešimt pirmieji lietuviui buvo kupini negandų. Pasikeitė pinigai, žmogus už litą tegavo devyniasdešimt rusiškų kapeikų, nors faktiškai rublio perkamoji galia už litą buvo 3-4 kartus mažesnė. Banke buvusius Lietuvos gyventojų pinigus be ceremonijų pasisavino atvykėlių iš rytų sudaryta vyriausybė, virš tūkstančio litų indėliai buvo tuoj pat konfiskuoti. Prievarta dar buvo brukamos obligacijos. Žmogus liko be pragyvenimo šaltinio, rublis Lietuvoje tapo toks pats, kaip ir Rusijoje - bevertis.

Stasys Klimas buvo tik ką atitarnavęs kariuomenėje. Gyveno su tėvais Rumšiškių pašonėje, todėl pasaulio naujienas neblogai žinojo. Žemę apdirbti buvo kam ir be jo, todėl akys nukrypo į Pravieniškes. Čia buvo įsikūrusi Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo stovykla. Trijų hektarų plote, aptvertame spygliuota viela, su sargybos bokšteliais kampuose, buvo laikoma 450-500 smulkių nusikaltėlių. Netoliese esančiame durpyne jie kasė ir džiovino kurui durpes.

Įsitaisyti čia dirbti buvo ne taip paprasta. Pirmiausia todėl, kad mokėjo gerą algą. Stasį Klimą rekomendavo Zigmas Litvinskas iš Užtakų kaimo, kuris 1940m. ne tik vedė jį į Pravieniškių lentpjūvėje, bet buvo savas žmogus ir valsčiuje...

1941 metų birželio 26 dieną, apie 15 valandą prie Pravieniškių Priverčiamųjų darbų stovyklos privažiavo sunkvežimiai ir sustojo pamiškėje. Sargybos poste prie vartų tada stovėjo Stasys Klimas.

Iš sunkvežimio pasipylė kareiviai su raudonomis žvaigždėmis

pilotėse. Buvo jie pikti ir nekantrūs. Griežtos rusiškos komandos pasodrintos riebiais keiksmožodžiais, metaliniai užtaisomų šautuvų spynų garsai suglumino sargybini. Stasys pamatė, kad vienas kareivis jau bėga prie jo atkištu šautuvu. Žvilgtelėjęs pamiškėn, pamatė prie stovyklos tempiamus du kulkosvaidžius.

- Stoj! Streliat budu! - dar suriko jis atbėgančiam kareiviui.

-Ja tebia strelnu, matj perematj! - pyktelėjo kareivis, atimdamas šautuvą.

Tik tada Stasys suprato, kad šitie jau nieko nepasigailės.

-Ja svoj, dokument estj, - išsigandęs jis ištraukė dokumentus iš vidinės kišenės, atskyrė asmens pažymėjimą su nuotrauka ir žvaigžde.

Kareivis pažymėjimą pakišo ateinančiam leitenantui:

-Čepucha, - pasakė tas, plėšydamas dokumentą. Kareivis pastūmė sargybini šautuvo vamzdžiu mašinos link.

„Turbūt išveš,“ - pagalvojo Stasys, dairydamasis į šalis. Ir su nuostaba pamatė, kad ir kiti prižiūrėtojai suvaryti krūvon. Prie barakų pliūptelėjo šūviai. Tai darže šaudė prižiūrėtojų žmonas ir vaikus, kalėjimo tarnautojas, gyvenusias čia pat, stovykloje.

Toliau viskas vyko lyg per sapną. Stasys mašinaliai truktelėjo kareivio šautuvą, tas iššovė. Stasys suklupo, susigriebė už peršautos rankos, paskui susiritė iš skausmo. Manydamas, kad prižiūrėtojas sunkiai sužeistas, kareivis nubėgo tolyn, kur jau buvo rikiuojamos naujos aukos. Stasys pamažu šliaužė miško link...

Prigulęs prie žemės, jis girdėjo, kaip vėl sukaleno kulkosvaidis, spjaudė ugnimi automatai, pakirsdami nieko nesupratusių, dar ir kepurių su žvaigždėmis nespėjusius nusiimti prižiūrėtojus. Tik vėliau aplinkiniai gyventojai sužinojo, kad buvo nušautas dvidešimt vienas prižiūrėtojas - daugiausiai žemaičiai nuo Telšių, Kretingos ir Darbėnų. Penki jų - vietiniai, visiems gerai pažįstami:

Juozas Mikša, 28 metų, iš Pravieniškių,

Jonas Stanevičius, 26 metų, iš Pravieniškių,

Jurgis Stančiauskas, 25 metų, iš Pravieniškių,

Povilas Genevičius, 22 metų iš Rumšiškių,

Petras Ribačionka, 26 metų, iš Rumšiškių.

Prie barako gulėjo aštuonių moterų lavonai, jų tarpe sušaudyto Kazio Budrio žmona su 13 metų dukra. Per stebuklą liko gyva dviejų metų Budrių dukrelė, kuri paskui ropinėjo tarp lavonų, keldama mamą su sesute...

Tarp tų aštuonių buvo ir šešiolikmetė mergiotė iš Pravieniškių Irena Pundzevičiūtė, moksleivė, įsidarbinusi vasarai stovyklos raštinėje. Dabar gulėjo kruvinais palaidais plaukais ir siaubo išplėstomis akimis...

Ką pajuto pusė tūkstančio kalinių, su siaubu pro grotuotus langus žiūrėdami į klaikias žudynes? Tarp jų buvo Stasys Kasparas iš Kaišiadorių, šoferis, nuteistas vieneriems metams kalėjimo už tai, kad Kaune į o vairuojamas sunkvežimis partrenkė raudonarmietį. Kasparas prieš tai dirbo vaisvandenių išvežiotu ju pas žydą Ziberkveitą (dabar tame name Kaišiadoryse radijo prekių parduotuvė). Vėliau jau dirbdamas garvežio mašinistu, jis papasakos Pavilioniui, siuvėjui iš Žaslių:

- Kaliniai, matydami, kad šaudė prižiūrėtojus, galvojo, kad juos paleis. Dalykas aiškus: kalinys ir jo prižiūrėtojas yra priešingose barikados pusėse. Juo labiau, kad Pravieniškėse nebuvo nei žmogžudžių, nei užkietėjusių piktadarių. Tai valstiečiai, neatsiskaitė su pyliavomis, darbininkai, tarnautojai, apkaltinti sabotazu, inteligentai, ir patys nežinoje, už ką nuteisti...

Jau nudaužti durų užraktai, žvanga langų stiklai. Ginkluoti kareiviai rankų mostais, šautuvų buožėmis ir aštriais rusiškais keiksmams liepia visiems rikiotis prie kareivinių. Netoliese išitaisė kulkosvaidininkai. Tik tada visi suprato, jog pasigailėjimo nebus. Keli kaliniai puolė prie kareivių, žadėdami kovoti jų pusėje už Staliną, dievagojosi, jog seniai prijaučia komunistams. Juos vienu ypu atstūmė atgal.

Stasys Kasparas iškeltomis rankomis stovėjo kolonos viduryje. Akies krašteliu jis pastebėjo, kaip karininkas, duodamas ženklą budeliams, mostelėjo ranka. Akimirka anksčiau Stasys, vis dar iškėlęs rankas, suklypo. Pajuto, kaip kulkos pervėrė rankas. Ant jo griuvo kruvini lavonai. Vyriškos aimanos ir riksmas pabaidė retus Pravieniškius miško paukščius. Ir kai lavonų ir dar gyvų žmonių kalnas sustingo, pasigirdo rusiški dialogai ir šūviai:

- Smotri, ješčio dyšit!

- Streliaj ich, tak peretak!

Gyvieji, esantys po lavonais, stengėsi nekvėpuoti, kad neišsiduotų budeliams. Rusų kareivos, matyt, skubėjo, nes į krūvas lavonų ėmė mėtyti granatas. Pagaliau viskas nutilo, suriaumojo mašinos ir nuvažiavo. Sujudėjo vėl kraujuotos mėsos kalnai; štai vienas po kito kyla dar gyvi žmonės. Tačiau ir dabar juos kerta kulka. Tai karininkas, apdairus, akademijose išmokintas, paliko vieną kareivį pribaugti sužeistuosius...

- Nušliaužiau iki Pravienos upelio, - atsimena dabar Stasys Klimas.

- Nusiprausiau, atsigėriau vandens ir pasislėpiau. Pamažu atslinko gyvi likę prižiūrėtojai - atšlubavo peršauta koja Stasys Savickas, atbėgo Petras Lukošius, Stasys Girdvainis, Gečas.

Tik pavakary Pravieną pasiekė Stasys Kasparas, išlindęs iš po

lavonų. Kareiviukas jau buvo dingęs, o likę gyvi kaliniai pasklido kas sau. Ant geležinkelio pylimo sutiko anksčiau kartu dirbusį Čepkauską, tačiau vienas kito jau nepažino. Tik perrištas ir jau atgavęs jėgas, Stasys Kasparas sužinos, kad stovyklos viršininkas Komaras neišvengė Dievo bausmės. Tai jis, karui prasidėjus nesutiko paleisti kalinių, o nutarė juos perduoti naujai valdžiai. Po kelių dienų jo lavoną ras už poros kilometrų nuo stovyklos - žudikai nenorėjo palikti gyvo liudininko...

Žuvusių kalinių tarpe buvo ir Petras Maleckas, kaišiadoriečio Čiočio žentas. Daugiau apie jį nieko nežinoma. O gal kas jį dar prisimena?

Laidojo raudonojo teroro aukas po kelių dienų. Vienus išsivežė giminės, kitus jau atpažinti buvo sunku, trečiųjų giminėms niekas nepranešė. Padarė bendrą kapą. Ilgus metus buvo draudžiama apie tai užsiminti, buvo bandoma sukurti fantastišką versiją, kad tai ne raudonosios armijos kariai šaudė savuosius, o persirengę vokiečiai. Plečiantis Pravieniškių kalėjimui, sako, kapo vietoje pastatytos katilinės ar Dievas žino kas...

...Visas raudonosios armijos kelias 1941 metų birželyje nuklotas nekaltų žmonių lavonais. Baniškėse jie nužudė Vinčą Ilicką, Kazį Ulozą, Joną Dubosą.

Kruvini to meto įvykiai sukretė Palomenę. Čia vietos aktyvistų lydimi kareiviai išibrovė į kleboniją, tikėdamiesi rasti pasislėpusių žmonių. Rado tik išsigandusius ir susispietusius aplink kleboną bažnyčios tarnus. Kunigas Jonas Tutinas tada turėjo apie 45 metus, jaunystėje pats tarnavęs rusų armijoje, kariavęs Turkijoje, matęs šilto ir šalto, gerai mokėjęs rusiškai. Tačiau ir tai neišgelbėjo jo nuo aktyvistų bei kareivių smurto. Jie sušaudė vargonininką su nėsčia žmona, o kleboną peršovė ir subadė šautuvų durtuvais.

Lomenių kaime gyveno našlės. Ievos Ambrazevičienės šeima. Turėjo žemės gabalą, didelę trobą ir vaikus tokius, kaip visų. Jie čia ir glaudėsi, nors dukros buvo nutekėjusios kitur. Tada Vincas jau buvo našlys, apie 42 metų amžiaus. Jonas tik ką vedęs, 35-erių, o jauniausias Antanas Lomeniuose tik atostogavo, nes mokėsi žemės ūkio mokykloje, buvo dar nevedęs ir turėjo 27 metus.

Ambrazevičiai sodelyje buvo pasidarę slėptuvę, ten sunešė visą turta, tačiau slėptis patys nutarė griovyje prie Bedricos upelio. Antanas liko troboje, o Jonas, skubėdamas į slėptuvę, prisiminė tabaką palikęs. Taip ir grįžo atgal.

Vienas Dievas žino dabar, kuo neįtiko broliai Lomenių aktyvistams ir rusų kareiviams. Nežinom, ko brolių klausinėjo, kuo kaltino. Kareiviai skubėjo, aiškintis nebuvo kada. Jiems pasitraukus, žmonės rado Vinčą

sudrąskytą granatos. Joną prie trobos subadytą durtuvais, o Antaną prie Lomenos nušautą. Būtų gal dar daugiau Lomeniuose aukų, tačiau baudėjus išbaidė vokiečių lėktuvai.

Laidojo brolius visus kartu be karstų Lomenių kapinaitėse, suvyniotus į antklodes. Artimieji pastatė paminklą ir įrašė akmenyje: „Komunistų nužudyti...“ Tuoj po karo raidės iš paminklo išnyko. Kas gi buvo tie Lomenių aktyvistai?

Pateikiame skaitytojams ištrauką iš „Į komunizmą“ (Kaišiadorių raj.) laikraštyje 1987 07 11 išspausdinto straipsnio „Raudoni vėliavų šilkai“: „Naujiesiems valdymo organams reikėjo ištvermingų, užsi-grūdinusių kadru. Tokie jie buvo Lomenių bei aplinkinių kaimų komunistai ir komjaunuoliai. Ir visi jie ėmė dirbti įstaigose... Neišvengė jų (baltaraiščių - S.A.) kulku ir lomeniečiai, nesuspėję pasitraukti į Tarybų šalies gilumą. 1941 m. liepos 7 d. prie Lomenos upelio, (...) sušaudė aštuonis komunistus: Michailą Michailovą, Aleksejų Fiodorovą, Adomą Karpavičių, Bernardą Valkavičių, Stasį Žizliauską, Ulijaną Kuznecovą, Ananijų Vasilevičių ir Stasį Valkavičių..Kruvina Lomenių žemė... Už kraują krauju sumokėta.

Kruvinas raudonųjų kareivių kelias nusitiesė į Paparčių apylinkes. Čia, Mitkiškių, Aleksandriškių, Paikių, Sarvituto kaimuose, surinko vyrus ir žiauriai nukankino. Jiems buvo „išbadytos akys, nupjautos nosys, ausys, išsukinėti rankų pirštai kabojo tik ant odos, nugarose išrėžta po du rėžius... Kazį Čiūrą rado durtuvu prismeigtą prie žemės. (Žr. „Gimtąjį kraštą“ 1989 m. Nr 4 (1141).

Sunku patikėti tokiu žiaurumu. Net vokiečiai, kurių žvėriškumas plačiai žinomas, nežudė žmonių tokiais sadistiškais būdais.

Ši informacija iš 1991 m. „Kario“ laikr. Nr. 20 : „1941 metų birželio 26 dieną susirėmime su rusais Kruonyje žuvo partizanas Alfonsas Maciulevičius, buvo nužudytas Kazys Bronius Kriaučiūnas, Pranas Šarūnas, Adomas Tauras ir Juozas Čepulis. Vieno nužudytojo pavardė nežinoma.“

Vietinė rinktinė

Karo pabaigoje generolas Povilas Plechavičius bandė sudaryti vietinę rinktinę, kovai už Lietuvos Nepriklausomybę. Į ją stojo kelios dešimtys Kaišiadorių rajono jaunimo, nes tikėjosi eina kovoti už Lietuvą. 1944 m. 02 13 d. buvo bandoma patvirtinti tokią rinktinės kario priesaiką: „Aš, vietinės rinktinės karys savanoris, Visagalio Dievo akivaizdoje prisiekiu, kad nesigailėsiu savo jėgų ir gyvybės, ginsiu Lietuvos žemę nuo bolševikų banditų. Tam stropiai vykdysiu visus

viršininku įsakymus, būsiu narsus ir sąžiningai atliksiu savo tarnybos pareigas, kaip dera doram ir garbingam Lietuvos kariui. Taip, man, Dieve, padėk." Deja, vokiečiai su tokia priesaika nesutiko, reikalavo prisiekti Hitleriui. Bandė jie vietines rinktines panaudoti savo frontuose, už nepaklusnumą sušaudė kelis šimtus savanorių.

Vietinių rinktinių kariai masiškai dezertyravo su naujais vokiškais ginklais, kurie paskui pasitarnavo rezistencijos kovose.

Trečioji okupacija

Pokario rezistencija yra skirstoma į tris etapus. Pirmasis - masinis, prasidėjęs Trakų apskrityje dar 1944 metais liepos mėnesi, kai sovietinė armija vėl sugrižo į mūsų kraštą, ir tęsėsi iki 1947 metų vasaros; antrasis buvo jau išblėsusio pasipriešinimo po NKVD sėkmingų operacijų J. Markulio (Erelio), Griežto ir kitų išdavikų prasiskverbimo į rezistencijos širdį įvykių, po didelių išdavysčių, suėmimų, kai partizanų būriai buvo išblaškyti. Trečiasis tęsėsi iki pat 1953 metų, tačiau kovojo tik pavieniai patriotai. Šiame etape buvo bereikalingų ir žiaurių žudynių iš nevilties, įtarumo.

1944 metų vasarą prasidėjo šaukimai į sovietinę armiją. Žmonės nėję kariauti vokiečių pusėje, nepanoro mirti už svetimas idėjas ir sovietiniame fronte. Šimtai jaunų žmonių atsidūrė Kaugonių, Livintų, Rumšiškių, Užgirėlio miškuose, slapstėsi savose sodybose. Dauguma besislapstančių tuo metu dar nebuvo ginkluoti, nors jau veikė organizuoti partizanų būriai su ginklais, vadovybe. Dauguma lietuvių tikėjo, kad, padedant Vakarams, bus pasiekta Lietuvos Nepriklausomybė. Tačiau į mūsų žemę buvo atsiųsti baudėjų būriai. Ypač pasižymėjo Vetrovo divizijos kariai, kurie gaudė jaunus žmones. Tik nedaugelis jų buvo išsiųsti į frontą. Per 1944 metų rugpjūčio-rugsėjo mėnesius 4-oji NKVD divizija suėmė 2833 vyrus, vengiančius tarnybos armijoje, (žr. A. Anušausko str. „Jaunimo gretos" Nr. 24). Vienas toks sugautų jaunų žmonių tardymo ir žudymo punktas buvo Triliškių kaime, netoli Kaišiadorių, veikęs 1944 metais liepos-rugpjūčio-rugsėjo mėnesiais. Į čia jaunuolius vežė iš Dzūkijos, kad niekas neieškotų tų aukų. Šios akcijos privertė žmones jungtis į būrius, kuopas, imti ginklą į rankas.

Teritorinis pasiskirstymas

1946 - 1947 metais Lietuvoje veikė devynios partizanų apygardos: Dainavos, Tauro, Jungtinė Kęstučio, Žemaičių, Didžiosios Kovos, Vyties, Trečiosios Lietuvos Laisvės Armijos, Algimanto, Vytauto. Į Didžiosios

Kovos apygardą įėjo Trakų, Ukmergės, dalis Utenos, Švenčionių, Kauno apskričių. Ši apygarda susiformavo viena iš pirmųjų Lietuvoje.

Vis tik reikėtų atskirai pakalbėti apie Tauro apygardą, kuri susikūrė užnemunėje... Ji jau 1945 metų pradžioje organizuota Geležinio Vilko dalinio suformavimu Prienu, Gudelių, Sasnavos, Balbieriškio apylinkėse. Tada pasirodė Lietuvos Išlaisvinimo Tarybos (LIT) atsisaukimų, bandymų suvienyti rezistenciją. Deja, jau gegužės mėnesi NKVD pavyko šią organizaciją iššifruoti ir didesnę dalijos narių suimti. Tada buvo įkurta nauja organizacija LPS (Lietuvos Partizanų Sąjūdis). Tauro apygardoje dirbo Juozas Lukša (Daumantas, Skirmantas), kurio knyga „Partizanai“ 1990 m. išleista Lietuvoje. Štai ką jis rašo toje knygoje apie pasipriešinimo pradžią: „Tarp Kauno, Palemono, Prienu, Punios, Butrimonių, Aukštadvario ir Rumšiškių apylinkių vieno buvusio Lietuvos kariuomenės karininko iniciatyva pavyko surinkti palaidus dalinius ir jiems vadovauti. Jau 1944 m. rudenį ir iki naujų metų veikė Beržo vardu...“ 1944 m. gruodžio mėn. Beržas žuvo ir būriui vadovavo Aras. 1945 m. jame buvo apie 40 kovotojų.

I Tauro apygardą įėjo Marijampolės, Šakių, Lazdijų, Vilkaviškio, Alytaus apskritys. Apygardos vadas buvo Mykolas - Jonas.

Mums Tauro apygarda įžymi tuo, kad jos veiklos zonoje buvo dalis rajono vietovių: Darsūniškis, Kalviai, Viliūnai, Kruonis.

„Savo pastangomis ir rūpesčiu pastatėm pora siųstuvų. Pavyko susiršti su Panevėžio, Kėdainių, Kaišiadorių, Trakų, Kauno, Marijampolės ir kai kurių kitų apskričių partizanų daliniais“ (J. Lukša „Partizanai“ psl. 73). Tai įvyko 1945 metų pavasarį.

1946 metais rugsėjo-lapkričio mėnesiais sudarytas „Vyriausias ginkluotų partizanų štabas“, o 1947 m. sausio 12 d. įvyko partizanų vadų suvažiavimas.

Rezistencija Lietuvoje įgavo sparnus nuo pat savo veiklos pradžios iki karo pabaigos. Tada faktiškai kaime sovietinės valdžios nebuvo, veikė centralizuotas pasipriešinimas. Rezistencijos narys negalėjo iš organizacijos pasitraukti tol, kol Lietuva taps Nepriklausoma. Jo priesaika buvo: „Aš... prisiekiu Visagaliu Dievu akivaizdoje vardan kritusių brolių už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę uoliai dirbti Nepriklausomos Lietuvos atstatymo darbą, nesigailėdamas nei jėgų, nei gyvybės, griežtai vykdyti vadovybės įsakymus, didžiausioje paslapyje laikyti veikimą, nesidėti su priešu ir viską pranešinėti savo viršininkams. Man yra žinoma, kad už šios priesaikos sulaužymą būsiu baustas mirties bausme. Tai, ką pasizadu, tegu Dievas užlaikyti man padeda“.

Jau 1945 metų gegužės mėnesį buvo paskelbta amnestija tiems, kurie norėjo legalizuotis. Tačiau rezistencijos narys negalėjo iš

organizacijos pasitraukti iki bus iškovota nepriklausomybė. Gyvenimas darė korektyvas. Jau 1945 08 25 Suvalkų krašto partizanų suvažiavimas nutarė nedrausti partizanams pasinaudoti amnestija. Vėliau tai buvo nutarta ir kitose apygardose.

Apygardos rinktinės, batalionai

Lietuvos Laisvės Armijos 5-ji apygarda savo struktūras kūrė jau nuo 1944 metų rudens. Jos vadas Mykolas Kareckas-Serbentas ir vado pavaduotojas Jonas Misiūnas - Žalias Velnias buvo samanę kiekviename valsčiuje suburti po batalioną besipriešinančių okupantams. Didžiąją dali organizacinių bėdų nešė Žalias Velnias. Tai jis buvo pirmuoju partizaninio judėjimo organizatoriumi Trakų apskrityje 1944 metų vasarą. Centralizavus LLA, 5-tai apygardai vadovauti buvo paskirtas Serbentas dėl to, kad jis buvo karininku. Valdžia nesididžiavo ir viską darė tardamasis su Žaliu Velniu. Didžiosios Kovos apygardos įkūrėju laikomas Žalias Velnias, nes jis nuo 1945 04 13 ėmėsi apygardos vado pareigų, Serbentui žuvus.

Tad Didžiosios Kovos apygardoje buvo numatytos 4 rinktinės. Žaliam Velniui pavyko įvesti savo numatytas struktūras tik dvejose - „A“ ir „B“.

„A“ rinktinė buvo suskirstyta į šešis batalionus:

- 1-masis batalionas - Žaslių ir Musninkų valsčiai,
- 2-asis batalionas - Kaišiadorių valsčius,
- 3-čiasis batalionas - Žiežmarių ir Kruonio valsčiai,
- 4-tasis batalionas - Semeliškių ir dalys Aukštadvario, Trakų valsčių,
- 5-asis batalionas - Vievio valsčius,
- 6-asis batalionas - Rumšiškių, Petrašiūnų, Pažaislio valsčiai, dalis Jonavos valsčiaus.

„B“ rinktinėje buvo 5 batalionai:

- 1-masis batalionas - Giedraičių, Molėtų ir dalis Želvos valsčiaus,
- 2-asis batalionas - Gelvonų, Širvintų, Žemaitkiemio, Pabaisko ir Šešuolių valsčiai,
- 3-čiasis batalionas - Kurklių, Balninkų ir dalis Želvos valsčiaus,
- 4-tasis batalionas - Veprių valsčius, dalis Jonavos valsčiaus,
- 5-asis batalionas - Taujėnų ir Ukmergės valsčiai.

Didžiosios Kovos apygarda 1946 metų pradžioje.
 Sudarė S.Abromavičius ir G.Vaičiūnas

O, NEVERK, MOTUŠĖLE.

Nuo Trakų iki Ukmergės

Didelė apygardos teritorija nesukliudė partizanams veikti apgalvotai, o dažnai ir pagal iš anksto numatytus planus. Žinoma daug atvejų (pvz. Nemenčinės karinio poligono ataka, Beištrakio partizanų laidotuvės, Rumšiškių valsčiaus pastato ataka), kai operacijose dalyvaudavo ne vienas ar keli tos apylinkės būriai, o 100-200 kovotojų. Tokiems mūšiams buvo sudaromi operatyviniai dokumentai, numatomas partizanų išsidėstymas įvairiais kovos etapais. Tuos darbus atlikdavo būrių vadai bendrame susitikime ar rinktinės štabas.

Iš pradžių, tai yra 1944-1945 metais, kai partizanų apygardoje buvo gerokai daugiau, nei juos galėjo slėpti girios ir maitinti karo negandų iškankintas kaimas, buvo kuriama ryšių tarp būrių sistema. Jis daugiausia buvo palaikomas per ryšininkus slaptažodžių pagalba, kuriuos numatydavo kuopos ir rinktinės vadovybė. Apygardos vadovybės dislokavimo vieta buvo žinoma tik nedaugeliui vadų ir štabo ryšininkų. Čia ir išryškėja didelis ryšininkų vaidmuo. Jų skaičių dabar sunku nustatyti, tačiau, jei po kelis ryšininkus turėjo kiekvienas būrys, tai manytume, jog jų buvo jau ne dešimtys, o keli šimtai.

Apygardos teritorija tęsėsi nuo Baltosios Vokės prie Šalčininkų iki Taujėnų, Pagirių (Ukmergės apskritis), nuo Pravieniškių-Rumšiškių miškų iki Širvintų ir net Molėtų. Žinoma daug faktų apie apygardos partizanų kovos veiksmus Kaune, Nemenčinėje, Švenčionyse. Pagal apygardos vado Jono Misiūno sumanymą, apygardos teritorija turėjo būti dar labiau išplėsta, kad būtų galima pasipriešinti ir reguliariajai armijai.

Žinoma, tokioje plačioje teritorijoje būriai buvo išsidėstę netolygiai. Mūsų nuomone, ne tik miškų masyvai lėmė partizanų būrių dislokacijos vietas - dauguma žmonių norėjo būti netoli gimtųjų vietų, kur geriau pažinojo apylinkes, kur gyveno savi žmonės, galėję net sunkiausiu momentu ateiti į pagalbą ar padėti maistu, kur buvo savi ryšininkai. Jiezno, Kruonio, Kalvių krašto partizanų būriai stengėsi 10 kilometru spinduliu nevykdyti kovos operacijų ir nebausti valdžiai uoliai tarnaujančių išdavikų, kad neužtrauktų nelaimės juos globojusiems. Į mūšį čia partizanai stodavo tik būtiniausiu atveju...

Pokario metais partizanai nebadavo todėl, kad juos nuoširdžiai rėmė vietos gyventojai, pirmiausia ūkininkai, jų pačių šeimos. Tačiau atėjo

didžiųjų trėmimų į Sibirą metas, kai dauguma stipresnių ūkininkų paliko sodybas, jos buvo sunaikintos, išgrobstytos. Pagal kuklius apskaičiavimus, viena ūkininko sodyba 1945-1946 metais galėjo išmaitinti 2-3 partizanus. Todėl sunkioje būklėje atsidūrė žmonės, ištuštėjus vienkiemiams. Paskui, jau susikūrus kolūkiams, maisto produktai buvo rekvizuojami iš sandėlių, o ir aktyvių pasipriešinimo dalyvių liko daug mažiau.

Tačiau grįžkime kiek atgal.

1941 metais, birželyje, kai sovietų kariuomenė paniškai traukėsi į rytus, jos kelias buvo nuklotas nekaltų žmonių lavonais. Kiekvienas valsčius turėjo savus kankinius, skaičiuojamus dažnai ne vienetais, bet dešimtimis. Tai buvo daugiausia jauni vyrai, niekada nesikišę į politiką ir nukentėję dėl asmeniškumų. Žuvo daug kunigų, bažnyčios patarnautojų ir jų šeimų. Tie, kurie norėjo pabėgti į Rusijos gilumą, sovietinių kareivių pagalba susidorojo su savo priešininkais. „Aktyvistų“ tarpe buvo 1941 m. birželio 14-15 dienų deportacijų vykdytojai, skundikai. Daug tokių žmonių pasitraukė, tačiau dar daugiau nespėjo, liko ir jautė nuskriaustų žmonių artimųjų neapykantą. Tačiau tie neskubėjo su jais susidoroti (yra kelios išimtys Palomenėje, Rumšiškėse).

Vokiečių okupacijos metais už savo ikikarinę sovietinę veiklą žuvusių buvo nedaug - dešimteriopai mažiau, nei bandė pavaizduoti sovietiniai istorikai, keldami klasių kovos koncepciją. Net Pravieniškių priverčiamųjų darbų stovykloje tokių žmonių kalinimo laikas buvo skaičiuojamas mėnesiais. Čia pragaro mašinos naikino tik žydų tautybės žmones.

Dabar pagal buvusių partizanų liudijimus galima nustatyti vietas, kur rezistencija veikė aktyviausiai. Tai Livintai-Beištrakis, Žiezmariai, Kruonis, Jieznas, Dainava-Kaugonys, Gegužinė, Čiobiškis, Upninkai, Želva.

Nagrindami Didžiosios Kovos partizanų apygardos istoriją, mes apžvelgsime atskirų kraštų, valsčių ar teritorijų įvykius, sudarančius lyg tą bendrojo pasipriešinimo mozaiką. Aptartos vietovės nesistemintos pagal kokius nors kriterijus, bus aprašomos atsitiktiniu principu.

Livintų partizanai

Miškingos Livintų-Beištrakio-Pašulių apylinkės subūrė organizuotai kovai prieš pavergėjus šimtus kovotojų. Čia veikė net keli būriai (mums žinomi keturi). „A“ rinktinės štabo viršininkas B. Steponavičius-Milžinas, kiti liudininkai yra nurodę, kad pirmasis kovai yra subūręs

tuos, kurie nėjo tarnauti į okupacinę armiją ar norėjo ginklu priešintis sovietinei armijai, buvo P. Petkevičius-Kariūnas. 1944 metų rudenį jis jau vadovavo apie 60 partizanų būriui, kuris neturėjo pastovios buveinės, o bazavosi didesniuose miškuose.

Petkevičius Pranas, Miko kilęs iš Klevų (Būdos) kaimo Palomenės parapijoje. Gimęs 1919 metais. Tėvai - mažžemiai valstiečiai. Vyresnieji broliai Pranas ir Bernardas buvo savanoriais dar 1919 m. kovose už Nepriklausomybę. Gavę žemės, ją dirbo. Brolis Kazimieras 1945 06 28 išvežtas į Sibirą. Pranas buvo jauniausias šeimoje, viengungis, žemdirbys, laisvesniu laiku uždarbiaudavo miško darbuose. Šeima dora, darbšti ir religinga - taip dar ir dabar juos prisimena tų apylinkių žmonės.

Vėliau, dar padaugėjus kovotojų, buvo suformuotas Milžino būrys, tada Kariūnas tapo kuopos vadu. Buvo drąsus, smarkus, atviraširdis ir sumanus vadovas. Kovines operacijas vykdė kruopščiai išanalizavęs situaciją, vengė bereikalingų išpuolių. Gal todėl juo visiškai pasitikėjo Didžiosios Kovos apygardos vadas Žalias Velnias.

Livintų-Beištrakio apylinkių miškai buvo parankūs partizanams, tačiau turėjo ir vieną didelį trūkumą - driekėsi geležinkelio trikampyje: Kaišiadorys - Kaunas, Kaišiadorys - Jonava. Didžiųjų ofensyvų metu, kuriose ir žuvo daugelis šių apylinkių partizanų, čia vagonais buvo atvežami kareiviai iš reguliariosios sovietų armijos, skaičiuojami jau ne šimtais, bet tūkstančiais, kad išnaršytų kiekvieną miško kvartalą. Čia važinėjo šarvuočiai ir klimpo artilerija. Gal todėl Livintų-Beištrakio kovotojų istorijoje daug tragiškų įvykių...

Andrius Zdanevičius-Morka

1945 metų balandžio pradžioje pas Kardono (taip vadinosi eiguva, kurioje buvo keletas valdiškų namelių) eigulį Aleksą Alionį, Jono (slapyvardis Šaulys) svečiavosi vienuolika partizanų. Pats eigulys irgi buvo partizanas, tačiau dirbo ir valdišką darbą. Sodyba atokioje vietoje, žmonės patikimi, todėl partizanai jautėsi saugiai.

Trys broliai Zdanevičiai: Pranas-Burokas gim. 1921 m., Andrius-Morka gim. 1919 m., Ignas-Serbentas gim. 1925 m. gruodžio

mėn. buvo kilę iš Guronų kaimo. Ryžtingi, gal net kiek gruboki santykiuose su vietos gyventojais, nes buvo dirbę prižiūrėtojai Pravieniškių priverčiamųjų darbų stovykloje, ir čia norėjo kariškos drausmės. Andrius buvo būrio vadu, todėl ir būrys turėjo Morkos vardą. Paškauskas Vincas, Jono-Liepinis iš Palypiu kaimo, Justinas Janonis iš Kaspariškių, pravieniškiečiai Aleksas ir Mikas Ambrazevičiai, Andrius Gerunaitis iš Beištrakio. Vienuolikos būryje buvo du Miežonių kaimo vaikinukai - Galinis Kazys, Domazo ir aštuoniolikmetis gimnazistas Laurušonis Algirdas, Petro-Miežis, į būrį atėjęs tik tos tragiškos dienos išvakarėse, Jonas Matikas.

Kas buvo dvyliktas kovotojas, nustatyti kiek sunkiau. Tų įvykių liudininkas A. Obelevičius teigia, kad tai buvo Virbickas Aleksandras, Prano-Berželis, gi vietos gyventojai minėjo Alekso Ambrazevičiaus iš Pravieniškių pavardę. Kas teisus, parodys ateitis, tačiau aišku viena: abu šie vyrai žuvo už Lietuvos laisvę.

Sako, kad juos išdavė Dominas Juršė iš Pravieniškių. Vaikščiojo per žmones ir atsargiai jų klausinėjo, kas ką matė, kas ką girdėjo. Kaimo žmonės patiklūs pažįstamam.

Balandžio 12-tą, ketvirtadienį, eiguļys Aleksas Alionis parbėgo iš miško ir pasakė kovotojams, kad visur pilna kareivių. Tada sodybą paliko eiguļio žmona su dukrele. Kol vyrai svarstė kur bėgti, NKVD

Antanas Taparauskas-Kirvis

Jonas Matikas

kareiviai jau pasirodė pamiškėje. Vyrai puolė prie durų, langų. Keli partizanai sukniubo nuo užpuolikų kulku, tačiau kitiems pavyko išsivirtinti kieme. Pabandė prasiveržti pro žiedą tada, kai pamatė, kad priešintis beviltiška: iš lavonais nusėtos pamiškės veržėsi nauji būriai kareivių. Bėgimui pasirinko blogą kryptį: puolė bėgti link Beištrakio. Namas sudrebėjo nuo granatų, tačiau ten jau nieko nebuvo. Teko gintis kieme. Jauniausią Zdanevičių, Igną, enkavedistai rado nusišovusį, Andrius sužeistas susisprogdino granata, o Pranas kovojo iki galo. Jam liko du šoviniai, iš jų vienas dar buvo skirtas užpuolikui, kitu nusišovė pats... Užėmę sodybą, kareiviai iš įniršio dar spardė Prano lavoną, palydėdami savo pyktį rusiškais keiksmazodžiais.

Tris kilometrus iki Beištrakio arkliai traukė užkabintus už kojų partizanų lavonus. Prie Bankausko sodybos kareiviai juos sumetė į duobę su vandeniu, prieš tai klausinėję, ar kas nors jų nepažįsta. Vietos gyventojai neišdavė nei vieno iš kovotojų giminių. Čia pat be dvasios stovėjo ir trijų brolių Zdanevičių Motina, žvelgė į subjaurotus lavonus. Nesukliko, neišsidavė, o tik nuėjusi gerą kilometrą sukniubo į šaltus arimus. Viešpatie, būk pagarbintas, davęs tokią tvirtybę lietuvei Motinai!

Sovietinės kariuomenės pulkininkas, surinkęs kaimo gyventojus, aiškino jiems, kad kvailystė priešintis tokiai jų jėgai, užkariavusiai visą Europą. Šios kovos baigtis aiški.

Pagerbti žuvusius susirinko ne tik aplinkinių kaimų žmonės, bet ir netoliese veikę partizanai. Dabar vietos žmonės sako - jų buvo arti dviejų šimtų. Mes žinome, kad laidotuvėse dalyvavo Juodosios Kaukės-Antano Galinio, Meškos-Romualdo Randžio, Kirvio-Antano Taparausko būriai. Jonas Tomkus ir Kazys Zdanevičius slapta sukėlė vienuolika karstų. Ir dabar dar Pašulių kapinėse stropiai prižiūrimi dvylikos partizanų kapai, nors kalbama, kad Andrių Gerunaitį šeima palaidojo atskirai, išvogusi jo lavoną kiek anksčiau.

Šiandien Pranas Alionis teigia, kad sovietiniai kareiviai suskaičiavę 98 nukautus savo draugus, Elenos Zdanevičiūtės atmintyje išlikusi 50 kareivių netektis...

* * *

Apie P. Petkevičiaus-Kariūno, A. Taparausko-Kirvio ir Jono Čiurinsko-Pelėno žuvimo aplinkybes Mackūnų miške prie Livintų vietiniai gyventojai viską mena. Minimas šios tragedijos kaltininkas Nevedomskas iš Prozariškių kaimo, tačiau, kitų nuomone, išdaviku galėjęs būti Juozas Staniūnas - Juodiškių apylinkės pirmininkas. Jo juodi darbai žinomi dažnam to krašto gyventojui.

1945 metų lapkričio mėnesį Didžiosios Kovos apygardos štabas

įsikūrė Livintų miške. Tada Vilionių dvare partizanai rekvizavo arklius, karves, suvestas iš ūkių, kurių savininkai buvo išvežti į Sibirą. Pasnigo, todėl nebuvo sunku kareiviams surasti jų pėdsakus į stovyklą, kuri buvo įkurta prie Livintų upelio.

Kaišiadorių NKVD dalinys ruošėsi Žalio Velnio štabo puolimui. Jų žiniomis ten galėjo būti arti šimto partizanų, todėl buvo bandoma ieškoti pagalbos iš grįžtančios armijos. Kareiviai, jau primiršę Berlyno šturmą, nenorėjo žūti nežinomoje žemėje, todėl tik lapkričio 19 dieną štabo puolimas prasidėjo. Vis dėlto nesėkmingai, nes Žalias Velnias jau buvo pasitraukęs, o likę nedaug partizanų. P. Petkevičiaus-Kariūno kovotojai dar nebuvo spėję palikti pavojingų vietovių, tačiau nesunkiai išvengė susidūrimo. Teigiama, kad Kariūnas liko pridengti besitraukiančius, tačiau krito nuo enkavedisto kulkos. Vienintelis iš viso partizanų būrio...

Antano Taparausko-Kirvio būrį tuo metu sudarė septyni kovotojai: Jonas Čiurinskas-Pelėnas, Juozas Čiurinskas-Punktukas, Vincas Drulia, Jokūbas Sidaras-Tarzanas iš Livintų, Pranas Čiurinskas iš Medinų kaimo, Kazys Leikauskas-Samanis iš Medinų kaimo.

Bunkeris buvo įrengtas Mackūnų miške, tačiau neužbaigtu priekiu. Tą rytą Čiurinskas buvo išėjęs iš bunkerio, todėl, galimas dalykas, kad kareiviai pagal jo pėdas ir rado bunkerį. Kita vertus, apie išdavystę galvojama todėl, kad labai jau tiesiai link bunkerio ėjo kareiviai, sustojo nepavojingame jiems atstume.

Tą rytą partizanai išgirdo prie upelio šaudant - tai kareiviai užpuolė tariamą Žalio Velnio štabą. Vincas Drulia patarė trauktis, tačiau Kirvis nesutiko sakydamas, kad iššaudys juos kaip zuikius, nes nežinoma situacija. Po kiek laiko šaudymas priartėjo. Prisileidę kareivius arčiau, partizanai paleido serijas iš automatų. Kareiviai atidengė pragarišką ugnį gal kiek iš nevilties dėl patirtos nesėkmės puolant štabą. Pirmas žuvo vadas Kirvis, šaudęs iš automato. Joną prie bunkerio sužeidė į ranką. Tada nutarė visi trauktis. Vincas, Juozas, Jokūbas ir Pranas atsišaudydami bėgo link Baurų. P.Čiurinskas turėjo lengvą vokišką kulkosvaidį, kiti - automatų, tad privertė kareivius sugulti. Nubėgo vyrai iki kvartalinės linijos, čia sumėtė pėdsakus ir dingo persekiotojams iš akių.

Tačiau Jonas Čiurinskas ir Kazys Leikauskas pasuko kita kryptimi, kur jų laukė kareivių pasalos. Joną rado negyvą išvartoje prie Mackūnų kaimo. Kareiviai spygliuota viela surišo lavonams rankas, pervėrė kartis, kad lengviau būtų nešti. Atvežė į Kaišiadoris ir numetė į aikštę.

Magdalena Taparauskaitė, Antano sesuo, turėjo tik šešiolika metų, tačiau padėjo partizanams. Tada miške ji ganė gyvulius, tai sutarta

daina pranešdavo jiems apie pasirodžiusius žmones. Ją brolis taip ir pavadino - Daina.

Likę gyvi vyrai pakriko. Slapstėsi, kur tik išmanė. Vincas Drulia pasiekė net Žemaitiją, tačiau kalėjimo ir ilgų katorgos metų neišvengė...

Mažiau žinių turime apie Jono Mickevičiaus-Žvirblio būrį. Būrys dalyvavo 1945 metų balandžio 12 dienos mūšyje su NKVD kariuomene, kur žuvo Morkos partizanai, o vėliau pasitraukė link Jonavos.

Atskirą puslapi šioje partizaninėje kovoje įrašė Juodos Kaukės-Antano Galinio vyrai, kurių keletas buvo iš Miežonių kaimo, tarp jų ir vadas bei jo jaunesnysis brolis Vabalas-(Stasys Galinis, Andriaus, gimęs 1912 01 28, šiuo metu gyvena Vilniuje).

1944 metų rudenį būtyje buvo apie 12 partizanų. Iš pradžių laikėsi netoli Miežonių, tačiau vėliau būti vienoje vietoje tapo pavojinga. Tad vyrai keliavo iš vietos į vietą. Žiemos mėnesiais glausdavosi prie ūkininkų. Didesnių susirėmimų su kareiviais vengė.

Stasys Galinis 1944 metais gyveno Peliūnų kaime, prie dabartinių Elektrėnų, buvo vedęs, augino sūnų. Gavęs šaukimą, į sovietinę armiją eiti nesiruošė. Tą dieną, kai kareiviai pagavo, talkininkavo pas kaimyną Dzimidavičių-vežė rąstus. Vis dėlto pavyko pasprukti ir išvengti mirties nuo besivejančių kareivių, pilančių iš automatų į beginkli žmogų. Tada jau liko vienas kelias - pas broli.

Taip jau 1945 metų pabaigoje ginkluotas partizaninis pasi-priešinimas Livintų-Pašulių-Beištrakio apylinkėse buvo palaužtas. Mums beliko tik Morkos, Kirvio, Meškos, Žvirblio, Juodosios Kaukės ir Kariūno vardai.

* **

O štai kaip Morkos būrio žūtį aprašo partizanas A. Obelevičius-Tautginas Kaišiadorių raj. laikraštyje.

„Kaišiadorių, Ukmergės, Trakų, Utenos rajonuose, susitelkus skaitlingiems ir gerai organizuotiems Didžiosios Kovos rinktinės partizanų būriams, 1945 metų pavasari iš Vakarų fronto jų sunaikinimui ir išblaškymui į Lietuvą buvo permestos 3 divizijos ir NKVD kariuomenės daliniai. Kadangi J. Misiūno-Žalio Velnio vadovaujama Didžiosios Kovos rinktinė veikė tarp Vilniaus ir Kauno arba beveik šių didelių miestų prieigose, baudėjų kariuomenė visų pirma buvo mesta prieš ją. 1945 m. balandžio 8 d. kariuomenė ėmė pagal Nerį supti miškų masyvus nuo Kauno ir Jonavos, o taip pat nuo Vilniaus ir Čiobiškio. Nuo Kertupio miško keliu link Pravieniškių pajudėjo tanketės, bet užšoko ant vokiečių paliktų minų. Nepraėjus tanketėms (kiti miško keliai buvo užblokuoti išvirtusiais medžiais), kareiviai miškų šukavimui geležinkeliu buvo vežami į Pravieniškes.

Tuo metu prie Guronų ir Pašulių miške bazavosi Morkos 12 ir Žvirblio 25 partizanų būriai. Ryšininkui Zabarauskui pranešus apie gresianti pavojų ir kariuomenės judėjimą, Morkos vyrai juokaudami numojo ranka: „Skeltanagiai nemoka vaikščioti miške - kanopas atsilaužys“. Kovingai nusiteikę vyrai nė neįjautė, kad iš vakaro būryje apsilankęs šnipas, enkavedistams tiksliai nupasakojo būrių stovyklavietę, žmonių skaičių, ginkluotę.

... 1945 metų pavasaris atgijo ramiai, be didelių oro permainų. Tingiai savo amžiną dainą ošė Pravieniškių miškas, tik į senų medžių kalbą kartais išiterpdavo toli sukrankusėjęs juodvarnis, į seną stuobrį pastuksenęs genys ar sučeptenęs kryžiasnapis.

Tą ankstyvą balandžio 12-osios rytą tylą staiga perplėšė pragariškas kulkosvaizdžių ir automatų tratėjimas, granatų sproginimai, keiksmas ir šūksmai „ura!“ Tai kariškiai puolė Guronų kaime prie eigulio sodybos atėjusius praustis partizanus. Prieš tai enkavedistai vietoje nušovė sodybos šeimininką Aleksą Alionį. Spėjęs susukti „Jėzau Marija“, aukštiekninkas nuvirto atmerktomis akimis žiūrėdamas į dangų, lyg sakydamas: „Iš manęs, atėjūne, atėmei gyvybę, bet šito - niekada“. Žmona klykdama su maža dukrele išbėgo į kitą kaimą.

Antras eigulys - Zabarauskas paklūpdytas laukė savo eilės ir, susiėmęs rankomis galvą, balsu meldėsi. Senyvo amžiaus karininkas susuko „Ostavitj“. Priėjęs čiupo už parankės, pakėlė ir įsakė niekur neiti.

Atokiau buvęs Žvirblio (Jono Mickevičiaus) būrys į puolančius enkavedistus atidengė ugnį ir ėmė trauktis gilyn į mišką Užusalių link. Jam pavyko ištrūkti iš apsupties žiedo be didesnių nuostolių.

Tačiau Morkos būrys nesiveržė išeiti iš apsupties. Vadas Andrius Zdanevičius davė įsakymą užimti žiedinę gynybą, maskuotis už medžių, krūmų ir stoti į mūšį. Nuo netikėto atkirčio priešas ne tik sutriko, bet ir pakriko. Karininkai gerokai pasidarbavo, kol, pergrupavę savo jėgas, vėl puolė atakon. Bet partizanai nepasimetė, ramiai atmušinėjo karininkų atakas. Taikliai, iš už šimtamečių eglių pasiūsta ugnis, skynė užpuolikus vieną po kito. Atsirado sužeistų, kurie, bjauriai keikdamiesi ir grūmodami šliaužė atgal, o kiti amžiams liko gulėti pasliki net nežinodami už ką.

Staiga šalia būrio vado bumtelėjo žvynuota granata. Bet Berželis (Aleksandras Verbickas), akimirksniu čiupęs ją, gražino ten, iš kur atskrido. Kurtinantis sproginimas ir kartu su samanų kuokštais ant pušies šakų suplevėsavo pilkos milinės skudurai...

Aprimus šaudymui, pusiau rusiškai, pusiau lietuviškai pasigirdo šaukiant : „Pasiduokite! Jūs apsupti keliais žiedais! Visi žūsėte.

Nelaimėsite!" Būrio vadas, atsakydamas į ultimatumą, atsisaukė: „Mums mirtis nebaisi! Baisesnė nelaisvė! Mes kovojam ir žūstam už Lietuvą, o jūs už ką!?“

Vėl atakos, vėl žuvusieji ir sužeistieji. Žiede atsidūrę partizanai nesitraukia nė per žingsnį.

Įdienojus mūšis aprimo. Likusiems gyviems vado įsakymas: „Po vieną šovinį ar granatą pasilikit sau!“

-Aš jau nieko neturiu! - sušuko Miežis (Algirdas Laurušonis). Jam kažkas numetė granatą. Kairėje rankoje laikydamas granatą, Miežis drebančia dešine žegnojasi... Sprogdinosi galva, o sužeidė šoną. Į maldavimą „Padėkite greičiau numirti“ atsiliepė draugas... Ant samanų be gyvybės žymių guli juodaplaukis garbanius. Tai aštuoniolikmetis iš Kaišiadorių į būrį atėjęs gimnazistas...

Keliems likusiems gyviems partizanams nuo atkaklių ir aiškiai nelygiu kautynių pajuodęs vadas pavargusiu balsu pasakė: „Brangūs kovos broliai, išsigelbėjimo nėra, bet ir gyviems pasiduoti negalima. Atleisk, Viešpatie, mūsų kaltes. Iki pasimatymo aname pasaulyje. Tėvyne, neužmiršk mūsų!“ Staiga vado rankoje sublizgėjo granata. Vadas lėtai žingsniais pasitraukė už eglės ir... Nusišaudamas juo pasekė Serbentas (Ignas Zdanevičius). O Kazys Galinis, žiūrėdamas į Buroką (Praną Zdanevičių), vos girdimai ištarė: „Aš negaliu - padėk man...“

Taip vienas po kito krito partizanai.

Enkavedistai, matydami, kad partizanai neatsišaudo, glaudžiai žiedu atsargiai ėmė slinkti į miško tankynę, kurioje tarp tuščių šovinių gilzių, su ginklu rankoje ant kruvinų samanų stingo drąsių vyrų kūnai. Atokiau pakrūmėje aukštelninkas gulėjo Burokas. Į drąsiai žengiančius enkavedistus staiga pliūptelėjo automato serija ir vienišas pistoleto šūvis nutraukė paskutinio partizano gyvybės siūlą.

Surankioję partizanų kūnus, enkavedistai, virvėmis parišę už kojų, arkliais išvilko į pamiškę ir sumetę į vežimus atvežė į Kieliškių pradinės mokyklos kiemą. Numetę jau basus, nurengtus, kruvinus, užraitotais ant galvų marškiniais.

Vieną peršautą ir kontūzytą partizaną enkavedistai nutempė į kluoną ir ten per visą naktį kankino. Tai buvo Jurginis (Justinas Janonis). Rytą pusnuogi, perpjautu pilvu, mėlyną nuo mušimo ir kruviną nuo durtuvo rėžių, kaip pagalių numetė prie draugų lavonų.

Tą pačią dieną išvaryti su pastotėmis valstiečiai iš miško prie sunkvežimių vežiojo svetimaj žemėj be reikalo ir garbės žuvusius kareivius. Mačiusieji pasakojo, kad Morkos būrį apsupusių enkavedistų nuostoliai buvo kelis kartus didesni.

Pašulių miško kapinaitės amžiams priglaudė dvylika paprastu kaimo vyrų. Jų narsa, pasiaukojimas ir didvyriškumas prilygo Graikijos spartakiečiams, Lietuvos Pilėnams.

Laisvės medis - krauju laistomas.”

Kaišiadorių partizanai

Esu jau pensininkė, buvusiam Eksperimentiniame ūkyje pradirbau trisdešimt metų: buvau veršelių augintoja, melžėja. Dirbau dorai, sąžiningai, tik mano širdis nešioja gilią žaizdą. Išdraskė, išniekino buvusi santvarka ne tik mūsų šeimą. Šimtai mirė iš bado šaltoje Rusijoje ar bevežami ten gyvuliniuose vagonuose. Dabar dar mus bando gąsdinti, kad prarasime jau sukurtą gerovę, kad tapsime vėl samdiniais. Tuščios kalbos...

Mūsų šeima gyveno Kalniškių kaime. Tėvai augino keturis vaikus: aš -jauniausia, vidutinioji sesuo Ona, brolis Leonas gimęs 1927 m. ir vyresnysis Motiejus, 1944 metais turėjęs dvidešimt vienerius. Nėjo kaltė, kad turėjo eiti į kariuomenę ir mirti už tūkstančių kilometrų nuo tėvynės. Napanorėjo, nepakluso.

1944 metų pabaigoje ar pačioje 1945 pradžioje juos, mūsų kaimo berniokus, traukinys vežė į vakarus, į sovietinę kariuomenę. Motiejus kartu su Zigmū Žičiumi, Jeronimu Kasperavičiumi iš ešalono pabėgo. Kuri laiką slapstėsi namuose, tačiau tai buvo labai pavojinga. Ir jiems paties ir jų šeimoms. Todėl nuėjo į Šarūno būrį, paskui perėjo Milžino globon.

Mano brolis Motiejus buvo geros širdies žmogus. Iki to jis dirbo lentpjūvė, gaisrinė, tėvo žemę. Niekas nė vieno blogo žodžio apie jį pasakyt negalėjo. Ir staiga - banditas! Už tai, kad mylėjo savo tėvynę Lietuvą.

Kiek man žinoma, jis draugavo su Z.Žičiumi, M. Butkevičiumi. Retkarčiais pareidavo namo, nors bijojo. Juos gaudė lyg pasiutusius žvėris su tanketėmis, nuogais durtuvais. Ištisos rusiškos divizijos. 1947 metais juos išblaškė. Tada jie gavo dokumentus gyventi legaliai. Motiejus tais metais išvažiavo į Vilnių, gyveno pas žmogų. Gal juos ten kas išdavė, kad parbėgo namo be ginklų su Kasperavičiumi. Rečionyse pas Pilkį paprašė pasimatyti su mama. Sunkus buvo pokalbis, kurio pabaigoje Motiejus mamai padeklamavo:

Nelauk, nelauk, sena močiute.

Sūnelis nebegrįš.

Klausyk, ką tau raiba gegutė

Atskridus pasakys...

Mama buvo labai ligota, todėl ir dabar nesuprantu, kaip ji galėjo

pergyventi tokį susitikimą, kaip neplyšo jai širdis, žiūrint į sūnaus pasiryžimą geriau mirti už Lietuvą, negu nusizeminti okupantams.

Jeronimas Kasperavičius, Zigmas Žičius ir Motiejus Butkevičius

Juos apsupo sribai ir KNVD kareiviai. Bėgo. Motiejų nušovė, o J.Kasperavičių paėmė gyva. Brolių užkasė skardyje prie pieninės. Už kumpį ir naminę degtinę sribai leido brolio kūną išsikasti ir palaidoti Navasodų kapinėse. Sribai Kudrešovai matė kasant, bet nieko nesakė, o po poros dienų NKVD papulkininkis Antonovas atėjo pas mus ir pasakė: „Tai parsivežėt sūnų? Tegu guli...“

Tėvą ir ligotą mamą išvežė į Sibirą 1948 metais gegužės 22 dieną. Aš tuo metu namuose nebuvo. Grįždamas pamaciau svetimus žmones, išgirdau verkimą. Praveriu namo duris - stovi tėvas, mama tada nevaikščiojo. Pamatę mane, labai išsigando. Staiga išgirstu mamos žodžius:

- Vaikeli, atėjai duonos pasi-

skolinti? Eik, eik neturim mes duonos. Eik ir pasakyk, kad neturim.

Su ašaromis akyse išėjau iš savo gimtųjų namų, supratusi, kad tai atsisveikinimas su tėvais.

Mama mirė pakeliui į tremties vietą, Čeliabinske. Jos palaidojimo vieta nežinoma. Tėvas nuvažiavo vienas, iškentė didžiausius vargus. 1956 metais grįžo į Lietuvą, tačiau pagyveno čia tik keturis mėnesius. Ir mirė, pamatęs tėviškę.

Išvežus tėvus, viską konfiskavo, išvežė, išgrobstė. Žemę perdavė „Zagotzerno“ įstaigai. O likusioje sodyboje bandžiau įsikurti aš. Sapryko iš rajono leido apsigyventi, nors tokios teisės ir neturėjau. O L. Bulbovas apie tai sužinojęs, pakėlė triukšmą, pranešė prokurorui.

Metai neužgydė mano širdies žaizdų. Aš atleidau tėvų ir brolio kankintojams. Tegu jiems atleidžia ir Dievas.

Ir noriu, kad Lietuva būtų laisva.

Pasakojo Kazė BUTKEVIČIŪTĖ iš Gudzenkos km.

Kruonio partizanai

Prie Nemuno vingio

Šios apylinkės priklausė Kruonio valsčiaus Anglininkų seniūnijai. Gražios apylinkės: iš šiaurės vakarų prigludusios prie Nemuno, iš rytų ir pietų apribotos Pastrėvio-Kruonio ir Kruonio-Darsūniškio vieškelių. Rezistenciniame judėjime ši vietovė priklausė Didžiosios Kovos apygardai, kur ji ribojosi su Tauro apygarda, prasidedančia už Nemuno, Prienų rajone. Todėl Tauro apygardos partizanai čia jautėsi kaip namuose.

Vokiečių okupacijos metais čia buvo platinama pagrindinė spauda, ypač Kaišiadoryse leistas laikraštis „Laisvei bundant“.

1944 metų pavasarį Kaišiadorių gimnazijos abiturientai, sudarę Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos (LLKS) grupės branduolį, išėjo į vietinę rinktinę. Tada laikraštis buvo leidžiamas Barevičių kaime pas Tamošiūnus. Ši darba organizavo Lietuvos laisvės armijos (LLA) narys, atsargos jaunesnysis leitenantas Antanas Piliponis, tuo metu mokytojavęs Gojaus pradžios mokykloje. Priartėjus frontui, šio spaudinėlio leidimas buvo laikinai nutrauktas.

1944 metų vasarą nauji okupantai paskelbė mobilizaciją. Vienas šaukimo punktas buvo Kruonyje. Mobilizacijos dieną į punktą niekas nėjo. Tik po pietų prisistatė vienas ir vienintelis šaukiamojo amžiaus jaunuolis - vaikystės invalidas Juozas Kapočius. Įsiutusi komisija suprato, kad tai pasityčiojimas iš jų darbo - tardė invalidą, grasino jam. Vaikinas aiškino, kad jam reikalingi dokumentai apie atleidimą iš tarnybos.

Visi šaukiamieji išsislapstė. Vieni išvyko, kiti slapstėsi kur pakliuvo, tretį bandė klastoti dokumentus. Tada prasidėjo gaudymas. Jaunimas neliko abejingas okupantų siautėjimui ir ėmė ieškoti ginklų. Jau 1944 metų rugsėjo mėnesį Kazokų kaime vyrai su ginklu rankose pasitiko neprašytus svečius. Kareiviai pasitraukė. Šios sėkmingos kautynės paskatino apylinkės jaunimą ruoštis ginkluotam pasipriešinimui.

Tuo tarpu Kruonyje prie NKVD buvo suorganizuotas „istribitelių“ būrys, kurio branduolį sudarė Jonavos ir vietiniai rusai. Tų plėšikų siautėjimas visiems taip įgriso, jog buvo nutarta juos likviduoti. Tada partizanams vadovavo Petras Berūkštis iš Apsuonos kaimo. Buvo sušauktas apylinkės partizanų susirinkimas, užmegzti ryšiai su Užnemunės ir Kalvių apylinkių kovotojais. Operacijos planas ir jos vykdymo data - naktis prieš Kūčias - buvo gerai paruošti, nes tą naktį

stribai mažiausiai galėjo laukti užpuolimo. Tačiau nelauktai puolimo dieną į Kruoni atvyko kuopa NKVD kareivių. Operaciją teko atidėti...

Atėjo žiema, o kartu su ja ir sunkios dienos. Partizanai išsiskirstė. Vieni išsirausė žemines, kiti gyveno pusiau legaliai. Žinoma, sunku buvo maskuotis.

1945 metu balandyje, per Velykas, stribai netikėtai isiveržė į besislapstančiųjų namus. Buvo areštuotas Petras Berūkštis, Albinas Tamošiūnas, Pranas Morkūnas ir dar keli vyrai. Po žiaurių tardymų, mušimo Kruonyje vyrus išvežė į Kauno kalėjimą. Niekas neprisipažino, savo draugu neišdavė. Tada išaiškėjo, kad juos išdavė Kazys Mackevičius. Išdavikas nuėjo tarnauti į miliciją.

Pavasari vyrai išėjo į miškus, stojo į jau veikusius partizanų būrius. Savo apylinkėse liko trise - Simonas Pūras, Marijonas Spurgis, Antanas Morkūnas. Vėliau prie jų prisijungė Jonas Jurkevičius iš Arlaviškių kaimo.

Grupė turėjo bunkerius Vaiguvos miškuose, buvo gerai ginkluota. Jai buvo išakyta saugoti atnaujintos pagrindžio spaudos leidimą. Tuo tikslu čia atvyko buvęs Kaišiadorių gimnazijos mokinys, tada jau medicinos fakulteto studentas Antanas Piliponis (Pilėnas).

Technini darba atliko legaliai gyvenęs studentas filologas Algimantas Lisauskas. Buvo išleisti trys „Partizano“ numeriai ir keli atsišaukimai. Juos pristatydavo į Didžiosios Kovos apygardos štabą, vėliau leidiniai pasklisdavo po apylinkes. Apygardos vadas Jonas Misiūnas (Žalias Velnias) nuoširdžiai džiaugėsi spauda, ragino leisti daugiau. Tačiau sulūžo rotatoriaus velenėlis, o naujo gaut nepasisėkė. Darbas sutriko. Tuo pat metu į Anglininkų apylinkes atsibastė Aukštosios Panemunės valsčiaus stribai. Įvyko mūšis, kurio metu vienas stribas buvo sužeistas.

Ėjo jau 1946 metai. Nutrūko ryšys su apygarda. Grupė nutarė legalizuotis.

1946 metais per potvynį Kaune buvo areštuoti A.Piliponis ir keli jo draugai studentai. A.Lisauskas vengdamas arešto, gyveno nelegaliai, grįžo į senus bunkerius. 1947 metais susirišo su Narsuolio būriu. Vėliau, atstatedęs pagrindžio ryšius, gyveno Kaune, kur dalyvavo Nemuno laisvės fronto veikloje. 1948 metų balandžio pabaigoje buvo areštuotas.

P.Berūkštis dirbo Vorkutos šachtose, o trys jauni vyrai, likę Lietuvoje, žuvo kovodami partizanų būriuose.

Tų, kurie legalizavosi likimas irgi nepagailėjo: M.Spurgis buvo ištremtas, A.Morkūnas išsikėlė gyventi į Petrašiūnus ir vieną rytą buvo rastas pakartas statybos aikštelėje.

Iš Anglininkų seniūnijos Vizginų kaimo buvo ir Tauro apygardos

ryšininkas Petras Berūkštis, tuo metu dirbęs Pakuonio valsčiaus pirmininku. Tuo metu buvo pusiau pamišusio prasigėrusio nušautas, tačiau ligi šiol laikomas nuo banditu rankos žuvusiu tarybiniu aktyvistu.

Pasakojo Algimantas Lisauskas

Atmintį išsaugokim

Purus vasario penkioliktos dienos sniegas užklojo Kruonio miškelio eglaites. Čia, netoli girininkijos, prie kelio, vedančio Vainilavičių kaimelio link, iškilo koplytstulpis, žymintis buvusią trijų partizanų kapavietę. Keturiasdešimt ketverius metus čia ilsėjosi Stasio Lekavičiaus, Prano Žukausko ir Jurgio Krušinsko palaikai... Ir skamba žodžiai apie didelę meilę Lietuvai, apie tragiškas pokario dienas ir sunkų tiesos kelią. Susirinkusiųjų nedaug - gal penkios dešimtys, tačiau visus jungia nuoširdi malda Dievui, užuojauta tragiškai pasibaigusiems jaunuolių gyvenimams. Sako, jų žūties, 1946 metų vasario 16-ąją, dieną Jurgiui Krušinskiui ir Stasiui Lekavičiui tebuvo po dvidešimt, o Pranui Žukauskui - trimis - keturiais metais daugiau.

Skamba Maironio, B. Brazdžionio eilės, visus sujungia simbolinis koplytstulpio palytėjimas lūpomis. Nežinau, ką jautė Rumšiškių liaudies buities muziejaus darbuotojas Eligijus Morkūnas ir kitas rumšiškietis Vytautas Markevičius, padarę tą koplytstulpi trumpomis laisvalaikio minutėmis, be užmokesčio, kai jų gerų rankų darbas tapo tokio susibūrimo priežastimi, tačiau mano širdis krūptelėjo...

Vėl lyg panirau į savo tautos praeiti - kaip užpernai Vingio parke ar Katedros aikštėje. Lyg sujudėjo retos pušys ir žmogaus petį palietusios eglaitės. O gal ir ne? Gal tik pasirodė, kad per sniegu apklotą mišką, iš anapus Nemuno, tyliai eina trys vyrai. Du dar gal ir beūsiai, visu kūnu gerdami retus vasario nakties garsus. Petis spaudžia šautuvų buožės, spengia ausyse, po kojomis išdavikiškai girgžda sniegas. NKVD kariuomenė ir liaudies gynėjų būriai juos medžioja lyg miško žvėris. Tie trys vyrai nežinojo, kad „Lietuvos miškus ir kaimus šukavo, naikino „miškinius“, gaudė vengiančius tarnybos armijoje, kovojo su „šnipais“ ir „tėvynės išdavikais“ dvi reguliarios VRLK šaulių divizijos, viena pasienio apygarda ir 9 pasienio pulkai iš frontų užnugario apsaugos kariuomenės. Apytikriai - ne mažiau kaip 50 tūkstančių išmuštruotų ir gerai ginkluotų kareivių ir karininkų (...).

1945 metų pabaigoje Lietuvoje jau buvo suformuoti 289 liaudies

gynimo būriai, kuriuos sudarė apie 11 tūkstančių" („Literatūra ir menas", 1989 m. gruodžio 9 d.).

Pagal A. Sniečkaus pasirašytus duomenis ir perduotus Maskvai, buvo nukauta apie 21 tūkstantis „miškinų"...

Per tas dešimtis metų mes apraudojome nekaltas pokario aukas - aktyvistus, agitatorius, komunistus, komjaunuolius. Atėjo laikas kalbėti apie rezistencijos aukas, nes dauguma jų buvo nekalti, Lietuvą mylintys, jos laisve ginantys jauni žmonės.

Nedaug kas šiandien žino, kiek kovotojų turėjo „Riešuto" būrys, veikęs 1946 metais Darsūniškio apylinkėse ir užnemunėje. Jo vadas „Lokys" bent iš pradžių stengėsi palaikyti kariškių drausmę, tačiau partizanai buvojau gerokai pavargę nuo pasalų, išdavysčių. Žiaurumas atėjo tada, kai tie jauni žmonės pajuto savo padėties beviltiškumą kovoje su reguliaria armija.

... Buvo 1946 metų vasario 16-osios naktis, kai, persikėlę per Nemuną, trys kovotojai Pranas Žukauskas (slapyvardis „Šalmas", kilęs nuo Darsūniškio), Stasys Lekavičius („Gulbinas", iš Rūčkakiemio) ir Jurgis Krušinskas („Žiedelis", gyvenęs anapus Nemuno) pakliuvo į NKVD ir stribių pasalą. Dievas žino, kas paliudys dabar tragedijos detales, tačiau žinoma tiek, kad Žukauskas sužeistas į koją, nematydamas išėitės, susisprogdino granata. Kiti du žuvo vietoje. Tai vyko ties Lapainia, prie Nemuno, šaltą speiguotą naktį. Besiginantys spėjo nušauti tik čekistų šunį... Atvežė tada visus keturis ir numetė Kruonio miestelio aikštėje. Po kelių dienų tris lavonus ir negyvą šunį, surišę vielomis, nuvežė į Kruonio mišką ir numetė į buvusį apkasą.

- Buvau tada antroje progimnazijos klasėje, - pasakoja rumšiškiečių Janina Vaivilavičiūtė-Šadauskienė. - Retu miškeliu kas rytą eidavau į mokyklą. Kartą nuo kelio pastebėjau tame apkase kyšančią žmogaus ranką...

Atšilo. Išsprogo medžiai. Tačiau retas praeivis jautė, kad nuo tos didelės pušies sklinda dvokas. Vaivilavičiai paprašė, kad leistų lavonus užkasti. Leido, tik patarė nejudinti. Tada jie iškasė prie pušies kapa. Priėjo ir atėjo septyniolikmetė Kotryna Krušinskaitė, kad paskui, jau šeimai sugrįžus iš Sibiro, vėl ji surastų. Nors nelengva buvo: pušis nupjauta, aplink stiebiasi eglutės.

Centimetras po centimetro šluojamas smėlis. Štai šuns kaulai, surūdijusi viela. Ir trijų žmonių griaučiai.

1989 metų lapkričio 11 dieną partizanų palaikai iškilmingai perlaidojami Garliavoje. Ten kyla rezistencijos aukų memorialas.

- Kodėl laidojo Garliavoje? - pakartojo mano klausimą Aldona Jankutė-Rudauskienė. - Todėl, kad dauguma žuvusiųjų artimųjų ten gyvena -Jonučiuose, Garliavoje, Kaune.

Vartau Kaišiadorių civilinės metrikacijos biure 1946 metų mirčių registracijos knygą. Deja, Kruonio apylinkėje Stasio Lekavičiaus mirtis neužregistruota. Lyg būtų gyvas iki šiol.

- Šitoje kelio pusėje, - rodo Kruonio girininkijos girininkas Jonas Kairiūkštis - yra užkasta apie 30 partizanų. Visų kelias į čia buvo vienodas: NKVD kareivio kulka, kelios dienos Kruonio miestelio aikštėje ir apkaso duobė miške.

„Tėvynės dukra”

Nuo Užgirėlio iki pat Žiez marių prieigų jauni vyrai ėjo į miškus, kad pasipriešintų okupantams. Ėjo, kad paaukotų savo gyvybę ant Lietuvos Nepriklausomybės aukuro. Ėjo, kad žūtų nelygioje kovoje.

Kruonio Gojaus šilelyje ilsisi gal 30 Lietuvos gyventojų palaikai. Dalies jų pavardės iškaltos rumšiškio A. Šalkausko išdrožtame kryžiuje, pastatytame šilelyje. Jei skaitysime jas, rasime ir vienintelės merginos - Genės Lekavičiūtės iš Saulučių kaimo pavardę.

Kruonio apylinkė buvo savotiška partizanų Meka. Vietovės toliau nuo apygardos štabo, todėl reikėjo viską spręsti savarankiškai. Šio krašto rezistencijos ir netektis buvo didesnė.

Saulučių kaime slapstytis nuo okupantų mobilizacijos keturi broliai Lekavičiai pradėjo 1944 metų vasarą. Su Zigmū, Juozu, Albinu ir Vytautu į mišką išėjo ir sesuo Genutė. Deja, visi jie žuvo nelygioje kovoje.

Su dukra Maryte į Sibirą buvo ištremta partizanų motina Antanina Lekavičienė 1949 metų kovo mėnesį. Lietuvon be sveikatos sugrįžo tik Marytė, šiuo metu Dievo ir žmonių apleista, tebegyvenanti tame pačiame Saulučių kaime.

Du dešimtmečius Sibiro lageriuose praleido jauniausias Lekavičių vaikas - Petras. 1948 metų gegužės mėnesį jį sribai sugavo pasaloje. Sumuštas, bet budriai saugomas buvo nuvarytas į sribyną. Džiaugėsi anie didelį žygdarbį atlikę, sako, net vardines dovanas gavo už „bandito” sugavimą. O juk tada Petriukui ėjo septyniolikti metai.

Sakykit, ar galima nugalėti tautą, kurioje yra tokių šeimų?

Kruonio partizanai...

Prieš kurį laiką gavau nuoširdų nežinomos moters laišką. Norėtume jį paskelbti sutrumpinę. Jis geriausiai apibūdins šio krašto žmonių ryžtą.

„Esu girdėjusi, kad ruošiate knygą žuvusių partizanų įamžinimui. Norėtusi, kad ji būtų be klaidų, o partizanų pavardės ir vardai būtų tikslūs. Kadangi gyvenau Kruonio apylinkėje, tai Narsuolio būrio vyrus pažinojau, teko jiems padėti varguose, gydyti susirgusius, maitinti, megzti jiems pirštines, siūti ženklus. Turėjau nemažai nuotraukų, bet laikmečio sunkumai privertė jas sunaikinti.

Taigi, noriu patikslinti pavardes ir paminėti pamirštus .

Antanas Praškevičius-Narsuolis, Pranas Praškevičius-Lokys, Bernardas Praškevičius - trys broliai iš Kazoku kaimo. Du pirmieji žuvo Pavuolių kaime, Bernardo žuvimo vieta nežinoma.

Vincas Balčiūnas-Jupiteris ir Pranas Balčiūnas - broliai iš Kazoku kaimo. Be to, iš šio kaimo kovojo šie partizanai: Stasys Grigonis, Kazys Bumbulis ir Adomas Bumbulis (broliai), Petras Tirva, Antanas Praškevičius, Antanas Grigonis. Iš Jonyliškių kaimo: Adomas Lekavičius, Aleksas Lekavičius-Siaubas ir Vincas Zablackas, Albinas Visockas-Jovaras iš Kairiškėlių km.

Iš Kairiškių kaimo Lietuvos ginti išėjo trys broliai Slaninos - Jonas, Antanas ir Pranas. Petras Čepulionis-Sakalas ir Alfonsas Čepulionis - irgi broliai.

Du Pranai Mitkai, iš Ažuolynės kaimo. Vienas žuvo Lietuvoje, kitas nuskendo jau Sibire.

Saulučių kaimo jaunimas - jau minėti broliai ir sesuo Lekavičiai, Pranas Gervickas-Papartis. Iš Ginteikiškių kaimo: Pranas Morkūnas, Antanas Žukauskas, Marytė Žukauskaitė ir jų motina Ona Žukauskienė nušauti ir sudeginti savo namuose, Tauras Pranas, Simono, Uloza Antanas, Igno, Morkūnas Stasys, Vlado. Kruonio vienkiemyje savo namuose nušauti ir sudeginti du broliai Lapinskai.

Stasys Pranckevičius - iš Žiūronų kaimo, Baranauskas - Kruonio pašto darbuotojo sūnus. Adomas Tauras iš Ginteikiškių kaimo, 1941m. birželyje traukiantis bolševikams, buvo išvežtas iš namų ir nušautas Kazokų kaime.

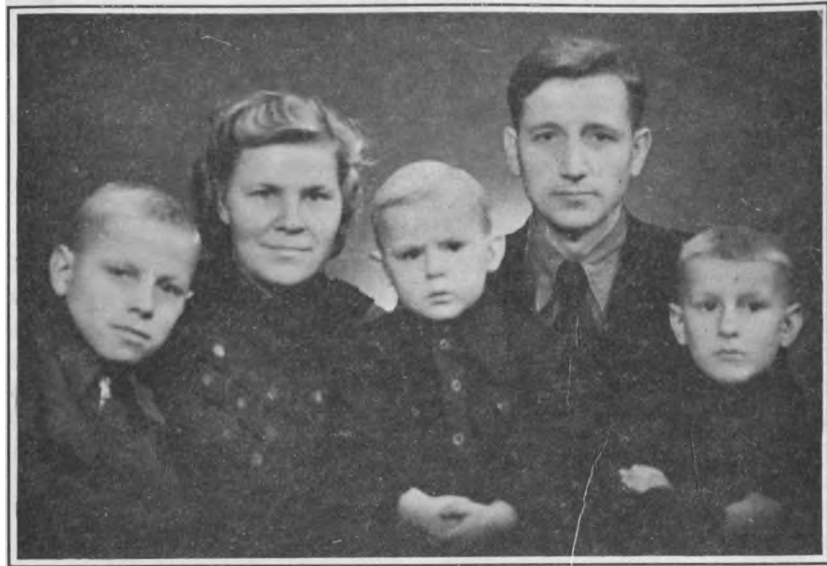
Tai tiek pavardžių. Pavardės ir vardai teisingi. Sudie! Tėvynės Dukra."

Partizanai - mano broliai

„Tauro" apygardos partizanų būrio vadas Aliukevičius Alfonsas-Saulė buvo kilęs nuo Darsūniškio. O kai išėjo kovoti su į Lietuvą sugrįžusiais bolševikais, jo būrys veikė kairėje Nemuno pusėje, tačiau ateidavo ligi Kalvių ir Kruonio. Žmonės žinojo: jei partizanai žūdavo anoje Nemuno pusėje, tai jų lavonus veždavo į Kruoni. Vėliau, kai

partizanus ėmė spausti sovietų kareiviai ir vietiniai sribai, jie pasitraukė į Kalvių miškus, link Plaskūnų kaimo, papildydami Didžiosios Kovos apygardos partizanų batalionus.

Tuo metu aš gyvenau su savo šeima Kaune. Pasidarė sunku, artėjo tikras badas, todėl su mažais vaikais Antanuku, Vidučiu ir Kęstučiu prisiglaudėme pas ūkininką Kazį Melkūną. Už dviejų kilometrų nuo jo, Truseikiškių kaime, gyveno mano teta Ona Kaluževičienė. Ten sueidavo visi į mišką pasitraukusiu kovotojų ryšiai. Ėjo 1946-ieji metai. Kova nesilpnėjo, nes visi laukė Amerikos pagalbos. Aš pažinojau iš Rokiškio kaimo kilusį gal 20-22 metų vaikinuką, slapyvarde „Svajūnas“. Žmonės pasakojo, kad jis buvo labai narsus, to vaikino tėvą Petrą Gatavecką irgi pažinojau. Gera sugyvenome ir su motina Vince Gataveckiene. Tai ji sūnui ir perdavė, kad Rinkūnais galima pasitikėti. Tarp partizanų galiojo tokia nerašyta taisyklė: vienas kitą vadinti ne vardais ir pavardėmis, o slapyvardėmis. Slapyvarde partizanai siūlė ir man. Patiko Svajūno pasiūlytas - Neringa. Tuo metu, prisimenu, atėjo Antanas Gataveckas-Svajūnas pas mus ir pasakė, kad į krūtinę sužeistas vienas partizanas. Pasakė tik tiek, kad Šilavote (Prienu raj.) buvo susišaudymas. Tarėmės, ką daryti. Svajūnas paprašė kokių nors būdu Kaune gauti vaistus, kad žaizda nesupūliuotų. Bet kaip pasiekti miestą? Partizanai prikalbino šeimininką, kad šis su arkliais važiuotų į Kauną, atseit, turgun. Sumetę pėdas, nuėjom pas profesorių Šiurkų, kuris dirbo „Raudonojo kryžiaus“ ligoninėje. Ėjome drašiai, nes aš profesorių pažinojau asmeniškai. Ir jis manimi pasitikėjo - įdavė rivanolio, dar tvarsčių pridėjo. Profesorius patarė nuvykti pas provizorių Vilimą, kurio butas buvo K. Petrausko ir P. Višinskio gatvių sankryžoje. „Aš už Vilimą garantuoju, - pridūrė profesorius, - doras žmogus, neišduos, su juo galite kalbėtis atvirai“. Tikrai, provizorius pasirodė esąs nuostabus žmogus, sutiko padėti partizanams. Jis mums prikrovė lagaminėlį visokių vokiečių firmos „Bayer“ vaistų, ant lapelio net surašė, kaip juos vartoti, įdavė švirkštų, patarė žaizdą dezinfekuoti. Pats apie savo šeimą nepagalvojo... Juk Vilimas augino du gal 5-6 metų vaikučius. Gautas brangias dovanas parsivežiau į Parodos gatvę, kur anksčiau gyvenome. Tuos vaistus per miestą vežiausi, suskirsčiusi į krūvutes ir sukaišiojusi pirktų rugių maišuose. Taip ir kaimą pasiekėme. Čia tuoj vyrai iškasė slėptuvę ir viską paslėpė. Toliau mano kelias vedė į mišką. Profesorius buvo prisakęs sužeistajam į raumenis leisti vaistus. Tą dariau drebėdama, virpančiais pirštais, nes švirkšto rankose laikyti dar nebuvo tekę. Bet šiaip taip išmokau, dirbau su užsispyrimu. Mano slaugomas sužeistasis partizanas pagijo ir iškeliavo į Saulės būrį.

Liuda Rinkūnienė-Neringa su šeima 1948 metais

Pas Jurgį Subačių apsistojo Saulė su 30 ar 40 vyrų. Tada pranešė per Svajūną, kad mane kviečia Saulė. Viena niekaip nediršau eiti. Prisiprašiau šešeri Genę. Kai įėjome trobon, net apstulbome: pilna gryčia ginkluotų vyrų. O Saulė kitame kambaryje, matyt, miegojo. Pakilo nuo lovos toks aukštas, juodais kaip smala plaukais, išvaizdus - tikrai kaip saulė, bet granatomis apsikarstęs, automatas ant kaklo. Jis garsiai, kad visi girdėtu, mudviem su seseria padėkojo, pristatė mane: „Vyrų, atvažiavo ryšininkė Neringa, prašom prie stalo, vaišinkitės“. Vėliau Saulė dar pasakė, kad čia ne visi. Jeigu jums įdomu, sako, kviečiu į Kalvių mišką, susipažinsite su mūsų gyvenimu. O ta jų stovykla, pasirodo, čia pat. Joje dar daugiau vyrų - pradėjau mintyse skaičiuoti - gal 50 ar 60 kovotojų- Pasisėdėjome, pasišnekėjome, partizanai su smulkmenom viską pasakojo.

Mano išgydytasis bernelis, slapyvarde Berželis. Vėliau išgirdau, kad jis žiauriame mūšyje žuves. išikniaubusi į pagalvę viena pati daviau valią ašaroms - dar vienas sakalėlis krito...

Visą vasarą gyvenau tame kaime. Kartą į Kalvių mišką įžengė Saulės būrys. Saulė per vieną merginą (ji su partizanais palaikė ryšius) perdavė prašymą, kad būrio kovotojams paruoštume pietus. Bulvių ir kopūstų virėjoms davė Melkūnai. Davė tiek, kad pagaminome du kibirus

balandėlių, o ant jų sudėjome virtas bulves. Tuos du kibirus į mišką turėjau nešti su Verute Kochanskaite.. Tempdamos sunkius nešulius, kilome kalnu. Prieš akis atsivėrė nuostabus to krašto vaizdas - atrodė, visa Lietuvėlė po mūsų kojomis, bet ją, vargšę, negailestingai trypia svetimų atėjūnų kojos. Nespėjome mudvi su Verute pasidalinti savo liūdnomis mintimis, staiga matome: toluomoje vieškeliu nuo Kruonio atbilda sribai ir kareiviai. Kas dabar bus? „Bėkime, Verute, apačion, ten teka upelis, nors jame dabar vandens nėra, kareiviai to nežino, o mudvi nuduosime, kad kojas mazgojame!" Aš buvau dvidešimt septynerių metų, manau, pablizginsiu šlaunimis, užžlibinsiu baudėjams akis, tai jie ir nepastebės, kaip Verutė su kibirais spruks į mišką. Privažiuoja valsčiaus pirmininkas, partorgas: „O... zdravstvujte... devuška". O aš ištempiau lūpas šypsena, koketuojau: „Kuda vy sobralis?". „Sobralis k vam". Pyliavų atvažiavo. Žvalgosi svečiai nuo aukštumėlės, kur jiems sukti, mato, kad su dviem kibirais sparčiu žingsniu toluomon žingsniuoja Verutė. „Kto tam?" - klausia partorgas. Ir už žiūronu. Aš nei gyva, nei mirusi: laikykis, Vera, eik lyg su tuščiais kibirais, neisitempk - mintimis jai isakinėju ir meldžiuosi. „Tam Melkūno korovi. Melkūno Vera eina doit". Matau, kad jie pradeda kaimu domėtis, tai aš prie jų dar arčiau priėjau, krūtinę atstačiusi, kalbinu, šaipausi. Tuo metu Verutė dingo miške. Komunistai surinko visus kaimo žmones, suruošė mitingą, malė liežuviais apie „duoklę didžiajai tėvynei", pamalė pamalė, paragino, prigrasino - ir išdundėjo atgal. Trys sribų prisėdę vežimai ir vienas - garnizono kareivių. Kai sutemo, į kaimą atėjo Saulė su Svajūnu. Ėmė abu mudvi bučiuoti..." Ačiū, brangiosios, mums padėjote išvengti kruvino mūšio", - dėkojo. Iš tikrųjų, riesta būtų buvę partizanams - juk Kalvių miškas toks nedidelis.

Aš labai gražiai sutariau su Svajūno tėvais Gataveckais. Kartą su viena mergina atėjo pas mus Saulės žmona. Prašė gauti vaistų, nes jų partizanai nebeturi. Aš bijojau pasitikėti atvykėlėmis, vaistų tą kartą nedaviau. Gal čia kokio klasta slypi? Man pasirodė itartina. Netrukus pas šeimininkus atvažiavo keturi sribai. Gryčion įbrazdėjo atėjūnai. „Kur tą gražią poniją padėjot?" Nebespėjau pasislėpti. Atmosferą sušvelninti norėjo šeimininkas, jis ant stalo trinktelėjo samagono butelį. Išlindau iš savo kampo, prisėdau prie sribų, gerinuosi, o šie žinodami, kad kaimo žmogus jų bijo, šaiposi: „Gali gyventi pas šeimininką, jo dar nesiruošiamo kraustyti, kur meškos žiemoja..." Šiurpu nukrėtė tie sribų žodžiai.

Rudenį jau grįžome į Kauną... Vieną vakarą į mūsų butą Parodos gatvėje kažkas įsakmiai pasibeldė. Širdis virptelėjo, bet atidariau. Ant slenksčio - keturi ginkluoti vyrai. Pristatė: „Mes liaudies gynėjai iš

Jiežno. Važiuosite su mumis." „Aš niekur su jumis nevažiuosiu, ar aš savo vyro neturiu", - narsinuosi, bet širdis jau į užkulnius nukritusi. „Nesišakok. Toks saugumo įsakymas".

Pasirodo, siūlo galas buvo Verutės rankose. Ją suėmė Jiežno sribai, o ši išdavė ir mane. Tardė Kaune toks majoras Chudska. Aš spiriuosi: ko jūs su manimi vargstate, kad aš neturiu ką pasakyti, jokių banditų, jokių Saulės ir Svajūno nepažįstu, iš Kauno nuvažiavau į kaimą, kad vaikai badu nenumirtų. Matyt Chudskai nusibodo terliotis, tai perdavė mane majorui Žukovui. „Žinai ką, Liuda Rinkūniene, galime labai gražiai susitarti, aš išakysiu, kad tavęs daugiau nebejudintų nė viename valsčiuje, į kurį tu kada nors veši savo vaikus ginti nuo bado", - postringavo saugumo tardytojas, - „bet užtat turėsi man viską papasakoti, ką matysi Kalviuose". Aš vėl savo.

Kas į jų rankas pakliūdavo, pajusdavo, kad yra pakabintas virš bedugnės. Ir už ką, Viešpatie? Siaubo banga palietė ne tik mane - ir kitus mūsų šeimos narius. Mane su seseria Gene išvežė į Petrašiūnų 6-ąją fortą. Prisimenu, kaip laukėme pakeleivingos mašinos, nakvojome su kareiviais tame forte, o iš ryto sunkvežimiu atvežė iki Rumšiškių kryžkelės. Toliau kelionė arkliais, atvežė iki Jiežno. Čia mane tardė, kankino... Sesers Genės nelietė, nes ji mažai ką buvo mačiusi, nesuvokė tų dalykų. Tad įsikibo į mane lyg erkės.

Stato prie sienos ir šauna. Byra sienos ir krosnies koklių dulkės... Ką dar sugalvos tie tardytojai? Pradėjo kankinti badu. Pamenu, tris dienas nė trupinio burnoje neturėjau. Tardydavo budeliai rusai naktimis, ant stalo dubenėlį košės su spirgais (lietuviškais!) pasidėję. Taip mane (kartu ir seserį Genę) tardymo kameroj išlaikė visą savaitę. Vis provokuodavo: „Na vas odna rasskazala. Vas vydala". O aš ir nesiginu. Ar man svarbu, ką ta boba ant manęs papasakojo. Sumanė mus su Vera suvesti akistaton... per duris. Atvedė saugumiečiai mane prie durų, liepė klausytis, ką kitame kambaryje pasakoja tardoma Verutė. Klausausi - kur dingsi. Girdžiu - pasakoja vienus niekus, nieko rimto. Kaip mudvi skalbdavome miškinių nosinaites, kaip su odekolonu jas laistydavome. Bet juk tai iš meilės!.. Nėra kabliuko.

Į Sibirą išvežė Petrą Gatavecką. Motina liko, nes slapstėsi. Pas Juza radau Gataveckienę. Ji rypavo: „Kur aš dabar dingsiu? Žiemą žmonės nepriima slapstyti..." Aš pasiūliau jai važiuoti į Kauną pas mus. Tuo metu atėjo ir Antanas Gataveckas - Svajūnas. Motinajam priekaištavo: „Ką tu padarei? Namus, vaikelį, sunaikinai..." „Mama, nekalbėk taip graudžiai, - atsakė sūnus. - Ar tai mes kalti, kad Tėvynę nuo raudonųjų budelių giname. Žinok, kad tu esi partizano motina..."

Įsisodinau Svajūno motiną į vežimą ir vežuosi į Kauną. Važiuojame

per Kalvių dvarą. Priartėjome prie stribų būstinės. Gataveckienė ant galvos užsimetė skarą. Vėliau Gataveckienė sužinojo apie savo Svajūno mirtį, ateidavo pas mane ir išsiverkdavo. Ir dabar prisimenu tą jos raudą: „O jūs, drabni paukšteliai, nulėkit pas mano sūneli, pasakykit, paukšteliai, kur jis guli, baltas sūnelis...“ Subačienė sužinojo, kad Gataveckų sūnus užkastas žydu kapuose Žiežmariuose. O Podžidajevas mane vis terorizavo, agitavo išduoti draugus. Po saugumo dėmesio žmonės manimi nepasitikėjo, bet, nieko neišdaviau. Panorau padėt Gataveckams. Sakau saugumiečiams: „Duok man palaidoti bent vieną banditą, tada jie patikės.“ „Kuri?“ - „Svajūna...“ „Važiuk į Žiežmarius.“ Pranas Melkūnas davė vežimaiti su arkliu. Prisiprašiau Subačių važnyčioti. Svajūno sesuo Anelė į vežimo šiaudus įkišo šešis butelius samogono, idėjo kelionei mėsos. Nuvažiavome į Žiežmarius, nuėjau pas Podžidajevą, klausiu, ar leisite išsikasti lavoną. Subačių nusitempiau į užkandinę, pastačiau buteli samogono, o Podžidajevas davė keturis vyrus iš daboklės. Buvojau pavasaris, švento Pilypo atlaidai. Laidojimui iš sesers Anelės gavau paklodžių. Atkasė. Lavonai, kaip šiandien pamenu, gulėjo purve, Antaną Gatavecką-Svajūną pažinau iš uniformos ženklų. Svajūną idėjome į paklodes. O aš vežiman pasiėmiau dar jo švarką... Važiuoju iš Žiežmarių ne plentu, o vieškeliu - į Kalvius pro dvarą. Priešakyje, gal už trijų su puse kilometro - Slimino miškas. Atvažiavau. Bėgu į Liaukos - tokia buvo Silvestro pavardė - vietinio ruso sodybą, budinu: „Kelkis, atvežiau Antaną, padėsi man parnešti į kluoną“. Tas kluonas liko, nors sudegė jo namai. Mes iškėlėme Svajūną ir paklodėje nunešėme į peludę. Uždarėme kluoną, Subačiui atidaviau arklių, o Melkūnui - vežimą. Man liko tik Svajūno švarkas. Jį parsinešiau į savo namus Kaune, Parodos gatvėje, popieriun suvyniojusi. Deja, iki šiol jis neišliko. Kur jis dingo - sunku pasakyti. Atveža Antaną Gatavecką-Svajūną karste, lauke stovi Antano tėvas Petras, jau iš Sibiro grįžęs, verkia sesuo Anelė, o motinos nėra - ji Kaune. Visi žiūri ir mato, kad Svajūno dešinė koja šunų nugriaužta. Klaikios buvo Svajūno laidotuvės - vietinis ruselis Darčanovas su kumeliu karstą nuvezė į Kalvių kapines. Bet, žinokite, kad tos kapinės - už pusės kilometro nuo stribų būstinės. Kumelys prunkščia, vos piestu nesistoja. Šiaip taip karstą nuleidome į duobę, užkasėme. Verkdama prisiminiu viską, ką aš žinojau apie Antano Gatavecko-Svajūno gyvenimą, ką buvau girdėjusi apie jo vaikystę ir jaunystę iš jo tėvų ir draugų.

Kartą, per šventas Kūčias atėjo iš miško Cibuliukas į kaimą. Pavalgė pas vieną ūkininką ir jau norėjo išeiti, bet tas užsispyrė: niekur aš tavęs neleisiu, eik į mano kluoną ir gerai išsimiegok. Jums miške miego trūksta... Susigundė vaikinai - tikrai, kodėl nenumigus šventą Kūčių

naktį kluone - kartu su gyvulėliais... O ūkininkas, kol Cibuliukas skaniai miegojo, nubėgo pas sribus - tik puskilometris nuo dvaro buvo jų irštva. Guliu aš kluone, vėliau pasakojo vaikinai, girdžiu žirgt žirgt sniegas, kas gi tai, juk dar ne rytas, šeimininkas su Kalėdomis ateina pasveikinti. Prigludau prie kluono durų - ogi kareivių pilnas kiemas. Aš prisispaudžiau prie kluono durų ir dar spėjau pagalvoti: o juk nieko dar gero gyvenime nemačiau ir reikia žūti. Vienas sribas ateina kluono užkabinti, kad nebebabėgčiau, šoviau ir pataikiau tiesiai į automato vamzdį. Pasinaudojęs tuo trenksmu, aš iššokau laukan, kailinukus permečiau per tvorą ir per raistą - miškan. Sribai pradėjo šaudyti į tuos kailinukus ir padegė kluoną.

Prabėgo daug metu- Nepaliko saugumas manęs ramybėje, tačiau nei vienas žmogus per mane nenukentėjo.

Šiandien su ašaromis akyse ir su meile širdyje galvoju apie iš mūsų išėjusius.

Pasakojo Liuda Rinkūnienė-Neringa

Rumšiškių - Pravieniškių partizanai

Pravieniškės - tai visai Lietuvai žinoma vieta. Čia Nepriklausomos Lietuvos laikais buvo įkurtas kalėjimas, vokiečių okupacijos metais čia irgi buvo kalėjimas, ir šiandien čia yra kalėjimas.

Šitoj vietoj 1941 metais besitraukdama raudonoji armija sukrėtė visą Lietuvą, žiauriausiai išžudžiusi visus kalinius, prižiūrėtojus, visą tarnybos personalą, senelius, jų šeimas, moteris ir vaikus. Ši vieta amžiams įrašyta į tautos kančių istoriją.

Ir labai, labai mažai kam žinoma, kad pirmose Pravieniškėse, važiuojant per geležinkelio pervažą į stovyklą, dešinėje pusėje link Vilniaus stovi mažas geležinkelio tarnybos namelis, kuriame buvo kelio meistro Trapuilos raštinė.

Šitoje raštinėje, meistrui Trapuilai nieko nežinant, 1944 m. rudenį penkių asmenų patriotiškai nusiteikusių taurių jaunuolių grupė, vadovaujama Lietuvos kariuomenės puskarininkio (vyriausiu ir amžiumi) įsteigė organizaciją Lietuvos Nepriklausomybei ginti. Jie buvo pasiryžę ne tik aukoti sveikata, bet ir savo gyvybę, o taip pat savo šeimų likimą, palaikė ryšį su atskirais partizanų būriais, padėdami jiems susijungti, teikė informaciją, platino lapelius, raginančius vienyti patriotinę veiklą prieš sovietų okupaciją. Aš sukūriau partizanų himną. Jis buvo parašytas ant lapo, papuošto tautinėmis juostomis ir Vyčio herbu. 1945 metų ankstyvą Velykų rytą šis lapas buvo iškabintas

senose Rumšiškėse ant bažnyčios durų, tos pačios bažnyčios, kuri dabar stovi ant kalno. Himno tekstas buvo toks:

Ginklai dar nesurūdijo,
nesuklupo dar žirgai -
Skausmą Tėvynės širdyje
jau nešiosim neilgai.
Paslapčiomis šnabžda girios,
žalios lankos ir kalnai,
Kad išeis iš girių vyrai,
kaip senovės milžinai
Rūks laukais liepsnotas rūkas,
susiūbuos ir ažuolai,
Plačiais vieškeliais Tėvynės
žvangins vyrai su ginklais.
O tada daina galinga
Kaip griaustinis nuaidės,
Lietuva Tėvynė mūsų
žaliais bromais sužydės.

Vienas iš šios grupės nariu prisimeną tokį epizodą. Eina Laisvės alėja geležinkelio stoties link, automatas susuktas į megztinį po pažastim ir galvoja: „Sugaus su šituo žaisliuku, sušaudys mane. Jokios baimės nejaučiu, tik gaila gyvenimo iškankintos mamos, kuri labai, labai verks“. Geležinkelio stotyje, dar nepajudėjus traukiniui iš Kauno link Pravieniškių, prieina grupės draugas, pasisveikina ir klausia, kas gero. Pažiūrėjęs jam į akis, pirmasis sako: „Juozai, eik iš čia“ - ir akimis rodo į rišulėlį ant žemės. Draugas suprato ir pasišalino. Užtenka vienos aukos, kita nereikalinga.

Kai kas gali pasakyti, kad to laiko mūsų partizanai ne visada elgdavosi teisingai, kad kartais jie būdavo žiaurūs. Bet pagalvokime, kiek mūsų priešai buvo žiauresni. Jie ne tik žiauriai žudydavo ir kankindavo kovojančius ir ginančius savo tėvų, senelių, vaikų ir tautos laisvę, jie dar išniekindavo turgaus aikštėse jų lavonus. Legenda byloja, kad saldžiausias pasaulyje - kūdikiui motinos pienas, lengviausias - kūdikis motinai ant rankų ir kiečiausia - tai motinos širdis, kuri vardan tautos stiprybės vieninteli savo sūnų paaukojo mirčiai. Ką iškentėjo širdis motinos, kuri, matydama savo sūnaus išniekintą lavoną turgaus aikštėje, negalėdavo prie jo priėti. Pagalvokite ir apie tuos dvidešimtmečius taurios širdies jaunuolius, kurie pražilusią motinų peržegnoji ir su kryželiu palydėti buvo pasiryžę numirti už Tėvynės laisvę.

Ir švariausiam kviečių lauke pasitaiko piktžolių. Šito negalėjome išvengti ir mes. Tam buvo labai palanki dirva.

Alfonsas Ščepkauskas, Juozas Bieliauskas ir Stasys Paškevičius

Jeigu atmintis neklysta, 1945 m. gegužės mėnesi man nežinomom aplinkybėm saugumas išaiškino mūsų grupę. Tris jos narius - Alfonsą Ščepkauską, Juozą Bieliauską, Stasį Kazlauską (mūsų grupėje dar buvo Juozas Vilčinskas ir Pavasaris, kurio vardo neprisimenu) - suėmė, nuteisė po dešimt metų ir išvežė į šiaurės lagerius. Jų šeimos buvo deportuotos taip pat į šiaurę. Kai kurių kaulai ten ir palaidoti, ir neliko sūnų, kurie juos pervežtu į Lietuvą. Likę nesuimti, jau mirę ir palaidoti Tėvynės šventoj žemėj, o kiti dar gyvi ir sveiki. Ir jiems tas laikmetis buvo nelengvas. Vienam mama buvo pasakius: „Vaikeli, tave tik Dievas išsaugojo“. O gal ir Dievas!

Tad, brangūs žmonės, važiuodami per Pravieniškių geležinkelio pervažą pažvelkite į dešinėje pusėje stovinti nameli ir nuleiskite galvas, nes ir čia maža žmonių likimo dalelytė buvo paaukota Tėvynės laisvei...

Pasakojo Stasys Paškevičius-Vytenis

Žaslių partizanai

Iš Žaslių krašto kilęs Benediktas Trakimas-Genelis yra aprašęs savo kelią į rezistenciją, ir jis ėjo mano gimtomis apylinkėmis. Todėl norėčiau ir aš kai ką papasakoti.

Esu gimęs 1922 metais Rudžių kaime. Nekalbėsiu apie priežastis, atvedusias mane 1944 metais į Jovaro būrį. Šiandien neatsimenu, kas man sugalvojo Lazdyno slapyvardi, tačiau ji nešiojau kelis metus, kartais pamiršęs savo tikrą vardą.

Jovaro būryje buvau tol, kol mūsų vadas žuvo. Perėjau į Dramblio būrį. Ir čia rankų nenuleidome, o kovojome prieš okupantus.

1947 metais partizanų skaičius gerokai sumažėjo, nes pradėjo vyrai išdavikų pagalba legalizuotis. Aš buvau nutaręs nevažiuoti į Vilnių, o likti miške. Tas sprendimas mane ir išgelbėjo.

Mūsų aktyviai veiklai neigiamos įtakos turėjo žmonių vežimas į Sibirą: juk tai buvo mūsų globėjai ir maitintojai. Išvežė ir mano mama su penkiolikmečiu broliuku į Krasnojarsko kraštą.

1949 metais nuvažiavau į Šiaulius. Ten ir patekau į saugumiečių rankas. Vilniuje pasakė, kad esu nuteistas 25 metus Maskvoje ypatingo „teismo“. Į Lietuvą grįžau tik 1969 metais. Dabar gyvenu Kėdainiuose.

Esu surašęs 19 mūsų krašto žuvusių partizanų, prisiminiu ir dar 15 partizanų pavardžių. Jie liko gyvi, tačiau praėjo ne mažesnę pragarą žemėje.

Petras Klimavičius-Uosis iš Vilionių kaimo buvo „A“ rinktinės vadu. Tačiau išdaviko J. Markulio-Erelio padirbtais dokumentais išvažiavo į Vilnių „legalizuotis“. Buvo nuteistas 25 metams ir kalėjo Irkucko lageriuose. Ten greitai ir mirė. Jonas Žičius-Pabaisa iš Aitekonjų kaimo buvo Kariūno būryje. Mirė lageryje Krasnojarsko krašte, Krivliake. Zigmas Dzeventlauskas-Lieptas - iš Lėlių kaimo - mirė Norilske.

Pasisekė išverti lagerius, tremtis ir grįžti Lietuvon šiems partizanams: Motiejui Bulaukai-Kolumbui, Bernardui Arbočiui-Liepsniukui (abu iš Rusių kaimo), Edvardui Kareckui-Vabalui ir Alfonsui Tveragai-

***Petras Klimavičius-Uosis tremtyje
1955 metais***

***Bronius Žičius-Žūvytis tremtyje
Krivliake 1957 metais***

Ažuolui iš Budelių kaimo. Deja, Lietuvon sugrįžo, bet jau numirę Pranas Žičius-Vėjas, Liudas Kavaliauskas-Perlas, Bronius Žičius-Žilvytis, Jonas Žičius-Pabaisa. Mirė Norilske Marčinauskas-Tauras iš Čiobiškio, kurio vardo neprisimenu.

Pasakojo Motiejus Rudis-Lazdynas

Dainavos - Kaugonių partizanai

Šios miškingos vietovės išsibarstę prie Vilniaus - Kauno geležinkelio. Vieškelis, vedęs į Žaslių - Paparčiu kelią, šlapiu metų laiku automašinoms buvo netinkamas. Vietos gyventojų liudijimu, čia sunkią partizano duoną pokario metais pasirinko virš 200 šių kaimų vyrų. 1944- 1945 metais geležinkelio darbininkai buvo atleidžiami nuo tarnybos sovietinėje armijoje. Kad išvengtų žūties rusų - vokiečių frontuose, vietiniai jaunuoliai veikiau pasirinko mišką nei tarnybą ar darbą okupantui.

1944 metų vasarą rusai Kaugonyse įrengė aerodromą. Kadangi besitraukdami vokiečiai buvo sunaikinę knygas su gyventojų sąrašais ir gimimo datomis, rusai tempė jaunos žmones į armiją, nežiūrėdami jų amžiaus. Vertė dirbti ir aerodrome.

Ir geležinkelyje, ir aerodrome dirbantys žinojo, kad bet kada gali būti prievarta siunčiami į frontą. Jie laukė progos pabėgti nuo priverčiamųjų darbų jungo ir prisidėti prie miškuose besibūruojančių partizanų.

Andriui Petkevičiui tada buvo dvidešimt aštuoneri. Gyveno Kaugonyse, buvo kiek raštingesnis už savo bendraminčius - mat, Lietuvos kariuomenėje tarnavęs puskarininkiu. Andrius suprato, kad būtina partizanų būryje kariška drausmė. Kitaip, sakė jis, žūsime visi be prasmės.

Tuo metu Žalias Velnias Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje kūrė partizaninės apygardos branduolį. Čia buvo susirinkę apie 200 partizanų. Andrius Petkevičius susitiko su Žaliu Velniu, apkalbėjo reikalus, būtinybę turėti bendrą vadovybę. Grįžo jis į Kaugonis jau kaip Didžiosios Kovos rinktinės kovotojas, o kai ši išaugo į apygardą, Andrius Petkevičius, buvo paskirtas „A“ rinktinės 4 kuopos vadu. Tada kartu su juo būryje kovojo broliai Vladas (slp. Valerijonas, g. 1924m. šiuo metu gyvena Kaišiadoryse) ir Vincas (g. 1923 m.).

Partizanų būrys augo. Prasidėjo didelės netektys, tačiau jauni žmonės iš miško nėjo, matydami, jog gyvenimo jiems jau nebus. Juk

Vladas Petkevičius-Valerijonas

Vincas Petkevičius-Dobilas

rusai šaudė ir nekaltus žmones, atsitiktinai buvusius susišaudymu su partizanais liudininkus. Atėjo į Lietuvą ir dar viena klastūnė - žiema.

Štai Jonas Stankevičius slėpėsi bunkeryje prie namų, Kaugonyse. 1945 metu vasario mėnesį sugaravo galvą nuo smalkių ir mirė. Kovo mėnesi, išdavus Kriauciūnui iš Karsokų kaimo, Kaugonių miške mūšyje su NKVD kareiviais žuvo Aguonos būrio partizanai Juozas ir Antanas Petkevičiai. Su jais buvo ir Antano brolis Vincas. Vyrų lavonai buvo užkasti prie valsčiaus, palaidojimo vieta slepiama. Prieš penkiolika metų ant partizanų kapų pastatė Žaslių mokyklos priestatą.

Du broliai Petkevičiai (Kaugonių kaime kas antras jo gyventojas turėjo tokią pavardę) važiavo į mišką malkų. Vyrų nebuvo partizanais, nes jauniausias - dar beūsis vaikas. Prisirinkę malkų, broliai pasuko iš miško. Pamiškėje jų laukė pasaloje pasislėpę stribai. Vyresnysis turėjo dokumentus, o jaunėlio gimimo liudijimas buvo likęs namuose.. Tada vyresnysis priprašė stribus, tegul sulaiko brolių, o jis greitai atvešias popierius. Nuvažiavus pusšimtį metrų, vyresnysis išgirdo automato seriją...

Nebuvo partizanų ir Petras Petkevičius, tačiau šiauduose buvo pasidaręs bunkeris, nes slapstėsi nuo mobilizacijos. Kai sodybą apsupo kareiviai, Petrą tokiam „bunkeryje“ nebuvo sunku surasti. Siauraakis kareivis su šypsena veide paleido kulka...

1945 metų rugpjūčio mėnesio viduryje partizanai atėjo į Mastausko

sodybą Civiškių kaime. Būryje buvo 13 vyrų. Vasaros karštis kiek atlėgęs, todėl vyrai sėdėjo kur kas sumanė. Stasys pamatė keliu važiuojančius stribus. Jų buvo gal dvylika. Nenujausdami pavojaus, išdavikai važiavo drąsiai, atkišę užtaisytus ginklus. Susidūrimas buvo neišvengiamas, nes stribai sustojo ir pėstute kiūtino į sodybą. Partizanai paleido kulkosvaidžio ugnį. Gal dešimt stribų galą gavo iš karto, tačiau du išvengė kulku. Vienas pasileido į pakelės medžių priedangą, o kitas pakėlė rankas. Bėgančio nesivijo, paimtą į nelaisvę tarėsi paleisti, prisaikdinę nekelti ginklo prieš partizanus. Tačiau tas sugautas pasirodė „idėjinis“, plūdosi, grasino kareiviu kerštu, o progai pasitaikius, bandė bėgti. Čia jį ir pasivijo partizano kulka. Paskui paprašė šalia gyvenanti Naidzinaičių, kad buvusius priešus užkastų. Besitraukiantys partizanai pamatė skubančius į įvykio vietą kareivių sunkvežimius. Prasidėjo susišaudymas, tačiau į ilgesni mūsų partizanai išivelti nenorėjo ir atsitraukė.

Iš pykčio ir patirto pralaimėjimo kareiviai pradėjo siausti. Artimiausiose sodybose suėmė niekuo nekaltus Sakalinskus, penkiasdešimtmetį Verbų, du jaunuolius - Aleksą ir Romą Bulackus. Sušaudė prie miško, tačiau vienas iš brolių Sakalinskių ir Romas Bulackas pabėgo. Aleksą Bulacką rado vėliau miške negyva, mirusį, matyt, nuo žaizdų. Tuos lavonus numetė prie Žaslių valsčiaus pastato - atsieit, partizanai...

1945 metų lapkričio 17 d. prie Kaugonių žuvo Andrius Petkevičius -Aguona, „A“ rinktinės 4 kuopos vadas. Manoma, kad jis buvo išduotas moters.

Jau 1947 metų pradžioje J. Markulio-Erelio išdavystė palietė ir šį kraštą. Romasius Petkevičius (Varnėnas) buvo išsiųstas į Vilnių baigti vairuotojų kursų, kad galėtų legaliai dirbdamas atlikti ryšininko darbą. Išvažiavo į Vilnių ir negrįžo. Jo likimas nežinomas ligi šiol.

Gegužinės - Rusių- Šilonių partizanai

Dar kartą perėjau savo gimtųjų vietų žmones, kalbėdamasis su jais apie pokario partizanų veiklą. Gyvų to metų liudininkų liko nedaug. Vis gi dalis vyresnio amžiaus žmonių apie mūsų krašto partizanus yra nepalankios nuomonės, kalba apie tai, kad kai kurie partizanai buvo per žiaurūs. Tačiau daugiau jų prisimena kilnius kovotojus, vargusius vargą ir nevarginusius žmonių.

Esu gimęs 1933 metų gruodyje, taigi, tuo metu jau buvau paauglys. Mokiausi Žasliuose, o nuo 1949 metų išvažiavau mokytis į Kauną. Tačiau 1949 metais partizanų mūsų krašte jau beveik neliko.

Savo akimis esu matęs ir partizanus, ateinančius daugiausia

naktimis, ir dienomis siaučiančius enkavedistus bei sribus. Senesni žmonės iki šiol nesupranta, kad tikrųjų partizanų vardu veikė ir vagys, ir plėšikai, ir, kas baisiausia, samdyti ir siųsti MGB provokatoriai bei profesionalūs žudikai. Apie tai jau nemažai rašyta, bet seni žmonės mažai skaito. Radijas, televizija tyli, dauguma laikraščių irgi nerašo. Mano nuomone, apie tai kalbėti turėtų kunigai, kurie kaimo žmonėms daro didelę įtaką. Reikėtų konkrečiais pavyzdžiais iš vietos apylinkių aiškinti žmonėms apie smogikų terorą ir dorų žmonių šmeižtą. Tačiau bažnyčia lieka nuošalyje, masinės informacijos priemonės užpylė mūsų samonę parnografija ir smurtu.

Dabar apie kai kuriuos faktus.

Žasliuose gyveno moteris, kuri turėjo nesantuokinį vaiką Praną Raudeliūną. Motinos pavardės neatsimenu. Pranas išėjo pas partizanų, glaudėsi Šilonių kaimo miškuose. Matyt, buvo užmaskuotas priešas, ir slapta pradėjo tarnauti sribams. Turėjo užduotį nužudyti patį Žalią Velnią. 1945 metų liepos mėnesį Pranas Raudeliūnas išdavė Žalio Velnio bunkerį prie Čiobiškio kelto, kairiame Neries upės krante. Tada Žalias Velnias per stebuklą išsigelbėjo. Išdavikas, norėdamas įsiteikti savo šeimininkams, Šilonių kaimo pamiškėje nušovė partizaną, nupjovė jam galvą ir maiše nunešė į Žaslių sribyną*. Pabuvęs sribu, išdavikas išėjo į sovietinę armiją, po to grįžo į Žaslius, bandė nusišauti ir, vežamas į Kaišiadoris, mirė.

Gegužinės - Bučionių apylinkėse didžiausiu partizaninio pasipriešinimo organizatoriumi buvo kunigas Rudžionis. Buvo griežtas, pats sakėsi, kad jam reikėjo gimti ne kunigu, o generolu. Kilęs nuo Bagaslaviškio prie Širvintų.

Penki Paulauskai partizanavo šiame krašte. Broliai Zigmas ir Antanas (Vincos sūnūs) žuvo lageriuose ar tremtyje. Kiti broliai Paulauskai - Antanas ir Jonas (Antano sūnūs) po lagerių sugrįžo namo.

Paulauskas Jonas, Jono (g. 1916 m.) buvo Lietuvos kariuomenės puskarininkiu. Po kalėjimų ir tremties į Lietuvą grįžti neleido. Mirė jau 1985 m. Vorkutoje. Bučionyse žmonės atsimena Kazi Jaskutį, mirusį tremtyje.

Senajoje Gegužinėje gyveno 1918 - 1920 m. savanoris Bronius Jaskutis. Palaidotas Bučionių kapinėse.

Šiuo metu dar gyvi Antanas Karnuševičius ir Antanas Zužus. Vietos žmonės geru žodžiu mini partizanus Žičių ir Daškevičių.

Putriškių kaime partizanauti išėjo keturi Balniai: du broliai Jonas ir Stasys (Adomo sūnūs) ir Balnys Vaclovas, Petro bei Balnys Adolfas, Jono. Visi buvo nuteisti kalėjimo, tačiau grįžo į Lietuvą.

*Šis žmogžudystės faktas priskirtinas ne P.Raudeliūnui (A.S.)

Kaspariškių kaime partizanavo Arbočius Stepas, Adomo. Liko gyvas. Didelę įtaką pasipriešinimo organizavime turėjo Arbočius Jonas, pramintas Kariūnu.

Rusių kaime 1946 m. žuvo per gaudynes trys jaunuoliai: Suslavičius Vaclovas, Andrius (g. 1925 m.), Tatarūnas Petras, Juozo (g. 1928 m.) ir Suslavičius Pranas, Prano (g. 1928 m.)

Buckūnų kaime rusai, bėgdami nuo vokiečių 1941 m. birželio 26 d. nušovė tėvą ir du suaugusius sūnus Matačiūnus. Palaidoti Šilonių kapinėse.

Iš Šilonių kaimo žuvo 7 partizanai. Broliai Adolfas ir Pranas Kinderevičiai, Kinderevičius Antanas, Igno, Dzeventlauskas Pranas, Jono, Žvirblis Jonas, Felikso, Žvirblis Bernardas, Motiejaus. Sako, kad Cikanavičius Stasys, Motiejaus partizanų buvo pasiūstas tarnauti sribu.

Jočiūnų kaime žinoma partizanų rėmėjų Suslavičių šeima. Antanas, jo seserys Jadvyga ir Janė buvo nuteisti ir kalėjo. Toks pats likimas ištiko ir Suslavičių Stasį, Martyno.

Pažymėtinas šio kaimo gyventojas Dzimidavičius Pranas per visą okupacijos laikotarpį išsaugojęs Trispalvę ir iškėlęs Atgimimo metu.

Seserys Stefa ir Antosė Miknevičiūtės buvo partizanų rėmėjos bei ryšininkės. Kartu su tėvais ištremtos. Gyveno Antanaičių kaime.

Žuvo broliai Pranas ir Antanas Dzimidavičiai, Šimanskas Jonas, Kazio. Iš lagerių grįžo Grinkevičius Kazys ir Šimanskas Stasys.

Pasakojo inž. Antanas Paulauskas

Musninkų partizanai

Musninkų valsčius priklausė „A“ rinktinės 1-jam batalionui. Dabar sunku pasakyti, kodėl užnerio partizanai panorė jungtis su Žaslių valsčiaus vyrais, tačiau tai buvo vienas iš pačių kovingiausių batalionų Didžiosios Kovos apygardoje. Čia, nuolat keisdamas buvimo vietą, apsistodavo Žalio Velnio štabas. Žinomos šios štabą priglaidusios vietovės - Čiobiškis, Pigonys, Kaugonys, Dainava, Gegužinė...

Tarp bataliono kuopų vadų paminėtini Andrius Petkevičius-Aguona, Stasys Kavaliauskas-Dobilas, Vytautas Marcinauskas-Pluta, Martynas Mastauskas-Gandras, Feliksas Bagdonavičius-Boreckas... 1-jo bataliono vadu buvo Petras Petkevičius-Dramblis iš Eiriogalos kaimo Žaslių valsčiuje. Žuvo 1945 metų liepos 13 dieną.

* * *

1945 metų liepos mėnesio 10 dieną septynis Papūgos būrio partizanus prie Čiobiškio užpuolė kareivių būrys. Vietovė atvira - šalia tekanti Neris, nedidelis miškelis... Po pirmojo susišaudymo žuvo kuopos vadas Feliksas Bagdonavičius-Boreckas ir jo brolis Vytautas-Topolis. Jonas Daškevičius-Papūga, Antanas Šiška, Ažuolas, Vyšnia ir Svajūnas pasitraukė į mišką. Užsimaskavo. Tačiau kareiviai eiti į miškeli nesiryžo. Po pusdienio vyrai nutarė išeiti, nes manė, kad NKVD kareiviai pasitraukė. Jonas su Antanu paliko ginklus ir persirengė valstiečių drabužiais. Dėl viso pikto, jei netyčiom sribus sutiktų. Tačiau pamiškėje jų laukė kareiviai. Bėgti nebuvo kur... Reikėjo perspėti miške likusius, kad jie pateko į pasalą. Jonas pradėjo bėgti. Pasigirdo šūvis, tačiau partizano kulka nelietė. Miške buvę suprato, o tuodu parvertė ant pamiškės žolės ir surišo rankas.

Teisė partizanus Ukmergėje. Laikraščiai trimitavo, kad suimti kraugeriai, užkietėję sovietų šalies priešai, patyrę užsienio žvalgybų šnipai. Būrio vadui Jonui Daškevičiui-Papūgai tada tebuvo aštuoniolika...

Sunkiomis netektimis buvo pažymėti tie metai 1-jam batalionui. Kovo 23 dieną buvo užpultas apygardos štabas Čiobiškyje, o mūšyje prie Dubių vienišio Žaslių valsčiuje žuvo štabo viršininkas Pilia-kalnis. Prieš tai - 1945 metų balandžio 13 dieną Kaugonių miške žuvo LLA 5-osios apygardos vadas Mykolas Kareckas-Serbentas.

Peliūnų kaimo tragedija

Peliūnų kaimas - vos trejetą kilometrų nutolęs nuo Kietaviškių, tačiau jau yra Trakų rajone. Pats dainingiausias, su trankiomis vakaruškomis, kur susirinkdavo dešimtys plačiapečių, aukštaūgių vyrų.

Atėjo 1944 metų liepos mėnuo, pats tragiškiausias kaimo istorijoje. Okupantai puolė šaudyti jaunus vyrus, dar nesusėjęs susiburti būriuose, nepripratusius prie kariškos drausmės.

Šiandien žinome devyniolika jaunų kaimo vyrų, paguldžiusių galvas už Nepriklausomybę. Tai keturi broliai Česoniai. Jaunėlis Motiejus buvo nušautas, Juozas - pakartas, Pranas - suimtas gyvas ir nukankintas MGB, Zigmas - dingo be žinios.

1945 metų pradžioje bunkeryje Pagrandos kaime žuvo penki partizantai: trys broliai Seliutos (Jeronimas, Laimonas, Albertas) ir du broliai Česoniai (Kajetonas ir Vladas). Padėjo galvas du broliai Bliujai. Albinas, būrio vadas, mūšyje buvo sužeistas, nelegaliai gydėsi Vilniaus ligoninėse, tačiau buvo suimtas ir nuteistas. Žuvo Sibiro lageriuose.

Pranas Bliujus buvo nušautas per NKVD kareivių puolimą. Kovoje su okupantais 1945 m. žuvo Darius Bliujus (g. 1926 m.), Jonas Bliujus Motiejaus, Antanas Valeckas, Jonas Bliujus, Andriaus. Pranas Kazlauskas nuskendo Strėvos upėje, o Bernardas Leonavičius susisprogdino bunkeryje Strėvelės raiste. Pranas Ramanauskas ir Jonas Jankauskas buvo rasti nušauti po rusų puolimo. Per pokario suirutės sudegė Boliaus Malecko sodyba Senosiose Kietaviškėse, kur su šeimininku sudegintos žmona ir dukros Genė (g. 1928 m.) ir Jadvyga (g. 1930 m.)

Ignas Kuzinevičius ir šeši jo sūnūs

Kaišiadorių rajone Burbiškiu kaime šiandien jau retas žino apie Kuzinevičių šeimą. Karo meto ir pokario suirutėse paguldė galvas Ignas Kuzinevičius ir penki jo sūnūs. O šeštasis po daugelio metų mirė Sibiro tremtyje.

* * *

Eleonora KALAUŠIENĖ, gyvenanti Kolukiškių kaime (tai senas kaimas, ir su kolūkiais nieko bendro neturi), pragyveno jau aštuoniasdešimt šešerius metus. Ji buvo vyriausia Kuzinevičių šeimoje, dar prieškarį ištekėjo už kaimyno Juozo. Gražią gimine gavo Juozas: šeši broliai kaip ažuolai, o Jonas gal ir visame valsčiuje tvirčiausiu buvo: paims du vyrus už diržų ir iškelia virš galvos. Mykolas už visus linksmiausias ir protingiausias buvo. Broliai, tarnavę Lietuvos kariuomenėje, neskubėjo namo. Trys nuėjo į pasienio policiją, paskui Antanas su Mykolu vedė, tačiau vis laikėsi arčiau namų. Tėvas buvo šaulys, todėl ir vaikams nepatarė sėdėti namuose. 1943 metais sovietiniai partizanai užpuolė jų sodybą. Vyras nemanė pasiduoti, todėl pastatai buvo padegti, o tėvas Ignas sunkiai sužeistas. Artėjo 1944 m. liepa, Lietuvos žmonių kraujo upelio tekėjimo pradžia. Ir tragedija tai darbščiai šeimai...

Tėvas Ignas Kuzinevičius jau 1944 m. vasaros pabaigoje pasidarė slėptuvėlę klojime, šiaudų prėsle. Žinojo, kad pas jį pirmąjį pasirodys rusai. Ir neapsiriko. Būrys kareivių apsupo likusius po gaisro pastatus dar tada, kai vokiečiai laikėsi pakaunėje. Klojime jį ir rado, o sumušę išvežė į Trakus. Tada ir išėjo penki sūnūs į mišką. Greitai išvežė tėvą į Sibiro lagerius. Ten žuvo apie 1946 metus.

Sūnus Antanas-Narsutis (g. 1911 m.) buvo brolio Mykolo partizanų būryje. Žuvo 1945 metų pradžioje Dainavos miške.

Sūnus Jonas-Kazimieraitis (g. 1913 m.) - partizanavo brolio būryje.

Žuvo 1947 metų vasarą Raukinės miške su kaimynu Juozu Kurmilavičiumi. Perlaidotas į Kaišiadorių partizanų kapus.

Sūnus Ignas-Voverė (g. 1914 m.) - partizanavo su broliais. Išvengė daug mirčių, matė brolio Mykolo žūtį. 1948 m. su Raukinės girininkijos eiguliu Juodoniū slapstėsi Juodžio sodyboje. Buvo apsupti, tačiau pabėgti nepavyko. Nuteisė 25 m. lagerio. Mirė Sibiro tremtyje.

Sūnus Mykolas-Serbentas (g. 1916 m.) - buvo Lietuvos kariuomenės husaru, vėliau - policijos jaunesniuoju leitenantu. Vadovavo partizanų būriui. 1947 metų Slabados - Balceriškių laukuose, pas Bolių Šriupšą, apsupo NKVD būrys. Žuvo su partizanu Pranu Taletavičium. Perlaidotas į Kaišiadorių partizanų kapines.

Sūnus Stasys-Kukalis (g. 1926 m.). Į mišką išėjo nė aštuoniolikos neturėdamas. Matė vyresniųjų brolių žūtį, tačiau likimas lėmė jam likti gyvam. Jau 1956 metais išdavė užverbuotas jo draugas Albinas Šliužas iš Slabados kaimo. Palaidojimo vieta nežinoma.

Sūnus Pranas (g. 1919 m.) - 1944 m. liepos mėnesi suėmė namuose ir nuvedė į Trakus. Išvežė į Jarceva prie Maskvos, o paskui į frontą Latvijon. 1945 metų pradžioje ten ir žuvo. Apie tai šeimai nepranešė.

* * *

- Kai Žuvo brolis Stasys, nuvežė mane kolūkio pirmininkas Čertobojevas į Kaišiadoris, kad atpažinčiau jį, - pasakoja Eleonora. - Buvo baisu: kulka praėjusi pro aki, visas kruvinas. Neverkiau, nedejau, savyje išgyvenau sunkiai, bet išsigyniau. Kur užkasė brolio lavoną, nežinau ligi šiol.

Kankino sribai ir ją. Tik savaip, žodžiais, keiksmiais. Du kartus per savaitę reikėjo registruotis milicijoje, nes prašė, kad broliams laiškus perduotų.

- Dar 1944 metų gegužyje, kai rusai artėjo, toks protingas ūkininkas Stankevičius agitavo mane bėgti. Tu, sako, nežinai, kas tai per žmonės, bėk nuo jų, nes ne tik Kuzinevičių, bet ir tavo šeimos nepaliks ramybėje, - pasakoja Juozas Kalaušis.

Iš pradžių buvo miške su Kuzinevičiais, paskui užsiregistravo, paskelbus amnestiją. Bet nepaleido, mušė, kankino. Nuteisė 25 metus kalėti. Dvylika metų atsėdėjo.

Deja, Kuzinevičių šeimos nuotraukų neliko.

Jonas Misiūnas-Žalias Velnias

1911-1947 03 11

ČIOBIŠKIS - Didžiosios Kovos partizanų apygardos sostinė. Ta mintis nejučiomis užvaldė mane, kai žingsnis po žingsnio ėjau šia panerio žeme. Už upės matėsi Kaišiadorių rajono Padalių kaimo apylinkės, aplink pušynai, smėlėtų kalnelių kepurės. Čia susitiko apygardos partizanai, kad pagerbtų žuvusią ir Čiobiškio kapinėse palaidotą Onutę Misiūnienę, apygardos vado Jono Misiūno-Žalio Velnio žmoną. Susitiko tie, kurių nepasivijo čekistų kulka, nepalaužė tremčių sopuliai ir kankinimai, kurie tikėjo sulauksią dienos, kai galės atvirai kalbėti apie sunkią, bet garbingą praeitį.

Šventos Mišios vietos bažnytėlėje buvo aukojamas iškilmingai. Žvelgdamas į šių pagyvenusių žmonių malda, aš jaučiau, kad jie niekada nebuvo pamiršę žuvusių - štabo viršininko Jono Markulio-Vaiduoklio, kautynių vado Serbento, Piliakalnio, Kariūno...

...1945 metų pabaigoje Onutė palieka septynmečius dvynukus, kalėjime pagimdytą dukrelę ir išeina ieškoti vyro. Žalią Velnią randa prie Čiobiškio. Tačiau 1946 metų vasario mėnesi Ukmergės apskrities Musninkų valsčiaus Pigių kaimo apygardos štabą užpuolė čekistai. Tame susirėmime prieš gretos buvo kelis kartus didesnės... Mūšyje kulka į galvą ir pakirto moterį... B. Trakimas su keliais kovotojais sugrįžo į kovos vietą, kad išneštų žuvusiosios kūną. O Čiobiškio kapinių kampelyje ją palaidojo slapta, naktį, kad tik po daugelio metų pastatytų čia kuklų paminklą ir įrašytų jos vardą bei pavardę.

Šiame susitikime susipažinau su Jono Misiūno seserim Petronėle. Jo sūnumis ir dukra. Buvo gera proga patikslinti kai kuriuos Žalio Velnio biografinius duomenis, nes net KGB duomenimis jie kitokie...

Jonas Misiūnas gimė 1911 metų pradžioje Panevėžio apskrityje Valmonių kaime (9 km. atstume nuo Joniškėlio). Tėvai - Tomas ir Paulina - išaugino dešimt vaikų: 6 dukras ir 4 sūnus. Tėvų ūkelyje jis gyveno iki 1931 metų, kol išėjo tarnauti į kariuomenę. Nuo tada J. Misiūnas ir surišo savo gyvenimą su sunkia kario dalia: liko tarnauti virštarnybiniu.

Ir dar. Žinome, kad 1946 metų vasarą Didžiosios Kovos apygardą sukretė didžiulė išdavystė, kurią organizavo Vilniau universiteto docentas Juozas Albinas Markulis-Erelis. Žalias Velnias perdavė vadovavimą apygardai kapitonui Griežtui, su kuriuo tarnavo kartu kariuomenėje ir kuriuo pasitikėjo. B.Trakimo-Genelio teigimu tai - Juozas Stravinskas. Po šios išdavystės apygarda smarkiai nukentėjo.

Dar kelis mėnesius buvo bandyta „susirašinėti“ su apygardos kovotojais Žalio Velnio vardu, tačiau, šiai užmačiai žlugus, J. Misiūnas buvo išvežtas į Maskvą. Ten 1947 m. kovo 11 dieną užgeso šio didvyrišką gyvenimą gyvenusio žmogaus širdis. Tačiau apie viską iš eilės...

* * *

Jonas Misiūnas Lietuvos kariuomenės viršila

1944 metais Trakų, Ukmergės, Utenos srityse, dalyse Švenčionių, Alytaus teritorijų organizavo aktyviają rezistenciją. Daugumą kovotojų sudarė besislapstantys nuo sovietinės armijos jaunuoliai, buvę tarnautojai, politiniai veikėjai, šauliai. Visi tie, kuriems grėsė represijos. Jie tikėjo partizanų būryje Lietuvai išsikovoti laisvę ir nepriklausomybę. Kovotojai buvo gerai ginkluoti, dažnas turėjo automatinį šautuvą, būrys - kulkosvaidžius. Žalio Velnio nuopelnai tėvynei tie, kad mūsų kraštuose partizanų apygarda buvo organizuota viena iš pirmųjų Lietuvoje. Kiekvienas mūsų jaučia, kaip sunku kruvinajame pasipriešinime prieš dešimtis kartų gausesnę priešų jėgą. Iki pat karo pabaigos apygardoje nesijautė okupantų valdžia. Kiekvienas būrys turėjo savo veikimo sritį - kaimą, apylinkę, valsčių.

...Perėjome į Ukmergės apskritį. Vietos man nežinomos, sustojame prie vienkiemio... - pasakojo Benediktas Trakimas, - Pailsėjęs ir pasiėmęs ryšininką, vykstu į štabą. Apylinkės krūmuotos, kalnuotos, matau, kad prie kiekvieno vienkiemio stovi sargybiniai. Radom štabą.

Liudininku žodžiais tariant, tai buvo tvirtas, aukštas gražus vyras. 1945 metais turėjęs apie 35 metus. Kariškai pasitempęs, reiklus sau ir kitiems. Turime duomenų apie tai, kad jis baudė ne tik mūsų tautos išdavikus ir priešus, bet net savus, kurie buvo pagauti plėšikaujant.

Turėjo viršilos karini laipsnį. Tarnavo Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Vokiečiais greitai nusivylė, nes jie vertė kovoti lietuvių jų frontuose. Sako, buvo būdinčiu geležinkelio stotyse. Frontui artėjant, su ginklais pasitraukė į miškus. Ten išėjo ne vienas, o organizavęs savo bendražygius toje rinktinėje.

1944 metais Trakų, Ukmergės, Utenos srityse, dalyse Švenčionių,

įeinam vidun. Ten daug vyrų, visi gerai ginkluoti. Vyrų gražūs, ypač gerai atrodė vienas: aukštas, juodi plaukai, tauraus veido išraiška ir bruožai. Atrodė didelios valios žmogus. Turėjo Lietuvos kario uniformą... Tokia buvo mano pirmoji pažintis su apygardos vadu Žaliu Velniu (Jonu Misiūnu). Ir pirmasis išpūdis manęs neapvylė. Jis turėjo neapsakomą energiją, organizacinį talentą..."

Taip, tuo įsitikino visi partizanai. Sako, NKVD daliniai per plačias ofenzyvas sunaikina ryšius, išblaško kovotojus, sudegina vienkiemius bei slėptuves, tačiau praeina trys-keturios dienos ir vėl veikia sudėtingas apygardos štabo ir būrių ryšio mechanizmas.

Štabas keisdavo savo būstines. Jos buvo Čiobiškyje, Kaune, Livintų ir Ukmergės miškuose. Tai buvo drąsūs žmonės. Sako, Žalias Velnias netūnojo balose, nebraidė pelkėmis. Jei važiavo, tai geru keliu, jei ėjo, tai švarių mišku. Tai kalba ne apie jo beprasme drąsą, bet apie gerą ryšininku ir informatorių darbą. Štabas turėjo gausų ryšininkų būrį, galėjo apsistoti vos ne kiekviename vienkiemyje.

„... Labiausiai jį skyrė iš kitų vietovės partizanų kažkokia paslaptis, mistika, - rašė Juozas Daumantas-Lukša knygoje „Partizanai“. - Lyg iš Vaižganto raštų Vaduvos krašto. Tos nuotaikos buvo jau ir patys vardai - Žalias Velnias, jo pavaduotojas Piliakalnis, ryšininkė - Velnio išpera, kiti-Žilvitis, Jurginas, Audra, Perkūnas, Sūkurys, Svyruonėlis, Baravykas, Vyšnia, Vėjas. Jo laikraštis buvo „Žalia giria“, kuri redagavo Gandras ir Tutinas... Mistika apgaubta ir jo veikla. Antai Žalias Velnias nubaudžia nusikaltėlių ir palieka jo rankoje ar prie jo raštelį su Žalio Velnio parašu. 1944 metų rudenio vakarą Žalias Velnias su draugais atvyksta pas Čiobiškio kleboną ir paprašo išpažinties. Du kunigai išklauso išpažinties keturiasdešimties vyrų, suteikia jiems Komuniją, ir vyrai išsiskirsto į kaimus, iš kur kiekvienas buvo atėjęs..."

Deja, ateina dideli sunkumai. Karas baigiasi, atsiranda daug laisvų kareivių, kurių dalis nukreipiama į Lietuvą. Sovietinė propaganda pasauliui paskleidžia mitą, kad tai klasių kova, kad tai neišvengiama.

Su Čiobiškiu susiję ir tragiški apygardos štabo įvykiai. 1945 metų pradžioje NKVD areštuoja Žalio Velnio žmoną. Tada, palikę vaikus įkaitais, kovo mėnesį, enkavedistai parašo laišką Žaliam Velniumi ir pasiūnčia per žmoną. Matyt, kad kareiviai eina moters pėdomis. Ji suranda štabą Musninkų valsčiuje, džiaugiasi susitikimu, verkia dėl likusių nelaisvėje vaikų. Tačiau po nakties stovyklavietę užpuola kareiviai. Mūšyje žūva ne tik keli kovotojai, bet ir vado žmona...

„Ją palaidojom nakčia Čiobiškio kapinėse, - rašė vietos klebonas. - Apeigos buvo tik duobės pašlakstymas. Paties Žalio Velnio tada nebuvo."

Vėliau štabas įsikuria Čiobiškio paauglių prieglaudoje. Prieš pat Velykas ji užpuola Musninkų garnizonas. Kautynėse žuvo daug partizanų, tarp jų ir štabo viršininkas Vaiduoklis. Tačiau ir tuo apygardos štabo bėdos nesibaigė: vyko sunkūs mūšiai su reguliariosios armijos, praėjusius universitetus vokiečių frontuose, kareiviais. Jie buvo skaičiuojami tūkstančiais, turėjo ne tik patrankas, kulkosvaidžius, bet ir sudėtingesnę techniką: tankus, šarvuočius... Sunkūs mūšiai praėjo Šilonių miške, prie Dubių vienkiemio. Partizanų nuostoliai buvo dideli.

Viename iš mūšių jis praranda ir antrą jam brangų žmogų. Ar nepalūžtų net ir tvirčiausias vyras po tokių nesėkmių?

- Po žmonos žuvimo Žalias Velnias man guodėsi, kad jauniausio vaiko net ir nematęs, o dvynukai kažkur internatuose rusiškėmis pavardėmis gyvena... - prisimena Genelis.

1946 metais apygardos vadovybė pakliuvo į gerai paruoštą čekistų pasalą. Jiems pasitarnavo mūsų tautos išdavikai.

„... Pagal sovietinius tvirtinimus 1945-1946 Žalio Velnio gaujos liaudies gynėjų ir kariuomenės jėgomis buvo likviduotos, o Žalias Velnias ir jo pagalbininkai suimti. Esą Žalias Velnias nusižudė (...) Jei sovietinis šaltinis trumpai mini, kad Žalias Velnias suimtas nusižudė, tai jis turėjo nusižudyti, praregėjęs pagaliau klastą" (J. Daumantas „Partizanai“).

Liudytojų pagalba mums pavyko išsiaiškinti kelis sunkius, dar neaprašytus, Jono Misiūno gyvenimo tarpsnius, kai į veidą jam alsavo mirtis.

* * *

1944 metų rugsėjo mėnesį Krivonių, Paberžės, Šilonių kaimų jaunimas susijungė į būrį. Jie pažinojo vienas kitą nuo mažens. Algiui Grendai, Jurgiui Kinderevičiui, Antanui Grendai, Pranui Dzventlauskui, Stasiui Civanavičiui partizaninei kovai patyrimo trūko, todėl jie, sužinoję, jog į Šilonis atėjo Žalias Velnias su 13 vyrų, prisijungė prie jų. Štabą įkūrė Pigonyse. Jų būrys vadinosi skrajojančiu, nuolatinės dislokavimo vietos neturėju, blaškėsi kartu su apygardos štabu...

1945 metų vasaros gale buvo apsistoję Širvintų miške. Medžiai jau dabinosi pirmaisiais geltonsnapiiais. Stebėtojai pranešė, kad stovyklavietės kryptimi atvažiuoja mašina su NKVD kareiviais - jų buvo apie dvidešimt. Jonas Misiūnas nutarė stoti į mūši.

Mašina privažiavo iki keliuko posūkio - beliko iki sugulusių partizanų apie 20 metrų.

- Ugnis! - pasigirdo komanda, ir trisdešimt šeši kovotojų ginklai išspjovė ugnies kamuolius. Kareiviai sugriuvo į pakelės griovį ir

atsišaudydami traukėsi, palikę užmuštus ir sužeistus. Tada sužeidė Jonui Misiūnui koją. Kulkos persovė užkulni, tačiau kaulo nelietė. Sužeistą apygardos vadą išvežė į Čiobiškį. Vadovavimą būriui pavedė Jurgiui Kinderevičiui.

Būrys grįžo į Krivonių miškus.

Tu pačiu metu rudenį - jie buvo Paberžėje... Nuo Krivonių į Jočiūnus ėjo 7 sribai ir jų leitenantas. Partizanai žinojo, kad kiekvienas sribų apsilankymas kaime - nelaimė ūkininkui, mokytojui. Nutarė stoti į mūšį.

Vyrai užsimaskavo, ir, kai būrys priartėjo, sutartinai sukaleno automatai, supokšėjo šautuvai. Sribai dar puolė pamiškėn bėgti, tačiau visi buvo nukauti...

Prieš pat 1945 metu šv. Kalėdas partizanai stebėjo keistą reginį. Iš Jočiūnų kaimo, Žaslių link, važiavo vežėčios, o jose „prisismaginę“ trys sribai. Šaudė į orą, šūkaliavo girti „liaudies gynėjai“, apšvarinę kaimo ūkininkus, prisigrobę lašiniu ir skilandžių, bandė ir dainą sudainuoti. Tačiau ją nutraukė partizanų šūviai.

1946 pradžioje prieš būrį buvo pasiūsti kareiviai. Trumpos kautynės įvyko Paberžės kaimo pakraštyje. Tada buvo nukauti trys kareiviai, partizanai nenukentėjo. Keršydami už tai, NKVD sudegino Taparauskų sodybą.

* * *

1945 metų liepos mėnesį prasidėjo didžioji NKVD ofenzyva. Žalio Velnio štabas tada buvo Budelių kaime, Žaslių valsčiuje. Keliuose Jurgino bunkeriuose ilsėjosi gal 30 partizanų.

Tiems kurie įruošė bunkerį prie pat Neries, po išsikerojusiais karklais, išradingumo netrūko: buvo kasta iš šono taip, kad pati patalpa atsидūrė po tankiais krūmais, išėjimo anga užmaskuota vytelėmis. Iškastą smėlį vyrai sumetė į Nerį, o toji savo srauniu vandeniui naikino kasimo pėdsakus...

Šiltą popietę prie bunkerio sėdėjo penkiese: Žalias Velnias, Piliakalnis, partizanas Smilga, buvęs prie apygardos štabo, Kolumbas iš Jurgino būrio ir nežinia kaip atsiradęs jaunutis klerikas. Kolumbu buvo pasivadinęs Motiejus Bulauka iš Rusių kaimo, kitų ir pavardžių nežinojo. Žalias Velnias, aišku, vadas. Piliakalnis - apygardos štabo viršininkas, sakėsi kilęs nuo Žemaitijos, pavardės niekam nesisakė.

Tolumoje pasigirdo mašinų ūžimas. Tada ir pribėgo Matačiūnas-Stalinas iš Mikalautiškių kaimo, pranešęs, kad enkavedistai supa panerį. Bėgti sunku, nes ir kitoje Neries pusėje matėsi žvaigždėtos kareivių kepurės. Nutarė pasitikėti bunkeriu, tuo labiau taip vykusiai

įrengtu karklyne. Pamažu sulipo į jį, tik Žaliam Velniui - tvirtam ir petingam vyrui - tai padaryti per siaurą angą sunkiau sekėsi. Matačiūnas apkamšė angą karklu vytelėmis, panaikino pėdsakus. Prasidėjo skaudus laukimas.

Po keliu minučių pro vyteles vėl įlindo ranka. Vyrai pamanė, kad tai Matačiūnas vis dar nepalieka pradėto darbo, kol nepastebėjo, kad žmogus, grabaliojąs šakose, apsirengęs uniforma. Paskui pasirodė automato vamzdis. Nieko nelaukęs Piliakalnis griebė vamzdį ir patraukė į save. Automatą laikęs sutriko, tačiau tik pačią pirmą akimirką. Prapliupo šūviai, užpuolikas ištraukė automatą, nes suprato, kad šaudyti beprasmiška. Nežinojo, kad bunkerio kampe jau gulėjo nušautas Smilga. Po keliolikos sekundžių pro bunkerio angą įkrito granata. Pirmasis prie jos suskubo Kolumbas, sugriebė ir, nieko nelaukdamas, norėjo išmesti atgal. Jau buvo suskaičiuotos pirmosios mirtį nešančios sekundės, tačiau visi su siaubu pamatė, kad granata nepataikė į skylę, o, atsimušusi į bunkerio lubas, krenta atgal. Visas laiko limitas išnaudotas. Tačiau dar nespėjusią nukristi granatą sugriebė Piliakalnis ir švystelėjo. Ji sprogo prie pat angos, tačiau jau išorinėje pusėje... Tyla. Nei šūviu, nei žingsniu- Nutarė iš bunkerio lipti, todėl ilgai neužtruko. Tik Žaliam Velniui teko pasimuistyti, kol jo platus pečiai išlindo į karklyną. Prie bunkerio granatos užmušti gulėjo kareiviai. Tuo pat metu iš kitos Neries pusės sukaleno kulkosvaidžiai, nukirsdami karklo šakutes. Piliakalnis su Kolumbu nušliaužė į netoliese augančius rugius. Dingo ir Žalias Velnias su iš baimės sutrikusiu kleriku.

Rugiuose sulaukė vakaro. Susigūžė paskutiniam mūšiui, kai už kelių metrų praėjo kareiviai ir netoliese pasistatė kulkosvaidį. „Tie dwoje nikuda ne denitsa“ - Išgirdo padrasinančius save kareiviu žodžius.

Piliakalnis su Kolumbu nutarė šliaužti, nors aplink buvo daug enkavedistų. Išsigando, kai pamatė, jog neveikia automatas. Beliko anksčiau iš Žalio Velnio pasiskolintas pistoletas. Piliakalnis išsitraukė peilį. Iš kalniuko pievele ritosi, bijodami išsiduoti eidami. Paskui vėl šliaužė. Kelis kartus jautė kareivių alsavimą.

Paryčiui jau buvo už puskilometro nuo bunkerio. Tylu visur ant keliuko. Atsistojo, norėdami, kad sargybiniai išsiduotų. Niekas nešaudė, kareiviai jau buvo pasitraukę. Griovyje užsirūkė, o po kelių minučių slapstydami nuėjo Jurgino būrio dislokavimo vieton.

Žalias Velnias tada išvengė spąstų. Nuėjo į Kaugonis, kur veikė „A“ rinktinės kuopos vado Aguonos būrys.

Mūšiuose prie Budelių kaimo tada žuvo trys partizanai - Smilga, Kacevičius-Dagilis ir būrio vadas Jovaras.

Vietiniai partizanai išaiškino, kad Žalio Velnio slėptuvę kareiviams parodė buvęs partizanas Pranas Raudeliūnas, apie 30 metų amžiaus, užverbuotas KGB. Po išdavystės iš tėviškės pabėgo.

* * *

1945 metu kovo mėnesio 27 dieną Žalio Velnio štabas buvo įsikūręs Čiobiškio vaikų prieglaudoje. Tuo metu NKVD kareiviai sekė partizanų judėjimą, turėjo savus informatorius. Kova buvo negailestinga, tačiau nelygi, nes puolančių gretos turėjo šimtus kareivių. Partizanai traukėsi Neries upės link, tačiau juos persekiojo kulkosvaidžiais ginkluoti priešai. Susišaudyme žuvo Jonas Markulis-Vaiduoklis, o Stasys Misiūnas-Senis buvo suimtas.

Be to, Rusių Rago kaime sunaikinta tariama lauko ligoninė, kur buvo gydomi partizanai. Du žmonės bandė bėgti, bet buvo nušauti. Du ligoniai buvo suimti kartu su medicinos seserimi ir felčeriu. MGB archyvuose esantys dokumentai nurodo, kad tuo metu LLA 5-tai apygardai vadovavo Serbentas, o Žalias Velnias buvo jo pavaduotoju. Toje kovoje žuvo 5 partizanai, suimti gyvi 3 kovotojai ir 9 pagalbininkai.

Partizanus išdavė žydų tautybės vaikų prieglaudos auklėtinis, pravardė Snieginis.

Senis tardomas nurodė, kad LLA štabas yra Vilniuje, Pilies gt. 11 ir Užupio gt. Nr. 8. Buvo suimta ir Povilavičiūtė Aldona-Laukinukė, Indyra, kurią MGB vadina moterų kuopos vade. Tuo metu ji buvo štabo ryšininke. B. Trakimo-Genelio žiniomis, ji žuvo 1945 metų kovo mėn. 27 dieną mūšyje prie Dubių vienkiemio.

* * *

1945 11 19 d. Livintuose kartu su Žalio Velnio štabu buvo Dramblio, Šarūno, Jurgino būriai. Miško pakraštyje kūrenosi laužas, buvo ruošiami pusryčiai. Mat Dramblio būrio vyrai atsivežė kiaulę, dabar jos mėsa traukė visus vyrus prie skardų. Staiga pasigirdo šūviai, kilo sąmyšis. Partizanas Žaibas dar griebė nuo skardos karštą mėsos gabalą ir, mėtydamas ją aukštyn, traukėsi ginklą. Ne visi pamatė, kai Pranas Petkevičius-Kariūnas už dviejų žingsnių nuo ugnies išsitiesė ant šlapios rudeninės žolės, nuo kurios jau nepasikėlė.

Žalias Velnias su būreliu partizanų metėsi miško gilumon. Po neilgo bėgimo subaltavo geležinkelio juosta. Staiga partizanas Kolumbas pamatė, kad už bėglių stovi rusų kareiviai su šunimis. Tada vyrai pakeitė bėgimo kryptį.

Kai persekiotojai liko, vyrai kiek sulėtino bėgimą. Po pietų Žalias Velnias buvo pas Tarpumiškio partizanus, netoli Kaišiadorių miesto. Iš čia patraukė į Šilonis.

* * *

Mūšyje netoli Jočiūnų (Daubaro km., Dubiu vienk.) dalyvavo Jurgino, Dobilio, Genelio būriai, Žalias Velnias, Piliakalnis su savo apsaugos vyrais. Buvo 1946 m. kovo 27 diena.

Mūšis su NKVD kareiviais buvo sunkus. Žuvo Piliakalnis, Kirvis, Vanagas, ryšininkė Laukinuke.

Partizanų nuostoliai tuo nesibaigė. Buvo sužeista dauguma Dobilio partizanų (iš tu žmonių sveikas tebuvo vienas). Pačiam Dobilui dvi kulkos pervėrė krutinę, tačiau jis išgijo. Mirė nuo žaizdų partizanas Matačiūnas.

Žalias Velnias su Geneliu nusigavo į Padalių kaimą, o Dobilio, Jurgino žmones iš Lėlių kaimo per Nerį perkėlė Stasys Drumstas.

* * *

1946-47 metais MGB pravedė labai sėkmingą operaciją, pakertančią Didžiosios Kovos apygardos partizaninę veiklą. Šioje akcijoje pirmu smuiku grojo gydytojas, vėliau Vilniaus universiteto docentas, profesorius Juozas Markulis-Erelis, dr. Narutavičius, agentas, turėjęs MGB Erelio, Ažuolo, Noreikos slapyvardes. Buvo siekiama sudaryti vaizdą, kad MGB sukurtas visos Lietuvos Vyriausias ginkluotųjų pajėgų štabas (VGPS) apima visą respublikos rezistenciją, koordinuoja partizanų veiksmus, skiria apygardų vadovybę. Didžiosios Kovos apygarda dėl savo geografinės padėties ir jos vadovų naivumo, pirmoji Lietuvoje MGB buvo faktiškai sunaikinta. Vien tik 1947 - 1948 metais su išdavikų išduotais dokumentais „legalizavosi" ir buvo suimti 13 partizaninio judėjimo vadų.

Kaišiadorietės Vitalijos Sabaliauskaitės-Paknienės (ji partizanų vado Jono Kimšto žmonos sesuo) teigimu, gydytojas Juozas Markulis prieškario ir karo metais gyveno ir dirbo Ukmergėje. Buvo vidutinio ūgio, linksmas ir išradingas žmogus. Taip jau atsitiko, kad toje pačioje Vytauto gatvėje gyveno ir Lietuvos kariuomenės karininkas Jonas Kimštas, atsikėlęs čia dirbti į namų valdybą. Gretimoje gatvėje gyveno kitas busimasis rezistencijos vadas Danielius Vaitelis-Briedis. Vyrus į pažintį suvedė tai, kad jų žmonos buvo mokytojos.

1944 metais liepos mėnesį Ukmergėje pasirodė sovietų kareiviai. Ponia V. Paknienė prisimena, kad J. Markulis su jais kalbėjosi, klausinėjo apie „gražų" gyvenimą SSSR.

1944 - 1945 metais J. Markulis prisidėjo prie rezistentų. O liepos mėnesį Saldutiškio valsčiaus Kirdeikių kaime pas kunigą P. Liutką MGB paliktoje pasaloje buvo laukiama „svečių". Kunigas jau slapstėsi, todėl

į pasalą pakliuvo du vilniečiai - universiteto darbuotojai J. Budrys ir J. Markulis.

Istrikės Nijolės Gaškaitės tvirtinimu (žr. Laisvės kovų archyvas Nr. 11, psl. 36), nuo tada ir prasideda J. Markulio, kaip MGB agento, veikla.

Per štabo ryšininę Anastaziją Rumševičiūtę-Narsutę Erelui (tada dar agentūrinė slapyvardė Ažuolas) pasiseka susipažinti su Žaliu Velniu. Juos jungė bendros pažintys, jau minėti Lietuvos kariuomenės karininkai J. Kimštas bei D. Vaitelis, Juozas Stravinskas, buvęs Žalio Velnio pažįstamas iš tarnybos kariuomenėje laiku.

Žalias Velnias, išsekintas didelių netekčių, nuolatinio persekiojimo, viename pokalbyje pasiprašo būti pakeistas. Juo labiau, kad Erelis duoda suprasti, jog vadovaujama visai Lietuvos rezistencijai, gražiai kalba apie kovos strategiją, negaili patarimų. Greitai ir pamainą suranda - tą kapitoną Juozą Stravinską-Griežtą. Žalias Velnias visiems sako, kad apygardos vadovavimą perleis tik į pažįstamo ir gero vado rankas. Čia ir pakišamas jam Griežtas, kuris, deja, yra MGB agentas nuo 1942 metų ir ten vadinamas Gediminu. Žalias Velnias patiki išdavikais ir 1946 metų gegužės 19 dieną apygardos vadovavimą perduoda Griežtui, pats likdamas jo pavaduotoju.

Kapitonas Griežtas neskuba vykti į Kaišiadorių miškus, kur tuo metu buvo Didžiosios Kovos apygardos štabas. Jis „vadovauja“ iš Vilniaus, siunčia nurodymus laikytis pasyviai, neužpuldinėti kareivių ir stribų, nebausti išdavikų - KGB agentų, nes tai iššaukia atsakomą reakciją. Tada ir iškeliama pagrindinė MGB idėja, kuria tikimasi sunaikinti rezistenciją, tai vadų izoliavimas nuo kovotojų. Greitai gali prasidėti karas, todėl reikia išsaugoti jėgas būsimam pasipriešinimui. Partizanams Vilniuje MGB jau ruošia pasus, su kuriais jie legalizuosis ir gyvens Vilniuje.

Partizanas Algis Grenda-Pinavija teigia, kad Jonas Misiūnas 1946 metų vasario gale buvo apsistojęs bunkeryje Stasio Zablocko sodyboje Bertašiūnų kaime (prie Krivonių). Jam pasakojęs Adomas Matačiūnas-Diemedis, kad į sodybą atvažiavo lengvoji mašina su keturiais žmonėmis, norėdami išvežti jį į Vilnių. Šiandien galima numanyti, kad tai buvo MGB kareiviai ir įvyko eilinis išdaviko J. Markulio-Erelio žaidimas. Išvyko į Vilnių Žalias Velnias kiek vėliau iš Abromiškių.

1946 metų rugpjūčio mėn. 12 d. MGB organizuoja visos Lietuvos rezistencijos vadų pasitarimą. Norima įkurti vyriausiąjį ginkluotųjų pajėgų štabą. Į suvažiavimą kviečiamas Žalias Velnias, tačiau jis, įtardamas klastą, delsia. Žinoma, kad tuo metu apygardos vadas kapitonas Griežtas atsiunčia sunkvežimį į Žaslių apylinkėje esantį

Krivonių kaimą, kuriame yra Žalio Velnio bunkeris. Mašina grįžta be jo. Į tą „suvažiavimą“ nuvyksta štabo viršininkas Genelis ir vado adjutantas V. Krilavičius-Vytenis.

MGB agentams vis tik pavyksta įtikinti Žalią Velnią, kad jam būtina atvykti į Vilnių. Pasitarimas jau prasidėjęs, darbas vyksta. Aitvaras paprašo Onutę Trakimaitę-Ožką, tuo metu buvusią štabo ryšininę, vykti automobiliu į Abromiškes, kur slapstosi Žalias Velnias. Ožka yra apygardos štabo viršininko Genelio sesuo, todėl ją pasitikima. Rugpjūčio 13 dienos pavakaryje mašina pajuda iš Vilniaus Kauno plentu. Abromiškes pasiekia apie 8 val. vakaro. Sutartoje vietoje Žalio Velnio laukia iki vidurnakčio, kai jau pirmą valandą ateina kelionėn pasiruošęs Žalias Velnias ir Dramblys, lydimi Varnėno, Šermukšnio ir Uosio.

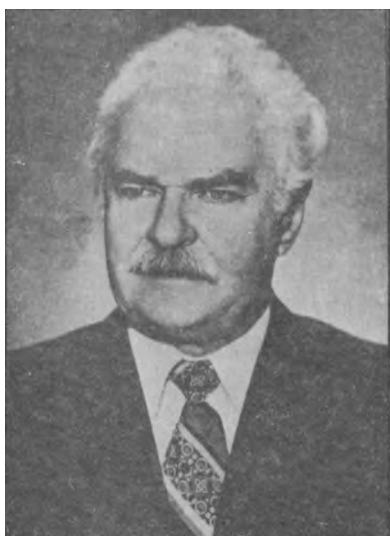
Apygardos štabo ryšininės seserys Trakimaitės - Onutė, Apalonija, Veronika

Vilniuje „pasitarimas“ vyksta toliau. Erelis dėsto MGB aprobuotą idėją apie pasyvią rezistenciją, siekiant išsaugoti pagrindines partizanų pajėgas ateičiai, kai užsienis ateis į pagalbą. Svarbiausia išsaugoti vadus, juos reikia apmokyti, ruošiantis aktyviai kovai prieš okupantus. Kalbama ir apie bendrą visos Lietuvos partizaninio judėjimo vadovavimą...

Po pasitarimo Žalias Velnias paliekamas Vilniuje, kad susipažintų su pirmosios pasitarimo dienos išskeltomis problemomis. Gal nujaus-

damas nelaimę ir norėdamas apsidrausti, jis įsako skubiai į apygardą grįžti Geneliui, Vyteniui ir Drambliui. Vyrai išvyksta į apygardą. Be abejonės, MGB planavo izoliuoti ir šiuos partizanų vadus.

Tai buvo paskutinė Žalio Velnio valia, nes jis jau negrižta į apygardą, o suimamas ir nukankinamas kalėjime. Jo vardu MGB dar susirašinėja su Didžiosios Kovos apygardos partizanais, tačiau jau kalbama apie neesminius dalykus, siekiant nutolinti įtarimą, kad Žalio Velnio jau nėra gyvo.

Juozas Markulis-Erelis

Jau 1947 metų sausio mėnesį Tauro apygardos vadovybė įsitikino, kad Juozas Markulis-Erelis yra KGB agentas. Kitų apygardų vadai, kurie nedalyvavo 1947 metų sausio 12 dienos pasitarime Tauro apygardoje, yra informuojami apie nusikalstamą Erelio veiklą, siūloma nepasitikėti ir kapitonu Griežtu.

Į Lukšos bunkerį prie Veiverių 1947 metų vasario mėnesį kviečiamas ir Didžiosios Kovos apygardos štabo viršininkas Genelis. Atvyksta jis su Ožka. Jiems aiškinami motyvai, pagal kuriuos apygardos vadovai nusprendė, kad Erelis yra išdavikas. Tačiau Genelis jaučia, kad tie argumentai jo neįtikino, kad čia galėtų būti ir kova dėl valdžios. Jis grįžta namo, kiek pailsi, suburia

savo žmones ir vyksta į Vilnių. Ereliai ir Griežtui paaiškina, kad patikės jais tik tuo atveju, kai jie parodys Žalią Velnią gyvą ir sveiką. MGB agentai supranta, kad jų žaidimas su Geneliu baigėsi. Paprašo palaukti kelias dienas, nes Žalias Velnias Baltgudijoje, tačiau jį išsikviesia. Genelį su Ožka siunčia į Kauną perduoti slaptą žodį. Čia juos ir suima. Išdavikų jau niekas nesulaiko nuo teroro: vieną po kito „legalizuoja“ kitus Didžiosios Kovos apygardos vadus: „A“ rinktinės vadą Petrą Klimavičių-Uosį, štabo viršininką B. Steponavičių-Milžiną, kelis eilinius kovotojus. Vilniuje juos apgyvendina specialiai tam paruoštuose būstuose, seka kiekvieną jų žingsnį. Tačiau iki 1948 metų pradžios jų neareštuoja, nes vieną po kito kviečia naujus partizanus „legalizuotis“, moko vairuotojais, įdarbina sandėlininkais. 1948 metų sausio - vasario mėnesiais prasideda masiniai tų „legalizuotų“ partizanų areštai. Vien Didžiosios Kovos apygarda neteko 30 žmonių.

Žalias Velnias kalėjme 1946 metais.

Gyvenimas parodys, kad Žalio Velnio organizuota Didžiosios Kovos partizanų apygarda savo funkciją atliko. Kaišiadorių krašte partizaninis pasipriešinimas, kad ir pavieniais kovotojų veiksmais, išliko iki pat 1956 metų...

Erelis veikia išūliai meluodamas, bandydamas įtikinti visus, kad jis esąs apšmeižtas, verkšlena dėl didelio susiskaldymo. Štai dar 1947 metų kovo 29 dieną laiške Tauro apygardos vadui Žvejui ir politinio skyriaus viršininkui Gedminui rašo: „... apie tai, kad Žalias Velnias gyvas, sveikas ir laisvas, Jums įrodys Didžiosios Kovos apygardos štabas ir jo bendradarbiai, kurie gavo atitinkamus įrodymus“. Deja, tuo metu Žalias Velnias jau nužudytas, o jo komanda - saugumo kameroje. Belikęs tik apygardos „vadas“ kapitonas Griežtas. Kitos apygardos pripažįsta tik „B“ rinktinę.

Kaišiadorių miškuose, vienkiemiuose kovoja atskiri partizanų būreliai, pavieni kovotojai. Išties, kruvina Juozo Markulio-Erelio išdavystė ir tragiška Žalio Velnio klaida.

Benediktas Trakimas-Genelis, (g. 1921 m.)

Tėvų ūkis Naujajezerio kaime, prie Žaslių, turėjo 23 hektarus. Tėvas Jurgis buvo matęs pasaulio - gyvenęs JAV, mokėjo bene aštuonias kalbas, šešiomis kalbomis rašė. Buvo pilnas lietuviškumo. To išmokė ir savo šeimą - septynias dukras ir sūnų.

Mama kilusi iš to paties valsčiaus Paukščių kaimo - Emilija Marcinkevičiūtė. Tėvai sutarė gerai, tie hektarai šeimą išmaitino.

Augau ketvirtas vaikas šeimoje. Gimiau 1921 metu gruodžio 15 dieną. Karo pradžioje buvau dvidešimtmetis. Iš pradžių naiviai tikėjau, kad vokiečiai suteiks bolševiku atimtą nepriklausomybę. Galutinai jais nusivyliau tada, kai buvau prievarta mobilizuotas į vokiečių armiją ir dirbau tiekėju Gatčine prie Leningrado. Turėjau viršilos laipsnį. 1943 metais pabėgau. Grįžau į Vilnių, paskui, persirengęs civiliais drabužiais, vykau namo. O čia - traukinio kontrolė. Bilieto neturiu, todėl liepia mokėti 25 markių baudą. Atsisakau. Kontrolierius iškviečia sargybą. Kai pamačiau ateinančius karininką ir kareivį, prie Vievio iššokau iš traukinio. Kilo sąmyšis - sustabdė traukinį, pradėjo šaudyti, tačiau aš pasprukau. Stengiausi per mišką eiti link Kaugonių, bet atsidūriau prie Kazokiškių. Apsiklausinėjau apie padėti tėviškėje ir patraukiau namų pusėn. Taip grįžau į gimtąjį kaimą.

Vokiečiai paliko mane ramybėje. Dirbau žemės darbus ir su baime žiūrėjau į artėjantį iš rytų frontą. Paskui atėjo raudonasis maras, nuo kurio labai nukentėjo mano artimieji, kaimynai, pažįstami.

1944 m. liepos mėnesį rusų kareiviai šakėmis nudūrė Žibavičių kaimo gyventoją Aleksą Marcinkevičių, apie 53 metų valstietį Liko 7 vaikai. Paslaptinai dingo Pranas Cikockas, Boleslovas Anuprevičius, Pranas Marcinkevičius, Stabinskas... Valkakiemio kaime atėjo keli kareiviai ir išsivedė Virbalą parodyti kelią. Žmogus namo negrįžo. Lėlių kaime du paaugliai berniukai kūrė rugius. Pasirodžius rusų kareiviams, pasislėpė kluone, tie vaikus rado ir tėvo akivaizdoje sušaudė. 63 metų žmogus išprotėjo.

Kasdien iš tolimesnių kaimų ateidavo kraupios žinios. Supratau, kad bolševikinė valdžia keršis ir man. Teliko vienas kelias - į mišką.

Žinojau, kad Žaslių apylinkėse susibūrę tie, kam brangi Lietuvos laisvė. Mano pusbrolis Bronius Marcinkevičius-Uosis nuvedė mane į Klevelio kuopą. Vyrai nepažįstami, gerai ginkluoti, o aš stoviu prieš juos ir lyg jaučiu nepasitikėjimą. Kai pradėjome kalbėtis apie Tėvynės reikalus, ledai ištirpo. Daviau partizano priesaiką, sugalvojo man Genelio slapyvardį. Partizanų kuopos vadas Klevelis (Survilavičius), sužinojęs, kad aš karo mokslo ragavęs, paskyrė mane vadovauti apie

Benediktas Trakimas

40 žmonių - pusei savo būrio. Eina link Neries. Perėjome Ukmergės apskritin, vietos man nepažįstamos. Jau sniegas iškritęs, o aš brendu su bateliais. Eina mano būrys iškrikęs, komandų neklauso, lyg ne kariškiai būtų. Bandau stabdyti, rikiuoju, aiškinu komandą, bet tai nieko gero neduoda. Apsistojame vienkiemiuose. Pasiekėme anapus Neries Gelvonų valsčių. Čia pirmą kartą pamačiau apygardos vadą Žalią Velnią. Aukštas vyras, drašaus žvilgsnio, rūstus.

- Ponas vade! - atraportuoju pagal statutą. - Paskirtas būrio vadu, tačiau eiti pareigų negaliu.

- Kodėl negali? - susidomi vadas.

- Tai gyvulių banda, o ne partizanai. Pirmame mūšyje pakriks, jei neišmokysim nors karinės drausmės pagrindų.

Žalias Velnias pakraipo galvą ir sako kiek netikėtai:

- Surask žmogų savo vieton, tada atleisiu.

Vėl išrikiuoju būrį.

- Trumpai pasisakykit kiekvienas savo specialybę ir apie tarnybą Lietuvos kariuomenėje.

„Eilinis“, „netarnavau“, „valstietis“, „amatininkas“... - leidžiu pro ausis raportus.

- Partizanas Putnikas, valstietis, buvau vyresnioju puskarininkiu.

Vėdu jį pas vadą, o Žalio Velnio adjutantas Dagilis (Kacevičius) sako, kad galėčiau būti atsakingu už radijo stotį. Sutinku.

Dirbau neilgai, nes 1945 metų kovo mėnesi, mums esant Čiobiškio prieglaudoje, stotį perdaviau Jonui Markuliui-Vaiduokliui.

Sužinojau, kad bolševikams priešintis Lietuvoje suburtas galingas pagrindis ir aktyvūs būriai. Lietuvos pasipriešinimo sąjūdis suskirstytas į keletą apygardų. Mūsų apygarda vadinosi Didžiosios Kovos. Štabe vyrai aukšto ūgio, drausmingi. Štabo viršininku buvo leitenantas Vaiduoklis. Kautynių vadas majoras Serbentas. Daugelis mūsų partizanų ant rankovių nešiojo apygardos ženklą: trikampi su apygardos užrašu ir trispalve viduje. Leitenantas Vaiduoklis man išaiškino organizacijos struktūrą, apygardos ribas. Jis pats į pasipriešinimo

sajūdi buvo atėjęs neseniai. Apygardos struktūrą, kovotojus Žalias Velnias suorganizavo dar 1944 metais. Ji buvo išsidėsčiusi Traku, Ukmergės, Utenos ir Švenčionių apskrityse. Kiekviena apskritis turėjo savo rinktinę. Apygardoje buvo 16 batalionu - po keturis kiekvienoje rinktinėje. Batalionas turėjo keturias kuopas, kuopa dar keturis būrius. Tūkstančiai vyrų buvo veikiančiu partizanų būriuose, dar keli tūkstančiai pogrindyje, jau ginkluoti. Žalias Velnias turėjo neregėtą energiją, organizatoriaus talentą, iki karo pabaigos valdžios kaime nebuvo, ūkininkai duoklių nemokėjo. Būriai veikė jiems priskirtose apylinkėse ir atsakė už tvarką jose.

Štai Trakų apskrityje veikė tokie partizanų būriai („A“ rinktinė): Vievio-Semeliškių valsč.-Donkichoto, Žiez marių-Kruonio valsčiuje - Juodoji Kaukė, Kaišiadorių valsčiuje iki Kauno - Riešuto, Kariūno kuopa. Perkūno būrys, Milžino, Meškos, Žvirblio, Žaslių - Čiobiškio valsčiuje - Klajūno, Klevelio kuopa, Genio būrys, Jurgino, Voverės. Apie Kaišiadoris dar veikė Morkos būrys, tačiau 1945 metais visi žuvo. Apygardos štabas turėjo dar savo apsaugą.

Karui baigiantis atsirado laisvesnės sovietų kariuomenės, todėl dalį jos siuntė prieš mus, vis dažniau vyksta kruvini susidūrimai su kareiviais. Didėjo sribų, milicininkų eilės, nes čia laukė ne tik privilegijos, galimybė prisigrobtį svetimo turto, bet ir atleisdavo nuo tarnybos sovietinėje armijoje. Mūsų priešų skaičius didėjo ne dienomis, o valandomis.

1945 metais NKVD areštuoja Žalio Velnio žmoną, du jo sūnelius - septynių metų dvynukus. Žmona buvo nėščia, kalėjime pagimdė trečią vaiką. Enkavedistai nutaria pasilikti vaikus įkaitais, o moterį išsiunčia pas Žalią Velnią, kad ta perduotų jam laišką. Žmona savo vyrą randa Ukmergės apskrityje, Musninkų valsč. Pigių kaime. Matyt, čekistai sekėjos pėdomis, nes po nakties štabo stovyklą užpuolė kareiviai su sribais. Kautynių metu žuvo Žalio Velnio žmona ir štabo viršila. Tai įvyko 1945 metų vasario mėnesį.

Padažnėjo raudonosios armijos puolimai. Kautynių vadas Serbentas nutarė sustiprinti štabo apsaugą, sujungęs daug vyrų. Tapo sunku manevruoti, apsirūpinti maistu. Štabo viršininkas Vaiduoklis su štabu įsikūrė Čiobiškio prieglaudoje... ir štai 1945 metų balandžio mėnesį, prieš pat Velykas, NKVD garnizonas užpuolė ten įsikūrusius partizanus. Kautynėse žuvo Vaiduoklis, dar du vyrai, Senį paėmė gyva. Taip Didžiosios Kovos štabas buvo sunaikintas. Po savaitės prasidėjo didžioji ofenzyva. Rusų kariuomenė apsikasė nuo Kauno iki Vilniaus. Neries pakrante ir pagal vieškeli į apsuptą plotą įėjo divizijos kareiviai. Jau antrą apsupties dieną prasidėjo kautynės, žuvo trys mūsų vyrai, o prieš

gretose - karininkas ir septyni kareiviai. Apie pietus - vėl susirėmimas, o tos pačios dienos vakare patyrėme dar didesnius nuostolius - žuvo apie 11 partizanų, tarp jų kautynių vadas Serbentas, kuopos vadas Genys. Ne mažesni buvo ir rusų nuostoliai. Po šios operacijos partizanų jėgos buvo išblaškytos, daugelis pasitraukė į pogrindį. Atvirai kovoti liko tik patys atkakliausieji, tačiau visą vasarą ramybės neturėjom. Štabo viršininku tapo Piliakalnis. Jis sugebėjo suburti žmones, atstatyti ryšį tarp rinktinių, 1945 metų rudenį kariuomenė vėl vykdė didelę ofenzyvą. Mes buvome priversti pasitraukti į Vaitelio apygardą, kur gyvenome apie du mėnesius. Grįžome tą pačią dieną, kai kariuomenė apsupti nutraukė. Iš Vakarų atėjo žinia, kad Čerčilis nepaliks Lietuvos bėdoje. Atsirado kibirkštėlė vilties. Vėl sujudome vienyti. Piliakalnis su grupe vyrų patraukė Ukmergės link į Plieno rinktinę, o mes apsistojome Livintuose, norėdami susitikti su Kariūno kuopa ir Žvirblio daliniu. Ten mus išdavė. Štabas pasitraukė, o atvažiavęs Kaišiadorių garnizonas nušovė kuopos vadą Kariūną, būrio vadą Kirvį ir partizaną Pelėną.

1945-1946 m. žiemą praleidome ramiai, be didesnio judėjimo. Bijojom palikti pėdsakus sniege. O jau 1946 metų kovo mėnesį išėjome į žygį. Užpuolėme Pabaisko (Ukmergės srt.) stribus, pavienius priešus. Šilonių miške anksti rytą kiek netikėtai kelią mums pastojų rusų garnizonas. Didelio mūšio išvengėme, tačiau jau vidurdienį susidūrėme su Kaišiadorių garnizonu prie Dubių. Čia žuvo štabo viršininkas Piliakalnis, ryšininkė Indyra (Laukinuke), eiliniai Vanagas, Kirvis. Priešas neteko tik vieno žmogaus. Mat jie puikiai žinojo mūsų judėjimą, praktiškai kiekvieną štabo buvimo vietą. Po Piliakalnio žuvimo štabo viršininku buvau paskirtas aš...

Kovai su rezistencija Maskva Lietuvon siuntė savo kadrinius čekistus. Nors Didžiosios Kovos apygardos geografinės sąlygos mums kovoti buvo geros, tačiau ir čekistams čia sekėsi: miškų masyvus kerta trys geležinkeliai, platūs vieškeliai, miestelių tinklas. Lietuvon atvykęs čekistų vadovas Medvedevas ėmėsi organizuoti mūsų rezistencijai provokatorius iš lietuvių tarpo. Daugiausiai Lietuvai žalos padarė Vilniaus Universiteto profesorius Juozas Markulis-Erelis. Apie jo išdavystes rašyta J. Lukšos knygoje „Partizanai“.

Didžiosios Kovos apygardai didelius nuostolius atnešė KGB agentas kapitonas Griežtas (Juozas Stravinskas). Jo grupėje taip pat veikė miškų inžinierius Antanas Arsukauskas (Meška) ir Aitvaras.

Pergyvenęs šeimyninę dramą. Žalias Velnias panoro užleisti Didžiosios Kovos apygardos vado pareigas. KGB ir atsiuntė jam Griežtą. Baisiausia, kad Žalias Velnias išdaviku iš pat pradžių patiki. Mat, jiedu

buvo pažįstami iš tarnybos kariuomenėje laikų, tada Griežtas buvojo vadu. Tad kaip nepatikėsi! Žalias Velnias perduoda vadovavimą apygardai, pats lieka pavaduotoju.

*Vaclovas Krilavičius-Vytenis ir
Benediktas Trakimas-Genelis*

suvažiavimą likviduoti visus rezistencijos vadus kartu. Nepavykus, vasario mėnesį į Tauro apygardą per ryšininkę Ožką buvome iškviesti pas Tautvaišą ir Lukšą. Susitikome Veiveriuose. Aiškinomės dvi paras. Man buvo keista, kad Lukša gyvena Vilniuje, dirba kartu su Ereliu, sužino, kad tas provokatorius, bet sugeba pasitraukti nuo Lukšos. Sužinojau: deklaracija, kurią pasirašėme suvažiavime, guli KGB stalčiuose, ryšys su užsieniu nutrūkęs, Hektoras-Alfonsas suimtas Lietuvos pasienyje tada, kai grįžo iš užsienio, Žalias Velnias suimtas ir sėdi Maskvos kalėjime. Pastaroji žinia mane sukrėtė, nes mūsų vadas buvo man tautos didvyris, partizaninio judėjimo organizavimo specialistas, bebaimis ir plieninės valios žmogus. Todėl grįžęs iš Veiverių ir, kiek pailsėjęs apygardos štabe, gerai apsiginkluoju, įsidedu miną į kišenę, prie piršto užsirišu šniūrą, ranką kišu kišenėn ir važiuoju į Vilnių pas Ereli. Apie mano kelionę žinojo tik vienas žmogus - Benius Kavaliauskas. Atvykęs į Vilnių, Erelio dar laukiau keturias dienas. Susitikimas

1946 metų rugpjūčio mėn. Vilniuje įvyko pirmasis partizanų atstovų suvažiavimas. Buvome ir mes iškviesti ten su Vyteniu. Dalyvavo ir Žemaitijos, Vyčio apygardos atstovai. Žalias Velnias į suvažiavimą nesuspėjo, su Drambliu atvyko tik po paros, suvažiavimui pasibaigus. Čia mes įsteigėme vyriausias ginkluotas pajėgas, deja, jau KGB diktuojamas. Matyt, KGB norėjo mus likviduoti, laimei, Žalias Velnias liepė man, Vyteniui ir Drambliui kuo greičiau grįžti apygardon. Mes grįžome, tačiau Žalio Velnio daugiau ir nepamatėme. Pora mėnesių dar susirašinėjome, kaip su apygardos vadu, paskui ryšiai nutrūko.

Tuo tarpu J. Lukša 1947 metų sausio mėnesį išaiškina, jog Ereliis yra KGB agentas. Buvo ruošta operacija per sausio 18 d.

įvyksta Antano Aršukauskio bute. Buvo šalta vasario mėnesio diena. Posėdžiavome apsilikę paltais, susitarti sunkiai sekėsi: Lukša visiškai įrodyti negalėjo, kad Erelis ir Griežtas provokatoriai, o ir tie du savo nekaltumo neįrodė. Man neliko nieko daugiau, kaip tik pareikalauti, kad parodytu sveiką ir gyvą Žalią Velnią. Kai matysim jį prieš akis, tik tada galėsime kalbėtis. Erelis tada sutiko surengti man tokį susitikimą, tik apgailestavo, kad šiuo metu Žalio Velnio Vilniuje nėra. Liepė pasiruošti kelionei, kiek supratau link Baltgudijos. Paklausiau, kiek vyru galėsiu paimti. Atsakyta buvo, kad galiu vykti su vienu, o kad 21 partizanas laukia mano komandos, nesakiau. Maniau, juos apgausiu, o apgavo jie mane. Buvau gražiai paprašytas nuvykti į Kauną, perduoti slaptažodį.

- Ar turite parduoti megztinį?

-Turiu.

- Kokios spalvos?

- Pilkas.

- Aš perku.

Išdavė pasą, pažymą, kad esu žemės ūkio ministerijos matininkas. Į Kauną važiuoju su seserim. Ateiname pas Janušką, ten randame Šilingą, tik ką grįžusį iš Berlyno.

Gegužės 18-oji - graži saulėta diena. Ruošiamės į miestą, o Januška primygtinai prašo neimti ginklo. Paklausau. Įeiname į aludę, išgeriam po bokalą alaus. Grįžtame namo, mane ima miegas, vos laikaus ant kojų. Grįžta sesuo ir praneša, kad nerado to, per kurį turėjo perduoti slaptažodį. Vėl išeinam į Laisvės Alėją ir ten jį sutinkame. Susitariam pasimatyti stotyje. Laiko turim, tai užeinam į alinę. Įeina trys vyrai, aš jau nujaučiu nelaimę, o pistoletas bute. Ketvirtas pasirodo duryse ir eina prie manęs:

- Otkuda budeš? Iz Klaipėdy?

-Net.

- Paidiom pogovorim.

Ir sugriebia visi už rankų. Nuveda į saugumą. Mano kišenėje pasas Stasio Saulėno pavarde ir 700 perdirbtų rublių.

- Nu, Genelis, govorit budeš? - sako tardytojas Matušėna, suduodamas per veidą.

Taip prasidėjo kelionės po kameras. Tardė dar pats Bartašiūnas, gyvulus tarp gyvulių, už visus žiauresnis. Tardymai prasideda trečią valandą nakties ir tęsiasi iki ryto. Mušė, kankino su specialiais įrankiais.

Paskui teismas, tremtis... Į Lietuvą grįžau po 43 metų.

Per tą laiką man neišėjo iš galvos Žalias Velnias ir jo šeima. Po pirmosios žmonos žūties, kartą jis man sako: „Jauniausio nemačiau.

Benediktas Trakimas su šeima tremtyje

Net nežinau, į ką panašus. Vyresnieji kur nors internate, rusiškas pavardes nešioja...”

Antroji žmona pagimdė dukrą ir pavadino ją Danute. Dabar ji gyvena Panevėžyje, augina du vaikus. Gavau iš jos tėvo nuotrauką, kuri sujaudino mane ir privertė permąstyti savo gyvenimą. Dabar, kai pergyvenau didžiąją dalį man skirto sunkaus gyvenimo, galiu pasakyti, jog valingesnio, tvirtesnio ir didesnio Lietuvos patrioto sutikęs nebuvau. Tegul mummyse sugrįžta jam Jono Misiūno pavardė, nes jo gyvenimas buvo paaukotas ant Lietuvos Laisvės aukuro.

Petras Klimavičius-Uosis

1913-1965 m.

Baroniškių vienkiemis, kur gyveno skaitlinga Klimavičių šeima, yra netoli Beištrakio kaimo, buvusiame Kaišiadorių valsčiuje. Klimavičių šaknys - Rumšiškių miestelyje. Dar praėjusio amžiaus pabaigoje broliams Petru ir Juozui tėvai nupirko ūkį Baroniškių vienkiemyje su Leliušių malūnu.

Petras Klimavičius sulaukė dešimties vaikų, tačiau 1918 metais jis su dviem dukrom - Onute ir Emilija - mirė po šiltinės epidemijos. Žmona liko su aštuoniais vaikais, iš kurių vyriausiajam Vincui jau buvo dvidešimt. Petreliui (būsimajam partizanų vadui Uosiui) tada tebuvo penkeri.

Vaiko gyvenimas prabėgo varganame ūkyje, prie gyvulių bandos ir plūgo. Tik 1934 metais Petras išėjo tarnauti kariuomenėn ir prie žemės darbų negrįžo. Tarnavo ulonu, buvo šaunus kareivis, nes užsitarnavo puskarininkio laipsnį. Dėl to liko kariuomenėje iki pat 1940 metų, kai sovietai Lietuvos kariuomenę sunaikino. Grįžo vėl į Baroniškes, dairėsi į neramią padangę, apimtą pasaulinio karo gaisro.

Petras Klimavičius-Uosis

Kaip ir visa Lietuva, taip ir Petras Klimavičius nusivylė naujais „išvaduotojais“ vokiečiais, kurie nepripažino mūsų valstybingumo. Nuėjo tarnauti policininku Baltarusijos pasienyje, kai vokiečiai traukėsi į vakarus, vėl grįžo namo, nors turėjo galimybę pasitraukti iš Lietuvos.

Livintų - Beištrakio - Rumšiškių miškuose į būrius jauni žmonės pradėjo burtis dar rusams neatėjus. Čia jiems vadovavo Šarūnas nuo Kauno ir Kariūnas, Petro Klimavičiaus pažįstamas iš Būdos kaimo. Šiandien vietos gyventojai sako, kad jų miškuose, vienkiemiuose buvo apie du šimtus...

Greitai Uosis tapo būrio vadu.

Jame buvo ir du Petro broliai - Jonas ir Kazys. Sunkus partizano gyvenimas. Juo labiau čia, kai iš abiejų miško pusių raitosi geležinkelis, netoli Kiašiadorių garnizono kareiviai ir strībų būrys.

Apie Uosio būrio veiklą išliko daug medžiagos archyvuose, žmonės jį prisimena kaip drąsų, griežtą ir ryžtingą vadą. Šias Uosio savybes, matyt, ir įvertino Žalias Velnias. Kai susikūrė Didžiosios Kovos partizanų apygarda, susidėjusi iš „A“ ir „B“ rinktinių, vadovauti pirmajai buvo paskirtas Petras Klimavičius-Uosis.

... Jau retėja partizanų gretos, nes vienas po kito žūsta kuopos vadas Kariūnas, būrio vadas Kirvis, suimamas Meška. Išdaviko akis

jau žiūri į Livintų miškus, kur žmones bolševikiniamis pasipriešinimui telkia Uosis ir jo rinktinės štabo viršininkas Milžinas. Jiems siūloma vykti į Vilnių, ten laikinai legalizuotis: iš pradžių gal Lietuvoje, gal Lenkijoje pasimokyti karo meno, gauti karininkų antpečius, nes partizaniniai lyg ir netikri. 1947 metais Uosis su Milžinu iškviečiami į Vilnių, gauna pasus svetimomis pavardėmis. Iki 1948 metų vasario 13 dienos gyvena Vilniuje, kol areštuojamas. Nuteisiamas 25 metus kalėti. Paskui Petro laukė tremtis...

Kalėjime buvo ypatingoje priežiūroje. Štai jau 1958 metų gruodžio 10 dieną laiške broliams iš Karagandos lagerių rašė: „... Dirbu statybinių brigadoje dailide. Darbas nelengvas, nes aš kaip ne specialistas, tai visą laiką dirbu tik pagalbinis ir sunkiausius darbus... Gyvenimo sąlygos sunkinamos. Maisto davinys gerokai sumažintas... Laisvės kol kas nesimato. Man atrodo, kad greičiau galima laukt kokio nors sunaikinimo, o ne išleidimo. Bet ką gi - jų valia...“

Petras Klimavičius-Uosis į Lietuvą negrįžo, nes mirė tremtyje apie 1965 metus.

Jonas Klimas-Lazdynas

Kazys Klimas-Klevas

Jonas Klimas-Lazdynas Uosio būryje buvo dvejus metus. Susirgęs atsiliko nuo būrio ir gydėsi Titnagų kaime, Kaišiadorių valsčiuje. Čia 1946 metų rugpjūčio 3 d. buvo suimtas. Bandė dar pabėgti, tačiau buvo peršautas. Nuteistas 10 metų kalėti.

Kazys Klimas-Klevas irgi buvo sužeistas. Dar 1945 metų vasario 7 d. buvo suimtas ir vežamas į naujokų punktą, iš kur turėjo būti išvežtas į frontą. Buvo brolio būryje. Ir jam išdavė dokumentus Pūro Adomo pavarde, iškvietė į Vilnių. Mokėsi vairuotojų mokykloje, tačiau jau buvo Erelio akiratyje. 1948 metų sausio 13 dieną suimtas. Nuteisė 10 metų kalėjimo. Tik 1956 metais grįžo namo ir gyvena su broliu vienkiemyje. Tėvų namai sunaikinti.

Akylesnis skaitytojas gal pastebėjo, kad broliai Jonas ir Kazys - Klimai, o Petras - Klimavičius. Tai ne klaida. Buvo tokia mada lietuvininti pavardes.

Bernardas Steponavičius - Milžinas

1920. 1994

1920 metų gegužės mėnesio 20 d. Steponavičių sodyboje Rečionių kaime vakaro tylą sudrumstė naujagimio riksmas. Aleksandras Steponavičius, dvidešimtmetis penkių hektarų žemės savininkas, apsidžiaugė, kai Marijonai gimdyje padėjusi bobulė pranešė, jog gimė sūnus.

- Garbė tau. Viešpatie! - susigraudino jaunas vyras, apsidžiaugęs, jog greitai susilauks pagalbinių ūkio darbuose. Jo ankstyvos vedybos įvyko todėl, kad nuo šiltinės mirė tėvai, ūkiui reikėjo šeimininkės.

Apie jaunųjų Steponavičių namus gandas vis sukos ir sukos. Po pirmagimio Bernardo dar atsirado Vytautas, Jonas, Vincas, Zigmas, Birutė ir Aleksandras. Tėvai taupė centą prie cento, nes nusipirko dar keturis su trupučiu hektarų žemės. Vaikams reikėjo eiti piemenauti pas ūkininkus. Dešimtmetis Bernardas atsidūrė Medžialaukyje pas Vincą Plikį. Tėvas jau buvo išmokinęs raides, piemenys išmokė aritmetikos veiksmus. Ir kai kitą rudenį vaikas peržengė Kurniškių pradžios mokyklos slenkstį, mokytojas Karpavičius Bernardą užrašė į antrą skyrių. Mokykloje buvo 27 vaikai, o mokytojas - vienas. Bet suspėdavo jis visiems paaiškinti, paklausti vakarykštės pamokos. Trys metai prabėgo greitai.

- Reikia mokytis amato, vaikel, o ne gimnazijoje kelnes zulinti, - pasakė kartą tėvas, vyriškai uždėjęs ranką trylikamečiui ant peties. - Būsi staliumi.

Kaišiadorių amatų mokykla buvo prie geležinkelio vandentiekio bokšto. Tai ilgas medinis rudai dažytas namas. Direktorius Škima tėvui paaiškino, kad čia Bernardui reikės mokytis keturis metus. Už mokslą kasmet reiks mokėti po 25 litus. Pamokos gimnazijos lygyje, tik

papildomi užsiėmimai dirbtuvėje. Ėjo į mokyklą kasdien iš namų - keturi kilometrai ten, keturi - atgal.

Po dviejų mokymo metų, prasitarė tėvui, kad čia mokytis neturi jokio noro. Tėvas supyko, paėmė penkiolikmečiui diržą.

- Gerai, - sutiko paskui, - eik į progimnaziją, bet ten reikia mokėti po 75 litus.

Laimei, kaimynas Br. Ambrazevičius, dirbęs apskrities valdybos buhalteriu, paaiškino, kad neturtingus valdžia nuo pusės mokesčio atleidžia.

1935 metais Bernardas Steponavičius pradėjo lankyti Kaišiadorių progimnaziją. Priėmė į trečią klasę, nes mokslą amatų mokykloje užskaitė. Mokėsi su Kralikausku, Lekavičiumi, Sladkevičiumi (dabartiniu kardinolu). Artimiausiai draugavo su Stasiu Jusevičiumi. Buvo skautas. Stovyklavo vasarą skautai prie Vievio. Progimnaziją baigė jau būdamas devyniolikos metų. Todėl ėmėsi ieškoti darbo. Bendraklasiai išėjo mokytis toliau, bet jis nenusiminė. Pradėjo dirbti Žaslių valsčiaus mokesčiu inspektoriumi. Tada valsčiuje buvo keturi tarnautojai - viršaitis Juozas Lukoševičius, sekretorius Pranas Majauskas, raštininkas ir jis. Bernardas gaudavo 120 litų į mėnesį, todėl padėdavo tėvams išmaitinti gausią šeimą.

Atėjo neramūs 1939 metai. Kaišiadoryse internuota lenkų pabėgėlių armija. Prie vyskupijos aptverta tvora, į čia vis siunčiami nuo vokiečių pabėgę lenkų kareiviai. Išstatyti Lietuvos armijos postai.

Pasipylė 1940 metų liepos mėnesį rusų tankai. Mato Bernardas, kad gyvenimo valsčiuje nebus, atėjo „darbininkų ir valstiečių“ valdžia. Išėjo iš tarnybos. Nuėjo pas Adomą Šimonį dirbti, prie jo 10 ha žemės. Čia susilaukė farso, vadinamo rinkimais į liaudies seimą, Lietuvos prijungimo prie Sovietų Sąjungos.

Nepradžiugino ir vokiškieji okupantai. Tik jį vėl priprašė grįžti dirbti į valsčių, mokėjo 180 markių ir davė maisto korteles. Tada vedė Michaliną Sidaraitę iš Pagirių.

1944 metais liepos mėnesį grįžusi raudonoji armija pradeda imti naujokus. Dauguma jaunų žmonių slepiasi, kur papuolė, kad tik išvengtų okupantų armijos. Bernardas irgi slapstosi. Tačiau vieną rugpjūčio pavakarį ateina NKVD kareiviai. Bėgti nebuvo kur.

- Dokument, počemu ne slūžiš? - klausia vienas iš jų.

Paduoda metrikus.

- Ne nado, molodoj, - aiškinasi žinodamas, kad metrikuose metai žodžiais pažymėti lietuviškai.

Kareivis kraipo lietuvišką dokumentą, jau tiesia atgal.

- On bandit, - rėžia juos lydėjęs Meilutis iš Pamierio. Ir nueina.

Žmona įdeda į skepetą lašinių, baltinius. Veža į Rumsiškes, iš kur išveš į sovietinę armiją. Vežime be vežėjo dar du kareiviai, bet Bernardas nutaria bėgti. Prie Kaspariškių nušoka nuo vežimo ir sprunka į pakelės krūmus. Kareiviai sureaguoja aiškiai per vėlai. Sutarška vieno automatas, o kito šautuvas tik tada, kai Bernardas prigulęs skuodė už griovio.

Sutemus parėjo namo, pradėjo rimčiau slapstytis. Pasidarė slėptuvę malkų viduryje, užmaskavo įėjimą. Taip baimėje praėjo du mėnesiai. Žmona pranešdavo žinias apie išvartus į raudonąją armiją, žuvusius ir išėjusius į mišką jo vienmečius. Atėjo ir lapkričio šalčiai, slėptuvėje šalta. Ką daryti? O išsisprendė viskas paprastai, kai vieną šaltą rudens vakarą į jų kiemą atėjo gal 60 partizanų būrys. Jų vadas Petkevičius (Kariūnas) sužinojęs, jog Bernardas slapstosi, klausia:

- Ką galvoji, vaikine, gal būryje tau bus saugiau?
- Jeigu priimsit... - tepasakė Bernardas.

Priėmė į Kariūno būrį, davė šautuvą. O kaip mokyčiausiam, reikėjo su rašomąja mašinėle užšifruotai rašyti partizanų sąrašus.

Būrys neturėjo pastovios vietos, bet keliavo po rajoną didesniais miškais. Bernardas sužinojo, kad Kariūno partizanai priklauso Lietuvos Laisvės Armijos 5-jai rinkinei. Priėmęs priesaiką, gavo „Milžino“ slapyvardį, matyt, už didelį ūgį. Vyko karas, armija buvo sutelkta Vokietijoje, todėl didesnių akcijų nesiėmė. Būryje susipažino su Perkūnu, Meška (Romualdu Randžiu). Buvo ir apygardos štabo būstinėje, susižavėjo jos vadu Žaliu Velniu.

1945 metų rugsėjo mėnesį sudarė Milžinui būrį susitikimui su Serbento (Kuzinevičiaus) kovotojais Raukinės miške. Būryje buvo 7 partizanai - Voverė, Šarūnas, Narsutis ir kiti, davė ir ryšininkę - gal 20 metų mergaitę. Reikėjo Serbentui perduoti naują slaptažodį. Tyliai pasiekė Kaukinę. Atėjo Serbentas, gal 35 metų vyras su dešimties kovotojų būriu. Iš jų sužinojo, kad vadas Žalias Velnias buvęs pasienio policijos viršila, griežtas ir sumanus. Grįžtant namo, gavo žinia, kad NKVD ir sribai keturiais vežimais veža į Kaišiadorių geležinkelio stotį pasmerktuosius į Sibirą. Sugulė, išstatė du kulkosvaidžius, paruošė automata, du pusautomačius šautuvus. Prisileido visai arti, tik tada sukaleno kulkosvaidžiai. Vežimai - į griovį, kareiviai atsišaudė, tai liko pakelės griovy, keli skrebai pabėgo. Padėjo žmonės ir grįžo atgal. Tik nežinia, kiek laiko jie džiaugėsi laisve savuose ūkiuose.

Paskui keliai ėjo per miškus, laukus ir gojus. Dešimtys mirčių sekė iš paskos. Krito ir daug draugų. Žinoma, buvo tais laikais nereikalingo žiaurumo, savo ir priešininko aukų. Tačiau tegu tai teisia istorija.

***

Ateina laikas baisiai Erelio ir Griežto išdavystei. Didžiosios Kovos apygardai ruošiamasi suduoti skaudų, smūgi - vadų sunaikinimą. Tuo tikslu paskelbiama, kad jiems organizuojami kursai užsienyje. Išduodami asmens dokumentai, nurodomi slaptažodžiai ir konspiraciniai butai.

1947 metais balandžio pabaigoje, būdamas Kaugonių miške, Milžinas gauna nurodymą vykti į Vilnių. Gegužės šeštos naktį reikės išeiti į Kauno-Vilniaus kelią ir laukti mašinos. Ateit be ginklo ir važiuot drąsiai, nes ten bus savi žmonės.

Milžino būrys

Į Strošiūnų miško pakraštį su savo būriu jis atėjo valandą anksčiau. Atsisveikino su draugais ir laukia. Atrodo viskas gerai. Šaltis dar spaudžia žemę, tyluma. Štai tolumoje pasirodo mašinos šviesos. Privažiavo ir sustojo dengtas sunkvežimis, ir pagal susitarimą tris kartus pasignalino. Dar kartą apsidairė: ramu aplink, tik pušys ošia. Prie mašinos pasitiko jaunas vyras ir liepė sėstis į kėbulą. Padavė pasą ir paklausė, ar neturiu ginklo. Kėbule, prisikišęs dokumentą prie akių, Milžinas perskaitė: Stepaitis Vytas, gimęs Panevėžyje. Nuotrauka jo, antspaudai yra, tačiau sukaustė baimė, vidaus balsas liepė šokti iš mašinos, tik durys jau buvo iš lauko pusės uždarytos. Bėga kilometrai, štai jau ir Vilniaus gatvelės, staigūs posūkiai. Iš mašinos išlipo, kai saulė jau tekėjo. Navedė į daugiabučio namo trečią aukštą. Atidaro duris jaunas žmogus.

- Ot gerai, - sako. - Ir žmonos namuose nėra. O ginklą ar turi?
- Neturiu.
- Labai gerai, o čia ilgai negyvensi, važiuosi į Lenkiją.

Paskui Milžinas išeina į miestą, ilgai vaikšto ir grįžta tiktai naktį. Ir pats nepajuto, kai tas suprato švarko kišenėje esant ginklą.

- Kas čia?

- „Valteris”.
- Iš kur gavai?
- Pažįstamą sutikau.

-Ar daug jų čia? O į miestą eik be ginklo. Turi gerus dokumentus, tai būk ramus.

Taip praeina kelios dienos, apie kelionę į užsienį žinios vėluoja. Todėl šeimininkas pataria kuriam laikui įsidarbinti. Ir darbą parinko. Lėlių teatro sandėlininku.

Ir dar abejojančią Milžiną nuvedė į teatrą Arklių gatvėje. Direktorius paaiškino, kad reikia jam sandėlininko, turta priimti trečiame aukšte, iš išėinančios iš darbo merginos.

Prasideda perdavimas. Milžinas siūlo į komisiją trečią asmenį, gal neaiškumų bus, medžiagas reiks matuoti.

- Nieko, aš pasitikiu.

Jis vėl suabejoja, kad tokia jauna ir drąsi, su direktoriumi įžūli. Čia pajunta, kad pabėgti, jei yra išduotas, jau neįmanoma, - patalpa aukštai, langų nėra, durys tik vienerios. Lyg tyčia pistoletą palikęs, manęs nepatogu bus su juo tarp žmonių.

Pasirašius perdavimo aktą, mergina išeina. Milžinas atsisėda, ir tuo metu pasirodo du vyrai.

- Štai sėdi.

- Jums draugai labai dienų perduoda, - sako tyliai vienas pasilenkęs.

Norėjo stotis, bet tie pripuolę užlaužė rankas.

- Ginklą turi?
- Aš ne milicininkas.

Lauke stovi „Pobieda”. Milžiną sodina ant užpakalinės sėdynės ir per visą miestą veža į saugumą.

Uždarė saugume į „spinta” ir išlaikė pusantros valandos. Galvoja, jei viską sužinos - sušaudys, nes buvo „A” rinktinės štabo viršininku. Gaila, kad tėvai nežinos. Pasodina ant taburetės krašteliu, kad sunkiau būtų, ima tardyti tardytojas Kuznecovas per vertėją.

- Kas iš pažįstamų išvažiavo iš Vilniaus į Kauną? - klausia.
- Ką aš žinau. Gal ir mano tėvas.
- Jis ne Vilniuje.

- Gražinkit mane atgal, bando apsimesti naiviu. - Aš be pietų, sandėlį priėmiau...

Tardytojas pradeda labai kosėti. Tada Milžiną išveda į kamara - vienutę. Atsisėda ant žemės, nuleidžia galvą ir pradeda iš pykčio verkėti. Padėtis tragiška: ištrūkti iš čia nėra vilties, atėmė laikrodį, diržą, išpjaustė sagas. Staiga atsidaro durys - sėdėt negalima. Pradeda po

Bernardas Steponavičius tremtyje

kamerą vaikščioti. Stovėdamas bando nusnausti, tačiau vėl į tardymą.

- Kas išvažiavo į Kauną?

Tą dieną smarkiai mušė. Per pilvą, galvą, kur papuolė. Apsipildavo krauju, prarasdavo sąmonę, bet viską neigė, draugu neišdavė.

Iš saugumo išvežė į Lukiškių kalėjimą ir uždarė į mirtininkų kamerą. Po kurio laiko kameros lubose užsidegė blanki lemputė, ateina tardytojas.

- Rašyk malonės prašymą, gal gyvas liksi.

„Jei rašysiu!“, - mąsto mirti pasmerktas, - „tai priimsiu kaltę“. Nerašo nei pirmą, nei antrą dieną. Trečią dieną išveda iš kameros ir nuveda ilgu koridoriumi. Sėdi du

karininkai ir šaukia pavardėmis. Išsikviečia Milžiną.

- Vas sudila v Moskve osoboje sovesčianije na dvacat piat let. Podpišis.

- Kas teisė, tegul tas ir pasirašo.

- Čto on boltajet?

Išvertė. Tada atidarė duris ir išspyrė lauk. Koridoriuje pamatė Genelį, - Benediktą Trakimą.

- Kiek gavai?

- Dvidešimt penkis.

Buvo 1947 metu gegužės pabaiga.

Pranas Petkevičius-Kariūnas

1919-1945 11 19

Gimė jis 1919 metais Būdos kaime, Palomenės parapijoje. Tėvas Mykolas (g. 1872 m.) ir motina Katrė Petkevičienė-Ambrazevičiūtė (g. 1875 m.) augino be Prano dar tris sūnus: Petrą (g. 1898 m.), Bernardą (g. 1901 m.) ir Kazimierą (g. 1904 m.). Žemės savos turėjo mažai.

Petras ir Bernardas buvo Lietuvos kariuomenės savanoriais, todėl atitarnavę gavo žemės Šilasėdų kaime. Kazimieras ir Pranas gyveno su tėvais.

Paaugęs Pranas buvo atiduotas mokytis pas Alionį ir Aitekonių siuvėju. 1937 m. išėjo tarnauti į kariuomenę, ten gavo puskarininkio laipsnį. Paskui ėmėsi siuvimo amato.

Vokiečiai jį buvo mobilizavę į savo armiją, tarnavo Baltijos divizijoje, tris kartus sužeistas. Traukiantis vokiečiams iš Lietuvos, iš armijos dezertyravo su ginklais. Nuo tada pradeda ieškoti bendraminčių Livintų, Aitekonių. Palomenės apylinkėse. Vieno sovietinių kareivių patikrinimo metu patenka į rekrūtus. Aprengiamas sovietinės armijos kareivio uniforma ir kaip Juozas Putinas tarnauja Pabradėje. Po mėnesio, vežant kareivius į Baltarusiją, pabėga. Savo apylinkėse vėl organizuoja partizanų būrį.

Pranas Petkevičius

Buvo reiklus, mėgo kareivišką drausmę.

1944 metų gale Būdos kaime buvo dislokuota sovietų armijos kuopa, kuri kirto mišką ir arkliais vežė į Livintus. Ten krovė į vagonus.

Prano tėviškėje apsistojo kuopos vadas, sodyba buvo stropiai saugoma. Tačiau vaikinai sugebėjo aplankyti tėvus. Persirengdavo prasčioko rūbais, apsimesdavo elgeta, invalidu. Tėvas su širdies virpuliu glostė „elgetos“ rankas...

Brolis Kazimieras tada jau turėjo du sūnus - Kazį bei Praną.

1945 metų birželio 28 dienos ryte prie Kariūno tėvų sodybos sustojo šarvuotas traukinys. Iš jo pasiėmė kareiviai ir apsupo sodybą.

Darė smulkia krata, prie sienos pastatė tėvus, brolių. Mažasis Pranukas (brolio sūnus) gulėjo lovytėje, nes jam buvo tik du metukai, o jo kūnelis buvo žaizdotas. Motinos prie vaiko neprileido. Krata nieko nedavė. Tada liepė rengtis. Tėvą, brolių, brolienę išsivedė. Šarvuočiu traukiniu nuvežė į Kaišiadoris. Nieko su savimi pasiimti neleido: nei drabužių, nei duonos kąsnelio.

Namuose liko tik motina ir tėvo sesuo (abi senutės daugiau kaip 70 metų amžiaus) bei du brolio Kazimiero vaikai.

Kariūną ši žinia pasiekia birželio 30-tą. NKVD viršininkui Bološevui jis perdavė laišką, kad už jį nekeršytų vaikams ir nekaltiems.

Liepos 17-osios rytą vėl atvažiavo mašina kareivių, jų talkininkų

iš Lomenių, liepė rengtis. Kaišiadoryse susodino į gyvulinius vagonus. Išvežė į Molotovo sritį miško ruošos darbams: senutes ir mažamečius vaikus.

Tėvą iš Lukiškių kalėjimo paleido 1945 metų spalio pabaigoje. Urale mirė teta Marijona, lygiai po metų mirė motina, išbadėjusi, nusi-kankinusi, bet sūnaus neprakeikusi.

Po mėnesio 1945 metų lapkričio 19-ąją mūšyje žuvo ir pats Kariūnas-Pranas Petkevičius. Didžiosios Kovos apygardos „A“ rinktinės 2-rojo bataliono vadas.

Kaimo, kuriame gimė ir užaugo Pranas, jau nebėra. Petkevičių sodyba sunaikinta, kai šeimininkai buvo ištremti į Rytus. Šeima ir giminės išniekinti, paguldę savo kaulus Sibiro toliuose. Lesosibirsko kalvelėje guli brolis Kazimieras su broliene Juze, o Palomenės kapuose ilsisi brolis Bernardas, miręs 1988 metų kovo mėnesį, tik pusmečio nesulaukęs iki Sajūdžio gimimo.

O kur tavo kauleliai, kareivi Pranai Petkevičiaui, kur auga ta pušėlė, kuri pabudina tave kiekvieną rytą?

Romualdas Randis-Meška

1925 - apie 1957m.

Surinkti duomenis apie ši Rumšiškių partizanų „skrajojančio“ būrio vadą nebuvo lengva. Daug straipsnių spaudoje publikuota apie Meškos žiaurumus, susidorojimą su nekaltais žmonėmis. Prieš gerą dešimtmetį ir šių eilučių autorius yra paskelbęs rumšiškėčių ir apylinkės gyventojų nusiskundimų apie beprasmes būrio partizanų (tada dar - banditų) žudynes, atrodė, visai nekaltų žmonių.

Pokario ideologai sugebėjo įtikinti dalį mano tėviškės žmonių, kad R. Randžio-Meškos būrio partizanai yra nužudę ar ne penkiolika niekuo nekaltų varguolių ir kaimo aktyvistų. Gal todėl čia ir derėtų pateikti retorinį klausimą: kas jis Romualdas Randis - tėvynės patriotas ar vargo ir gyvenimo negandų palaužtas žmogus?

Domėjantis šiuo pokario kovų vadu, pasisekė susipažinti su jo baudžiamąją byla Nr. 43204/3, esančia buvusiam LSSR VSK archyve. Keturiuose bylos tomuose yra ne tik Meškos, bet ir B. Steponavičiaus-Milžino, B. Trakimo-Genelio ir O. Trakimaitės-Ožkos tardymo protokolai, liudytojų parodymai, įvairūs dokumentai. Skaitydamas bylas supranti, kad žinias iš teisiamųjų MGB tardytojai ištraukė smurtu bei kankinimais. Pateikdamas skaitytojams apie Mešką surinktą medžiagą, remiuosi ne tik MGB dokumentais, bet ir dar gyvų jo draugų ir giminių prisiminimais.

Kalėjime, po pistoleto vamzdžiu, Meška yra parašęs savo autobiografiją (B. b. Nr. 43204/2 t. 2 146-147 psl.)

Gimė 1925 m. Milžinų km., Rumšiškių valsč. Dar 1940 m. gyveno pas tėvus, baigė Rumšiškių pradžios mokyklą, o iki 1941 m. birželio pabaigos mokėsi amatų mokykloje. Turėjo tapti staliumi. Stasė Ulozienė prisimena, kad yra išlikęs kryželis, ištekintas amatų mokyklos mokinio Romualdo Randžio ir padovanotas namiškiams. Vaikas turėjo ne tik geras rankas, bet ir dorą širdį, buvo dievobaimingas. Labai norėjo padėti tėvams, nes jie gyveno skurdžiai.

Šeimą buvo palietusi skaudi kasdienybės rykštė: vienas po kito gimė 14 vaikų, tačiau ir mirė vienas po kito. Liko gyvi tik du - vyriausioji Ona ir jauniausias Romualdas.

Vokiečiai Lietuvoje elgėsi kaip patys žiauriausi okupantai. Į Vokietiją darbams buvo išsiųsta tūkstančiai jaunų žmonių. Jau 1941 metų rugpjūčio mėnesį Romualdas, kaip neturintis pastovaus darbo, buvo išvežtas į Rytų Prūsiją. Dirbo Otto Gerkės ūkyje. Romualdas - gražiai nuaugęs, darbštus jaunuolis, todėl šeimininkai buvo juo patenkinti. Juo labiau, kad po pusmečio Romualdas jau galėjo susikalbėti vokiškai. Jį be galo traukė Lietuva, ir 1943 metų kovo mėnesį, sulaukęs ankstyvo pavasario, iš Vokietijos pabėgo. Grįžo namo. Tikėjosi, jog visi patikės jo pasakėlei, kad ponas Gerkė už gerą darbą namo paleido. Vokiečiai gegužės mėnesį Romualdą areštavo ir leido pasirinkti - ar grįžti Vokietijon, ar Lietuvoje tarnauti armijoje, saugojančioje geležinkelius. O kai sužinojo, jog vaikinai laisvai kalba vokiškai, lyg ir pasirinkti nedavė. Kartu su 50-čia areštuotų nusiuntė į Prienus, kur buvo dislokuota generolo Justo karinė dalis. Po 3 - jų mėnesių apmokymo nusiuntė į Lentvarį, kur iki 1944 metų vidurio saugojo geležinkelį.

Jau drebėjo nenugalimoji vokiečių armija, jie traukėsi visu frontu. Birželio pradžioje, grįždamas po gydymosi Vilniaus ligoninėje į Lentvarį, Romualdas pabėgo. Slapstėsi pas seserį Oną Babkauskienę Rumšiškėse, tačiau liepos mėnesį jų sodyba sudegė. Grįžo į Milžinų. Kaimynai įskūndė, kad jis tarnavo vokiečių armijoje. Pradėjo naujoji valdžia ieškoti, kviestis į valsčių. Žinodamas, kad rusai jam neatleis, Romualdas pasirinko mišką.

Tuo labiau, kad iš vokiečių kareivių buvo išgijęs ginklą...

* * *

Prasidėjo sunkus ujamų ir gaudomų žmogaus gyvenimas. Iš pradžių slapstėsi savo kaimo trobose ir klojimuose. Anksti suprato, kad reikia

burtis į būrius, nes po vieną okupantai visus lengvai išgaudytų. Sužinojęs, kad Žaslių valsčiuje veikia Žalio Velnio partizanai, patraukė pagelžkeliu Vilniaus link. Prie Kaugonių sutiko Žalio Velnio būrio žmones. Buvo 1944 metu gruodžio 27 diena. Į būrį priėmė, davė Meškos slapyvardį. Tačiau Kaugonių miške išbuvo tik savaitę, nes sužinojo, kad apie 70 partizanų susibūrė Livintų miškuose Pranas Petkevičius-Kariūnas. Grįžo tėviškėn. Iki 1945 m. balandžio pabaigos buvo eiliniu, kol Kariūnas pasiūlė 10 partizanų būrį. Daugelį Meška anksčiau pažinojo: Drumstas Kazys-Spurga iš Leliušių kaimo, Morkevičius Antanas-Špokas iš Slabados, iš Pazaliesių kaimo buvo keturi vyrai - Pūras Pranas-Kranklys, Raistas, Kurapka, Laimutis. Ir kiti anksčiau gyveno Kaišiadorių valsčiuje - Kotas, Juodžbalis, Švidrys, Brazys. Užbėgant įvykiams už akių pasakysime, kad netrukus visi jie žuvo ar buvo areštuoti, išskyrus Kranklį. Jis pasinaudojo siūloma amnestija ir legalizavosi.

Jau 1945 metų rugpjūčio 12 dieną Meškos būrys buvo neatpažįstamai pasikeitęs, nes iš 10 senųjų partizanų beliko tik du. Į būrį atėjo Pūras Bernardas-Tigras iš Krušonių, Vilkiškių kaimo jaunuoliai Vaina Alfonsas-Kaštonas, Vaina Selva-Karklas, Vai-

Meškos būrys. Dešinėje stovi Meška, sėdi Liutikas

na Alfonsas-Dagilis, o Kralikauskas Kazys-Jokeris - iš Korsakų. Iš devynerių kovotojų - šeši 18-20 metų jaunuoliai. Be to, kuopai dar priklausė Janonis Adomas-Saulius iš Kaspariškių kaimo, Ceslevičius Vacys-Erelis iš Vilkiškių, Sidaras-Klajoklis iš Leliušių, Ivoška Bernardas-Alksnis iš Smilgių km., Frankonis-Erelis iš Žaslių (Jis legalizavosi 1945 m. nuėjo tarnauti sribu).

Šiandien dar nežinomos Kirstuko, Štreinikio ir jo brolio Viržalio pavardės.

1945 m. rugpjūčio mėn. Meška buvo paskirtas kuopos vadu ir vadovavo 24 partizanams. Prieš areštą įėjo į „A“ rinktinės štabą. Jo sudėtis buvo tokia: Klimavičius Petras-Uosis - vadas, Steponavičius Bemardas-Milžinas - štabo viršininkas, Šabūnas-Tarzanas - apygardos

komendantas, Randis Romualdas-Meška - informacijos karininkas, Grigaliūnas Jurgis-Naras - ginklu technikas, Sidaras-Ožys - vado adjutantas, Skrajūnas - ryšiu karininkas.

Rinktinėje, tada buvo 5 batalionai. Jiems vadovavo:

- 1-ajam - Dramblys iš Žaslių,
- 2-ajam - Uosis iš Baroniškiu,
- 3-ajam - Narsuolis iš Kruonio valsč.,
- 4-ajam - Putinas iš Žaslių.
- 5-ajam - Riešutas iš Kauno.

„A“ rinktinės vadas Uosis laikėsi Meškos kuopoje.

Partizanams sunku judėti plynuose Rumšiškių valsčiaus laukuose. Padaugėja išdavysčių. Leliušių, Užtakų kaimuose atsiranda sribų, o jiems informaciją teikia ne palys doriausi vietos žmonės. Susidūrimuose su kareiviais ir sribais žūsta ar sužeidžiama vis daugiau partizanų. Tai Spurgas, Špokas, Laimutis, Juodžbalis, Švidrys, Raistas, Kurapka, Klajoklis, Viržalis.

Pagal informatorių pranešimą Kaspariškių kaime būrį užpuolė kareiviai. Ten žuvo Spurga ir Klajoklis, o Saulius buvo sužeistas.

Jau 1945 metų sausio mėn. 1 d. Meška su partizanais Geniu, Papūga ir kitais Gilučių kaime Žaslių valsč. užpuolė sribų būrį. Keturis jų nušovė, o vieną sužeidė.

1945 metų gegužės mėnesi rinktinės vadas Uosis suteikia Meškos būriui „Skrajojančio“ vardą ir įsako bausti mirtimi okupantui tarnaujančius lietuvius. Šiandien sunku tvirtinti, kad visų nužudytųjų kaltė buvo įrodyta, tačiau net ir MGB tardymo protokoluose nepaneigta, kad daugelis jų tarnavo okupantams.

1945 metų balandžio mėnesi Kariūnas, Spurga, Saulius, Erelis, Meška ir Juodžbalis Užtakų kaimo troboje rado sribą Čizą ir apylinkės pirmininką Stankevičių. Tie atsišaudydami bandė bėgti, išsoko per langą, bet buvo nušauti. Tą pačią naktį nušautas ir Aleksas Ivanauskas, įtartas pranešinėjęs sribams apie partizanų pasirodymus. Jis buvo apylinkės pirmininku.

1945 metų rugpjūčio 6 d. Užtakų kaime Saulius nužudė du valstiečius Barkauskus - Antaną ir Petrą už tai, kad pranešinėjo sribams apie partizanų buvimo vietas. Antano Barkausko žmona Pranė apklausoje pareiškė, jog jos vyras buvo nužudytas, nes žmonėms aiškinęs: „Banditams už jų darbelius reikia nulupti kailius“. Vyrus, pavadintus išdavikais, nušovė trobose, namiškių akivaizdoje.

Rugsėjo mėnesi už išdavystę Meška nušovė savo pusseserę Domicelę Randytę Milžinų kaime.

1945 metų rugpjūčio mėnesi partizanai atėjo į sribo Vilko sodybą.

Šeimininko namuose nerado, tačiau čia jų laukė pasala. Buvo nušauta Vilkienė, o susišaudymo metu žuvo partizanas Juodžbalis.

1945m. rugpjūčio mėnesi Raistas vadovybės isakymu už išdavystę nušovė Pazaliesės kaimo gyventoją Frankonienę. Buvo surengta pasala Užtakų-Milžinų kelyje, kuriuo namo grįžta kaimo sribai Striganavičius ir Juočiūnas. Tą vakarą namo ėjo tik vienas Striganavičius, kuris ir buvo nušautas. Partizanas Saulius pranešė, kad Leliušių kaimo gyventoją Genevičienė ir jos sūnus, Rusonių kaime gyvenanti Gilienė su sūnumi, Milžinų km. - Mikalauskiene Marcelė su sūnumis Alfredu bei Vaciu, Uogintų kaimų žmonės Belevičius, Baibokas, Meilutis Viktoras, Dambravos kaime gyvenanti Ladaitė Stefa perduoda sribams ir NKVD kareiviams žinias ir dėl to žūsta tėvynės gynėjai. Pateikiami įrodymai, todėl rinktinės vadas Uosis leidžia juos „likviduoti“.

1946 metų rugpjūčio mėn. 28 dieną šie žmonės sušaudyti.

1946 m. lapkričio mėn. mirties bausmė buvo įvykdyta seserims Grikštaitėms iš Leliušių.

Meškos būrys nyko ir mažėjo dėl netekčių susidūrimuose su kareiviais ir sribais. Atžymėtini būrio susidūrimai 1945 m- balandžio mėnesio pabaigoje Antanaičių miške, tų metų rugpjūčio 30 d. mūšis Kaspariškių km.

* * *

- Iki pat savo arešto Romas sakė, kad jo sąžinė rami, nes jis savo rankomis yra sušaudęs tik vieną išdaviką, - sako Kaune gyvenanti Stasė Ulozienė.

Šiandien sunku suprasti pokario peripetijas. Vyko kova - kas ką. Okupantams tarnaujantis buvo įvardintas priešu. Ir tai teisingai. Tik ar nebuvo apšmeižtų? Ar neaplaistyta mūsų pokario kova nekaltų krauju?

Renkant medžiagą šiai knygai, teko kalbinti šimtus žmonių, perversti daug dokumentų. Ir todėl galiu teigti, kad absoliuti dauguma pokario rezistentų buvo dori ir sąžiningi žmonės. Tarp jų nebuvo ištroškusių kraujo, o bausdavo išdavikus tik perspėję prieš tai baigti Judo darbus. Gi sribai buvo partizanų priešai.

Šiandien reiktų paneigti daug prasimanymų apie Meškos būrio vyrų žiaurumą. Štai kalbama, kad 1946 metų gruodžio 24 d. naktį Milžinų kaime, Litvinsko namuose vyko šokiai, kuriuose dalyvavo daug vietinio jaunimo. Atėjęs Meška šovė į lubas ir liepė visiems nusirengti nuogiems. Privertė groti ir šokti, mušė gumine lazda.

Net ir dabar, kai mūsų sąmonė apdujusi nuo ateizmo nuodų. Kūčių dieną tokių vakarėlių niekas nerengia.

Nepelnytai Meškos būriui priskirtintos žudynės Leliušuose.

1946 m. Leliušių kaime ubagavo trys rumšiškio Talkačiovo vaikai: Viktoras - 6 m., Stepanas - 11 m., Ženia - 10 m.

Pūro sodyboje pamatė partizanus. Jų buvo daug. Paklausė vaikų pavardžių, iš kur jie atėję. Ir uždarė. Vakare nusivedė prie Strėvos ir sušaudė. Jauniausias Viktoras nugriuvo ir apsimetė negyvu. Vaikų lavonus įmetė į upę. Viktoras išlipo į krantą ir pabėgo namo. Tėvai manė, kad partizanai keršijo už tai, kad 1945 metų rudenį valsčiuje vaikai buvo radę 5 dėžes šovinių ir apie tai pranešė kareiviams.

Vaikus šaudžiusių partizanų vardas buvo „ilga nosim“, tačiau egzekucijoje nedalyvavo.

Net MGB tardytojai šio nusikaltimo Meškai nepriskiria.

* * *

Tik 1994 metų gruodžio mėnesį paaiškėjo tikrieji dar vieno nusikaltimo kaltininkai. 1946 m. gruodžio mėn. 31d. Milžinų kaime, Ulozų sodyboje, šeima laukė Naujųjų metų. Kambaryje buvo Jurgis ir Zofija Ulozai, jų dukra Stasė, jos draugė Stasė Babkauskaitė iš Rumšiškių, Ulozų sūnus Jonas. Mergaitės buvo susiruošę išeiti, kai į sodybą atėjo Meška su dviem partizanais. Jos sugrįžo. Susėdo visi už stalo, o Jonas išėjo į lauką pasaugoti, kad neužeitų trobon svetimi. Nespėjo atsipeikėti nuo akinančio sniego, kai prie slenksčio pasirodė sribai ir kareiviai.

- Ar nėra svetimų? - paklausė.

Paspyrė sribas duris koja ir pamatė, kad vyrai bando išstumti langą. Paleido automato seriją, tačiau partizanai jau buvo lauke. Tik kraujo klane gulėjo motina ir jos aštuoniolikmetė dukra Stasė.

Tardė NKVD tardytojai Rumšiškėse ir Kaišiadoryse. Supratę, kad nušovė nekaltą mergaitę, patarė visiems sakyti, kad atėjo banditai ir bandė išprievartauti. Jie ir nušovė merginą. Kitaip grasino išvežti pas baltas meškas. Kas beliko užguitam žmogeliui?

Taip iki šiol gyveno dar vienas

Ryšininkės Marytė Ivanauskaitė ir Stasė Ulozaitė

partizanų „žiaurumą“ patvirtinantis faktas. Net artimiausi kaimynai nežinojo tikrųjų žudikų.

Stasė Ulozaitė padėjo partizanams, šelpdavo medikamentais, vykdė smulkius pavedimus.

* * *

Meškos būrys turėjo daug rėmėjų- Pažymėtini iš jų:

Mileris Stasys, 45 metų, iš Užtakų km.,

Juršė Stasys, iš Užtakų km.,

Makarevičius Vincas, 65 metų, iš Milžinų km.,

Janulis Jonas iš Kaspariškių km.,

Jankauskas, 30 m., iš Vilionių km.,

Aleksiejūnas, 30 m., iš Vilionių km.,

Aleksiejūnas, 55 m., iš Vilionių km.,

Aleksiejūnas Bernardas, 25 m., Vilionių km.,

Varanauskas Stasys, 35 m., iš Pagirių km.

* * *

Išdavė Mešką irgi savi. Gerai pažįstama moteris sugirdė migdomuosius, kad kareiviai ji paimtų gyvą. Štai ką apie tai rašo MGB 1947 06 30 d. akte (B. b. Nr. 43204/3 t. 2 psl. 86-87): „Rumšiškių valsčiaus MGB viršininkas vyr. leitenantas V. Šatalinas, Rumšiškių garnizono viršininkas leit. Zadorožnych ir kareiviai vyr. seržantas Ušakovas, jaun. seržantas Žinkinas, eiliniai Podolskis, Pšatovas 2 val. 20 min. užėjo pas Juodiškių kaime gyvenančią Kazakevičiūtę Oną. Įėję į kambarį Ušakovas, Žinkinas, Podolskis ir Pšatovas pastebėjo įtartina žmogų, gulėjusį lovoje. Į riksmą „Kas?“, nežinomas iššoko iš lovos, išsitraukė iš kišenės pistoletą ir norėjo juo pasinaudoti prieš vyr. seržantą Ušakovą ir eilinį Podolskį. Bet po drąsių ir ryžtingų eil. Podolskio veiksmų, kai vienu smūgiu jis išmušė nežinomajam iš rankų pistoletą, partrenkė jį ir surišo draugų pagalba“.

Kas pažinojo Mešką sakė, jog ne tik vienas, bet ir visi keturi kareiviai jo nebūtų surišę. Juo labiau, kad partizano rankoje buvo pistoletas su 14 šovinių. Vienas Rumšiškių gyventojas pasakojo, jog V. Šatalinas gyrėsis, kad keturi kareiviai užgriuvo Mešką giliai miegantį surišo ir tik tada pavyko pabudinti. Įlipo trobon per stogą...

Rumšiškių MGB būstinėje Mešką atpažino sribai Ona ir Aleksas Drumstai. Kadaisė Oną už apkalbas Meška mušęs gumine lazda. Tardymui Mešką išvežė į Vilnių. Prasadėjo kankinimai, žiaurumas. O ir slėpti nėra ko, nes Didžiosios Kovos apygardos vadu tapo MGB agentas. Partizanų būrių vadai pristatė jam kovotojų sąrašus, užšifravę

raides skaitmenis. Tereikėjo kelių minučių, kad MGB apygardos sąrašus iššifruotų.

Meška kelias savaites sakė nieko nežinantis apie savo draugus, nurodė tik tai, kas jiems nepakenktų. Tačiau kova jau pralaimėta...

1947 m. spalio 27 dieną R. Randžio-Meškos byla persiunčiama ypatingam pasitarimui prie MGB SSSR, o lapkričio 22 d. protokolu Nr. 46 už dalyvavimą „antitarybinėje nacionalistinėje ginkluotoje gaujoje ir teroristinių aktų vykdymą nuteisiamas 25 m. kalėjimo“. Pirmieji metai praeina Pečiorlageryje.

Po Stalino mirties, 1960 m., Meškos byloje buvę partizanai B. Genelis ir B. Steponavičius perteisiami, sutrumpinant jiems kalėjimo laiką iki 15 m. (buvo nuteisti po 25 metus kalėjimo), Archyvo byloje Meškos prašymo perteisti ir bausmės sutrumpinimo dokumentų nėra. Išliko 1957 m. 04 17 d. Pabaltijo apygardos karinio prokuroro raštas, kad R. Randžio byla gražinama į Lietuvos SSR MGB archyvą ir stebėjimo laikas nutraukiamas.

Nežinau, ar galima daryti išvadą, kad iki tos dienos R. Randis-Meška jau buvo žuvęs. Kitaip nepavadinsi 32 metų vyro mirties.

Kazimieras Paškevičius-Don Žuanas

1921-1947 02 04

Visas žmogaus gerumas yra įsikūnijęs Marijos Paškevičiūtės veide. Gyvena ji su vyru Kaune, V. Krėvės prospekte. Žuvusio brolio Kazimiero atminimui ji ištekėdama nepakeitė savo pavardės ir dar iki šiol apverkia pati mylimiausią sakydama: „Kodėl mirtis išplėšia pačius geriausius ir doriausius?“

Kai 1944 metais iš Krasnasėlio kaimo, kur gyveno Kazimieras tėvo ūkyje, sovietai sugraibė vaikus, tinkančius armijon. Jis su draugu iš Grauzų kaimo buvo vežamas į Rytprūsius. Pabėgo abu iš vagono prie Vištyčio ežero. Grižo namo, tačiau pasirodyti viešose vietose jau negalėjo. Įsijungė į partizanų būrį... Tą tragišką dieną jų būrį apsupo. Tada Kazimieras jau buvo būrio vadu. Gynėsi septynios: Kazys Naudžiūnas-Kęstutis, Vytautas Urbonaitis-Statkus, Albinas Ramantauskas-Automatas, Čiulbutis iš Kietaviškių, kurio pavardės nustatyti dar nepavyko, Pirštelis-Putinas... Buvo Užėjo vyrai pas Joną Česonį Krasnasėlio kaime, tačiau buvo išduoti. Sako, kareivių tanketėje sėdėjusi moteris, kuri ir rodė kelią... Žuvo tada penki- Don Žuanas, Kęstutis, Statkus, Automatas ir Čiulbutis. Piršteliui pavyko pabėgti, tačiau greitai buvo areštuotas ir jis.

O Marija Paškevičiūtė pasakoja...

„Mūsų šeima gyveno Krasnasėlio kaime netoli Žiežmarių.. Buvome penki vaikai, tarp kurių ir mano mylimiausias brolis Kazimieras, geras, sąžiningas ir darbštus. Užėjęs karas sujaukė visą mūsų šeimos gyvenimą, o pokario metais - skaudžiai sužalojo.

Išvijus vokiečius, Kazimierui buvo 23 metai, jis buvo verčiamas tarnauti sovietų armijoje, todėl pasirinko partizanų būrį. Apie jo likimą mažai ką žinojom, nes 1945 m. liepos 17 dieną mus išvežė į Sibirą.

Marija Paškevičiūtė prisimena brolio žūtį...

Kazimieras Paškevičius-Don Žuanas ir Kazys Naudžiūnas -Kęstutis

Tik vėliau pasisekė sužinoti, kad partizanus 1947 m. vasario 4 dieną, saulei leidžiantis, mūsų kaimo laukuose apsupo NKVD kariuomenė su tanketėmis, gerai ginkluota. Jie žuvo penkiese, keliems pasisekė pabėgti. Mano broliui peršovė kojas, sako, jis bandė nusišauti, bet neįstengė. Sunkiai sužeistą vežė į Žiežmarius vežime, užkrovę šovinių dėžėmis. Mirė pakeliui. Penkis lavonus išmetė Žiežmarių miestelio aikštėje, ten, be mano brolio, buvo Kazys Naudžiūnas iš Strėvininkų. Daboklėje buvusius areštuotuosius privertė lavonus pakrauti į roges. Nuvežė prie miestelio žydų kapų ir sumetė į krūvą. Jų rankos buvo surištos spygliuota viela. Lavonus užmetė sniegu, tik pavasarį palaiškų likučius užkasė.

Tremtyje mirė mūsų tėvai, o mes grįžome į Lietuvą. Per didelius

vargus susiradau brolio kapa, padariau tvorelę. Viską dirbau slapta, daug kas galvojo, kad tvarkau žydų kapus.

1989 m. iš tolimo Sibiro parsivežiau tėvų palaikus ir palaidojau Žiežmarių kapinėse. Pastačiau jiems paminklą."

Don Žuano būrys. Trečias iš kairės K.Paškevičius-Don Žuanas

Jau nuo 1989-ųjų Marija pradėjo vaikščioti pas rajono valdininkus, kad tie padėtų sutvarkyti partizanų laidojimo vietą. Čia ganėsi karvės, tą žemės ploteli norėta paversti sodybiniu sklypu ir ten statyti namą. Žmonių neatbaidė, kad stovės gryčia ant kelių dešimčių partizanų kaulų...

Ir štai šios atkaklios moters iniciatyva 1991 metų rugpjūčio 17 dieną Kazimiero Paškevičiaus-Don Žuano ir jo bendražygių palaikai perlaidoti į Kaišiadorių Partizanų Koplytėlę.

Jonas Daškevičius-Papūga

1927-1945

Daškevičių šeimos šaknys yra Žiežmarių apylinkės Bačkonių kaime. Čia gimė Jonukas, antras vaikas šeimoje. Tada Juozukui buvo keturi metai, o dar po šešių metų Daškevičiai susilauks dukros Genovaitės. Trys vaikai su motina pradės sunkią odisėją po Lietuvą, nes 1936 metais mirs tėvas Antanas ir šeima liks be maitintojo. Gyvens motinos tėviškėj Janionių kaime Musninkų valsčiuje, karo metu ieškos laimės Jiesioje prie Kauno.

Septyniolikmetis Jonukas jau neabejingas Lietuvos likimui. Jis atsišaukia į generolo Povilo Plechavičiaus raginimą stoti į vietinius būrius tėvynei nuo bolševikų ginti. Tik kariauti neteko, nes vokiečiai panoro siųsti lietuvius į rytų frontą. Tada su ginklais ir išėjo į mišką Musninkų apylinkėse. Buvo 1944 metų vasara.

Brolį Juozą vokiečiai išvežė darbams į Vokietiją, kalėjo koncentracijos stovykloje. Po karo pasitraukė į Ameriką.

Musninkų miške berniukai susijungė į būrį. Su apygardos vado Žalio Velnio pritarimu, Joną išsirinko savo vadu.

Tame pačiame Janonių kaime, kuris, kaip minėjome, buvo Jono motinos Marytės Daškevičienės-Kupčiūnaitės gimtinė, pas Stasį Paulauską slapstėsi Žalio Velnio žmona. Paulauskų sūnus Stasys buvo ryšininku, su dažnais pavedimais vykdavo ieškoti apygardos vado. Kaip dažnai būna, taip ir čia - visas kaimas giminės. Jono Daškevičiaus pusbroliu buvo Stasys Paulauskas. Ilgą laiką niekas nežinojo, kad pas Paulauskus gyvenanti energinga moteris yra Žalio Velnio žmona. Tačiau paslaptis paaiškėjo visai atsitiktinai. Nebuvo plepūs kaimo žmonės, tačiau savų informatorių jie turėjo ir čia. Stribai suėmė Žalio Velnio sūnelius dvynius, o vėliau ir jų motina pateko į MGB rankas.

Vyrai sunkiai peržiemojo, nes dar neturėjo patirties partizaninei kovai. Tiesa, maisto pakako, tačiau teko keliauti iš sodybos į sodybą, išgyventi ne vieną išdavystę.

Vaikė ne tik savo valsčiaus stribus. Vyru 1945-aisiais miškuose buvo daug, todėl partizanų vengė ir kareiviai. Nukeliaudavo iki Giedraičių ir Žaslių, tačiau daugiausia gyveno gimtosiose Musninkų apylinkėse. Su Žalio Velniu ryši palaikė per Stasį Paulauską, Genovaitę Kupčiūnaitę, Vladą Motiejūnaitę iš Motiejūnų kaimo.

1945 metų birželio viduryje, kai Jonas nuėjo į Gelvonų miestelį, jį netikėtai suėmė. Iš pradžių nesu-
prato partizanų būrio vadą suėmę, uždarė daboklėje. Tačiau jau rytą, kai reikėjo atvesti Joną į tardymą, rūsijoje jo nerado. Tik juodavo išlaužta lango anga...

1945 metų liepos 10-ji buvo lemtinga nesėkmių diena. Jo būrį prie Čiobiškio užpuolė kareiviai. Visa tai atsitiko todėl, kad vyrai buvo išduoti. Sako, NKVD-istai pasinaudojo smogikais, kurie apsimetė partizanais ir priartėjo prie Papūgos būrio. Nuo Neries dar suspėjo pasitraukti į miškelį. Tačiau pavakaryje pakliuvo į pasalą ir buvo suimtas.

Tą dieną žuvo dar trys vyrai - Boreckas, Topolis ir Barzda...

Jonas Daškevičius-Papūga

Suorganizuotame teisme nedejavo, o patvirtino, kad kovojo už savo tėvynės laisvę. Pasivadino Ignu Daraškevičiumi, sakėsi giminių neturįs, nes išaukęs vaikų namuose. Ne viską rusams pavyko išsiaiškinti, tačiau Jonas Daškevičius-Papūga buvo nuteistas mirti. Kada įvykdyta mirties bausmė, net ir KGB archyvuose nustatyti nepavyko.

Tuo metu Musninkų valsčiaus Smėlių kaime buvo suimta ryšininkė tarp Žalio Velnio ir Piliakalnio Aldona Povilavičiūtė-Indyra, gimusi 1926 metais. KGB išaiškino, kad tų metų liepos mėnesio 12-15 dienomis ji turėjo nustatyti ryšį tarp LLA štabo Kaune ir Žalio Velnio.

Po Papūgos suėmimo, jo būrys neiširo, o dar ilgai nedavė ramybės okupantams. Jono Daškevičiaus artimiesiems jo žuvimo data ir palaidojimo vieta nežinoma...

Antanas Galinis-Juodoji Kaukė

1910 - 1945 liepa

Antanas Galinis

Nežinoma ir šio kovotojo palaidojimo vieta. Buvo kilęs nuo Miežonių, į miškus išėjo, nenorėdamas kariauti sovietinėje armijoje ir žūti nežinomam krašte. Niekas dabar nežinojo, kodėl pasirinko Juodosios Kaukės slapyvardį. Buvo kuklus, draugiškas. Būryje buvo 10-12 kovotojų. Pastovios stovyklavietės neturėjo, todėl būrys ėjo per didžiuosius Kaišiadorių miškus. Žuvo jie atokiame Jagelonių krašte nežinomomis aplinkybėmis. Palaidojimo vieta nežinoma, tačiau turėjo būti Trakų apylinkėse.

Stasys Galinis-Vabalas pasakojo, kad jo brolis Antanas-Juodoji Kaukė buvo gimęs 1905 metais Miežonių kaime prie Kaišiadorių. Tėvas Andrius ir Agota - mirė jauni, kai Antanukui tebuvo septyneri metai. Jų šeimoje buvo septyni vaikai: Emilija, Anelė, Bernardas, Antanas, Vaclovas, Jonas ir Stasys. Visi liko našlaičiais, o jauniausiam tik vieneri metai.

Vaikystė Antanui buvo sunki ir alkana. Ganė gyvulius, dirbo

pusberniu, kol išėjo tarnauti į kariuomenę. Vėliau buvo pasienio policininku Vievyje ir Kazokiškėse. Vokiečių okupacijos metais išėjo į generolo P. Plechavičiaus vietinę rinktinę, tarnavo Žasliuose. Buvo vedęs Domicėlę nuo Daugirdiškių (Traku apskr.). Augino dukrą Stasę.

Į mišką išėjo 1944 metu vasarą, suorganizavo 10-12 žmonių, tapo būrio vadu. Pastovios dislokacijos vietos būrys neturėjo, todėl telkėsi didesniuose miškuose. Stasys Galinis prisimena didesnius mūšius Pagrendos miške, kai būrį puolė kareiviai ir sribai.

1945 metu liepos 01d. vyko mūšis prie Jagelonių. Tada Stasys su dviem partizanais atsiskyrė nuo būrio ir nuėjo pas bendražygio Builio tėvus į Žikaronis. Vidurnaktį išgirdo šūvius Jagelonių pusėje. Tai likę 10 partizanų stoji į nelygų mūšį su kareiviais. Būrys išsisklaidė, keli partizanai žuvo, tarp jų buvo ir Antanas.

Žmona su dukra iš savo sodybos pabėgo ir slapstėsi.

Antanas Taparauskas-Kirvis

1903 - 1946 11 19

Pokario partizaninėje kovoje Antanas Taparauskas buvo vienas iš vyriausių amžiumi. Nedidelio ūgio, kresnas, gilios valstietiškos išminties, būrio vadas.

Antanas Taparauskas

Gimęs 1903 metais. Šeimoje buvo 9 vaikai - dviejų motinų, nes našlaudamas tėvas dar kartą vedė.

Nepriklausomybės paskelbimo metais buvo dar paauglys, tačiau jo vaikiška širdelė pritarė Lietuvos atgimimui. Buvo jaunalietuvis, šaulys, dalyvauti šiose organizacijose skatino tik meilė savo kraštui. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje, paskui vėl grįžo į Livintus. Žemės neužteko, todėl pasidavė į miškų darbus. Paskui dirbo eiguliu.

1944 metų vasaros pabaigoje, kai sovietinė kariuomenė ėmė gaudyti naujokus, pradėjo ruošti ginkluotam pasipriešinimui. Susirado dar septynis pažįstamus vyrus.

Būrys į didelius mūšius nestojo,

daug kartų išvengė kraujo praliejimo iš vaikystės pažįstamose vietose.
Žuvo 1946 metu lapkričio 19 dieną Mackūnų miške.

Deja, palaidojimo vieta nežinoma, nors manoma, kad daugumą
partizanų lavonų vežė į durpinėlyje esančią duobę (prie buvusios
Kaišiadorių pieninės). Ten šimtai bevardžių ir įvardintų kovotojų...

Didžiosios Kovos apygardos partizanų antsiuvas

Išsaugotos partizanų nuotraukos

Žaslių partizanai

Musninkų partizanai

*Žiežmarių
partizanai*

STRIBAI IR JŲ TALKININKAI

Apie blogus ir gerus stribus

Šiandien vis dar kuriama pasakėlė, kad nereikėtų visų pokario metais į stribus nuklydusių žmonių smerkti. Mat, būta tarp jų ir gerų, gal net dorų, krauju nesusitepusių. Tokią nuomonę formuoti nesunku, nes yra mūsųose stribų atsakinguose postuose, net savivaldybių, vyriausybės ar seimo narių tarpe.

Štai ką rašo apie naikinamuosius batalionus Eugenijus Grunskis „Literatūroje ir mene“ 1989 m. gruodžio 9 d. Nr. 49 (2245):

„Dabar pažiūrėkime į liaudies gynimo būrius ir jų veiklą. Jų pirmtakas buvo naikinamieji batalionai. 1941 m. birželio 25 d. TSRS vidaus reikalų liaudies komisaras L. Berija pasirašė įsakymą Nr. 299 „Dėl priemonių kovai su priešo parašiutininkų desantais ir diversantais pafrontės ruožuose“. Naikinamąjį batalioną turėjo sudaryti 100 - 200 patikrintų ir drąsių komunistų, komjaunuolių, tarybinių aktyvistų, mokančių naudoti ginklą. Dėl spartaus vokiečių puolimo Lietuvoje tuomet nespėta jų suorganizuoti.

Tokie batalionai Lietuvoje pradėti formuoti LKP (b) CK 1944 m. rugpjūčio 24 d. nutarimu iš partinio, tarybinio, komjaunimo aktyvo, buvusiu partizanų ir demobilizuotų karių, neatitraukiant jų nuo tiesioginio darbo ir nemokant atlyginimo. Po metų naikinamųjų batalionų dalyviai buvo prilyginti eiliniams kaimo policininkams ir pradėjo gauti algą, aprangą ir maistą. Jiems buvo pavesta kovoti su priešišku TSRS valstybių šnipais, diversantais, slopinti antitarybinio pagrindžio veiklą. Jie lydėjo ir saugojo partijos bei tarybų aktyvistus, saugojo įstaigas, įmones, gyvenvietes. Pirmiausia batalionai buvo organizuojami apskričių centruose. 1944 m. gruodžio 3 d. LKP (b) CK ir Lietuvos TSR LKT nutarimu naikinamieji būriai pradėti organizuoti ir valsčiuose. Iš pradžių jų kūrimas vyko sunkiai. Į „naikintojus“ įsirašė dalis vietos darbininkų, neprasigyvenusių valstiečių. Tačiau daugelis kaimo žmonių vengė šių būrių ir į juos nestojo. 1945 m. rudenį VKP (b) CK narys M. Suslovas rašė: „Vietose nesiimta priemonių naikinamiesiems batalionams sustiprinti ir visam, ypač valsčių apylinkių, partiniam tarybiniam aktyvui į juos įtraukti, naikinamiesiems batalionams papildyti naujakuriais, gavusiais žemės iš tarybinės valdžios, ir kitais pažangiais valstiečiais“.

Trūkstant „kadru“, į naikinamuosius būrius pateko ir deklasuotų, nesubrendusių elementų, žmonių su kriminaline praeitimi ir nusi-

kalstamais polinkiais. Tokie „kovotojai“ kankino, žudė ir plėšė kaimo gyventojus. LTSR LKT ir LKP (b) CK 1945 m. spalio 19 d. nutarimu buvo pakeistas odiozinis naikinamųjų batalionu vardas. Naikinamieji batalionai virto liaudies gynimo būriais, o jų nariai - liaudies gynėjais. Jiems buvo įrengtos būstinės, būriuose iš dalies įvesta kariška drausmė ir tvarka. Liaudies gynėjai veikė visose apskrityse ir valsčiuose. Daugiausia jų buvo Šiaulių, Panevėžio, Alytaus apskrityse, t. y. kur stipriausiai veikė pagrindis. 1945 m. pabaigoje Lietuvoje jau buvo suformuoti 289 liaudies gynimo būriai, kuriuos A. Rakūno duomenimis sudarė apie 11 tūkst. vargingų valstiečių, darbininkų, partijos ir komjaunimo aktyvistų. Vėliau jų dar padaugėjo. Tačiau gynėjų buvo kelis kartus mažiau negu reguliariosios vidaus kariuomenės kareivių. Jų indėlis organizuojant ginkluotą pasipriešinimą režimui irgi buvo palyginti nedidelis. 1948 m. liaudies gynėjai nukovė arba sulaikė 1/5 visų tais metais išvestų iš rikiuotės „miškinių“. Taigi kitus partizanus nukovė vidaus kariuomenės daliniai. Ir tai buvo 1948 metais, kai kiekviškai išaugę liaudies gynėjai jau turėjo patyrimą, įgytą susirėmimuose su „miškiniais“, nepalyginamai geresne ir nuolat atnaujinama ginkluote. Galima spėti, kad ankstesniais metais liaudies gynėjų vaidmuo buvo dar mažesnis. Apie kokią klasių kovą ar jos aštriausią formą - pilietinį karą galima kalbėti, kai 80 proc. (1948 m.) vienos kovojančios pusės dalyvių sunaikina ne kita kovojanti pusė, o svetima kariuomenė.

Liaudies gynimo būriai nebuvo savarankiški. Operatyvinei kovai jų veiklai (iki 1947 m.) vadovavo VRLK, o vėliau - valstybės saugumo organai, kurie ...didino jų politinę ir kovinę parengtį. Iš tikrųjų liaudies gynimo būriai atliko pagalbinį vidaus kariuomenės vaidmenį. Lemiamą reikšmę slopinant ir likviduojant pasipriešinimą Lietuvoje turėjo didžiojo kaimyno kariuomenė.

Žiaurumu pasižymėjo etatiniai MGB darbuotojai, terorizavę vietinius gyventojus. Štai 1950 metų lapkričio mėnesio 17 d. Žiežmarių rajono MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Nikolajus Šuvalov'as įsakė šio skyriaus leitenantui Feliksui Juodviršiui ir sribams Vladimirui Pustilaikov'ui bei Kuzmai Darčianov'ui vykti į Januliškių kaimą ir slapta suimti įtariamąjį šio kaimo gyventoją Vaičiulionį. Jį nusiųsti į mišką ir griežtai ištardyti.

Tie, nuvykę į vietą, pasikvietė į mišką Vaičiulionį, paklūpdė su iškeltomis rankomis ant žemės ir visi trys daužė Vaičiulionį kumščiais ir lazdomis į kaklą, spardė kojomis į nugarą. Visą dieną prakankinę, paleido namo prigąsdinę, jei kam nors prasitars, tai bus suimtas. Apie tai rašė A. Kašėta „Laisvės kovų archyve“ Nr. 10.

Stribai negailėjo nei mažo, nei didelio. Kiek iškankintų, išniekintų žmonių prarado sveikata, kiek jų buvo nužudytų, šiandien niekas nesuskaičiavo.

Pateiksime liudytojų atsiminimus, kankinamųjų nuoskaudą, kuri kartesnė už pelyno žolę...

Dvikojų žvėrių naguose

1944 metų birželį, artėjant frontui, kaišiadoriečių Paškauskų šeima pasitraukė į Bernatonių kaimą prie Raudondvario - pas gimines. Motina nesutiko pasitraukti į Vakarus, todėl liko viena su trimis vaikais: penkiolikmete Regina, devynerių metų Nijole ir šešiamečiu Antanuku. Gyveno, jausdami kasdieninį alkį, kol Bernatonyse nepasirodė enkavedistai...

Reginos pasakojimas paruoštas iš jos artimųjų saugomo atsiminimų sąsiuvinio.

Buvo 1946 metų sausio 26 diena. Dirbau dvare. Teta irgi. Atėjo vedėjas ir pasakė: „Regina, tavęs laukia du vyrai“. Nuėjau į raštinę. Vienas sėdėjo už stalo, o kitas vaikščiojo po kambarį. Buvo apkūnus, aukšto ūgio. Paziūrėjau į juos, ir širdis smarkiai suplakė. Pagalvojau, kad mane suims. Tas aukštas žmogus ir sako:

- Labas, Regina, ar manęs nepažįsti? - ir taip keistai, pašiepiančiai nusijuokė.

- Ne, nepažįstu.

- Tavo tėvą gerai pažinojau, o tu mūsų nepažįsti, - ir sumirksėjo kitam sėdėjusiam už stalo.

Išsitraukė iš portfelio popierius, išdėliojo ant stalo ir žiūri... Tas aukštasis vėl klausia:

- Kaip tavo pavardė?

- Raškauskaitė, - pamelavau.

- Ne, tu Paškauskaitė, mieloji. Aš tavo tėvelio geras draugas buvau, o tu meluoji, - ir vaikšto po kambarį.

Pasakiau, kad nieko aš nežinau, ko gi jums reikia. Vyriškis riktelėjo, kaip vilkas, kai išalkęs būna:

- Gerai, tu mums viską pasakysi!

Dabar jau baigta, galvoju, areštuos.

- Važiuosi su mumis į Raudondvarį, - prašvokštė šiurkštus balsas. Nieko nesakiau, vežkit, kur norit. Pradėjo skaudėti pilvą.

Liepė kinkyt arklių. Išėjau. Vedėjo žmona atnešė man kelionei ryšulėlį ir atidavė.

Padėkojau. O teta nesirodė. Atsisėdau, ir jie abudu į roges įvirto. Pamačiau, kad laiko paruoštus pistoletus... Jau artinosi vakaras. Aplink matėsi balti sniego patalai, o medžiai stovi, šarmotas šakas išskleidė- Taip liūdna, graudu pasidarė, skausmingai suplakė širdis. Tarp savęs jie kalba rusiškai, bet jų kalbos nesiklausau. Galvoju - klausinės, muš - reikės kentėti. Ir čia vienas, tas aukštesnis sako:

- Pasakysi kur tėvas ir paleisim.

Tylėjau, važiuoju toliau. Pagaliau pasirodė Raudondvaris. Pervaziavome Nevėži. Miestelyje išlipome. Supratau iš karto, kad tai milicijos pastatas. Įvedė į kambarį. Matosi skrebu ir rusų. Liepė eiti į kitą kambarį. Įėjau. Greitai užrakino. Kambarys tamsus tamsus, šalta šalta. Apėjau. Tuščias, tik viena kėdė stovi, ant langu grotos. Atsinešiau kėdę prie durų, atsisėdau. Pradėjo šaltis taip krėsti, kad vietos negalėjau rasti. Vaikščiojau, verkiau... Sutemo.

Pasigirdo žingsniai, rakto garsas spynoje. Staiga durys atsivėrė, liepė išeiti. Nuvedė į kitą kambarį, o čia tas žemesnis jau sėdi už stalo, liepia ir man sėstis. Aukštesnysis irgi atsisėda.

- Kur tėvas? - klausia mažesnysis.

- Nežinau, - sakau, - jis mus paliko pas dėdę, o pats pasitraukė su vokiečiais...

- Sakyk teisybę, nemeluok.

- Ką žinau, tą ir sakau...

Staiga pašoko įraudęs nuo kėdės lyg įgeltas.

- Sakysi, ar ne?

Galvą nuleidau, - juk teisybę sakau, o jie netiki. Čia vėl pasigirdo aukšto storas balsas:

- Sakyk, nes paskui gailėsies.

Tyliu. Tada pašoko ir vožė man į veidą savo sunkia ranka. Ašaros pabiro man iš akių. Rėkia abu lyg žvėrys. Ką sakysi, jei teisybę pasakiau? Tik pamačiau, kad stovi vienas prieš mane su šautuvu. Pajutau, kai vožtelėjo su buože per galvą, pečius, kur papuolė. Nugriuvau nuo kėdės, bet skausmo nejutau, akyse mirgėjo. Nežinau, ar ilgai taip gulėjau, tik pajutau, kad vandenį pila ant galvos. Kai pramerčiau akis, buvo pilka pilka. Stvėrė už drabužiu ir pasodino. Galva sukasi, ūžia.

- Kur tėvas, sakyk!

- Su vokiečiais išbėgo...

- Nemeluok, užmušim kaip šunį ir laukan išmesim.

Ir vėl vožtelėjo vienas iš vienos pusės, kitas - iš kitos. Vėl pargriuvau su kėdę. Vėl kliūstelėjo vandens į veidą. Gulėjau dar ilgai, tik staiga pajutau, kad stveria už kailiniu ir pasodina. Vėl varo toliau:

- Sakyk, kur tėvas? - ir prikišo pistoletą prie krūtinės. Taip spaudžia tą pistoletą, kad pritrūkstu kvapo. Dabar jau baigta. Ras mane mama negyva. Ir mirsiu, jokios naudos tėvynei neatnešusi... Vėl mano mintis pertraukia riksmas. Niekada dar gyvenime nemačiau tokių baisių ir piktų žvėrių. Niekad per savo tą šešiolikos metų gyvenimą.

- Sakai, ar ne! Tavo tėvas Kaune gyvena. Panemunėje, tu jam valgyti nešioji. Ir jis vaikšto pas jus. Tavo tėvą jau suėmė, bet norime sužinoti, ką tu sakysi.

- Ko meluojai? Rytoj tavo mamą atvešim, tai ji viską pasakys... Sakyk, kiek kartu buvai pas tėvą?

O Viešpatie! Nieko nesuprantu, kur jie rado tėvą...

- Sakyk, kur tėvas!

Ir vėl pajutau smūgius...

Nežinau, ar ilgam buvau įmesta į tą šaltą kalėjimą. Prikėlė per maneėjusi pelė. Pramerkiu akis. Aplink tamsu tamsu. Noriu atsikelti ir negaliu, taip visur skauda. Negaliu pajudėti iš vietos, šaltis pradeda nežmoniškai krėsti. Turbūt jau mirsiu. Pajuntu, kad pelė vėl eina per mane, tačiau negaliu pakrutėti.

Pasigirdo žingsniai. Net krupteliau - vėl prasidės. Atsidaro durys, liepia eiti. Atsikeliu, šiaip taip išeinu. Vėl sėdi du velniai su išverstomis akimis. Ir vėl tas pats. Klausimai tai vieno, tai kito.

- Kur tėvas, mes turime jį paimti gyvą. Jis nekentė mūsų, tai turime jį surasti ir atkeršyti.

- Nežinau, - sakau, - Jis mus paliko pas dėdę, o pats pabėgo.

- Na, gerai, vot čia pasirašyk.

- Kaip pasirašyti, jei aš nežinau, ką jūs parašėt.

- Liepiam, tai rašykis. Tavo tėvas Kaune gyvena, Panemunėje, pakeitęs pavardę. Tu nešiojai jam valgyti.

Ir vėl vožtelėjo, kad net nuo kėdės nulėkiau. Stvėrė ranką - vienas laikė plunksnakoti, o kitas mano ranką vedžiojo. Jau viskas.

- Rytoj tu mums viską pasakysi!

Vėl šaltame kambaryje. Tamsu. Turėjau pasidėjus iš lauknešėlio duonos, bet pelės ją sugriaužė. Reikia bėgti, atėjo mintis. Priėjau prie grotu ir sugriebiau jas silpstančiom rankom, ketindama išlupti...

Vėl rakina duris. Negi naktis taip greitai praėjo? Pajuntu nežmonišką nuovargį. Kiek kartų dar mane kankins?

- Mergaite, eik čia! - kviečia dar nematytas vyriškis.

Stoviu nuleidusi galvą.

- Nevalgiusi esi, čia žmona man atnešė, imk. Man labai gaila vaikų.

- Nenoriu valgyti...

- Neverk, vaikeli, imk, tau valgyti reikia, - ir paduoda man duonos gabaliuką, lašinių, dešros. Gerai, kai yra gerų žmonių. Valgau.

Po kiek laiko duris vėl atidarė tas pats budintysis. Net lengviau pasidarė, kad tai ne tie žvėrys. Eik čia, sako, ten labai šalta. Nuėjau. Kambarys gražus, su minkšta sofa, yra spinta. Atsisėdau ir sėdžiu. Gulkis, sako, ir ramiai miegok, kol išauš rytas.

Buvo pirma valanda. Priglaudžiau galvą ir išgirdau lėktuvų ūžimą. Net apsidžiaugiau, štai dabar baigsis visos kančios. Kai trinktels jiems, tai daugiau nieko nenorės. Jau vėl karas prasidėjo! Pakeliu galvą paklausti to ūžimo, - nieko nesigirdi. Atsigulu, vėl ūžia, laukiu, kol pradės bombarduoti. Matė sargybinis, kad tai gulu, tai keliuosi. Paskui supratęs klausia, ar labai mane mušė. Patylėjau iš pradžių - sakyt ar ne? Tegu žino - mušė, sakau, mušė, kiek norėjo, dar pistoletą prie krūtinės prirėmė laikė - nušaut norėjo...

- Vot, galvažudžiai, - sako sargybinis, - taip skriaust vaiką!

Neužmiegu. Kur tau ims miegas, kai taip mušė. Staiga vėl pašoku iš vietos.

- Kas tau yra?

- Nieko. Tik man mamos gaila, gal ją taip pat kankina.

Šeštą valandą liepė vėl grįžti į šaltą kamara. Paskui pasigirdo beldimas. Širdis smarkiai suplakė: pribėgu prie durų ir žiūriu pro raktų skylutę. Pamatau mamą, tetą. Jas ištūmė pro duris, prie sargybinio. Mušė šautuvo buože tai viena, tai kita tie patys mano kankintojai. Mama buvo visa kruvina. O, Dieve už ką baudi, ar mes tau jau taip nusikalto? Prišoku prie savo kameros durų ir daužau, kiek jėgų turiu. Mama puolė prie dundančių durų ir sako džiaugsmingu balsu:

- Dukrele, tu čia... O aš visą naktele nemiegojau.

Po kiek laiko pasigirsta mamos ir tetos riksmas. Pamačiau pro tą pačią raktų skylutę, kad mamai ir tetai kraujas iš galvos teka per veidą. Mama garsiai riktelėjo ir čia pat nugriuvo. Teta žiūrėjo į mamą ir garsiai verkė. Verkiu ir aš. Po kurio laiko mama sujudėjo. Dar gyva, apsidžiaugiau, dar nenužudė. O, Dieve gerasis. Mama atsisėdo, teta laikė ją, ašarose paskendus. Mama atsistojo. Ir vėl atėjo jie. Išgamos! Nemuškit mamos! Tačiau atsidaro mano kameros durys, jas stumia pas mane. Prišoku prie mamos, apkabinu, bučiuoju jos žilą galvą. Verkiu, apsikabinusi abiem rankom, niekur neleisiu, niekam neatiduosiu. Tylim, tik ašaros rieda veidais. Pajuntu, kad tartum geležinės rankos atplėšia mane ir sviedžia į kameros kampa. Apsidaužau, tačiau vėl puolau prie mamos...

Greitai išvaro visas į gatvę. Sako, eisim pėsčiomis į Kauną. Mūsų kankintojai perspėja, kad kalbėti tarpusavyje draudžiama. Mane nuvaro į prieki vieną. Skrebai įremia šautuvus į nugarą. Paskui vienas rodo iš kišenės ištrauktą nuotrauką.

- Ar pažįsti ką nors?
- Pažįstu, tai šauliai, tėvynės gynėjai...

Nežmoniškai ilgai tęsėsi kelias iki Kauno. Ėjome plentų, skrebai tarp savęs kalbėjo rusiškai.

Pagaliau Kaunas. Priėjome prie namo, pamačiau uniformuotą skreba, toliau antrą, trečią. Kalėjimas. Tačiau čia pasakė, kad nėra vietos, visur pilna žmonių. Teko ieškoti vietos kitur.

- Banditus atvedėt? Gerrrai! - pasitiko skrebas prie kito kalėjimo.

Mama, teta ir mane įgrūdo į kamara. Išsitiesiau ant grindų, taip suskaudo šoną, kad net ašaros ištryško. Atsisėdau, susitraukiau į kamuoliuką. Paskui pradėjau grabinėti siena, gal kur rasiu užrašytas raides. Pirštais jas perskaitysiu. Netoli durų pajutau, kad visa siena šlapia. Kur prisiliečiu, visur šlapia. Kas čia? Prieinu prie langelio, kur matėsi šviesos ruoželis. O Viešpatie, kraujas!..

Paskui užsidarė durys, ir kažką ištūmė į kamara. Durys užsitrenkė. Kažin kas čia - vyras ar moteris? Pasilenkiau. Gulėjo moteris ir aimanavo. Bandau ją pakelti. Moteris kartoja pro sukąstus dantis: „Išgamos ...Užmuškit... Mirsiu, bet gaila vaikų...“ Ėmiau daužyti duris, nes moteris pradėjo dejuoti. Pagaliau ateina sargybinis.

- Ko tau reikia?
- Laukan noriu, pilvą skauda. - dejuoju.
- Pakentėk kiek.
- Negaliu...

Atidarė duris, nusivedė kažkur. Ten pastovėjau, nes koridoriuje buvau mačiusi kriauklę. Išvedė į koridorių. Paprašiau vandens. Sargybinis riktelėjo, jog tegu girdo tie, kas atvedė. Nieko nelaukus, puoliau prie krano, atsisukau. Sušlapinau kruviną nosinę, įgėriau pilną burną vandens ir bėgte į kamara. Pražiodinau moteriškę ir įpyliau iš savo burnos vandenį. Prarijo. Paskui šlapią nosinaitę uždėjau ant galvos. Pasiguldžiau ją ant savo kelių... Pradėjom kalbėti...

Vėl atsidarė durys. Liepė išeiti. Priglaudžiau ją prie veido, paskui greitai išėjau į koridorių.

- Kur kailinukai ir skarutė?

Nieko neatsakiau. Skrebas įbėgo į kamara, ėmė traukti nuo moters mano paliktus mirštančiam žmogui kailinius. Puoliau ir aš kaip žvėriukas, vienam įkandau. Tegų kailinukai bus jai. Pajutau smūgį, paskui skrebas metė drabužius man į veidą. Renkis!

Vedė į Panemunę, kad aš parodyčiau, kur slapstosi tėvas. Ir vėl ta pati malda - nežinau, tėvas su vokiečiais pabėgo. Nemeluok, sako, tuoj surasim jį. Ėjom po namus ir klausinėjom, kur gyvena Paškauskas. Pavargom, sustojom. Pastovėjus nutarė, kad reikia eiti į pasų skyrių

ir patikrinti, ar gyvena žmogus tokia pavarde. Paskui supratau, kad eiti jau negalėsiu - batai trynė kojas, pradėjau šlubuoti. Norėjau valgyti. Patikrino pasų stale knygas ir tokios pavardės nerado. Sako, reikia ieškoti kitur. Ėjome į kitas gatves, kol pradėjo temti. Buvo jau sausio pabaiga, kai mano kankintojai pasakė, kad mane veš į Kaišiadoris. Koks baisumas apėmė mane! Ten tai jau manęs nepagailės. Į stoti ėjau maldoje paskendusi. Šaltis krėtė, kai įėjome į medinį stoties pastatą, čia pamačiau pažįstamų iš Kaišiadorių. Kai kas norėjo prieiti prie manęs, tačiau tie neleido. Nuėjom prie traukinio, paskui ir įlipom į jį. Jie sėdėjo šalia manęs, o priešais - moteris su pintine, kurioje vežėsi gražias bandutes. O aš jau kelias dienas badavau. Moteris, matyt, suprato mane, nes pamačiau, kaip kiša ranką į pintinę. Paklausė tų žvėrių, ar gali man duoti. Tie susižvalgė, susiraukė, bet leido.

Kaišiadorių stotis buvo sugriauta, matėsi ir daugiau namų griuvėsių. Ėjome Vilniaus ir Vytauto Didžiojo gatvėmis. Priėjome gražų mokytojų namą. Jame buvo įsikūrusi pati baisiausia įstaiga, o mane uždarė to namo rūsyje. Tai buvo viena iš kankinimo vietų - Kaišiadorių saugumas...

* * *

Kruvina mergaitės kelionė tęsėsi dar ilgai. Jai teko patirti ne tik Kaišiadorių kalėjimo, kuriame dabar įsikūrusios šarvojimo patalpos, sunkumus, bet ir ilgą laiką jausti šaltį, alkį ir pažeminimą tolimame Sibire. Ištremta buvo su motina ir mažamečiais Nijole bei Antanu. Šeima į Lietuvą sugrįžo tik 1959 metais.

Regina Paškauskaitė-Vilkevičienė žuvo 1986 metais paskendus „Nachimovo“ laivui po katastrofos prie Novorosijsko uosto.

Istorija būtų nepilna jei neįvardintume tų milicininkų ar „liaudies gynėjų“, kurių žiaurumus yra užrašiusi mergaitė. Turime dokumentus, įrodančius jų asmenybes. Vienas dokumentų tokio turinio:

„LIUDIJU, KAD SESERS REGINOS KANKINTOJAIŠ BUVO LIAUDIES GYNĖJAI IŠ KAIŠIADORIŲ ARCHIPAS BORODKINAS IR GRIGORIJUS KUDREŠOVAS.

NIJOLĖ KASPARIENĖ (PAŠKAUSKAITĖ).

1990 07 24

A. Borodkinas prieš keliolika metų žuvo kelių eismo įvykyje, o G. Kudrešovas gyvena Kaišiadoryse, Vytauto Didžiojo gatvėje.

Aimana iš praeities

Mano gyvenimas buvo sunkus. Šiandien nežinau, kur ramybę gavo nužudytas mano brolis Vaclovas Jakšta. Guli Kaišiadorių kalvelėje vyras Juozas Kurmilavičius-Voverė, partizanu Žalio Velnio apygardos „A“ rinktinės kovotojas. Užtat gyvenimas man atsiekėjo vargo negailėdamas.

Okupantams užėmus Lietuvą, daug ir mūsų žmonių (daugiausia rusakalbių) prisidėjo prie Lietuvos naikinimo. Būriai ginkluotu vyrų, pasivadavusių stribais, vaikščiojo dieną ir naktį plėšikaudami, kankindami ir žudydami nekaltus. Ieškojo tų, kurie nėjo mirti už sovietinę valdžią. Pati mačiau, kaip užkankinti jaunuoliai buvo prišiami prie vežimo už kojų ir tempiami į stribyną. Arba nušauti tu vaikų kūnai buvo sumesti į vežimą, ant jų atsėdę stribai šūkalojo ir dainavo. Kas beliko jaunimui? Bėgo į miškus, žuvo būriais, nes kovoti prieš reguliariosios armijos karijus buvo sunku. Juo labiau, kad tai buvo didelė galybė.

Tėvai verkdami rašėsi į kolchozus, neišlaikė „agitatorių“ smurto. Argi negalima tokio išdaviko, kuris smurtu vertė stoti į kolūki, tarnavo raudoniesiems, gavo už tai medalius ir „garbės raštus“, prilyginti stribams?

1990 metais Kaišiadorių šventoriuje deginome sovietinius pasus. Tada viena moteris man priminė, kad aš savo kankintojams, kurie mane vežė į Sibirą, nepasakiau nei vieno blogo žodžio. Taip, aš pasisveikinau su savo kankintojais, pasakydama, jog jam dovanuju už savo kančias. Bet, sakiau, tau reikės atsakyti prieš Dievo teisingumą, kad šituos mažus vaikus vežei alkanus ir plikus. Juk man neleido ne tik paršo pasipjauti, bet net vištai galvos nusukti. Kad tik daugiau jiems liktų.

1944 metų Kūčių naktį nusivarė mane stribai prie Slabados kapinių, liepė bėgti. Ir šaudė į mane, kulkos zvimbė pro ausis. Klausinėjo apie vyrą, kalbino jį išduoti. Paskui paleido. Tačiau jau 1945 metų sausio mėnesį mane areštavo, tardė. Po keletos dienų paleido, tačiau grįžusi namo iš stambaus ūkio radau tik sienas. Neliko nei vieno

indo, o vietoje langų ir durų - tik užpustytos angos. Glaudžiausi pas savus, bet 1947 metų pavasari sribai parodė savo „gerumą“, siūlydami apsigyventi išniekintoje sodyboje. Sutikau, nes pabodo bastytis svetur... Tačiau 1949 metų kovo 25 dieną buvau ištremta į Sibirą su mažais vaikais. Vėl viską, ką užgyvenau per tuos dvejus metus, išvogė sribai.

... Po daugelio metų grįžau iš Sibiro. Sutikau ir tą savo kankintoją sribą. Jis dabar man skundėsi, kad jam nėra gyvenimo, visi žmonės jį smerkia. Norėjo išgirsti mano užuojautą, nors ne jis, o mano šeima badavo ir šalo Sibiro žemėje...

O šiandien? Ar suprato sribas, kad jam buvo proga gailėtis už nuodėmes, prašyti Dievo mielaširdingumo? Abejoju...

**Pasakojo Joana Kurmilavičienė
Kaišiadorys**

Svetimi namai

Esu gimusi 1929 metais. Pokaryje, kai mūsų broliai partizanavo, buvau tik paauglė. Padėjome visi, kiek galėjome. Štai Taparauskaitė Marytė šelpė medikamentais, tvarkė uniformas. Už tai sribai ją suėmė, išvežė į Vilniaus kalėjimą, o iš ten - į Karagandą.

Su kaimo partizanais (gyvenome tada Livintuose) sutarėm, kad aš dainuodama pranešiu, jei sribai ar kareiviai pasirodys. Skambėjo mano dainos pamiškėse, nes buvau gerklinga. Partizanai ir praminė mane tada - Daina.

Kariūno, Kirvio, Pelėno mirtys mane labai sukrėtė. Juk Kirvis buvo mano brolis. Sribai taikėsi sunaikinti ir šių partizanų artimuosius, aš pabėgau iš savo kaimo. Kojos mano buvo nušalę, sunkiai bepaėjau. Dvi savaites slapsčiausi nepažįstamoje šeimoje. Pabėgau į Petrašiūnus, paskui į Lapes. Mano nelaimėi, į tą kaimą, kur gyvenau, užklydo kaimynas Aleksas Sidaras ir mane pamatė. Ir matyt, išdavė.

Apsupo namą, šautuvus atkišo, iškėlė iš lovos ir pusnuogę išvedė Pravieniškių link.

Buvo 1949 metu liepos mėnesio pabaiga.

Nuvedė į Pašulius, į apylinkės pirmininko Boliaus Ambrazevičiaus sodybą. Kluone pririšo prie vežimo vadelėmis. Ten buvo ir kareivių, su kuriais budeliai kalbėjo rusiškai.

Mušė, klausinėjo kur žaliukai, vadino mane jie ryšininke. Vežime buvo sausu šakų, į jas įmetė, tačiau rankas atrišo. Nei sribai, nei kareiviai manęs nesaugojo, nes buvau labai sumušta.

Rytą nuvedė į Kieliškių mokyklą. Tardė paklupdę ant kelių, sumušė, varė adatas po nagais, o paskui tuos nagus lupo. Sumuštą nuvedė į tvarteli, numetė ant malkų, užpylė vandeniu. Paskui, kai atgavau sąmonę, vedžiojo po mišką. Nuvedė prie žuvusio brolio bunkerio, čia pririšo prie medžio, gumine šlanga vėl mušė. Nieko nesakiau, - nežinojau, nes jau kuris laikas buvau išvykus, o pažįstami partizanai žuvę.

Nutempė į Livintų geležinkelio stotį, pasodino ant kaladžių ir paliko saugoti du sargybinius, kiti nuvažiavo traukiniu Kaišiadorių link. Po kiek laiko atvažiavo „drezina“ ir nuvežė mane į Kaišiadorių kalėjimą.

Kalėjime palaikė dvi savaites. Laukiau progos pabėgti, bet jos nebuvo.

Vieną dieną sustatė visus kalinius po šešis, o mane paliko vieną, dar antrankius uždėjo. Nuvedė į spec. vagoną. Čia saugojo, kad nepabėgčiau. Lukiškėse teko gerokai pasėdėti, kol nuteisė tris metus kalėjimo. Iš ten - į Krasnojarsko tremtį.

Gyvenu Elistos mieste, Kalmukijoje. Kelis kartus buvau sugrįžus namo, tačiau pajutau, kad Lietuvoje niekas mūsų nelaukia. Teks, matyt, gyvenimą užbaigti svetur. Tik kasnakt vis vaikštau Livintų, Beištrakio pamiškėmis ir verkiu savo vaikystės dienų. Deja, rytą ašaros nuo pagalvių jau būna išdžiūvę...

Pasakojo Magdalena Menkejeva (Taparuskaitė)

Kur tėvelio kapas?

Aš, Jonas Vinickas, ir mama Olė Vinickienė, nutarėme parašyti apie tai, ką žinome apie tėvelio žuvimą. Esu gimęs 1942 metais, tai nelaimės metu turėjau tris metus.

Tėvelis Stasys Vinickas buvo gimęs 1917 metais. Iki karo dirbo siuvėju, Kaune tarnavo Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Yra išlikusi ir nuotraukėlė. Vedė, gimiau aš, todėl 1944 metais nenorėjo

eiti į rusų armiją. Išėjo partizanai į miškus. 1945 metu spalio viduryje ties Juodiškių kaimu pakliuvo į „liaudies gynėjų“ pasalą ir ten prie miško žuvo. Du sužeistus paėmė į nelaisvę. Tai buvo Kazys Tatarūnas ir Zigmąs Leikauskas. Juos išvežė į Sibirą, O tėvo lavoną atvežė į Kaišiadoris ir numetė gatvėje.

Paskui tėvelio kūnas dingo. Ir nežinome, kur jis užkastas, nes tai buvo padaryta slapta.

Su motina slapstėmės nes bijojome, kad neišvežtų į Sibirą. Skrebai kelis kartus buvo atvažiuavę į mūsų namus, bet nerado. Statė pasalas, klausinėjo kaimynų, tačiau išdavikų neatsirado. Mes slapstėmės pas žmones - be kampo ir duonos kašnio. Tai tokie liūdni vaikystės prisiminimai.

Gal kas žinote, kur palaidotas mano tėvelis, gal jo palaikus būtų galima perkelti į kapus?

*Pasakojo Jonas Vinickas ir Olė Vinickienė,
Gudiena*

Tarp jų - ir mano brolis

Su skausmu skaičiau straipsnį apie pokario metų aukas, sulaisčiau jį ašaromis. Viskas, kaip gyva, atgijo atmintyje. Juk ten buvo ir mano brolis. Tuos devynis partizanus nužudė pavasari, kovo 4 dieną (per šv. Kazimiera), Vilūnuose. Nuvežė juos į Kruoni, ten gulėjo dar du. Išmetė visus ant gatvės, pagulėjo jie dieną ar dvi, tada sukrovė į roges kaip malkas - kieno rankos, kieno basos kojos vilkosi žeme - ir atvežė į Kaišiadoris. Visus vienuolika suguldė geležinkelio stoties aikštėje. Sužinojusi, kad atvežė į Kaišiadoris, nuėjau pažiūrėti. Dieve mano, koks vaizdas! Ant kruvino sniego šitiek išniekintų! Visi basi, dauguma išrengti, sudaužyti. Tarp jų ir mano brolelis guli - trečias iš eilės, viršugalvis nuneštas, smegenys ištaškyti. Apsidairiau - atrodo, niekas neseka. Atsistočiau prie brolelio. Nežinau, iš kur tiek buvo valios ir jėgų nenualpti ir išsilaikyti neverkus. Stoviu lyg akmeninė. Nepamačiau, iš kur atsirado skrebai. Žiūri, tyrinėja, ar kurio nepažinau. Tuo sugriebė už rankų ir nustumė tolyn.

Labai norėjau sužinoti, kur palaidoti partizanų palaikai. Šnekėjo žmonės, kad jie buvo numesti kur tai nuo šlaito, paskui, sako, juos suvertė į durpyną. Kiek kartųėjau ieškoti, vis neradau. O žmonių klausinėti bijojau...

*Pasakojo F. JANKAUSKIENĖ
Vilnius*

Specialiosios naikintojų grupės

Norėdama pakenkti partizanų, autoritetui, MGB organizavo iš išdavikų ir sovietinių aktyvistų spec. grupes, kurios žudė ir kankino partizanus bei civilius gyventojus.

Viena iš pirmųjų centrinės spec. grupės operacijų įvykdyta 1946 09 02 Trakų apskrities Onušio valsč. Grendavės kaime. Smogikai pakvietė susitikti partizanus Joną Dambrauską, Stasį Legavičių, Joną Dulių ir Vaclovą Budrevičių. Kad nukreiptųjų dėmėsį, padavė skaityti sufabrikuotą Žalio Velnio įsakymą ir beskaitančius vyrus iššaudė. Kad neliktų liudininkų, kartu nušovė ir sodybos šeimininkus - Petrą Blažonį, jo žmoną Zofiją, trylikametį sūnų Kazį ir dukrą Moniką. Gyva išliko tik keturiolikmetė dukrelė Antanina, miegojusi kluone ir pasislėpusi. Po to sodybą apiplėšė, inscenizavo kautynes su kariuomene, o lavonus numetė aikštėje. Raporte Blažonių šeima irgi apibūdinama kaip „banditų“: rašoma, kad tėvas „virė vakarienę su šautuvu“, (žr. „Lietuvos Aida“, 1994 02 08 d. Nr. 26).

Pažaislio valsčiaus Naujasodžio kaime spec. grupės smogikai 1948 09 16 dieną nužudė keturis Vaidoto partizanus, ryšininę A. Rumševičiūtę ir šeimininko Juozo Grikšelio šeimą - kaip sovietų santvarkos priešus. „Norėdamas nustatyti rėmėjų nusikaltimo laipsni, kapitonas Švedrys nuoširdžiai pasikalbėjo su šeimininkais ir šeimos nariais ir nustatė, kad visai nesivaržant galima likviduoti visą sodybą. Ten gyvenantys nėra banditų įbaugintos aukos, o tiesiog banditai, sovietų santvarkos ir valstybės priešai.“ Po to, kaip įprasta, vienkiemį apiplėšė.

1948 08 12 Žiežmarių valsčiaus Pavuolių kaime spec. grupė nušovė tris A. Praškevičiaus-Narsuolio vadovaujamus Didžiosios Kovos apygardos partizanus, o kartu su jais - netoliese buvusius tėvą ir sūnų J. ir A. Venskų. Sūnus teturėjo septyniolika metų, be to. buvo nebylys (žr. „Lietuvos aida“ 1994 02 28 d. Nr 26)

Ne viena dešimtis sunkių nusikaltimų dar nėra neišaiškinti ir žmonių priskiriami „žaliukams“. Prieš dvi dešimtis metų man teko užrašyti atsiminimus paprastų Rumšiškių krašto žmonių, kurie piktinosi, kad R.Randžio-Meškos partizanai nužudė Mikalauskienę ir du jos sūnūs. Dar šurpesnė tragedija įvyko prie Strėvos upės, kur nužudė du ubagaujančius rumšiškietis Talkačiovo vaikus. Kas gali pateisinti vandalizmą? Tik neseniai sužinojome, kad tuo metu čia siautė smogikų būriai, kurie žudė net ir sovietinius aktyvistus.

MGB archyvuose yra daug medžiagos apie šurpius pokario įvykius. Tačiau reikės dešimtmečio, kad apgintume nekaltus ir apjuodintus.

Sekliai ir smogikai

Pagal MGB operatyvinio skyriaus viršininko pavaduotojo majoro Smirnovo 1945 08 28 d. patvirtintus duomenis (buv. VSK operat. byla arch Nr. 425/4), Trakų apskrities teritorijoje veikė apie 280 partizanų. Jie vienijosi po LLA vėliava. Žinoma, partizanų skaičius buvo žymiai sumažintas, tačiau šiandien mums įdomu, kokius būrius MGB tada persekiojo?

Onušio valsčiuje Lūšies būryje kovojo 65 partizanai, kiti - Kaišiadorių, Kruonio, Žaslių, Žiežmarių valsčiuose. Piliakalnio būrys - 30 žmonių, kartu saugojo štabą ir veikė Gegužinės ir Totoriškių apylinkėse, Jurevičiaus Stasio - 25 žm. Panorų apyl., Marcinkevičiaus - 8-10 žm. Dainavos apyl., Kacevičiaus Juozo - 8 žm. Talpūnų apylinkėje, Petkevičiaus Prano-Kariūno - 68 žm. Žaslių valsč., Ramanausko Prano-Snekučio - 24 žm. Žiežmarių valsč., Serbento - 8 žm. Semeliškių valsč., Kaboro Petro-Koto - 25 žm. Aukštadvario valsč.

Žinoma, kad į Trakų apskritį neįėjo Rumšiškių ir Musninkų valsčiai, kurie priklausė Didžiosios Kovos „A“ rinktinei. Tačiau nesunku įsitikinti, kad savo planuose MGB besipriešinančių okupacijai skaičių buvo žymiai sumažinę.

1945 metais prieš partizanus kovojo 346 sribai, 236 partiniai aktyvistai. NKVD Trakų srityje buvo dislokuotas 266 pulko antras batalionas ir 261 pulko 2-ras batalionas. 1945 metų rugpjūčio mėnesį buvo suburtas sribų ir partizanų išdavikų 70 žmonių batalionas, dabar įvardijamas „smogikais“. Tai jie, apsimetę partizanais, naikino ryšininkus, rėmėjus, instenizavę kautynes su kareiviais, susitikdavo su tikraisiais partizanais ir juos žudė. O kad apjuodinti laisvės gynėjus, žudė taikius gyventojus ar net sovietinius aktyvistus. Tada spauda išgarsindavo partizanų žiaurumą, vaikų ir moterų žudynes. Po metų smogikų buvo likę 48...

Matyt, toks kovos būdas patenkino okupantus. 1945 metų gruodžio mėnesio pabaigoje suformuotas dar vienas „partizanų“ būrys iš 14 žiauriausių apskrities sribų.

* * *

NKVD ir MGB pareigūnai Lietuvoje nebuvo naujokais. Tai - kadriniai karininkai, patyrimo įgavę Ukrainoje, Rusijoje, žudė ir deportavę Kaukazo tautas. Perkelti Lietuvon, savo patyrimą naujomis sąlygomis greitai pritaikė. Pirmiausiai - išnaudodami išdavikų, bailių menkumą ir jų norą prisigerinti naujai valdžiai.

1945 metų lapkričio mėnesį MGB užverbavo 4 agentus ir 14

informatorių. Mėnesio pradžioje Traku apskrityje prieš partizanus veikė 5 rezidentai, 49 agentai, 326 informatoriai¹. Šie išdavikai dirbo partizanų būriuose, sekė jų dislokacijos vietas, ieškojo bunkerių. Tų pačių metų gruodžio mėnesi MGB užverbavo 5 agentus ir 15 informatorių. O metų gale rusai turėjo apskrityje 4 rezidentus, 47 agentus ir 301 informatorių². Nesunku paskaičiuoti, kad per gruodžio mėnesį MGB neteko vieno rezidento, 7 agentų ir 40 informatorių. Juk šie žmonės, pakliuvę į MGB rankas, savo noru pasitraukti iš šio voratinklio jau negalėjo.

Žalio Velnio 1945 metų gruodžio mėn. 31d. įsakyme Nr. 35/0041 kalbama apie išdavystes būriuose. 1945 04 28 d. nustatyta, kad Robinzobas ir Popiera šnipinėja NKVD. Išdavikai sušaudyti³. Už priesaikos sulaužymą 1945 03 28 d. nubaustas mirties bausme Gaigalas. 1945 07 25 d. Pavasario išduoti užpulti Topolis ir Barsukas nusišovė, o Vilkas pasidavė į nelaisvę. 1945 06 29 d. Raudeliūno išduotas apygardos štabas Budelių kaime. Žuvo Smilga, Dagilis ir Jovaras. Priešo nuostoliai - septyni kareiviai⁴.

Matyt, partizanams nebuvo sunku nustatyti priešo informatorius, nes didelės konspiracijos rusai ir nesistengė atlikti: vienu išdaviku daugiau ar mažiau.

Petkevičiaus Prano-Kariūno sunaikinimui 1945 metų rugsėjo 1 diena buvo užverbuoti du agentai. Nevedomskas Antanas, Bernardo-Briedis (agentūrinė slapyvardė Savas), g. 1918 m. Prozariškių km. Žaslių valsč. Jo ryšininkė Greskienė Pelagėja, Zigmo, g. 1897 m. iš Gudenos (agent. slp. Sava). Savas įvestas į Meškos būrį.

Sedleckas Vladislovas, Juozo, g. 1920 m. iš Šukiškių km. Kaišiadorių valsčiaus (agent. slp. Meškys). Įvestas į Kariūno būrį⁵. Išaiškinama, kad pas Zujų Jurgį, Jono Smilgių kaime Kaišiadorių valsč. yra partizanų vadų Uosio, Kariūno, Meškos, Šarūno, Žvirblio ir Milžino rinkimosi punktas. Jie čia lankosi nuo vasario mėnesio⁶.

Kareiviai vežiojasi išdaviką Savą po Prozariškes, kur jis nurodo besislapančius. Pasodina jį prie kaimo šulinio. Ir kai moterėlė ateina vandens, agentui užmauna ant galvos maišą. Tačiau visas kaimas žinojo išdaviko pavardę. Vėliau Antanas Nevedomskas prisistato pačiam apygardos vadui Žaliam Velniui ir prisipažįsta, kad yra saugumo užverbuotas. Sako, dirbti jiems nesiruošia, o gyventi gali tik būryje. Mūsų vadai juo patikėjo, jis gavo ginklą ir buvo priskirtas prie štabo.

Po kelių dienų, stovyklaudamas Livintų miške, Žalias Velnias įsakė Piliaikalniui vykti pas „B“ rinktinės vadą Plieną. Dvidešimties vyrų grupėje buvo ir Nevedomskas. Pakeliui jis pasišalino iš grupės ir atlėkė į Kaišiadoris. Pranešė apie štabo buvimo vietą KGB pareigūnams.

Laimei, jie tuo metu pakeitė stovyklavimo vietą. Išdavikas, atvedęs garnizoną, nieko ten jau nerado. Kadangi kareivių Kaišiadoryse palyginti buvo nedaug, sako, buvo bandoma stabdyti grįžtantį karinį ešeloną. Tačiau reguliarioji kariuomenė nenorėjo žūti Lietuvos miškuose. Vis tik Livintuose buvo aptikti keli partizanai, ir išdaviko Nevedomsko-Briedžio nurodytoje slėptuvėje žuvo. Po to Nevedomskas įstojo į stribu gaują.

Įvykio vieta žinoma, tai miškas tarp Mackūnų ir Livintų kaimų. Dar ir šiandien turėtų būti likę ant medžio išpjautyti kryželiai. Patiksliname žuvusiųjų pavardes: Taparauskas Antanas-Kirvis - 1903 metų gimimo. Čiurinskas Juozas-Pelėnas - abu iš Livintų. Vyrai žuvę 1946 metų lapkričio 19 dieną. Kirvis žuvo bunkeryje nuo šūvio į galvą. Pelėnas atsisaudydamas prasibrovė į Mackūnų kaimo pakraštį, ten ir buvo sužeistas.

Tą pačią dieną Livintuose žuvo ir kuopos vadas Kariūnas. Savas MGB užduotį įvykdė...

Išdavikas gyveno Prozariškių kaime. Neseniai mirė, žmonių niekintas ir ramybės neradęs...

* * *

MGB sužino, kad Žalias Velnias su 60 partizanų būriu slapstosi Gegužinės ir Antanaičių miškuose. Dar 1944 metų spalio mėnesį saugumiečiai bando sulaikyti besitelkiančius į Broniaus Vaicekausko būrį. Tuo tikslu spalio pradžioje užverbuojamas Jočiūnų kaimo gyventojas Vincas Janušis. Greitai areštuojamas būrio vadas B. Vaicekauskas ir partizanas Benadas Griesius.

1944 metų spalio 10 dieną Dainavos miške Žalias Velnias organizuoja LLA 5-osios apygardos vadų susitikimą. Prie Civiškiu kaimo esančiame miške susirenka būrių vadai Jurginas, Klajūnas, Dramblys, Kariūnas ir Piratas. Kalbama apie išdavystes, apie MGB užverbuotus agentus ir informatorius. Žalias Velnias nurodo pagrindinės partizaninės kovos kryptis: papildyti veikiančius būrius ir steigti naujus, išaiškinti legalizuotuosius ir pajungti juos partizaninei veiklai, gauti daugiau ginklų, užpuolant kareivines ir stribynus. Partizanai nuramiami, kad gauta žinių, jog Amerika ir Anglija greitai paskelbs karą sovietams.

* * *

1946 m. vasario mėn. 14 dieną Trakų NKVD viršininkas Kostinčikas patvirtina priemonių planą, kuriame numatyta kovai su partizalais pajungti užverbuotus agentus. Agentui Vladui išakyta nustatyti

Šarūno būrio likučius, įsijungti į jų gretas ir artimiausiu metu juos likviduoti. Agentą Krasnovą įjungė į Jurginio būrį, išsiaiškinti jo dislokavimo vietą ir „pravesti operatyvinį smūgį“. Agentui Lazdynui - įsitvirtinti Žukausko-Putino būryje ir jį sunaikinti, pranešant būrio buvimo vietą.

* * *

1945 metų rugsėjo mėnesį buvo užverbuotas Stalerūnas Alfonsas, Augusto iš Piplių km. Žaslių valsč. Jam duodama Didvyrio agentūrinė slapyvardė. Agentas nukreipiamas į Žalio Velnio būrį. Didvyris pagal MGB užduotį vaikšto po miškus ir ieško Žalio Velnio. Livintuose sutinka kuopos vadą Slyvą. Kadangi agentas turėjo MGB išduotą šautuvą, jį lengvai priėmė į Uosio būrį.

Tik gruodžio mėn. 11 dieną agentui pavyksta atvykti į Kaišiadoris. Mat, būrys iš Šilonių grįžta į Livintus, ir Uosis leidžia Didvyriui užsukti į namus. Agentas skuba į NKVD, kur atraportuoja tai, ką pavyko sužinoti: Uosio būryje 11 partizanų, pateikiamas jų sąrašas. Išvardijami batalionai, jų vadai, būrių sudėtys. „Piliakalnis-40 metų leitenantas, laipsnį gavo vokiečių armijoje. Žalias Velnias labai aukštas, juodi plaukai, nešioja barzdą, su ūsais, akys mėlynos“⁷. Panašiai apibudinami ir kiti partizanų vadai. Didvyriui iškeltas uždavinys: išprovokuoti susidūrimą su NKVD ir nušauti Žalią Velnį...

Agentūrinės išdavikų žinios gana tikslios. Štai agentas Solovjovas lapkričio mėn. 15 dieną praneša, kad Kariūnas su Uosiu jau dvi dienos yra Jagelonių miško masyve. Tuos duomenis agentas gavo iš Onos Antanavičiūtės ir Janės Kariūtės⁸.

Ramantauskui Pranui-Šnekučiui likviduoti užverbuota Šliužienė Levasė, Raulo, g. 1898 m., iš Kibučių kaimo. Jai suteiktas Liudmilos slapyvardis. Pagal jos agentūrinius duomenis 1945 08 31 d. Ramantauskas buvo nušautas.

Galinio Antano-Juodosios Kaukės likvidavimui užverbuotas Žiežmariu valsč. Obenenių km. gyventojas Mikalauskas Bernasius, Bernasiaus, g. 1918 m. Jam suteiktas Beržo slapyvardis. Per trumpą laiką jis parašė du raportus apie Serbento būrį⁹.

Pagal agentės Sonios duomenis areštuotas Žaslių kunigas Mataušas Cijūnaitis. Tardomas savo kaltę neigė, tačiau pasakė: „Aš nesiruošiu kaltinti žmonių, kovojančių už savo nepriklausomybę“. Sonia buvo užverbuota 1945 07 27 d., pagal jos pranešimus areštuoti 6 žmonės. Ji buvo pasiūsta pas kunigą Cijūnaitį lapkričio 2 dieną, kad perduotu Žalio Velnio atsišaukimus, atspausdintus mašinėle. Vėliau kunigas Soniai davė skaityti pagrindinį laikraštį¹⁰.

1945 metu lapkričio 17 d. NKVD gauna duomenis, kad Kaugonių kaimo teritorijoje slapstosi keli partizanai. Į operaciją isijungia kareiviai. Apsupo palapinę, iš kurios atsišaudydami išbėgo trys partizanai. Nušauti Aguona, Agurkas ir Puntukas. Aguona - Petkevičius Andrius iš Kaugonių kaimo, kuopos vadas. Prie jo rastas krepšys su LLA dokumentais. Yra dienoraštis, LLA įsakymai, agitaciniai lapeliai, topografiniai ir geografiniai žemėlapiai, du apvalūs smetoninių laikų antspaudai ir ivairus susirašinėjimas¹¹.

1945 metų birželio 25 d. Sipitavičius Antanas išdavė partizanų būri. Mūšio metu žuvo Akmuo, Liepa, Lydys, sužeistas Trenksmas. Žuvo ir 7 kareiviai¹².

O štai nauji pranešimai: Žalio Velnio ir Uosio būriai traukia Lenkijos pasienio link. Apie tai 1945 12 07 praneša Didvyris. Jų intensyviai ieškoma. Matyt, informacija nepasitvirtino, nes jau po savaitės LLA štaba, pagal agento Linksmo duomenis atranda prie Skėrių km. Žaslių valsč. Užpuolime žuvo 4 partizanai¹³.

MGB dokumentuose užfiksuotas ir vienas įdomus epizodas. 1945 metų lapkričio mėn. 8 d. Tauskūnuose, kur buvo išikūręs Kaišiadorių tarybinis ūkis, apsilankė partizanai. Išsivedė 4 karves ir 2 arklius, fermos vedėjui Stasiui Povilaičiui palikę Kariūno rašteli. MGB Povilaitį areštuoja ir išaiškina, kad tai - Jurgis Palilionis, Kazio, šaulys, 1941 metų sukilimo dalyvis. Jau 1941 metais birželio mėnesio pradžioje suorganizavęs būrį ir baudęs nekaltų žmonių vežimo į Sibirą vykdytojus.

Susipažinus su šiais faktais, galima daryti išvadą, kad nuo MGB agentu ir informatorių partizanai labai nukentėjo. Dėl to ir sekė atsakomieji jų veiksmai, kuriais išdavikai buvo baudžiami mirtimi. Čia vertėtų pacituoti Žalio Velnio įsakymo žodžius, kad jam asmeniškai turi būti pristatyti pasmerktų mirčiai protokolai. Ėjo sunkūs 1945 metai...

Šaltiniai:

1. **Buv. KGB arch. oper. Žalio Velnio byla, arch. Nr. 425/4 L. 12**
2. **Ten pat, L.62**
3. **Ten pat, L. 106**
4. **Ten pat, L. 82**
5. **Ten pat, L. 28**
6. **Ten pat, L. 29**
7. **Ten pat, L. 47**
8. **Ten pat, L. 35**
9. **Ten pat, L. 26**
10. **Ten pat, L. 24-25**
11. **Ten pat, L. 30**
12. **Ten pat. L. 102**
13. **Ten pat, L. 56**

Tikrieji amnestijos tikslai

1945 metu vasario mėnesio pradžioje partizanus pasiekė žinia, kad okupantams tarnaujanti valdininkija paskelbė amnestiją tiems, kurie dar nesusitepė „nekaltų žmonių krauju“, suklaidinti slepiasi miškuose ir bunkeriuose. Dauguma besipriešinančių žinojo, kad tai spąstai naivuoliams, kad sovietai žmoniškumo neturi. Tuo laiku partizanavo tūkstančiai jaunų žmonių. Sunku buvo išsimaitinti, juo labiau, kad jų rėmėjai buvo vežami į Sibirą. Dažniausia tie, kurie turėjo stiprius ūkius, nors ir su kasmet didėjančiomis pyliavomis bei mokesčiais. Yra žinoma faktų, kad patys partizanų vadai patardavo legalizuotis jauniems vaikinams ir moterims. Tai buvo daroma be didelio noro. Štai 1945 metų lapkričio mėnesi NKVD duomenimis Trakų apskrityje 17 partizanų žuvo, suimti - 26 partizanai, 21 ryšininkas, 3 dezertyrai. Legalizavosi - tik 3. Ypač „vertino“ okupantai tuos partizanus, kurie ateidavo legalizuotis su ginklais.

Deja, absoliuti dauguma jų vis tik atsidurdavo Sibiro lageriuose. Kartais ir po metų ir dar vėliau, sudarius stambias pasipriešinimo kovotojų bylas.

1945 metų rugpjūčio 4 dieną Žalias Velnias, būdamas LLA Didžiosios Kovos rinktinės vadu, išleido įsakymą, kuriame be kita ko, taip vertino legalizaciją:

„Gauta žinių iš rajonų, kad dalis partizanų ėmė registruotis. Įsakau: norintiems registruotis priminti, kad jie daro klaidą ir parodo savo menkumą. Tačiau šiuo klausimu neverta imtis kokios nors agitacijos. Gana to, kad Didžiosios Kovos rinktinės nariai paveikti komunistinės propagandos ir susvyravo. Toks karys neišlaikys mūsų rinktinėje ir, sutikęs pirmą išbandymą, jis sutriks. Tokie trumparegiai tegu nueina nuo mūsų kelio. Tuoj pat atimti iš jo ginklą ir šovinius, kad jie nepakliūtų į milicijos rankas. Gali būti viena kita išimtis, kas mums padėtų, visa kita - atmesti. Ginklai turi būti pristatyti į štabą (versta iš rusų kalbos MGB turimo įsakymo vertimo. Originalas neišlikęs).

Legalizuotieji suprato esą apgauti. Štai 1946 m. vasario 14 d. NKVD Trakų apskrities viršininkas Kostinčik'as išdėsto savo pavaldiniams: „Legalizuojantis bandų dalyviams, siekti iš kiekvieno legalizuotojo tikslų žinių apie būrių sudėtį, jų apsiginklavimą, slapstymosi vietas ir pagalbines bazines. Asmenis, kurie neduos tikslų duomenų apie bandas, areštuoti“.

Deja, matyt, buvo ir tokių partizanų, kurie išdavė savo draugus, nurodė bunkerius ir rėmėjus. Tokiu būdu, ne vienas partizanas žuvo nuo savųjų išdavystės.

Bandyta legalizaciją išnaudoti, siekiant suburti būri priešų pa-
šonėje. Štai 1944 metų spalio mėn. 21 dieną MGB išaiškino legalizuotų
partizanų būrį Žaslių valsčiuje. Suimant būrio dalyvius, žuvo jo vadas
Jonas Aleksandravičius-Piratas iš Civiškių kaimo. Buvo gimęs 1917
metais, naujame pasipriešinimo būryje pasirinkęs Pivušio slapyvardį.
Suimti anksčiau legalizavęsi partizanai ir jų ryšininkai:

Zaremba Bernardas, Stasio-Povilas iš Civiškių km., g. 1917 m.
Anksčiau kovojo Pirato būryje.

Levickas Ignas, Igno-Svirplys, vėliau-Meška iš Civiškių km., g. 1919
m. Anksčiau kovojo Pirato būryje.

Levickas Jonas, Jono-Vėjelis iš Civiškių km., g. 1921 m.

Juzukonis Stasys, Mato-Slapukas, Barsukas iš Civiškių km.,

Juzukonis Augustas, Mato-Voverka iš Civiškių km.,

Šimonis Juozas, Jono-Voverė, Uška iš Civiškių km.,

Mastauskas Stasys, Stasio-Dagilis, g. 1926 m.,

Levickas Jonas, Igno g. 1888 m. iš Skynimų km.,

Vėzelis Bernardas, Jono-Dramblys iš Civiškių km., g. 1918 m.,

Vėzelis Bronius, Jono iš Civiškių km., g. 1915 m.,

Zajankevičius Bronius iš Pustakiemio km., g. 1926 m.,

Sedlickas Jonas-Plienai iš Pajautiškių km., g. 1927 m.,

Karnila Jonas, Motiejus iš Civiškių km., g. 1923 m.,

Aleksandravičius Adomas-Vargas iš Civiškių km., g. 1926 m.,

Mastauskaitė Ona, Kazio iš Civiškių km. Ryšininkė su Žalio Velnio
štabu.

Tolimesnis jų likimas nežinomas. Aišku, kad šie žmonės iškentė
tardymų siaubą, ilgus laisvės atėmimo metus. Ne vienas taip ir negrižo
iš Sibiro lagerių.

Pragariška žudymo mašina

Pokario metai paliko savo mįsles. Suprantant, kad jau 1941 metų
birželio 15 dieną pradėtos deportacijos į rytus, kad pirmosiomis karo
dienomis tūkstančiai nieko nekaltų žmonių tapo įniršusiomis raudon-
nosios armijos kareivių aukomis, 1944 liepą buvo Lietuvoje daug jaunų
žmonių, nepanorusių atiduoti gyvybes už svetimas žemes, kai savojoje
vyko neskelbtas karas. Šaukiamo amžiaus vyrai slapstėsi sodybose,
miškuose bei miškeliuose. NKVD daliniai, atėję pokaryje į mūsų žemę,
pradėjo tokių žmonių medžioklę. Dokumentai teigia, kad 1944 metų
rugpjūčio pradžioje į Lietuvą perkelta visa vidaus kariuomenė 4-ji šaulių
divizija (apie 12-13 tūkstančių kareivių), vadovaujama generolo Pavlo
Vetrovo, pasižymėjusi kruvinais darbais kitur. Divizijos kareiviai

gaudė šaukiamojo amžiaus vyrus, šukavo miškus, kratė kaimų sodybas, miestų kvartalus. Per nepilnus du mėnesius buvo sulaikyta ar „nukenksmintą“ 22.6 tūkstančių „liaudies priešų“, iš jų 2833 žmonės, vengiantys stoti į raudonąją armiją.

Deja, kur buvo ištremti, kaip buvo nuteisti tie vyrai, žinių nėra. Manytume, kad jie atsigulė nukankinti ir nužudyti po plačią Lietuvos žemele.

Vienas toks broliškas kapas yra ir Kaišiadorių rajone, netoli dabartinio Triliškių gojelio. Ėmėme ieškoti liudininkų. Jonas Gruška, gyvenantis Panevėžyje, liudijo:

„... Gimiau ir gyvenau Vladikiškių kaime, anksčiau vadintame Vitautonimis. 1944 metų rugpjūčio mėnesį, kai man buvo 13 metų, beržyne prie raisto įsitvirtino NKVD dalinys. Vieta jiems buvo patogi, nes apaugusi medžiais, krūmais, toliau nuo kelio į Kaišiadoris. NKVD štabas čia išbuvo tris mėnesius.

Kaišiadorių rajono Žiežmarių seniūnijos Triliškių kaimo gojelis

Jau rudenį, ganydamas galvijus tame beržyne, pamačiau nužudytus ir sumestus į karo metais iškastus apkasus, žmones. Lavonai buvo aukštyn kojomis. Viename apkase, kuris buvo apklotas šieniu, pamačiau žiauriai nužudytą vyrą. Buvo jis apsirengęs margais marškiniais, su auliniiais batais. Kiti apkasai buvo apkasti žemėmis.

Prieš žiemą, jau pašalus, nuėjau į beržyną ir pamačiau iš po sniego

iškastas lavono kojas, apmautas pusbačiais. Apie tai pasakiau tėvui. Jis man liepė apkasti lavoną žemėmis. Tada man įstrigo toks skausmas, kad negaliu užmiršti ir dabar. Tuo laiku buvo atvažiavęs pagyvenęs vyras nuo Alytaus ieškojo sūnaus. Jis apžiūrėjo atkastus lavonus. Lavonai buvo sudaužytomis galvomis.

Netoli beržyno, ant kalno, gyveno broliai Jonas ir Motiejus Zinkevičiai. Jonas man pasakojo, jog matęs, kai dienos metu rusų kareivis atvarė jauną, garbanotais plaukais ir prastais juodais drabužiais apsirengusi vyriškį. Enkavedistas po langais vyrą nušovė, o jiems liepė lavoną užkasti, pataręs už tai pasiimti batus.

Žmonės matė, kai beržyne tie jaunuoliai, nepanorę tarnauti raudonojoje armijoje, buvo kankinami ir žudomi. Jie buvo atvežti iš kitu apskričių, kad nužudytojų artimieji nesužinotų, ir nesutrukdytų jiems tų baisių darbų. Dar po karo šiose vietose buvo aiškiai matyti lavonų užkasimo vietas.

Gal po dešimties metų čia buvo vykdomi melioracijos darbai. Darbininkai ruošėsi nusausinti pelkę, o beržyną praretinti, žemę išlyginti. Mano tėvas parodė nužudytųjų užkasimo vietas, todėl darbai sustojo..."

Metai gerokai pakeitė Jono Gruškos aprašytas vietas, Kai mes su liudytoju ėjome beržynu, apkasų kontūrai dar matėsi. Medžiai jau užaugę, daug naujų. Ar čia ilsisi NKVD aukos?

* * *

POKARIO AUKŲ ATMINIMUI

1990 metų spalio 6-oji

Istorijoje neturi būti baltų dėmių. Anksčiau ar vėliau visuomenė sužinos, kad ir labiausiai slepiamus nusikaltimus. Atėjo laikas atversti skraiste pokario metų rezistencijos aukų tragedijoms, kad ramiai ilsėtusi jaunų žmonių, žuvusių pokario audrose, palaikai. Jau aprašėme sribų kolūkių organizatorių ar šiaip to meto aktyvistų tragedijas, nors požiūris į jų veiklą dabar pasikeitė. O kas apverks gulėjusius miestelių aikštėse, patvoriuose ir pakelėse, kai kiekvieną praeinantį sekė įtari enkavedisto akis - gal tu brolis, gal sesuo ar motina to išdaryto lavono? Tada tau vienas kelias - į Sibira, į tremtį.

1989 m. susipažinom su pensininku iš Kaišiadorių Kaziu Kondratavičiumi. Jis matė Kaišiadoryse išmestus partizanų lavonus, tačiau nežino, kur jų kaulus priglaudė kruvina mūsų žemė. Pasakojimas - lyg sunkus sapnas. Jį atpasakojome tam, kad atsirastų liudininkų, žinančių griovius, šulinius, duobes, miškus ir miškelių, kur buvo sumesti išniekinti partizanų lavonai iš miestelių ir miestų aikščių.

Kazys pasakojo: „Pokario metais gyvenau Kaišiadoryse, geležinkeliečių namuose. Pirmą kartą viešai išniekintus Lietuvos partizanų lavonus mačiau 1946 metų pavasarį Vytauto gatvėje prie S.Ivaškevičiaus namo, kur buvo įsikūręs saugumas. Tai buvo mergina su kariška uniforma ir trys vyrai civiliais drabužiais. Gulėjo kelias paras, tačiau kur po to išvežti - niekas nežino...“

Čia nutraukime liudininko pasakojimą ir pacituokime dalį laiško, gauto iš Klaipėdos.

„1946 metų kovo ir balandžio mėnesį teko dalyvauti kautynėse su Kaišiadorių NKVD garnizono prie Dubių vienkiemio (prie Janušonių ir Slabados kaimų). Kautynėse žuvo trys partizanai - karininkas, štabo ryšininkas Piliakalnis, eilinis Vanagas, eilinis Kirvis ir štabo ryšininkė studentė Indyra (antroji jos slapyvardė Laukinukė).

Kas žino ar ką nors girdėjo, kur yra palaidoti keturių kovotojų lavonai, prašau pranešti... Trakimas Benediktas“.

Mums atrodė, kad tai tie patys žmonės. Beja, Juozo Daumanto knygoje „Partizanai“ minima ši ryšininkė mūsų apylinkėse veikusio Žalio Velnio asmenybės aprašyme. Ji turėjo švietimo komisariato liudyjimą, kad yra Trakų ir Ukmergės apskričių mokyklos inspektorė. Partizanė Indyra buvo viena iš žymiausių kovotojų moterų pokario Lietuvos rezistencijoje.

„Antrą kartą Kaišiadoryse mačiau trijų vyrų lavonus Trakų gatvės gale (netoli dabar griauiamo žalio medinio namo). Žmonės kalbėjo, kad vienas iš nušautų, tai Petkevičius iš Livintų kaimo. Buvo 1946 metų antra pusė. O štai 1947 metų vasarą prie Kaišiadorių kalėjimo (dabar šarvojimo patalpos) gulėjo barzdotas vyras su puse galvos. Tų pačių metų rudenį stoties aikštėje buvo išmesti devyni partizanų lavonai. Sakė, kad atvežti iš Žiežmarių aikštės, kur išgulėjo kelias paras. O į Žiežmarius atvežti iš Viliūnų, kur žuvo visi vienu metu, atrodo, daržinėje beilsintys. Iš stoties aikštės po kurio laiko lavonus išvežė į seną žvyro karjerą prie žydų kapų. Vežė liaudies gynėjai, tarp kurių buvo broliai Kudrešovai“, - taip šiandien pasakoja K. Kondratavičius. Ar pasitvirtins faktai, galvojame mes, vykdami į nurodytą kapavietę.

... Štai ir buvęs žvyro karjeras. Mes su Sąjūdžio rajono Tarybos nariais architektu S. Petrausku ir gydytoja R. Žalnieriūniene greitai suradome karjerą su stačiais šlaitais. Žemė išlyginta, apaugusi skurdžia žole. Einame pas šalia gyvenančią Elena Kazakevičienę. Čia, Kaišiadorių kaime, ji gyvena jau penkiasdešimt metų. O tų 1947 metų rudenį, kai atvežė iš miesto aikštės ir išvertė ant karjero kranto vienuolika partizanų lavonų, Elena buvo jau pusmergė. Tada Genė Jurevičiūtė, vokietukas Volodia ir ji - įsidrašinę priėjo prie lavonų. Nukautiesiems -kraujuotos žaizdos galvose, daugiausia smilkiniuose. Matyt, nušauti miegantys. Nuo lavonų baisiai dvokė, žmonės ėmė aplenkti karjerą. Taip ir užsnigo. Tada visi matė, kai valkataujantys šunys kapstydamo sniegą ir grauždavo lavonus. kažkas pastatė šunims spąstus, vieną pagavo. Tą žiemą atvažiavo tėvas su dukra ieškoti sūnaus, tačiau tarp lavonų savo neatpažino. Na, o pavasarį - vėl sena bėda. Elenos tėvas Teodoras Černiauskas matydamas, kad niekas lavonais nesirūpina, nuėjo į Kaišiadorių saugumą. „Klausykit, jie gi žmonės! Geras šeimnininkas kritusį gyvulį užkasa, o jūs...“ - nerado žodžių žmogus. „Argi jie dar neužkasti?“ - nustebo pareigūnas.

Tą pačią dieną prie karjero atėjo sribai. Tarp jų Černiauskai pažino kaišiadoretį Pagirį. Pavasario lietūs karjere buvo išplovę griovį. Į jį suvilko lavonus, paskui kiek prikasė žemėmis.

* * *

Žodis po žodžio, metras po metro priartėjome prie apleisto žvyro karjero Kaišiadorėlių kaimo pakraštyje, kur ir dabar dar slūgso keli paminkliniai akmenys sunaikintose žydų kapinėse. Išryškėjo dar blankus 1947 metų kovo 3 d. vaizdas, kai devyni nežinomo būrio, veikusio Kaišiadorių ir Prienų rajonuose, partizanai apsistojo kaime tarp Kalvių ir Viliūnų. Vieni liudininkai teigė, kad po mūšio Kovaičių

apylinkėse juos susekė NKVD kareiviai, kiti sakėsi girdėję apie sodybos šeimininko ar net ginklo brolio išdavystę.

Išaiškėjo tos tragedijos aplinkybės. Dvylikos žmonių būrį apsupo Babilių sodyboje. Juos išdavė Vytautas Kochanskas iš Karveliškų kaimo (už išdavystę buvo nušauti jo žmona ir sūnus). Devyni vyrai žuvo, tačiau tik kelių pavardės ir slapyvardžiai žinomi: Jonas Aikščiūnas-Drugelis, Juozas Žitkus-Žvaigždutė, Žalgiris, Zavistavičius-Pikuolis, Vanagas nuo Pakuonio, Siaubas, Pranas Gudzinskas. Trims pavyko pabėgti - Antanui Židanavičiui-Skrajųnui, grupės vyriausiajam (žuvo 1947 metais per Sekmines Gojaus šilėlyje prie Kruonio), Vaclovui Kavaliauskui-Juodvarniui, (žuvo 1947 m. viduryje), Bernasiui Ašmenai-Lakūnui, iš Užuguosčio (žuvo vėliau).

Būrys atėjo nuo Vėžionių kaimo (Jiezno valsčiaus). Buvo pas V. Kochanską, bet apsinakvojo gretimai pas ūkininką Pugauską už 1,5 km. Budėjo Žvaigždutė, šeimininkas. 18 Kruonio sričių, gavę žinią apsupo sodybą. Iššaudė dauguma bėgančius.

Devyni lavonai buvo atvežti į Kruonio miestelio aikštę jau kovo 4-tą ir numesti patvoryje, stebint skrebams praeinančius ir sustojančius žmones, gal tie atpažins savą. O jau tada sričiai žinos ką daryti...

Gal po savaitės prie devynių kūnų pridėjo dar du (viena versija, kad tai buvo kunigai), atvežė juos jau į Kaišiadoris. Štai ką papasakojo F. Jankauskienė: „Sužinojau, kad mano brolis Pranas Gudzinskas guli išniekintas Kaišiadorių aikštėje - nuvažiavau ten. Vienuolika vyrų, kurių daugelis išrengti iki apatinių drabužių, gulėjo vienoje eilėje ten, kur dabar arčiausia geležinkelio parduotuvės įrengtas šaligatvis. Nežinau, kaip nepaplūdo mano akys ašaromis, kai pamačiau brolių. Stoviu suakmenėjusi, o čia ir sričiai prieina. Pastūmė mane, aš palinkau ir atsirėmiau pirštais į brolio galvą. Trekštelėjo kaukuliai, nes visas viršugalvis ištaškytas, smegenys matosi „Gal pažįsti, ką?“ - sako sričiai. „Ne“ - sakau ramiai. Apvedė visus išniekintus ir vėl klausia „Ar tau gaila jų?“

Visi smarkiai sudaužyti. Ant mano brolio piršto buvo metalinis žiedelis. Jį bandyta nuimti, oda nuplėšta..."

Kai kūnai ėmė gesti, slapta jie buvo nuvežti prie to karjero ir išmesti ant kranto. Bėgo dienos, lavonai gulėjo neužkasti. Tik pasiskundus vietos gyventojams, sričiai prikasė smėliu, prieš tai sumetę juos į vandens išraustą tranšėją. Paskui čia tyčia vežė šiukšles...

Lietuvos Sąjūdžio Kaišiadorių savivaldybės grupė, ieškodama išniekintų palaikų užkasimo vietos, paskelbė šią istoriją Kaišiadorių ir Prienų laikraščiuose, per televizijos „Atgimimo bangą“. Atsiliepė keturių partizanų artimieji...

Nemažai darbo reikėjo nudirbti, kad senasis karjeras atiduotų aukas. S. Petrausko pašaukti ne tik grupės nariai, bet ir žuvusiųjų giminės centimetras po centimetro braukė smėlį nuo žmonių palaikų. Deja, lavonai buvo sumesti taip, kad nebuvo galima atskirti atskirų žmonių palaikų, todėl visi buvo laidojami kartu. Štai ir surūdijusi atributika - kompasas, sagos. Ir lyg Dievo stebuklas pasirodė vienintelis nedidelis medžiagos gabaliukas, primenantis kišenę. O joje - rožančiaus likučiai. Kaip dokumentą įrodantį NKVD, KGB ir sribų žiaurumus, pateikiame faktą: aštuonios kaukolės sutraiškytos, išmušti dantys, sulaužyti kaulai.

Spalio 6-oji buvo lietinga, tačiau Kaišiadorių katedroje žmonių daug. Jo Eminensija vyskupas Juozapas Matulaitis aukoja už žuvusius partizanus šv. Mišias. Vainikai, gėlės, žmonės juodais drabužiais. Atvykę kunigai, tarp kurių Alfonsas Svarinskas, Kazimieras Tamkevičius.

Kunigo, pokario rezistencijos dalyvio A. Svarinsko pamokslas sujaukino visus. „Bažnyčioje, sakė jis, daugiausia pagyvenę veidai - tremtiniai, giminės. O kur jūs mokytojai, kurie skelbiatės kuriantys tautinę mokyklą, kur jūsų mokiniai? Kaip jūs giedosite tautos himno žodžius: „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia“?

Norėtume pratęsti kunigo mintis ir mes. Nebuvo rajono tarybos pirmininko, rajono valdytojo. Ar ne jų pareiga būti ten, kur liūdi žmonės, pirmą kartą rajone surengtame partizanų palaikų perlaidojime? Kur buvote jūs rajono kultūros ir švietimo vadovai, naujoviškų renginių organizatoriai? Netikim, kad nebuvote dėl to, jog laukiate senų laikų ir naudojate partizanams senus keiksmažodžius.

Atsiprašome skaitytojų už išlietą skaudulį, o ilga laidotuvių procesija nusitiesė miesto gatvėmis. Prie iškastos kapo duobės naujosiose miesto kapinėse lietus nesutrukdė išsikalbėti apie sunkias pokario dienas. Iškyla žemės kauburys, padedami vainikai, pastatomas laikinas paminklinis kryžius.

O kiek dar išniekintų ir neatrastų partizanų palaikų! Kiek dar nežinomų vardų...

1991 metų rugpjūčio 17-oji

Žiežmarių sribai nesurado geresnės vietos savo aukų laidojimui, kaip negilų griovį miestelio žydų kapinių pakraštyje. Buvusio Didžiosios Kovos apygardos vado adjutanto V. Krilavičiaus-Vytenio teigimu, čia buvo palaidota (jei išniekinto kūno numetimą į griovelį ir apibarstymą žemėmis galima laikyti laidojimu) kelios dešimtys partizanų. Tai 1946m. liepos mėnesio 30 d. Pajautiškių miške žuvusių Broniaus Krilavičiaus-

Obuolio, Jurgio Grigaliūno-Naro, Adomo Ramanausko-Obuolio, 1947 m. vasario mėn 4 d. žuvusių penkių partizanų iš Don Žuano būrio, palaikai. Pastarąjį faktą paliudijo ir Kazimiero Paškevičiaus-Don Žuano sesuo Marija. Vytenio teigimu ten ilsėjosi ir broliai Mykolas ir Jonas Kuzinevičiai iš Burbiškių, gal pačios tragiškiausios šeimos visoje Lietuvoje vaikai - Kuzinevičiai paaukojo ant Lietuvos Nepriklausomybės aukuro septynias gyvybes. Ilgos paieškos tęsėsi iki 1991 metų. Buvo nuspręsta partizanų palaikus perlaidoti, nes sovietinė valdžia išniekino ne tik partizanų atminimą, bet ir žydų bendriją, suniokodami jų kapus, apleidę dilgelėmis, išvartė tvoras ir antkapius.

Ir štai 1991 metų rugpjūčio 17-oji. Po šv. Mišių Kaišiadorių Katedroje mūsų valstybine vėliava uždengtas karstas nešamas į miesto kapines, kur jau iškilęs kauburėlis su perlaidotais iš karjero partizanų palaikais. Kunigas Alfonsas Kelmelis pašventina kapo duobę. Po 45 metų didvyrių kaulai ilsėsis šventoje žemėje, nors, aš manau, šventa visa ta žemė, kurioje ilsisi kraujo auka už tėvynę atlikę vyrai...

Ilgos atsisveikinimo minutės. Kalba Didžiosios Kovos partizanų apygardos štabo viršininkas Benediktas Trakimas-Genelis, partizanas Marijonas Jasevičius, Puodžiukynas, Augustas Marčiūšis... Marija Paškevičiūtė pasakoja apie savo broli Don Žuaną ir jo draugus. Skamba Agnės Marijos Maldeikienės eilės...

Atmintinų vietų įamžinimas

Šiandien žinoma masiškiausia partizanų laidojimo vieta yra Gojaus miškelyje prie Kruonio. Čia guli apie 40-60 partizanų, kurių kūnai buvo išniekinti miestelio aikštėje. Rumšiškių liaudies buities muziejaus darbuotoju Vytauto Markevičiaus ir Eligijaus Morkūno iniciatyva čia iškilo du kryžiai. Pirmąjį dar 1990 metais vyrai padarė patys, o antrąjį - rumšiškietis tautodailininkas Algis Šalkauskas. 1995 metų vasario 16-tą partizanų laidojimo vietoje Vytautas Markevičius prie medžių pritvirtinti dar 30 kryželių, lyg simbolizuojančių žuvusiųjų kančias. Juk jiems ta diena - vasario 16-ji buvo šventa...

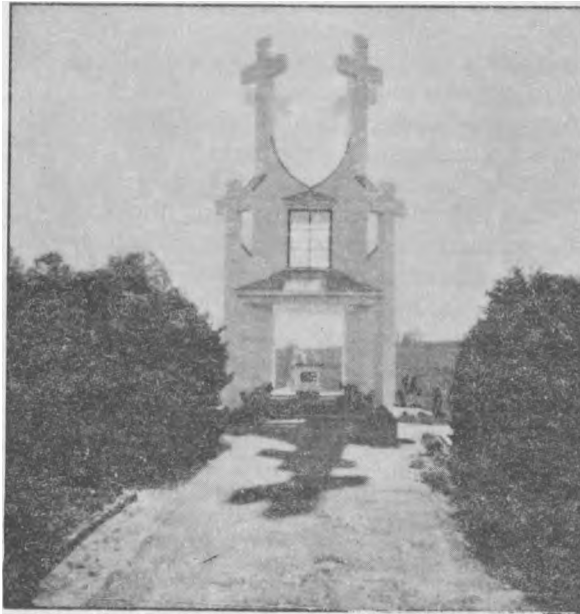
Pirmasis pastatytas kryžius Kaišiadoryse 1989 metais, kai brolių Nasevičių iniciatyva buvo restauruotas kryžius kunigo A. Juknevičiaus žuvimo vietoje. Tai jį 1941 metų birželio 26-ąją atsitraukdami nukankino sovietiniai kareiviai.

1990 metais pokario aukoms, tremtims atminti buvo pastatyti kryžiai Kruonyje, Rumšiškėse ir Pravieniškėse. Pravieniškėse buvo prisiminta 1941 06 26 d. žudymai priverčiamųjų darbų stovykloje.

Algis Šalkauskas pagamino dar keturis kryžius, kurie buvo

pastatyti prie Žaslių miestelio palaidotiems partizanams, Pašulių kapinaitėse Aguonos būrio žūties įamžinimui, Paparčiu bažnyčios šventoriuje. 1994 metais, minint Didžiosios Kovos partizaninio judėjimo pradžios 50 - meti, Kaugonių miške iškilmingai kryžių pastatė, dalyvaujant dideliam būriui buvusių kovotojų.

Tačiau pats iškiliausias paminklas - koplytėlė Kaišiadorių kapinėse.

Kaišiadorys. Partizanų koplytėlė.

Statybos iniciatorius ir projekto autorius buvo architektas Stasys Petrauskas. Baltamūris statinys iškilo partizanų kūnų perlaidojimo vietoje. Statyba vyko nelengvai, didžia dalimi iš suaukotų lėšų. Perėmė ir rajono savivaldybė. Darbus vykdė akcinė bendrovė „Statyba“ -jos generalinis direktorius Kazys Stankus.

Koplytėlė gerai matosi, kai traukiniu keliauji iš Kauno į Vilnių.

„A“ RINKTINĖS PARTIZANAI

Jurgis Grigaliūnas-Naras

Kazimieras Grigaliūnas

Jokūbas Grigaliūnas

Petras Petkevičius-Dramblys

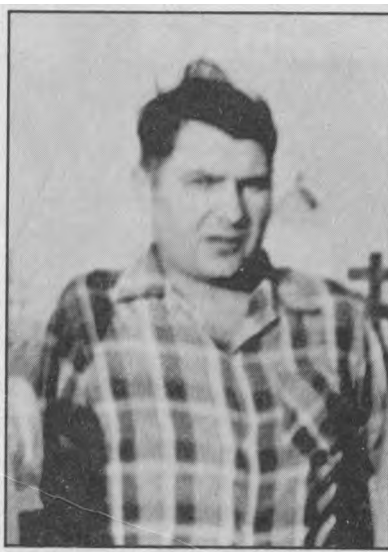
Vaclovas Jakšta

Juozas Kurmilavičius-Voverė

Pranas Marcinkevičius-Dobilas

Romas Sedlickas-Karkliukas

Vladas Bužava

*Benediktas Adamkevičius-Bijūnas,
Pranas Žičius-Vėjas ir Vincas
Žukauskas-Putinas*

Alfonsas Sidaras

Ignas Zdanevičius-Serbentas

Leonas Kupčiūnas-Studentas

Vincas Žukauskas-Putinas

Adomas Urbonavičius-Siaubas

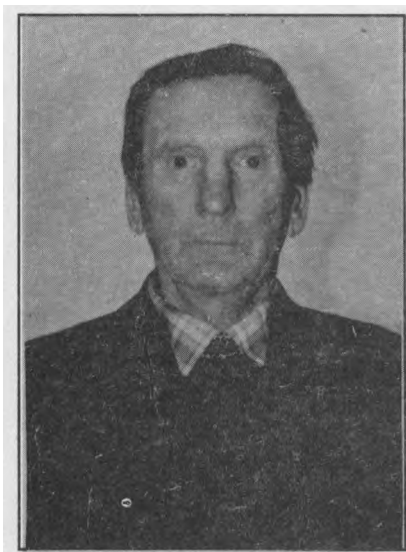
Vincas Vainilavičius-Aušra

Jonas Jankauskas-Kopūstas

Pranas Jaromskas-Perkūnas

Justinas Jančiūnas-Beržas

Jonas Misiūnas-Žalias Velnias

Klemensas Stančiauskas

Antanas Praškevičius-Narsuolis

Romualdas Randis-Meška

*Apyg. ryšių skyriaus viršininkas
Tauras*

APYGARDOS PARTIZANŲ DAINOS

Partizanų ir jų rėmėjų eilėraščiai

*Žuvusiems Čiobiškio partizanams
atminti (1945 m. kovo mėn. 28 d.)
(ištrauka)*

Kokią neteisybę atnešė atėjūnai:
Jie nori pavergti mūsų tėvynę.
Vienus išvežti į Sibirą šalta,
Kitus, suvarstytus kulku, į kapa...

*

Saulutė tekėjo virš aukšto miškelio,
Pasigirdo šūviai ant Neries krantelio.
Vargas mums, lietuviams, nēr kur pasidėti,
Reikia prie Neries, seselės, skubėti.

Pribėgus prie upės stataus krantelio,
Žuvo viens didvyris prie žalio alksnelio.
Saulė motulė veidą jam bučiavo,
Vakarų vėjelis plaukus jam šukavo.

Vakaro sulaukę alksniai prakalbėjo:
- Kieno tas sūnelis dvi dienas gulėjo?
Kur jo motinė, kad ji neatėjo,
Kol baltų rankelių sūnui nesudėjo?

Mūsų motinė, reik turėti mintį
Ir brangaus sūnelio nebepripažinti.
Iš kur šitie žmonės su kerštu atėjo
Ir sužeistą kūną į karstą idėjo?

Tamsiojoj naktelėj į kapus lydėjo,
Alksniai viską matė, tarp savęs kalbėjo.
Kitas didvyris pakraščiu skubėjo,
Bet žiaurieji priešai kulkom ji lydėjo.

Prie Neries pribėges jis apsižiūrėjo,
Kad baisieji priešai priėjo priartėjo.
Imk mane, upele, rodyk dėl visų.
Kad tėvynė turi daug garsių sūnų

Mūs graži upelė didžiai subangavo
Ir tėvynės sūnų glėbin ėmė savo.
Mūsų baisūs priešai ant kranto stovėjo
Ir didžiai nustebę vandenin žiūrėjo.

Kol jie pastovėjo ir atsitokėjo,
Griebėsi už ginklo ir šaudyt pradėjo.
Neries vandenėlis uždengėjo kūną,
Uždamos bangelės keikė atėjūną.

Skuba vandenėlis, nešdamas jo kūną
Ir baltom putelėm gydo savo sūnų
Vandenėlis matė ir statūs kranteliai,
Kaip nuo priešo žūna jaunasai brolelis.

*

Nuo autoriaus:

Dėl tėvynės garbės ir aš prisidėjau.
Ką savo akimis mačiau -
Čia į šį eilėraštį sudėjau...

Autorius nežinomas

Milžino būrio dainos

*

Audringos naktys, ūkanotas rytas,
Bėga lietuvis iš namų išvytas.

Mes ne savanoriai kariuomenėn einam,
Tiktai per „ablavą“ mus visus sugavo.

Enkavedistai kaip kokie šėtonai,
Su šunim sugavo, sako - savanoriai...

Bėkit, lietuviai, į miškus į krūmus,
Gal tenai atrasit gyvybei ramumą.

Bet iš to krūmo pasigirdo šūvis,
Krito ant žemės sužeistas lietuvis.

Greitai eik, saulele, kur girdėjai šūvį -
Nuėjus apriški sužeistą lietuvį.

O liuvio šūkis - Viešpatie, padėk
Ir Tėvynę mūsų greitai išgelbėk.

*

Užia miškas ir dejuoja,
Laužo ažuolo šakas.
Bolševikai mus užvaldė,
Išvežiojo mūs šeimas.

Stovi mašina paruošta
Prie gimtųjų namelių.
O mes slapstomės po mišką,
Atsiskyre nuo namų.

Jau tėveliui, motinėlei
Dratu riša rankeles
Ir įmetę į mašiną
Dievas žino kur išveš.

Sūnūs jau seniai kalėjime,
Kenčia alkį darbuose,
O dukrelės anglį kasa
Giliai giliai žemėse.

Užrašė K. Kasparienė

Kaišiadorių krašto dainos

Vieną ankstų rytą, vos saulutei tekant,
Broliai šnekučiavos po žygių nakties.
Visai netikėtai juos užpuolė priešas,
Krito partizanai pavergtos šalies.

Užmigo jie miško palaukėj,
Bučiavo juos ryto aušra.
Tiktai nebučiuos auksaplaukė,
Aukštaičio ar dzūko dukra.

Nesulauks močiutė mylimo sūnelio,
Į šaltas kapines nieks jų nelaidos.
Tik vilkai plėšrieji ir laukiniai žvėrys
Jų nekaltus kaulus po laukus nešios.

Palikom žydinčius bijūnus
Ir rožių kvepiančius žiedus,
Palikom brangią tėviškėlę,
Brolius ir seses amžinai.

Prabėgo pro šalį daug dienelių, daug.
Tu tikėk, aš grįšiu, tu tikėk ir lauk.
Skruostais nuriedėjo ašara tyra,
O širdis vaitoja laisvės alkana.

O jei kartais tu manės nesulauksi,
Sumažėjęs bus mūsų būrys...
Ašarėles nušluostyk nuo veido,
Už Tėvynę žuvau kaip karys.

Aplėbęs kapą lieknas berželis,
Žvaigždėm sužibo melsvai dangus.
Tarytum sakė „sudie, mergaite, -
Jau nematysiu daugiau tavęs“.

Atėjo azijatai po motinos langais
Ir šaukė: „Motin, motin, kur yr tavo sūnai“.
Bet motina tylėjo, neišdavė sūnaus.
Todėl dabar, kol rusai, tegu jis nevergaus.

Pasigailėk, Dievuli, lietuvių nekaltų,
Kad daugiau neguldytų ant gatvės akmenų.
Kad daugiau neguldytų ant gatvės akmenų
Ir daugiau nevarytų iš tėviškės savų.

Neapleis ir Dievas nendrės palaužtos,
Skrendančio paukštelio, ištikto audros,
Neapleis ir mūsų Tėviškės brangios, -
Čia Marijos Žemė ir vaikai mes jos.

Tą vakarą sodai žydėjo
Ir verkė rūtelė žalia.
Tiktai neliūdėjo mergaitė,
Daržely rūtas skindama.

Numeski žaliają rūtelę,
Nueik, kur aušra patekėjo,
Kur broliai kovojo už laisvę
Griaudingas dainas uždainuok.

Prie miško dar šūviai aidėjo,
Sudrumdami naktį rudens.
Tik mirstančiam broliui lietuviui
Neatnešė niekas vandens.

Mergaite, vis tiek, kas tu būtum,
Ateik, pažiūrėk į akis.
Suvilgyk sukepusias lūpas -
Šiandien jos „sudie“ pasakys.

Laiškai nebaigti dar rašyti
Ir meilė nebaigta mylėt.
Raudonu krauju aptaškyti,
Paliko po žemėm gulėt.

Ir vyrai gulėjo kaip broliai,
Kaip motinos vienos vaikai.
Šalia atsigulė šiam moly-
Juos priglaudė šalti kapai...

*

Pro mažą miestelį
Upelis tekėjo,
Stovėjo valtelė žvejų.
O toje valtelėj mergaitė sėdėjo
Ir laukė sugrižtančio jo.

Pro šalį eidamas senelis paklausė:

- Mergaite, ko sėdi viena?
Juk vakaras vėlus, lietutis lynoja,
Ko lauki, mergaite, viena?

- Neklauski, seneli, aš laikiu bernelio:
Aš laikiu sugrižtančio jo.

- Nelauk, nesulauksi tu savo bernelio,
Negriš jis daugiau pas tave.

Jau tavo bernelis nušautas gulėjo,
Kai krito sidabro rasa.
Draugai už jį stojo, vaduoti norėjo,
Bet jiems nepavyko visai.

*

*Obuolio, Audros ir Naro,
žuvusių 1946 m. liepos 30 d., atminimui*

Obuolys, Audra ir Naras
Yra žuvę jau seniai.
Už tą brangią tėviškėlę
Jie užgeso amžinai.

Jau sudie žaliam miškeliui -
Nelankstysiu medelių.
Jau sudie senai motulei -
Jai netarsiu žodelių.

Jau sudie žaliam miškeliui -
Nebeskinsiu riešutų.
Sudie jaunai mergužėlei -
Jai netarsiu, kad myliu.

Verks Vytenis, Don Žuanas,
Verks ir jų visi draugai.
Nematys jie brolių savo,
Negirdės ir jų dainų.

Užrašė A. Grigaliūnaitė

*

Meškos būrio dainos

Tai atėjo laikas,
Sunku pagalvoti
Prievolių priviso -
Sunku atiduoti.

Viską atiduoki -
Paskutini šiaudą.
O kai atiduodi.
Patį žmogų gaudo.

Dabar jaunus vyrus,
Baigia jau graibyti,
Vienas kitą klausiam,
Ką, brolau, daryti.

*

Prisimink, lietuvi.
Tolimą Sibyrių.
Kiek ten išvežtųjų
Mūs brolelių yra.

Užkaltais vagonais
Lietuviai važiavo.
Žiaurūs komunistai
Prie jų patruliavo.

Ištroškę jie buvo
Ir gerti norėjo.
Žiaurūs komunistai
Jiems vandens gailėjo.

Naujoje Vilnioje
Vargo daug patyrė,
Vyruš nuo žmonelių
Ir vaikų atskyrė.

Užrašė S. Jasilionis

Žaslių krašto dainos

*

Pražydo pirmos miško žibutės,
Paukštelių dainos sklido linksmi.
Išbėgo broliai Tėvynės ginti,
Tylūs, bet narsūs, kaip tie arai.

Vartuos rymojo sena močiutė
Ir mergužėlė, likus viena.
Jinai suprato, ko siuto vėjai,
Kad partizanui sunki dalia.

Ir draskęs vėjai, siuto ir ūžė,
Blaškė žibučių melsvus žiedus.
O tolumoje aidėjo šūviai,
Melsvai nušvito giedras dangus.

Ramiai ilsėkis tu, partizane.
Tave gimtoji šalis liūdės.
Pačioj jaunystėj paguldęs galvą,
Tave Tėvynė visad minės.

Užrašė A. Grigaliūnaitė

*

*Daina apie Praną Taletavičių-Klajūną iš
Balceriškių kaimo, kurį nušovė skrebai*

Četvergo rytą Klajūnas krito
Slabados kaime, Šriupšos lauke.
Nespėjo peršokti jis per upelį.
Plieno kulkelė pagavo jį.

O prie upelio augo berželis,
Žiūrėjo Klajūno mirties.
Klajūnas krito, dar buvo gyvas -
Skrebas jį nužudė kardū.

Klajūną vežė Žiežmarių rinkon,
Vėjelis draikė plaukus jo.
Klajūnas puošė Žiežmarių rinką
Su savo nuoga krūtine.

Kai gavo žinią jo motinėlė,
Kad jos sūnelio gyvo nėra,
Ji gailiai verkė, žodžiais raudojo,
Skubėjo pievų takeliu.

Bet ji atbėgus sūnaus nerado,
Tik rado vietą jo mirties.
Ji atsiklaupus žemelę ardė,
O, Dieve, kur sūnaus mirtis?

Motulė matė, kai sūnų vežė,
Vežė ant žydu kapinių.
Ji gailiai verkė ant šventorėlio,
O kunigėlis ramino ją.

Neverk, motule, neverk brangioji,
Nušluostyk ašaras gailias.
Tavo sūnelis kraują praliejo,
Kad būt Tėvynė mūs laisva.

Užrašė A. Grigaliūnaitė

Simonas VISOCKAS

Ažuolas

*Skiriu savo tėveliui Ignui ir jo kaimynams iš Žiežmarių
valsčiaus, Juknonių seniūnijos, Kairiškėlių kaimo*

Tavo rankų delnai
Mus maitino visus,
O širdies šiluma
Mums sušildė namus.

Gal todėl taip tave
Mes mylėjom visi.
Tu ir šiandien, tėtuk.
Širdyse mūs esi.

Aš jaučiu tas rankas,
Kurios glostė mane,
Su tavim taip dažnai
Aš kalbuosi sapne.

Tylią naktį tada
Sau miegojai ramus.
Piktas priešu būrys
Greit apsupo namus.

Smarkūs dūžiai tamsoj
Į mūs namo duris
Greit nutraukė sapnus -
Tu pravėrei akis.

Kažkas šaukia piktai,
O kalba svetima.
- Ko jie nori iš mūs? -
Tyliai klausia mama.

Ten, už durų. menkų,
Girdis balsas nuožmus.
Pagalvojęs tarei:
- Gal išvežt nori mus?

Vis garsiau ir garsiau
Šaukia, dunda ten vis.
Ir nuėjęs prie jų
Tu atvėrei duris.

Atsidarė plačiai
Namo durys nakčia.
- Rinkis mantą greičiau,
Tuoį važiuosi iš čia.

Rusai šaukia piktai,
O tu stovi ramus.
Kaip gi gali žmogus
Mesti savo namus?

*

Naminės drobės marškiniai
Ir kaklas atsegiotas...
O veidas vargo ištisai
Raukšlėmis išvogtas.

Ir akių ašara skaidri
Žemyn per skruostą ritas...
Juk paskutinis Lietuvoj
Šisai gegužio rytas...

Žmonių vagonai prikimšti
Į taigą išriedėjo.
Net gero oro čia ir to
Čekistai pagailėjo.

Vagono viduje tamsa,
O durys - uždarytos.
Ir nesuprasi niekada
Čia vakaras ar rytas.

Prie tėvo patalo kampe
Mama per dieną klūpo.
Besakant „Viešpatie, atleisk!“
Tėveliui stinga lūpos.

Čekisto rankos negarbiai
Ištraukia iš vagono.
Jau nesvarbu, kaip jis gulės -
Ant nugaros ar šono.

Tik melsvos akys ištisai
Aukštyn - į dangų - žiūri...
Dabar galingas tik tasai,
Kas sąžinės neturi.

*

Liko bičių kelmai
Ir geltonas medus.
Mums grotuoti langai
Ir vagono vidus.

Mes nebijom sakyt,
Kad žuvai nekaltai.
Kad anūkų savų
Niekad tu nematei.

Jie kankino tave
Ir badu, ir skausmais.
Liko žemė žiauri
Amžiams tavo namais.

Kadais ažuolą ten
Prie namų sodinai.
Iš to ažuolo mes
Semiam džiaugsmą nūnai.

Priešo ginklo jėga
Nebaisi buvo tau.
Ten prie ažuolo aš
Gyvą tave matau.

Šitas ažuolas mums
Tapo tartum šventu.
Ir mes eisim keliu,
Kuri rodei mums tu.

Šventas ažuole mūs
Tikras brolis aš tau.
Ir kamiene tavam
Savo tėvą matau.

Mes našlaičiai dabar
Be tėvelio brangaus,
Karštai mylim tave
Ir apvaizdą dangaus.

Aš dažnai mintyse
Tėviškėlėn skrendu.
Atsisėdęs tenai,
Sau ramybę randu.

Atsisėdęs tenai,
Po šituoju medžiu,
Aš tėvelio dainas
Vis dar skambant girdžiu.

*

Laisvoj gimtinės žemėj
Daina mane paguos.
Man tėvo akys spindi
Rugiagėlių žieduos.

Mano jaunystės vasara

Griežlė rugiuose šaukė -
Atėjo rugiapjūtė.
Piemuo ragelį pievoj
Lig vakarėlio pūtė.

Dalgelis kieto pieno
Jau išplaktas aštriai.
Pjovėjo rankos mostą
Lydėjo vyturiai.

O pradalgėliai gulė
Lyg vėjo suguldyti.
Gubelių pilnas laukas
Jau iš toli matyti.

Namo rugių vežimas
Lingavo tartum gyvas.
Ar saulei įdienojus,
Ar vakaras vėlyvas.

Tėvelio tvirtos rankos
Pėdus švariai iškūlė,
Šviežios, skanios duonutės
Mums iškepė motulė.

Sūnaus mirtis

1948 metų gegužės 22 dieną sribai atvažiavo išvežti Alekso Stasiūno iš Ringailių kaimo šeimos. Pirmiausia nušovė jo sūnų Aleksą ir numetė prie trobos... Šį eilėrašį ir skiriu nužudytojo jaunuolio atminimui.

Dobilų lapeliai, rugių želmenėliai
Šiandien ten žaliuoja, kaip ir tą ryteli,
Kai sudėję mantą į vežimą seną
Gauja atėjūnų išvežė tėvelį.

Tėvuželio akys paskutinį kartą
Nužvelgė sodybą nuo gimtos kalvos.
Su skausmu širdyje sudiev nepasakęs
Užvožė kepure ant žilos galvos.

Širdį plėšė skausmas, kaip diena naktužė,
Kas manės ten laukia Sibiro miškuos?
Ar praėjus žiemai, vakarą gegužio
Raiba gegutėlė graudžiai užkukuos?

Drasko atėjūnai Lietuvėle mažą -
Pirma šaudo sūnų, paskui tėvą veža.
Tuščioje sodyboj, ant suoloelio pliko
Geria samagoną dešimt bolševiku.

Samagoną geria, lašinius kramsnoja...
Dar vienu lietuviu mažiau Lietuvoje.

*

Kazys PETKEVIČIUS

Taiga Sibyriaus ir Uralo
Bei klampūs Lietuvos raistai!
Kiek slepiat jūs nežinomų kapelių.
Kurių savieji ieškojau seniai?

Kur gulite, brangieji, po nelaimės?
Medžiu paduokit ženklą ar gėlę,
Papuošim žemę, ten, kapus be baimės,
Kur Jūs viltis nutrūko amžinai.

Tik nebeslėpkite, nes Jūs vardai atgimę. -
Mes esame pražilę Jūs vaikai,
Ir priešų didvyriais jau nevadina,
Linksmi bedieviams pralėkė laikai.

Gimtinė

Aplankyt išėjau
Kartą šį pavasarį
Tėviškėlę miela
Kaip vyresnę seserį.

Per laukus vingiuoja
Čia takelis pilkas,
Senas mūsų namas
Stovi kaip paminklas.

Čia esu aš gimus,
Čia basa bėgiojau,
Visagalio skirtą
Lemtį sužinojau.

Radau šulinėlį,
Kurs praeitį žino,
Šaltu, krištoliniu
Vandeniui vaišino.

Iėjau į sodą
Medžiams padėkoti,
Kur seni takeliai
Žiedlapiais nukloti.

Kaiėjau tarp medžių,
Vėjas veidą glostė,
Žali švelnūs lapai,
Ašaras man šluostė.

Sudie, senas sode,
Susipynęs glausčiai,
Kaip čia aš raudojau -
Net nutilo paukščiai.

Bučiauvau tas sienas,
Į svečius atvykus,
Nes ne savo noru
Aš tave palikus.

Vagonais užkaltais
Vežė į rytus,
Ten maži dar sukom
Pragaro ratus.

Sudie, senas name,
Liki aplankytas,
Mus iš šiaurės tundros
Traukei, vienas likęs.

... Saulei nusileidus
Rūkas pievas klojo,
O žolėj šilkinėj
Man žiogeliai grojo...

*

V. Švenčionis

Beržui

Švenčionis Bernardas, Augusto gimė 1921 03 12 Ilgakiemio km. 1946 m. kovo 12 dienos naktį su bendražygiu Pranu Trakimu buvo apsupti Piplių kaime sribų ir enkavedistų. Pranas Trakimas pabėgo, o Bernardas buvo nušautas.

Kovo dvylikta, ankstų rytą,
Atsiskyrė nuo visų.
Už Tėvynės laisvę krito,
Už žemele mūsų visų.

Saulė veido neberodė,
Nebešvietė spinduliais.
Rytas buvo apsiniaukęs,
Sniegas krito sukūriais.

O kai sužeistas merdėjo.
Ant žiemelės šios gimtos,
Driskiai spardė, kiek norėjo,
Rovė plaukus nuo galvos.

Susirinkę žmonės verkė,
Gaila Lietuvos sūnaus.
Bet jei Dievas taip paskyrė,
Jisai sribams nevergaus.

Kai ji ištrenkė ant bruko.
Ant žemelės šios gimtos,
Driskiai šaukė, kiek galėjo:
- Štai banditas Lietuvos.

Bet nebuvo jis banditas,
Nei koks driskius ar šuva.
Tiktai Lietuva mylėjo,
Guldė galva jis už Ją.

(spausdinama sutrumpintai)

Antanas ČINGA

Palikus kaimą

Su žara išnyko paukščiai vakaruose,
dingo vasara su jais išskrisdama.
Liko kaimas, senas kryžius, gelsvas uosis
ir nuo rūpesčių pražilusi mama.

Ten vaikystės šviesios svajos pasiliko,
ten draugai, bendrų idėjų vedami,
toliau neša partizanų dalią nykią,
tepraskaidrindami laisvės viltimi.

Čia jauties toks vienišas, atskirtas,
nors aplinkui - miesto šurmulyš.
Pereini gatve tarytum girtas
ir ilgai užmigti negali.

Atminimų žaizdos neužgyja,
diegia širdi priekaišto rakštis...
Dargana. Už lango smulkiai lyja.
Apsiniaukus rudenio naktis.

1950

Partizanui

Kai varpo malda vakarine
užsnūdę girios pakartos,
teguos nerimstančią krūtine
žiedai konvalijos baltos.

Mama nebepakvies prie stalo
ir vakarienės nepaduos.
Jos lūpos sielvartu pabalę
šnabždės tylūs žodžius maldos.

Pušyno samanų paklotė
tave ilsėtis tepriglaus.
Širdis pavargus tik sapnuoti,
tiktai svajoti tepaliaus.

Kuriais takais kada beeisi,
nors švies vidurnakčio žvaigždė,
tamsus mirties šešėlis skleisis
visais keliais, visur lydės.

Miškuose praslenka jaunystė
varge, pavojaus, laukime...
Nebevisi iš žygio grįžta,
jau daugel ilsis po žeme.

Tiki, dar laisvę teks išvysti
sugrįžti į gimtus namus.
Tačiau prabėgusi jaunystė
liks tik mirażas neramus.

1949 m.

Žiema tremtyje

Kur bežvelgtumei - viršukalnės snieguotos
mirkuliuoja sidabru aplink.
Pamenu padavimus apie Golgotą
ir žengiu palengva vis tolyn.

Merkias sutemos, ar vėl rytai išblykšta,
slenka dienos, tamsios kaip naktis.
Baigia blėsti gražios svajos vakarykštė,
nieko nežada miglota ateitis.

O tėvynėje vis liejas vargo srautas,
baimė, netikrumas ryt diena.
Daug paminklų, kryžių daug nugriauta
ir sudeginta sodyba ne viena.

Jei ir grįšime tėvynėn, ką berasim?
Mus sutikti net saviškiai pabijos!
Meilę Lietuvai miškų kapuos užkasę
uždraudė jiems apie laisvę ir svajot.

Nueinu viršukalnėm snieguotom,
akys raibsta sniego blizgesy...
Lietuva, tu čia ir ten, už grotų,
širdyje visad gyva esi.

1954

*

N.Rimkienė, tremtinė

TSKP - LKP - LDDP nariams

Mums nereikia jūsų atgailos -
Teatleidžia Motina - Tėvynė.
Klaupkitės prieš žemę Lietuvos,
Kurį daug syk išdavėt pamynę!

Klaupkitės prieš kryžių pakeliuos,
Kurį griovėte širdim aptemę.
Ir ieškodami sau geresnės dalios,
Dovanojot priešui mūsų žeme.

Klaupkitės prieš kaulus tremtinių,
Prieš Rainių miškelio siaubą nykų,
Prieš klajones Lietuvos vaikų,
Kur pasauly išblaškyti liko.

Klaupkitės prie miesto akmenų,
Kur dar dega brolių kraujo žymės,
Klaupkitės prieš neviltį dienu,
Kurios buvo daug kam paskutinės.

Neįpratę niekam lenkt galvos,
Tiktai tyčiotis, įsakinėt ir teisti.
Klaupkitės prieš žemę Lietuvos, -
JI VIENA TEGALI JUMS ATLEISTI!

*

KALBA KGB ARCHYVAI

Apygardos formavimasis 1944 metais

Aukštaitijos partizanų junginiai ėmė kurtis 1944 metų antroje pusėje. Pirmiausia atsirado būriai, iš kurių vėliau susidarė kuopos ir rinktinės. Partizanų vadai Lietuvos kariuomenės pavyzdžiu rinktinės suskirstė į kuopas, būrius ir skyrius.

Tokiu pat būdu karinės partizanų organizacijos kūrėsi Trakų apskrityje ir pietinėje Ukmergės apskrities dalyje - Didžiosios Kovos apygardos (DKA) formavimosi centre¹. Trakų apskrities NKVD-NKGB 1944 metų raportuose pažymėta, kad apskrityje veikia Žalio Velnio būrys². NKVD-NKGB igaliojinio Lietuvai 1944 m. liepos mėnesio raporte nurodyta, jog 200 partizanų Žalio Velnio būrys susitelkęs Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje³. Suimti šio junginio organizacinio skyriaus viršininkas Stasys Misiūnas-Senis ir štabo apsaugos būrio vadas Vitoldas Akunis-Voveris prisipažino atėję į Žalio Velnio būrį 1944m. vasarą⁴, o štabo ginkluotės skyriaus viršininkas Leonas Kupčiūnas-Tigras pasisakė rugsėjo mėnesi įstojęs į Žalio Velnio vadovaujamą Didžiosios Kovos rinktinę (DKR)⁵.

Pirmieji pranešimai apie Žalio Velnio vadovaujamą 5-ąją Lietuvos Laisvės Armijos (LLA) rajoną pasirodo 1945 m. sausio mėnesį Trakų ir Ukmergės apskričių NKVD-NKGB skyrių raportuose ir suimtų Žalio Velnio junginio štabo pareigūnų parodymuose⁶. Nuo tų metų vasario mėnesio sagumo raportuose jau minima 5-oji LLA apygarda.

Pirmieji Didžiosios Kovos būrio organizatoriai ir vadai

Žalias Velnias

Pirmasis Telšių apskrities ir dalies Ukmergės apskrities partizanų vadas Jonas Misiūnas vokiečių okupacijos metais buvo Trakų apskrities Kaišiadorių miesto policijos vachmistras, nuo 1944 m. vasario 5 d.-

Plechavičiaus rinktinės savanoris⁷. Tų metų vasarą prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, J. Misiūnas ėmė organizuoti partizanus Trakų apskrities Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių ir Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuose⁸. 1944 m. liepos mėnesį jis jau vadovavo 200 partizanų būriui ir turbūt tada pasivadino Žaliu Velniu. Veikiausiai nuo rugsėjo mėnesio savo būrį jis pavadino Didžiosios Kovos rinktine.

1945 m. sausio mėnesį Vilniaus LLA apygardos štabas Žalio Velnio partizanų junginį reorganizuoja į 5-ąją LLA rajoną^{9,10}. J. Misiūnas ima vadovauti rajono štabui ir jo operatyviniam skyriui¹¹. Sausio-vasario mėnesiais, nustojus veikti Vilniaus štabui, 5-asis LLA rajono pavadinamas 5-ąja LLA apygarda¹². Balandžio mėnesį žuvus šios apygardos vadui Mykolui Kareckui-Serbentui, Žalias Velnias vadovauja apygardai.

1946 m. gegužės mėnesį MGB provokatoriai Juozas Markulis-Erelis ir kapitonas J. Stravinskas-Griežtas iškviečia J. Misiūną dirbti į Vilniaus Centrinį štabą¹³. Iki suėmimo jis neįtarė esąs naudojamas MGB operatyviniams tikslams¹⁴. 1947 m. pradžioje J. Misiūnas buvo suimtas ir, pagal vienus duomenis, sušaudytas Maskvoje, Butyrkų kalėjime, pagal kitus - nukankintas ten pat per tardymus.

Per trumpą laiką Žalias Velnias sugebėjo suorganizuoti į apygardą beveik visus Trakų apskrities partizanus ir nemažą dalį laisvės kovotojų būrių Ukmergės apskrityje^{15,16}. Jis užmezgė ryšius su Švenčionių, Utenos, Panevėžio apskrities partizanais, bandė koordinuoti jų veiklą Rytų Lietuvoje¹⁷. Atkūrė Vilniaus LLA apygardą. Žalio Velnio daliniuose buvo įvesta griežta drausmė, vietoje šaudomi MGB agentai, provokatoriai, be priežasties su ginklu pasitraukę partizanai.

Jo bendražygiai

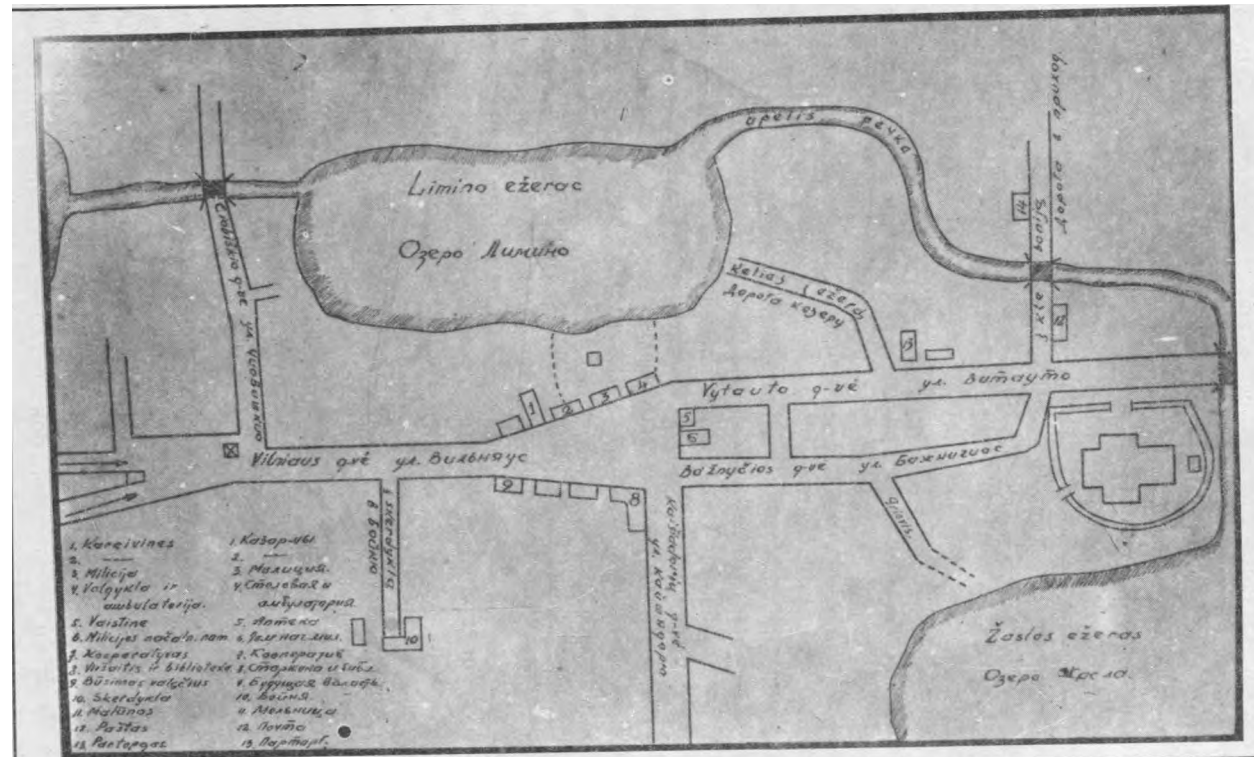
Didžiosios Kovos būrio vadovybė sudarė 12 partizanų. Net 10 jų buvo iš Trakų apskrities, 7 - iš Trakų apskrities Žaslių valsčiaus. Daugelis DK būrio vadų turėjo Lietuvos kariuomenės puskarininkių laipsnius, dalis tarnavo policijoje, vermachte, buvo Plechavičiaus rinktinės savanoriais. Du Žalio Velnio vadovybės nariai turėjo leitenanto laipsnius, o du buvo mokytojai.

DK būrio rinktinės vadovybė:

1. Žalio Velnio pavaduotojas Lietuvos kariuomenės leitenantas Juozas Norkus-Kerštas iš Musninkų valsčiaus Pigonų kaimo, buvęs Musninkų pradinės mokyklos mokytojas.

2. Jonas Markulis-Vaiduoklis, Lietuvos kariuomenės leitenantas, vokiečių okupacijos metais dirbęs Smurgainių miestelio burmistru.

Žaslių planas, kurį partizanai nubraižė prieš miestelio puolimą.

3. Jonas Urbonavičius-Svajūnas, mokytojas iš Širvintų miestelio.
4. Edmundas Kavaliauskas-Klounas, Lietuvos kariuomenės puskarininkis iš Žaslių valsčiaus Skėrių kaimo.
5. Pranas Petkevičius-Kariūnas, vermachto viršila iš Kaišiadorių valsčiaus Būdos kaimo.
6. Adomas Matačiūnas-Diemedis, buvęs policininkas iš Žaslių valsčiaus Paukščių kaimo.
7. Jonas Žvirblis-Dagilis, Lietuvos kariuomenės puskarininkis iš Žaslių valsčiaus Šilonų kaimo.
8. Zigmas Kacevičius-Genys, vermachto viršila iš Kaišiadorių valsčiaus Gilučių kaimo.
9. Antanas Galinis-Juodoji Kaukė, buvęs Lietuvos kariuomenės viršila.
10. Stasys Misiūnas-Senis, Lietuvos kariuomenės puskarininkis iš Žaslių valsčiaus Slabados kaimo.
11. Kazys Survilavičius-Klevelis, Lietuvos kariuomenės puskarininkis.
12. Juozas Naraškevičius-Šernas iš Musninkų miestelio¹⁸.

Žalio Velnio junginio veikimo zona ir kovos taktika 1944 metais

Žalio Velnio būrys formavosi Trakų apskrities Žaslių valsčiuje 1944 m. vasarą ir rudenį. 200 jo partizanų veikė Trakų apskrities Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių valsčiuose ir Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje. Šis junginys pavadintas Didžiosios Kovos būriu, dažnai keitė dislokacijos vietą, partizanai kėlėsi iš vieno valsčiaus į kitą. Žalias Velnias tai darė ne vien saugumo sumetimais, bet ir stengdamasis atskirus partizanų būrius įjungti į savo būrį arba padaryti juos priklausomus nuo jo. J. Misiūnas nepabūdavo niekur ilgiau kaip tris dienas. Gresiant apsupimui, Didžiosios Kovos būrys išsisklaidydavo nedidelėmis grupelėmis¹⁹.

Iki 1945 m. pradžios Žalias Velnias ar Didžiosios Kovos rinktinės vadovybės nariai aplankė beveik visus Trakų apskrities valsčius, dalį Ukmergės apskrities valsčių. Į būrio veikimo zoną įėjo Trakų apskrities Žaslių, Žiežmarių, Kruonio valsčių, Ukmergės apskrities Musninkų, Veprių, Širvintų, Šešuolių, Giedraičių valsčiai. Šis didelis junginys nevengdavo susidūrimų su atskirais raudonosios armijos daliniais, užimdavo valsčių centrus ar apšaudydavo sovietinės valdžios istaigų pastatus²⁰. Partizanai vylėsi, kad gali grįžti vokiečiai ar kilti karas tarp sąjungininkų - SSSR iš vienos pusės ir JAV, Anglijos - iš kitos, todėl rengėsi visuotinei mobilizacijai²¹.

Kai sovietai ėmėsi represijų prieš taikius gyventojus, partizanų gretos smarkiai išaugo. 1944 m. liepos mėnesi ką tik įsikūrusiam Žalio Velnio junginiui priklausė 200 kovotojų, o 1945 m. sausio mėnesį - jau 150 (NKVD duomenimis), pasidalijusių į būrius. 1944 m. rudenį susiformavo stambūs junginiai: A.Galinio-Juodosios Kaukės būrys, veikęs Trakų, Aukštadvario, Vievio, Semeliškių ir Žaslių valsčiuose, jungė apie 100 partizanų, 120-150 kovotojų buvo sutelkęs Z. Kacevičiaus-Genio būrys Trakų, Aukštadvario, Vievio, Semeliškių ir Onuškių valsčiuose, 80 vyrų turėjo E. Kavaliausko-Kluono būrys Kasiadorių valsčiuje.

Būrys įjungiamas į Vilniaus LLA apygardą

Lietuvos Laisvės Armija Vilniaus apygarda aktyviai veikė vokiečių okupacijos metais, bet, artėjant frontui, daugelis štabo narių pasitraukė į Vakarus. Štabas buvo atkurtas tik 1944 m. gruodžio mėnesį LLA vado Kazio Veverskio ir buvusio Kauno LLA apygardos vado Lietuvos kariuomenės kapitono Aleksandro Tuinylos pastangomis.

1944 m. pabaigoje - 1945 m. pradžioje aktyviausi štabo nariai buvo kapitonas Aleksandras Tuinyla, Vilniaus universiteto filologijos fakulteto asistentas, Lietuvos kariuomenės atsargos leitenantas Algimantas Zaskevičius, Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Mykolas Kareckas, Vilniaus universiteto studentas medikas Valerijonas Gylys. Nėra žinoma, ar J.Misiūnas-Žalias Velnias iki 1945 m. buvo LLA nariu. Pirmąkart jis susitiko su Vilniaus LLA štabo nariu M.Karecku-Serbentu 1945m. sausio 10 d. Žaslių valsčiaus Skėrių kaime. Serbentas atsivežė 1944 m. gruodžio mėnesį Vilniaus apygardos štabo išleistą įsakymą Nr. 1, su kuriuo supažindino Žalio Velnio vadovybės narius. Įsakyme rašyta apie štabo reorganizavimą ir būtinybę iš atskirų būrių sudaryti skyrius, kuopas, batalionus ir rajonus. Keletas sujungtų būrių sudarys rajoną, kuris vadinsis 5-uju LLA rajonu.

Pas Žaliajį Velnį Serbentas išbuvo dvi dienas. Per tą laiką partizanų junginys buvo reorganizuotas į 5-ąjį LLA rajoną. Po to svečias išvyko į Vilnių, kad ten patvirtintų naujojo rajono štabą. Vasario 15 d. Serbentas antrąkart atvyko į Žalio Velnio štabą, veikiantį Musninkų valsčiaus Čiobiškio miestelyje, ir pranešė, kad šio štabo sudėtis nepatvirtinta, nes sužinota, jog vilniškio apygardos štabo nariai suimti. M.Kareckas-Serbentas į Vilnių nebegrįžo, o ėmė vadovauti 5-ajam LLA rajonui: Žaliasis Velnias tapo jo pavaduotoju, štabo viršininku ir operatyvinio skyriaus viršininku. Sunaikinus Vilniaus apygardos štabą, 1945m. vasario ir kovo mėnesių dokumentuose jau minimas ne 5-asis LLA rajonas, o 5-oji LLA apygarda.

1944 m. gruodžio 10 d. LLA Centrinis štabas paskelbė įsakymą Nr. 4, pagal kurį visa Lietuva buvo suskirstyta į keturias apygardas. Traku ir Ukmergės apskritys buvo numatytos priskirti Vilniaus apygardai; į šią apygardą taip pat turėjo įeiti Utenos, Zarasu, Švenčionių, Eišiškių ir Ašmenos apskritys.

5-ojo LLA rajono (apygardos) štabo veikla

Štabas buvo įkurtas 1945 m. sausio 10-12 dienomis Žaslių valsčiaus Skėrių kaime. Kurį laiką jo nariai lankėsi Žaslių valsčiuje. Nuo vasario 5 d. štabas veikė Musninkų valsčiaus Čiobiškio miestelyje, vaikų prieglaudoje. Penki pagrindiniai Žalio Velnio junginio būriai buvo pavadinti batalionais. Penki batalionai sudarė rajoną, kiekviename batalione buvo po tris kuopas, kuopoje - po 2-3 būrius, būryje - po 2-3 skyrius, skyriuje - 8-12 partizanų. Rajono štabas turėjo apsaugos būrį.

Penki pagrindiniai Žalio Velnio būriai pervadinti batalionais:

1-asis, Kazio Survilavičiaus-Klevelio batalionas veikė Kaišiadorių valsčiuje, turėjo 30 partizanų.

2-asis, Prano Petkevičiaus-Kariūno batalionas veikė taip pat Kaišiadorių valsčiuje; turėjo 150 partizanų.

3-asis, Zigmo Kacevičiaus-Genio, batalionas veikė Žiez marių, Žaslių valsčiuose; turėjo 150 partizanų.

4-asis, Antano Galinio-Juodosios Kaukės batalionas veikė Semeiškių, Aukštadvario, Onuškių valsčiuose; turėjo 100 partizanų.

5-asis, Jono Markulio - Vaiduoklio batalionas veikė Vievio valsčiuje; turėjo 45 partizanus.

Rajono štabe buvo šeši pagrindiniai skyriai:

1-ajam, operatyviam, skyriui ir visai štabo veiklai vadovavo pats J. Misiūnas-Žalias Velnias. Skyrius ruošė partizanų būrių operatyvinės veiklos planus.

2-ajam, ginkluotės, skyriui vadovavo mokytojas iš Širvintų miestelio Jonas Urbonavičius-Svajūnas; skyrius rūpinosi partizanų aprūpinimu ginklais ir amunicija.

3-ajam, organizaciniam, skyriui vadovavo Stasys Misiūnas-Senis iš Žaslių valsčiaus Slabados kaimo; skyrius rūpinosi ryšiais, susirašinėjo su partizanų būriais, priimdavo naujus partizanus.

4-ajam, žvalgybos, skyriui vadovavo Edmundas Kavaliauskas-Klounas iš Žaslių valsčiaus Skėrių kaimo. Skyrius rinko žinias apie raudonosios armijos, NKVD dalinius, sovietinių aktyvistų veiklą.

5-ajam, ūkio, skyriui vadovavo Dominykas Matačiūnas-Jazminas

iš Žaslių valsčiaus Paukščių kaimo; skyrius rūpinosi partizanų maistu, apranga, esant reikalui - arkliais ir vežimais.

6-ajam, kontržvalgybos, skyriui vadovavo Jonas Žvirblis-Dagilis iš Žaslių valsčiaus Šilėnų kaimo; būrys ieškojo savų žmonių tarp sovietų valdininkų, stengėsi išaiškinti NKGB agentus.

Be to, štabui priklausė propagandos ir agitacijos skyrius, kuriam vadovavo Jonas Markulis-Vaiduoklis, jo pavaduotojas buvo Vytautas Marcinauskas-Pluta, buvęs Čiobiškio miestelio policijos vachmistras. Ten dirbo Žalio Velnio pavaduotojas Juozas Norkus-Kerštas iš Musninkų valsčiaus Pigių kaimo.

Štabas Čiobiškyje išleido 5-osios LLA apygardos laikraštį „Laisvės keliu“. Pirmasis numeris išėjo 1945 m. vasario 16 d. 30 egz. tiražu; jis turėjo 2-3 lapus. Laikraštį redagavo Stasys Misiūnas-Senis, mašinėle spausdino Vytautas Marcinauskas-Pluta, antraštini lapą nupiešė štabo ryšininkė Aldona Sipavičiūtė-Velnio Išpera iš Musninkų valsčiaus Kaimynėlių kaimo. Išėjo du „Laisvės keliu“ numeriai, trečias buvo parengtas platinti.

1945 m. Kovo 27 d. Žaliojo Velnio štabas Čiobiškyje buvo sunaikintas. Žuvo J. Markulis-Vaiduoklis, V. Marcinauskas-Pluta, buvo suimtas S. Misiūnas-Senis. Kiti štabo nariai, tuo metu buvę žygyje, liko gyvi. Žuvus Žalio Velnio pavaduotojui J. Norkui-Kerštui, jį pakeitė pabėgęs iš kalinių ešelonu buvęs Lietuvos kariuomenės leitenantas Aleksas Zepkus, slapyvardžiu Piliakalnis. Žuvusį propagandos ir agitacijos skyriaus viršininką J. Markulį-Vaiduoklį pakeitė Henrikas Svyla-Slyva iš Musninkų valsčiaus Viršuliškių kaimo. Į suimto štabo apsaugos būrio vado Vytauto Akunio-Voverio vietą buvo paskirtas Petras Petkevičius-Dramblys iš Žaslių valsčiaus Eiriogalos kaimo. Suimto štabo organizacinio skyriaus viršininko Stasio Misiūno-Senio vietoje ėmė dirbti Leonas Kupčiūnas-Tigras iš Musninkų valsčiaus Burniškių kaimo.

1945 m. vasarą štabo propagandos ir agitacijos skyriaus viršininkas išleido naujo 5-osios LLA apygardos laikraščio „Nepriklausoma Lietuva“ keturis numerius.

Partizanų taktika 1945-1946 metais. Susidūrimai, kautynės, netektys

1945 m. pradžioje Didžiosios Kovos būrys rinktinė po reorganizacijos išsiskirstė į atskirus batalionus, kuopas, būrius, pasidalijo veiklos zonomis. Batalionai veikė savose teritorijose, daugiausia judėjo Žalio

Velnio štabo nariai ir štabo apsaugos būrys, kuri 1945 m. vasarą sudarė 30 partizanų.

Kartais 100-200 partizanų junginys patraukė į kaimynines apskritis. Žalia Velnią tai vertė daryti didelis raudonosios armijos ir NKVD daliniu spaudimas. 1945 m. vasario mėnesį dauguma 5-osios LLA apygardos būrių, vadovaujamų Mykolo Karecko-Serbento ir Žalio Velnio, savaitei ar dviem pasitraukė į Švenčionių apskrities miškus nuo Žaslių miestelyje stovinčio NKVD bataliono. Tų pačių metų vasarą 60-70 partizanų būrys, kuriam vadovavo Žalias Velnias ir jo pavaduotojas Piliaikalnis, išvyko į Ukmergės apskritį, lankėsi Gelvonų, Musninkų, Veprių, pagal kai kuriuos duomenis - netgi Deltuvos ir Taujėnų valsčiuose.

Daugume Žaliojo Velnio ir jo štabo kelionių buvo susiję su organizacinių darbu partizanų gretose. Paprastai atvykęs būrys stengdavosi priimti vietos partizanų priesaiką ir prijungdavo tuos būrius prie 5-osios LLA apygardos. Tai patvirtina ir apskričių NKVD-NKGB skyrių raportai. 1945 m. pradžioje Žalio Velnio junginiui priklausė didesnioji dalis Trakų apskrityje veikiančių partizanų būrių ir Ukmergės apskrities Musninkų valsčiuje veikiančios būriai, o vasarą apygarda prisijungė būrius Ukmergės apskrities Giedraičių, Želvos, Šešuolių, Širvintų, Gelvonų, Veprių, Žemaitkiemio, Pabaisko, Kurklių, Molėtų valsčiuose, Kauno apskrities Pažaislio, Jonavos valsčiuose, Švenčionių apskrityje veikiančią Tigro rinktinę.

1945 m. balandžio mėnesį 5-oji LLA apygarda jungė 28 partizanų būrius - 400 kovotojų, bet dėl legalizacijos, žuvusių kautynėse ir susidūrimuose tas skaičius lapkričio mėnesį sumažėjo iki 200. Trakų apskrityje veikė 12 partizanų būrių, Ukmergės apskrityje - 7, nutrūko ryšiai su Švenčionių apskrities laisvės kovotojais.

Didžiausios Žalio Velnio junginio kautynės įvyko 1945 m. vasario viduryje Švenčionių apskrities Pabradės valsčiuje. Žuvo apie 20 partizanų. Iš 200 išėjusiųjų į žygį grįžo tik 45, kiti parsirado vėliau, kai kurie legalizavosi. Didelės kautynės buvo ir kovo 20 d. Veprių valsčiuje prie Gudelių kaimo: 60-70 partizanų būrys susidūrė su trim NKVD batalionais ir keturių miestelių sribais. Mūšyje žuvo 36 partizanai ir nemažai jų priešininkų. Čia krito ir būrio vadas Aleksas Lukša iš Gelvonų valsčiaus Šiliankos kaimo, buvęs policijos vachmistras.

1945 metais buvo daug pavienių susidūrimų, kuriuose žuvo nemažai apygardos dalinių vadų:

kovo 11 d. Musninkų valsčiaus Kaimynėlių kaime - Žalio Velnio pavaduotojas Juozas Norkus-Kerštas;

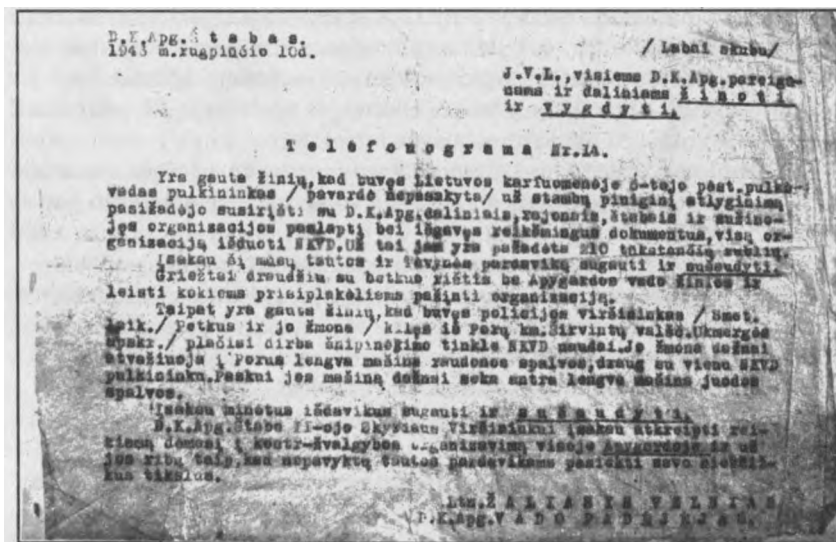
balandžio 13 d. Kaugonių miške - pirmasis 5-osios LLA apygardos vadas Mykolas Kareckas-Serbentas.

lapkričio 19 d. Beištrakių miške - Pranas Petkevičius-Kariūnas;
gruodžio 22 d. tame pat miške - žvalgybos ir kontržvalgybos
skyriaus viršininkas Edmundas Kavaliauskas-Klounas;

1945 m. gruodžio 30 d. Kaune buvo suimtas 3-ojo bataliono vadas
Jonas Neicelis-Šarūnas⁴⁷.

Siekdamas išvengti susidūrimu su NKVD kariuomene, Žalio Velnio
junginys 1945 m. rudenį pradėjo judėti iš vieno punkto į kitą vadina-
muoju mažuoju ratu; tai buvo judėjimas ratu su septyniomis trumpa-
laikio poilsio vietomis. Pačiame rate buvo keturios pagrindinės kontrolės
linijos, kurias sudarė žvalgai ir sargybos postai. Jie turėjo nepraleisti
į ratą pašalinių asmenų, pasirodžius NKVD daliniams - greitai infor-
muoti štabą, pranešinėti 5-osios LLA apygardos vadovybės nariams,
kur yra štabas. Mažasis ratas ėjo per 4-5 valsčių teritoriją. Prasidėjus
dideliems kariuomenės siautimams, štabas eidavo didžiuoju ratu, kuris
taip pat turėjo nemažai sargybos postų ir apėmė beveik visą Trakų
apskritį⁴⁸.

Partizanai naudojo įvairią taktiką, bet didelių nuostolių neišvengė,
nes 1945 metais jau kiekviename valsčiuje stovėjo NKVD kariuomenės
igulos, į siautimus būdavo atsiunčiama kareivių ir iš kitų vietovių. 1945
m. birželio - gruodžio mėnesiais buvo sunaikintas arba išsklaidytas
21 Žalio Velnio partizanų būrys, legalizavosi 8 būriai (apie 50-60
asmenų), žuvo maždaug 100 vyrų⁴⁹.

Šios išdavystės pavyko išvengti.

MVD Kaišiadorių skyriaus viršininkas 1946 m. gruodžio mėnesio raporte į Vilnių informavo, kaip vykdomas SSSR MVD ministro 1945 m. gruodžio 18 d. įsakymas Nr. 061164. Jis pranešė, kad karinėse čekistų operacijose 1946 m. pirmoje pusėje prieš Žalio Velnio partizanus panaudojo didelius karinius junginius (iki 150 karių), tačiau tai nedavė teigiamų rezultatų. Todėl šių metodų teko atsisakyti - pereita prie pasalų ir aktyvios agentūrinės veiklos⁵⁰.

5-osios LLA apygardos reorganizavimas 1945 m. gruodžio mėnesį. Ryšiai su BDPS komitetu 1946- 1947 metais. Didžiosios Kovos apygardos įkūrimas

1945 m. gruodžio 1 d. Žalias Velnias išleido isakymą Nr. 1/19, kuriuo 5-oji LLA apygarda buvo pavadinta 5-ąja LLA Didžiosios Kovos apygarda (DKA). Nuspręsta apygardoje įkurti keturias partizanų rinktines - „A“, „B“, „C“ ir „D“. Rinktinė suskirstoma į batalionus, kuopas, būrius ir skyrius. Jos štabą sudaro vadas, jo adjutantas, vado pavaduotojas, finansų, ginkluotės, žvalgybos, administracinio, sanitariinio skyrių viršininkai ir aptarnaujantis personalas⁵¹.

Šis Žalio Velnio įsakymas nebuvo įvykdytas iki galo. Sukurtos ne keturios, o tik dvi rinktinės, pavadintos „A“ ir „B“. „A“ rinktinės partizanai daugiausia veikė Trakų apskrityje, „B“ rinktinės partizanai - Ukmergės apskrityje. J. Misiūnas tikriausiai siekė įkurti „C“ ir „D“ rinktinės Švenčionių ir Utenos apskrityse, bet, žuvus Tigro rinktinės vadui ir sunaikinus rinktinės štabą, ryšiai su Švenčionių apskrities partizanais nutrūko⁵².

Kaip minėta, 1945 m. sausio - vasario mėnesiais buvo sunaikintas LLA Vilniaus apygardos štabas⁵³. Balandžio 13 d. žuvo šio štabo narys M. Kareckas-Serbentas. Tada niekas negalėjo įsivaizduoti, kad nuo sausio mėnesio J. Markulis-Kudirka tarnauja MGB kaip agentas Ažuolas. 1944 m. pabaigoje - 1945 m. pradžioje Kudirka dirbo Vilniaus apygardos štabo spaudos ir propagandos skyriuje.

Pirmieji MGB emisarai aplankė Žalią Velnią 1945 m. birželio mėnesį Žaslių valsčiaus Slabados kaime. Atvyko ryšininkas iš Vilniaus centro -Varpas. 1946-1947 metais jis dalyvavo MGB akcijose, aprūpinant partizanus fiktyviais dokumentais gyventi Vilniuje⁵⁴. Didžiausios nesėkmės DKA partizanams prasidėjo, pakeitus apygardos vadą Žalią Velnią kapitonu Griežtu. Į apygardą 1946 m. gegužės mėnesį išdaviką atvedė Žalio Velnio štabo ryšininkė Anastazija Rumševičiūtė-Nastutė, pati to nežinodama.

Ryšius su Vilniaus centru Žalias Velnias, matyt, palaikė nuo 1945 metų. Jis greitai išvyko dirbti į centrini štabą. Beveik tuo pat metu, birželio 6-ąją, Vilniuje įsteigtas BDPS komitetas, kuri 1946 m. pabaigoje ar 1947 m. pradžioje perėmė MGB agentas Juozas Markulis-Erelis. 1946 m. gruodžio 20 d. Griežtas išleido įsakymą, kuriuo 5-oji LLA DKA buvo parvadinta Didžiosios Kovos apygarda (DKA) ir tapo tiesiogiai priklausoma nuo Markulio BDPS komiteto.

Kapitonas Griežtas, matyt, turėjo užduotį ne iš karto sunaikinti apygardą, nes į naują DKA štabą paskyrė aktyvius apygardos partizanų vadus B. Trakimą-Genelį, L. Kupčiūną-Tigrą, A. Kinderevičių, V. Marcinauską-Taurą, P. Macijauską-Žirgelį, P. Klimavičių-Uosį ir kitus⁵⁵. Markulio BDPS komiteto tikslas buvo pasinaudoti partizanų siekiais sukurti centralizuotą visos Lietuvos partizanų vadovybę. Į ją sumanyta infiltruoti saugumo agentus, suimti partizanų vadus, dezorganizuoti partizaninį judėjimą ir vėliau jį sunaikinti. Pagrindinis jo vykdytojas buvo kapitonas Griežtas. Griežtas įtikinėjo partizanų vadus, kad būtina išsaugoti pagrindines jėgas ateičiai, todėl reikia apsigyventi miestuose su dokumentais, kuriuos parūpins Vilniaus centras. Ypač aktyviai tai buvo daroma 1946 m. pabaigoje ir 1947 m. pradžioje⁵⁶.

1947 m. vasarą DKA partizanų organizacinė struktūra buvo panaši kaip ir 1946 m. pradžioje. „A“ rinkinei priklausė 4 batalionai:

1-ajam batalionui vadovavo Petras Petkevičius-Dramblys iš Žaslių valsčiaus Eiriogalos kaimo;

3-ajam batalionui vadovavo Antanas Praškevičius-Narsuolis iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo;

5-ajam batalionui vadovavo Vincas Žukauskas-Putinas iš Žaslių valsčiaus;

6-ajam batalionui vadovavo Klemensas Gurskas-Riešutas iš Pažaislio valsčiaus Neveronių kaimo.

Keturiuose partizanų batalionuose buvo apie 50-60 žmonių; faktiškai tai buvo atskiri būriai⁵⁷.

Kaišiadorių apskrities MGB skyriaus 1947 m. liepos mėnesio raporte nurodyta, kad partizanai aktyvių veiksmų nenaudoja. Laikydami štabo įsakymų, jie pakeitė taktiką. Štabo nariai veikia atskirai po 1-2 žmones. Partizanų būriai nebejaučia štabo vadovavimo. 1947 m. į Vilnių išvyko gyventi „A“ rinktinės vadas P. Klimavičius-Uosis, štabo viršininkas B. Steponavičius-Milžinas, 1-ojo bataliono vadas P. Petkevičius-Dramblys ir nemažai žemesnio rango vadų. Visą laiką Vilniuje jie gyveno sekami saugumo kontroliuojamuose butuose, vėliau dauguma buvo suimti⁵⁸.

Paskutiniai „A“ rinktinės partizanų būriai ir partizanai 1948-1953 metais

1948 m. pavasari dar veikė DKA „A“ rinktinės penki partizanų būriai. Perkūno būryje buvo 5, Jurgino - 8, Putino - 6, Narsuolio - 10, Riešuto - 8 partizanai. Gegužės mėnesi buvo likviduotas Jurgino būrys, birželi - Perkūno ir Putino būriai⁵⁹.

Paskutinįjį „A“ rinktinės partizanų būrį, kuriam vadovavo Antanas Praškevičius-Narsuolis iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo, 1947 metais dar vadino 3-uju batalionu. Rugpjūčio mėnesį Narsuolio būrys buvo sunaikintas. Likusiems trims partizanams vadovavo Vincas Balčiūnas-Jupiteris iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo⁶⁰.

1948 m. pradžioje Rumšiškių ir Karmėlavos valsčiuose veikė Jono Ožeraičio-Vaidoto būrys - šeši partizanai⁶¹. Per metus žuvo dauguma rinktinės kovotojų. 1949 m. sausio mėnesį iš Narsuolio būrio buvo likę 4, iš Vaidoto - 2 partizanai⁶². Paskutiniai DKA „A“ rinktinės partizanai buvo: Dominykas Matačiūnas-Jazminas iš Žaslių valsčiaus Paukščių kaimo - šis Žalio Velnio pirmojo štabo narys 1953 m. vasario mėnesį buvo suimtas. Vincas Čiurinskas-Šermukšnis iš Kaišiadorių valsčiaus Pašulių kaimo, 1953 metais dingo be žinios⁶³.

5-osios LLA apygardos batalionu sudėtis, jų veikimo zonos, vadai

1945 m. sausio mėnesį reorganizuojant Didžiosios Kovos būrį (rinktinę) į 5-ąją LLA apygardą, iš didžiausių Žalio Velnio junginio būrių buvo sudaryti penki batalionai:

1-ojo bataliono vadu paskirtas Kazys Survilavičius-Klevelis iš Žaslių valsčiaus Laukagalio kaimo,

2-ojo bataliono vadu - Pranas Petkevičius-Kariūnas iš Kaišiadorių valsčiaus Būdos kaimo,

3-ojo bataliono vadu - Zigmas Kacevičius-Genys iš Žaslių valsčiaus Gilučių kaimo,

4-ojo bataliono vadu - Antanas Galinis-Juodoji Kaukė iš Kaišiadorių valsčiaus Miežonių km,

5-ojo bataliono vadu - Jonas Markulis-Vaiduoklis⁶⁴.

1-asis batalionas

Pagrindinis jo veikimo rajonas buvo Žaslių valsčius. 1945 m. kovo mėnesį Klevelio batalione - 60 partizanų. Spalio mėnesį Klevelis dingo

be žinios; į jo vietą buvo paskirtas Žalio Velnio štabo žvalgybos skyriaus viršininkas Eduardas Kavaliauskas-Klounas iš Žaslių valsčiaus Skėrių kaimo. Rudenį Klouno batalione buvo keturios kuopos - 45 vyrai. 1-ajai kuopai, turinčiai 13 partizanų, vadovavo pats Klounas; kuopa laikėsi daugiausia Žaslių valsčiuje. 2-ajai kuopai, kuriai priklausė 7 asmenys, vadovavo E. Kavaliausko brolis, slapyvardžiu Dobilas. 3-ajai kuopai, kuri turėjo 14 partizanų ir laikėsi Šilonų miške, vadovavo Adolfas Kinderevičius-Jurginas. 4-ajai kuopai, sutelkusiai 11 vyrų Kaugonių miške, vadovavo Andrius Petkevičius-Aguona iš to paties Žaslių valsčiaus Kaugonių kaimo.

1945 m. gruodžio 22 d. Žaslių valsčiuje žuvo bataliono vadas Klounas ir jo brolis kuopos vadas Dobilas. Nuo 1946 m. pavasario bataliono vadu tapo Petras Petkevičius-Dramblys iš Eiriogalos kaimo. Jo batalioną sudarė penkios kuopos, kurioms vadovavo Vėjas, Lazdynas, Perlas, Arklys, Genelis. Dramblio batalionas dažnai laikėsi kartu su Žalio Velnio štabu. 1947 m. rugpjūčio mėnesi P. Petkevičius-Dramblys perdavė vadovavimą 3-iosios kuopos vadui Adolfui Kinderevičiui-Jurginui ir įvyko į Vilnių su „centro“ išduotais dokumentais. 1947 m. liepos mėnesį batalione buvo likę tik 10 partizanų, 1948 m. kovo mėnesį - 8 partizanai. 1948 m. gegužės 4 d. žuvo paskutiniai 1-ojo bataliono kovotojai.

2-asis batalionas

Jis veikė Kaišiadorių valsčiuje. 1945 m. pradžioje batalione buvo apie 60 partizanų. 1945 m. lapkričio 19 d. Kaišiadorių valsčiuje, Beištrakio miške žuvo bataliono vadas Pranas Petkevičius-Kariūnas. Tuo metu batalioną sudarė dvi kuopos - 20 kovotojų. 1-osios kuopos vadas buvo Petras Klimavičius-Uosis iš Kaišiadorių valsčiaus Baroniškių kaimo, buvęs policininkas, 2-osios kuopos vadas Kirvis.

1945 m. vasarą Kariūno batalionas jungė 6 kuopas. 1-ajai kuopai, turinčiai 20 partizanų ir veikiančiai daugiausia Beištrakio, Livintų, Palomenės miškuose, vadovavo Petras Klimavičius-Uosis, 2-ajai - jo brolis Kazys Klimas-Klevas, 3-ajai - kitas brolis, slapyvardžiu Ažuolas, 4-jai - Kirvis. 5-oji - Romualdo Randžio-Meškos kuopa - 16 vyrų veikė Beištrako miške.

Žuvus Kariūnui, 3-ojo bataliono vadu buvo paskirtas Petras Klimavičius-Uosis. Jis nuo 1946 m. vasaros tapo Didžiosios Kovos apygardos „A“ rinktinės vadu. Uosis atstovavo apygardai 1947 m. rugpjūčio mėnesį J. Markulio sukviestame partizanų pasitarime Panevėžio rajone. Uosį paskyrus „A“ rinktinės vadu, 2-asis batalionas buvo išformuotas. 1948m. vasario 18d. Uosis buvo suimtas.

3-asis batalionas

Pagrindinė jo veikimo zona buvo Žiežmarių ir Žaslių miškai. 1945m. vasarą buvo 150-180 partizanų. Bataliono vadas Z. Kacevičius-Genys žuvo 1945 m. kovo 27 d. Jį pakeitė Jonas Neicelis-Šarūnas, Lietuvos kariuomenės viršila iš Kauno. Tuo metu batalione buvo trys kuopos ir šeši būriai. 1-ąją - Beržinio - kuopą sudarė Narsuolio, Pavasario ir Naro būriai. Milžino vadovaujama 2-oji kuopa buvo laikoma štabo apsaugos būriu. 3-oji - Serbento - kuopa susidėjo iš Kazimieraičio, Kikilio ir Voverio būrių.

Antanas Praškevičius-Narsuolis iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo žuvo 1948 m. balandžio mėnesi, Mykolas Kuzinevičius-Serbentas iš Žiežmarių valsčiaus Burbiškių kaimo - 1946 m. rugsėjo 25 d.. Serbento brolis Jonas Kuzinevičius-Kazimieraitis - 1945 m. pabaigoje. Vitoldas Akunis-Voveris, iš Jonavos valsčiaus, buvo suimtas 1945 m. vasarą.

Šarūno vadovavimo metu 3-ojo bataliono veikimo zona prasiplėtė: 1945 m. pabaigoje partizanai veikė Žiežmarių, Žaslių, Vievio, Aukštadvario, Onuškių, Rūdiškių valsčiuose.

1945 m. gruodžio 30 d. Kaune buvo suimtas Jonas Neicelis-Šarūnas ir nuteistas mirties bausme. 1946 m. pradžioje bataliono vadu paskyrė Bernardą Steponavičių-Milžiną iš Žaslių valsčiaus Rečionių kaimo. 1947 m. birželio mėnesi jis tapo „A“ rinktinės štabo viršininku ir 1948 m. kovo mėnesi buvo suimtas, 3-ojo bataliono vadu buvo paskirtas Antanas Praškevičius-Narsuolis iš Kruonio valsčiaus Kazokų kaimo, anksčiau vadovavęs būriui ir kuopai.

1946 m. pabaigoje batalione buvo trys kuopos. 1-ajai vadovavo Mykolas Kuzinevičius-Serbentas; kuopa daugiausia veikė Žiežmarių, Žaslių valsčiuose. 2-oji - Žaibo - kuopa laikėsi Aukštadvario valsčiuje, 3-oji - A. Praškevičiaus-Narsuolio kuopa - Kruonio, Aukštadvario, Semeliškių valsčiuose ir pereidavo į Jiezną, Stakliškęs. 1946 m. pabaigoje Narsuolio kuopoje buvo 9 partizanai, 1948 m. kovo mėnesi Narsuolio batalione - 10 partizanų, birželyje - 7 partizanai. 1948 m. rugsėjo mėnesi Narsuolio 3-asis batalionas buvo sunaikintas. Tai buvo paskutinis Didžiosios Kovos apygardos „A“ rinktinės batalionas.

1949 m. rudenį jo likučiams vadovavo Vytautas Balčiūnas-Jupiteris iš Kruonio valsčiaus. 1951 m. sausio mėnesi Jupiterio būryje buvo 5 partizanai. Paskutiniai šio būrio vyrai žuvo 1951 m. gruodžio 16 d. Kaišiadorių valsčiuje, prie Livintų kaimo.

4-asis batalionas

1945 m. sausio mėnesi batalione buvo 100 partizanų, kurie veikė Trakų ir Semeliškių valsčiuose. Vasarą susitelkė apie 200 vyrų, tačiau 1947 m. liepos mėnesį būrys buvo išsklaidytas. Semeliškių valsčiuje, Jagelonių miške žuvo bataliono vadas Antanas Galinis-Juodoji Kaukė. Po liepos susidūrimo batalione dar buvo 50 partizanų. 1946 metų MGB ataskaitose 4-asis batalionas jau neminimas.

5-asis batalionas

Jo veikimo centras buvo Vievio valsčius. Bataliono vadas Jonas Markulis-Vaiduoklis buvo paskirtas 5-osios LLA apygardos štabo viršininku. Žuvo 1945 m. kovo 27 d. Musninkų valsčiaus Čiobiškio miestelyje. Jau nuo 1945 m. vasario mėnesio batalionui vadovavo Aleksas Arbočius-Liepsna iš Žaslių valsčiaus Skėrių kaimo, vėliau - Ignas Daškevičius-Papūga. 1945 m. rugpjūčio mėnesi batalionas buvo išsklaidytas, Papūga suimtas.

6-asis batalionas

6-asis batalionas susikūrė vėliausiai - tik 1946 m. kovo mėnesį. Jam vadovavo Klemensas Gurskas-Riešutas iš Pažaislio valsčiaus Neveronių kaimo. Batalionas veikė Kauno apskrities Pažaislio, Palemono, Jonavos valsčiuose ir Kauno apskrities Rumšiškių valsčiuje. Tais pat metais batalionas buvo sunaikintas.

Šaltiniai:

1. Buv. KGB arch.F3 2/4 psl. 12
2. F3 B 7/120 T.1 psl.181
3. B 8706/3T.1 L.6-7.80
4. B 15742/3 T. 1 L.107
5. B 8706/3T.1 L. 16-17, 21-43
6. B 35236/3 T. 1 p.20,44
7. B 8706/3 psl.6-7
8. B 7/120T.1 psl.181
9. F3 2/4 T.1 psl.47
10. B 8706/3T.1 psl.6-7
11. Ten pat, psl.80
12. B F3 2/4T.1 psl.60
13. B.Trakimo-Genelio atsiminimai
14. Ten pat
15. F3 4/19 T.2 pal. 345,372
16. B 33214/3 psl. 12-14
17. B 8706/3 psl.21,43
18. B 15742/3 T.2 psl.34-35, F3 2/4 psl.5-7,62
19. F3 7/120T.1 psl.181, B 8706/3 T1 psl. 10-17

20. B 41415/3 psl.26, B 41911/3 psl.72-73
21. B 35236/3T. 1 psl.21-22, B 8706/3T.1 psl.103
22. B 7/120 F.3T.1 psl. 181
23. B 8706/3 T. 1 psl. 10-18
24. B 2/4 psl.34
25. B 15742 T. 1 psl.302
26. B 8706/3 T. 1 psl. 16-17
27. B 5/1 F.3T.2 Ild. psl.2,9-11
28. B 8706/3 T. 1 psl. 16-18
29. Ten pat, psl.6-7
30. B 15742/3 T.1 psl.20, B 8706/3 T.1 psl.43
31. 2/4 F3 psl.52
32. Ten pat, psl. 160, 35236/3 T.1 psl.20,44
33. B 15742/3T.1 psl.108
34. B 35236/1 T.1 psl.10-11
35. B 15742/3T.1 psl. 107
36. B 15296/3T.1 psl.43
37. B 8706/3 T.1 psl. 16-7,42
38. Ten pat, psl.43, B 15742T.1 psl.202
39. B 41415/3 psl. 26
40. 2/4 F3 psl.47
41. B 35236/3 T.1 psl.22-24
42. 2/4T.1 psl.22
43. B8706/3T. 1 psl.43
44. 2/4 F3 T. 1 psl.47
45. 2/4 F3 T.1 psl. 160
46. Ten pat, psl.60
47. 2/4 F3 T.2 psl. 158-160
48. B 35296/3T.1 psl.21-22
49. 2/4T.1 psl. 187
50. 2/4 F3T.1 psl. 164
51. Ten pat. T.2 psl.175
52. B 15742/3T.1 psl.32
53. B 8706/3 T.1 psl. 18
54. B 15742/3T.1 psl. 119
55. B 15742/3 T.2 psl.214-216
56. B.Traklmo-Genelio atsiminimai
57. B 20/161 F3T.2 psl.8
58. B 1574/2 T.2 psl. 186-188
59. B 20/161 T.2 psl.18
60. B 20/162T.2 psl.144-145
61. B20/161 T.2 psl. 14
62. B 41/50 T. 1 psl.18
63. B 155/31 T.1 psl.23
64. B 8706/3T.1 psl.18

Didžiosios Kovos apygarda. „B“ rinktinė

Ukmergės apskrities partizanai 1944-1945 m.

Lietuvių fronto (LF-o) karinio sektoriaus - Kęstučio organizacijos ir LLA veikla Ukmergės apskrityje

Jau 1942 m. gruodžio mėnesi Ukmergės mieste buvo sukurtas LF-o apskrities komitetas. Jo kūrimo iniciatoriai buvo Ukmergės miesto šaulių būrio vadas J. Lebeda ir Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Pranas Uginčius. Ukmergės apskrities LF-o komitetas buvo sudarytas iš 11 asmenų, be to, sudarytas LF-o apskrities Kęstučio Organizacijos štabas iš 6 asmenų. LF-o komiteto pirmininku išrinktas J. Lebeda. Štabo operatyvinio skyriaus viršininku - Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Krištaponis. Neįėjusiems į štabą komiteto nariams buvo pavesta slapta nuo vokiečių valdžios organizuoti ginkluotus būrius valsčiuose. Pvz.: Kavarsko valsčiuje būrį turėjo sukurti stambus ūkininkas kavarskietis Stasys Jackūnas, Kurklių valsčiuje Kavarsko valsčiaus valdybos narys Navikas ir t.t.

1944 liepos mėn. raudonajai armijai užėmus Vilnių, štabas buvo reorganizuotas, bet veikti beveik nepradėjo, nes dauguma apskrities štabo narių pasitraukė su vokiečiais į Vakarus. Buvęs štabo narys, Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Pranas Uginčius 1944 rugpjūčio mėn. prie Atkočių kaimo, Deltuvos valsčiuje sukviėtė likusių apskrities organizacijos narių susirinkimą. Po to Pranas Uginčius ėmė vadovauti Ukmergės apskrities LF-o organizacijai. Susirinkime taip pat nutarta sukurti naują štabą. Ukmergės apskritis buvo padalinta į 6 rajonus, kiekvienam rajone turėjo būti sukurta partizanų rinktinė.

Nemaža dalis Ukmergės apskrities LF-o narių dar vokiečių okupacijos metais įsijungė į LLA organizacijos veiklą. I ją 1943 metų pabaigoje - 1944 metų pradžioje įstojo pats LF-o organizacijos vadas J. Lebeda, Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Krištaponis, leitenantas Juozas Burneika, Stasys Jackūnas ir kt. Jie norėjo, kad apskrities LF-o ir LLA susijungtu, ypač už tai agitavo J. Krištaponis ir J. Lebeda. J. Lebeda, būdamas organizacijos vadu Ukmergės apskrityje, buvusią LF organizaciją įjungė į LLA Vilniaus apygardą. Pr. Uginčius apie tai sužinojo, nuvykęs 1944 m. į Vilniaus apygardos štabą ir susitikęs su jos vadu Albinu Karaliumi, kuris davė Uginčiui nurodymus ne LF-o, bet LLA vardu. Pr. Uginčius kurį laiką su tuo nesutiko, bet buvo įkalbintas būrių organizacijos narių ir 1944 rudenį taip pat įstojo į LLA organizaciją.

Pirmaisiais Ukmergės apskrities partizanų būrių organizatoriais buvo LLA nariai: J.Navikas, J.Šibaila, J.Krištaponis, S.Bakštys, Maleita, A.Jakštys, D.Vaitelis.

1944 rudenį apskrities teritorija buvo padalinta į 6 rajonus, kiekviename rajone po 2-3 valsčius.

I rajonas. Į jį įėjo Pagiriu, Siesikų, Panoterių valsčiai ir dalis Deltuvos valsčiaus. Rajono vadas - Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Krištaponis. 1944 rugsėjo mėn. rajone veikė apie 100 partizanų junginys.

II rajonas. Jis apėmė Kavarsko, Kurklių, Balninkų valsčius. Rajono vadas buvęs Kavarsko valsčiaus valdybos narys J.Navikas, jo pavaduotojas buvęs Balininkų miestelio pradžios mokyklos vedėjas Juozas Šibaila. 1944 rugsėjo mėn. veikė apie 60 partizanų.

III rajonas. Įėjo Pabaisko, Šešuolių, Žemaitkiemio valsčiai. Rajono vadas Lietuvos kariuomenės kapitonas Stasys Bakštys. 1944 rugsėjo mėn. veikė apie 50 partizanų junginys.

IV rajonas. Įėjo Musininkų, Gelvonų, Veprių valsčiai. Rajono vadas eigulys Maceika. 1944 rugsėjo mėn. rajone veikė 50 partizanų.

V rajonas. Įėjo Taujėnų ir dalis Deltuvos valsčiaus. Rajono vadas Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Danielius Vaitelis, partizanų 70.

VI rajonas. Įėjo Širvintų ir Giedraičių valsčiai. Rajono vadas Ukmergės apskrities kooperacijos inspektorius Jakštys.

Visi paminėti rajonų vadai vokiečių okupacijos metais priklausė Kęstučio arba LLA organizacijoms, po karo tik LLA organizacijai. Bendros visai apskrčiai LLA vadovybės nebuvo, nes jau 1944 10 06 suimtas apskrities LLA organizacijos vadas Pranas Uginčius, 1945 05 31 jis nuteistas mirties bausme. Iki to laiko Pranas Uginčius vieną kartą lankėsi Vilniuje (1944 birželio mėn.) pas LLA apygardos vadą Lietuvos kariuomenės kapitoną Albiną Karalių, 1944 liepos mėn. du kartus pas Pr. Uginčių lankėsi centrinio LLA ryšių įgaliotinis Algirdas Zaskevičius - Zizas, vieną kartą - Vilniaus apygardos LLA štabo narys Adolfas Kubilius. Pats Pranas Uginčius 1944 rudenį lankėsi pas 1-ojo rajono vadą J.Krištonį ir 4-ojo rajono vadą eigulį Maceiką. Bet faktiškai bendrą vadovybę Ukmergės apskrčiai bandė kurti Lietuvos kariuomenės kapitonas Juozas Krištaponis, veikęs daugiausiai Ukmergės apskrities šiaurinėje ir vakarinėje dalyje, ir Didžiosios Kovos partizanų rinktinės vadas Lietuvos kariuomenės viršila Jonas Misiūnas - Žalias Velnias, veikęs Ukmergės apskrities pietinėje ir rytinėje dalyje.

Partizanų organizacija Ukmergės apskrities atskiruose valsčiuose 1944-1945 metais

Balninkų valsčius

1944 metais valsčius įėjo į Ukmergės apskrities LLA 2-ąjį rajoną. Rajono vadai - Kavarsko valsčiaus valdybos narys J. Navikas, jo pavaduotojas - Balninkų valsčiaus šaulių būrio vadai Juozas Šibaila. 1944 pabaigoje valsčiaus partizanams pradėjo vadovauti J. Šibaila ir Alfonsas Mikluška iš Balninkų valsčiaus Balundžių kaimo, 1944 spalio mėn. valsčiuje veikė apie 61 partizanų būrys, vadovaujamas J. Šibailos, 1945 sausio mėn. būryje apie 100 partizanų, suskirstytų į 4 atskirus būrius. Tikriausiai nuo 1945 pradžios J. Šibailos būrys buvo vadinamas kuopa arba rinktine. Atskiriems junginio būriams vadovavo:

Lietuvos kariuomenės puskarininkis Alfonsas Morkūnas-Plienas iš Žemaitkiemio valsčiaus Juodžiūnų kaimo.

Alfonsas Saugūnas-Žaibas iš Balninkų valsčiaus Geliogalių kaimo.

Per 1945 metus prie J. Šibailos rinktinės prisijungė Kauno universiteto studento mediko Jono Jūro-Karoso būrys. Kuosos būrys daugiausiai veikė Kurklių valsčiuje. Kilęs iš Kurklių valsčiaus Burios kaimo Lietuvos kariuomenės puskarininkio Alfonso Bagdono-Aro iš Kurklių valsčiaus Trakinių kaimo būrys veikė daugiausiai Kurklių ir Balninkų valsčiuose. Buvusio policininko Broniaus Sudeikio-Klajūno - iš Kavarsko valsčiaus Mackeliškių kaimo būrys veikė daugiausiai Kavarsko valsčiuje. Buvusio savanorio ir Kavarsko šaulių būrio vado Jono Raudonikio-Patašono, iš Kavarsko valsčiaus Žvirblėnų kaimo, būrys veikė daugiausiai Kavarsko ir Kurklių valsčiuose.

1945 m. gegužės mėn. J. Šibailos rinktinėje buvo apie 140 partizanų, jie buvo suskirstyti į 3 pagrindinius būrius (kuopas). Atskiroms kuopoms vadovavo J. Šibaila, A. Saugūnas ir A. Morkūnas.

Rinktinės partizanai veikė ne tik Balninkų, bet ir Kurklių, Kavarsko, Molėtų, Želvos, Žemaitkiemio valsčiuose. Vienas iš akyviausių rinktinės vadų buvo A. Morkūnas-Plienas, jis ir dienos metu pasirodydavo su savo partizanais, atskirose gyvenvietėse surengdavo susirinkimus, rinkdavo vietinius gyventojus į partizanų gretas. 1945 vasarą Plienas susitiko Musninkų valsčiuje su J. Misiūnu-Žaliu Velniu. Jau 1945 01 30 Žemaitkiemio valsčiuje Butkūnų kaime vykusiame Plieno vadovaujame partizanų susirinkime dalyvavo Ž. Velnio štabo ryšininkė Aldona Povilavičiūtė-Indyra. 1945 pradžioje J. Šibailos rinktinės partizanai užmezgė ryšius su Ž. Velnio apygardos partizanais.

1945 spalio mėn., atvykus Žalio Velnio štabo viršininkui Lietuvos kariuomenės leitenantui - Piliakalniui, J. Šibailos-Dieduko rinktinė prisijungė prie Žalio Velnio vadovaujamos Didžiosios Kovos apygardos. J. Šibailos rinktinė pavadinta Didžiosio Kovos apygardos „B“ rinktine. Rinktinės vadu paskirtas Alfonsas Morkūnas-Plienys, rinktinės štabo viršininku Juozas Šibaila-Diedukas.

Kurklių valsčius

Kurklių valsčius, kaip ir Balninkų bei Kavarsko, 1944 rudenį priklausė Ukmergės apskrities LLA 2-ajam rajonui.

1944-1945 valsčiuje veikė 4 partizanų būriai:

LK puskarininkio Alfonso Bagdono-Aro, iš Trakinių kaimo, būrys. Būrys buvo sunaikintas 1945 06 26 netoli to paties kaimo, žuvo 36 partizanai.

Studento mediko Jono Jūro-Karoso iš Burios kaimo.

LK puskarininkio Petro Kuktos-Girininko, iš Trakinių kaimo, būrys.

Visi minėti partizanų būriai įėjo į J. Šibailos-Dieduko rinktinę.

Antano Paulausko-Lizdeikos Sakalų būrys veikė daugiausiai Kurklių ir Skiemonių valsčiuose. Būrys priklausė Utenos apskrities LLA Sakalo vardo rinktinei. Sunaikintas 1945 vasarą.

Kovarsko valsčius

1944 rudenį priklausė Ukmergės apskrities LLA 2-ajam rajonui.

1944 metais valsčiuje susikūrė 4 partizanų būriai.

LK leitenanto Žižiūno (Juospaičio?)

Kovarsko valsčiaus šaulių būrio vado J. Raudonikio-Patašono.

LK puskarininkio J. Jasiūno iš Anykščių valsčiaus Pailgės kaimo.

Policininko B. Suderkio-Klajūno iš Kovarsko valsčiaus Mackeliškio kaimo.

Žižiūno (Juozapaičio) partizanų būrys 1945 metais priklausė J. Krištaponio partizanų junginiui.

J. Raudonikio-Patašono būrys 1945 m. buvo sunaikintas, jo likučiai įsijungė į Jono Juro-Karoso būrį.

B. Suderkio-Klajūno būrys 1945 pabaigoje įsijungė į Vytauto apygardos Šarūno rinktinę.

J. Jasiūno būrys 1945 metais buvo sunaikintas.

Pabaisko valsčius

1944 m. valsčius priklausė Ukmergės apskrities LLA 3 rajonui.
Rajono vadas Lietuvos kariuomenės kapitonas Stasys Bakšys iš Skaciūnų kaimo. 1944 m. valsčiuje veikė 2 partizanų būriai:
St, Bakšio 30 žmonių būrys ir Masalskio 20 žmonių būrys.
1945 m. pabaigoje Pabaisko valsčiaus partizanai isijungė į DKA „B“ rinktinę.

Želvos valsčius

1944 m. valsčiaus partizanai priklausė Ukmergės apskrities LLA 3-jam rajonui. 1945 m. Želvos ir kaimyniniam Giedraičių valsčiuose susidarė stambus apie 50 partizanų būrys, vadovaujamas Stasio Grinevičiaus (Griniaus) iš Želvos valsčiaus Skrėpetiškio kaimo. Želvos valsčiuje veikė A. Morkūno-Plieno ir Petronio-Audros partizanų būriai bei Viliaus Karaliūno-Viržio būrys. Audra, St. Grinius-Vanagas ir Viržis vadovavo partizanų kuopoms. Nuo 1945 m. pab. valsčiaus partizanai isijungė į DKA „B“ rinktinę.

Giedraičių valsčius

1944 m. valsčiuje veikė stambus apie 70 partizanų būrys, vadovaujamas Lietuvos savanorio Katino. Jam 1944 pabaigoje žuvus, būriui ėmė vadovauti Petras Grūzdas-Vėtra. 1945 m. pabaigoje būrys isijungė į Vytauto apygardą. Tarp Molėtų ir Giedraičių veikė mokytojo Klemenso Žvynio iš Molėtų valsčiaus Dubinkos kaimo būrys. 1945 m. būrys isijungė į Vytauto apygardą. Valsčiuje taip pat veikė Stasio Griniaus-Vanago kuopa, sudaryta iš trijų būrių: Uosio, Erškėčio ir Žvirblio. 1945 m. žuvus Vanagai, būriui ėmė vadovauti Povilas Švelnikas-Voldemaras. 1945 m. kuopa priklausė Žalio Velnio junginiui. Žuvus Vanagai ir daugumai kuopos partizanų, likęs Voldemaro būrys veikė savarankiškai.

Šešuolių valsčius

1944 m. valsčius priklausė Ukmergės apskrities LLA 3-jam rajonui. 1944 m. pab. valsčiuje veikė apie 50 partizanų, suskirstytų į 4 būrius. Petro Maželio-Vilko, iš Lomėnų kaimo, partizanų būrys - 15 partizanų; mokytojo Povilo Stundžios - 8 partizanų būrys, brolių Pažusių iš Mušninkų kaimo ir Antano Valeikos būriai 6-7 partizanai.

1945 m. dauguma partizanų ir jų vadų legalizavosi arba žuvo, susidarė naujas Jono Masilionio būrys. 1945 m. pabaigoje valsčiaus partizanai įsijungė į DKA „B“ rinktinę.

Žemaitkiemio valsčius

1944 m. valsčiaus partizanai priklausė Ukmergės apskrities LLA 3-jam rajonui. 1944 m. pabaigoje valsčiuje susikūrė brolių Matiskonių ir brolių Vlodo ir Kazimiero Ališauskų iš Juknionių kaimo būriai, turėję savo gretose po 15-20 partizanų.

1945 m. pabaigoje valsčiaus partizanai įsijungė į DKA „B“ rinktinę, vadovaujamą Alfonso Morkūno-Plieno.

Gelvonų valsčius

1944 m. Gelvonų valsčiaus partizanai priklausė Ukmergės apskrities LLA 4-jam rajonui. Rajono vadas eigulys Maceika (Maleika?) buvo apskrities štabo narys. Didžiausias 1944 m. valsčiuje susikūręs partizanų būrys buvo Leono Kudelio-Bolševiko, iš Leščiūnų kaimo. Bolševiko būrys veikė ne tik Gelvonių, bet ir Musninkų, Širvintų, Veprių valsčiuose. 1945 m. Bolševikui žuvus, toliau būriui vadovavo jo brolis, buvęs mokytojas Juozas Kudelis-Dobilas. Nuo 1945 m. pr. Bolševiko būrys įsijungė į Žalio Velnio junginį, priklausė 5-jam apygardos rajonui. Valsčiuje 1945 m. taip pat veikė Vinco Daraškevičiaus-Trenksmo būrys, priklausęs irgi 5-jam apygardos rajonui. Nuo 1945 m. pabaigos valsčiaus partizanai įsijungė į DKA „B“ rinktinę.

Veprių valsčius

1944 m. valsčiaus partizanai priklausė Ukmergės apskrities LLA 4-jam rajonui. 1944 m. valsčiuje veikė Juliaus Tamošiūno-Dieduko 25 partizanų būrys, Apolevičiaus-Barzdos ir Ramanausko partizanų būriai. Valsčiuje dažnai veikė Leono Kudelio-Bolševiko partizanų būrys ir Vinco Daraškevičiaus-Trenksmo būrys. 1945 m. valsčiaus partizanai priklausė Ž. Velnio apygardos 5-jam rajonui, 1945 m. nustojo veikti Dieduko, Barzdos ir Ramanausko Partizanų būriai, likusieji įsijungė į DKA „B“ rinktinę.

Širvintų valsčius

1944 m. valsčius priklausė Ukmergės apskrities LLA 6-jam rajonui. Rajono vadas Ukmergės apskrities kooperacijos organizacijų inspek-

torius Jakštys. 1944 m. valsčiuje susikūrė Henriko Svylos-Slyvos būrys, kuris veikė Širvintų, Šešuolių, Musninkų, Gelvonų valsčiuose. Slyva turėjo tiesioginių ryšių su Žalio Velnio štabu, 1946 m. buvo paskirtas Ž. Velnio štabo nariu. Slyvos vadovaujamas būrys priklausė DKA „A“ rinktinei.

Musninkų valsčius

1944 m. buvo vienas iš Žalio Velnio būrio kūrimosi centrų. Valsčiuje veikė Česlovo Tveragos-Vilko partizanų kuopa, ji suėmus, toliau valsčiaus partizanams vadovavo Vaclovas Drumsta-Karabinas, ji nuėmus nuo pareigų - Vladas Marcinauskas-Tauras. Musninkų valsčiaus partizanai priklausė DKA „A“ rinktinei. Per Vilko ir Slyvos būrius ėjo ryšys tarp Didžiosios Kovos apygardos štabo ir Plieno rinktinės štabo.

Ukmergės apskrities Siesikų, Panoterių, Deltuvos valsčių partizanai priklausė apskrities LLA 1-jam rajonui. Minėtuose valsčiuose jau 1944 m. rugpjūčio mėn. veikė virš 100 partizanų junginys, vadovaujamas Lietuvos kariuomenės kapitono Juozo Krištonio, iš Taujėnų valsčiaus Užulėnio kaimo.

Ukmergės apskrities Taujėnų, Pagirių valsčiai priklausė LLA 3-jam rajonui. Rajone 1944 rugpjūčio mėn. veikė apie 70 partizanų junginys. Jiems vadovavo Lietuvos kariuomenės vyr. leitenantas Danielius Vaitelis iš Pagirių valsčiaus Aniliavos vienkiemio.

1-ojo ir 5-ojo LLA rajonų pagrindu susikūrė Vyties apygarda.

Visoje Ukmergės apskrityje 1944 metais veikė nuo 940 iki 1100 partizanų ir 30-40 partizanų būrių.

DKA „B“ rinktinės įkūrimas, jos veikla 1946 metais

DKA „B“ rinktinės steigimas prasidėjo nuo 1945 12 01 išleisto įsakymo Nr. 1/19. Įsakyme buvo nurodyta, kad 5-os LLA apygardos pavadinimas keičiamas į DK apygardos pavadinimą, ir sukuriamos 4 rinktinės A, B, C ir D. Be to, įsakyme paminėta, kad kiekviena rinktinė veikia apskrities ribose, skirstoma į batalionus, kuopas, būrius, skyrius. Rinktinės štabas sudaromas iš 8 narių ir aptarnaujančių štabą rinktinės partizanų bei ryšininkų.

Galutinai J. Šibailos vadovaujamą partizanų rinktinę reorganizavo Ž. Velnio pavadootojas Lietuvos kariuomenės leitenantas Piliakalnis. Jis 1945 m. spalio mėn. atvyko su savo būriu į Ukmergės apskritį ir A. Morkūnų-Plieną paskyrė „B“ rinktinės vadu, J. Šibailą-Dieduką „B“

rinktinės štabo viršininku. Piliakalnis Ukmergės apskrityje išbuvo iki 1946 m. vasario mėn.

Per tą laiką aplankė daugeli partizanų būrių.

Tuo metu „B“ rinktinėje buvo įsteigti 3 batalionai:

1-asis batalionas veikė daugiausiai Želvos ir Molėtų valsčiuose, jam vadovavo buvęs policijos vachmistras Petronis-Audra, kilęs iš Anykščių miesto. Batalioną sudarė dvi kuopos: 1 kuopai vadovavo Žaltys, o antrai - Švyturys, buvęs Molėtų miestelio policijos vachmistras.

2-asis batalionas veikė daugiausiai Žemaitkiemio, Pabaisko, Šešuolių valsčiuose. Jam vadovavo Lietuvos kariuomenės leitenantas Kazys Ališauskas-Spartakas, kilęs iš Žemaitkiemio valsčiaus Juknionių kaimo. Batalioną sudarė dvi kuopos. 1-jai kuopai vadovavo Viktoras Meilus-Šturmas, 2-jai kuopai - Tigras iš Kavarsko valsčiaus.

3-asis batalionas veikė daugiausiai Balninkų, Kurklių, Želvos valsčiuose. Jam vadovavo Lietuvos kariuomenės puskarininkis Kazimieras Puodžiūnas-Titnagas iš Vederų kaimo. Batalioną sudarė 3 kuopos:

Vilniaus Karaliūno-Viržio iš Balninkų miestelio.

Vytauto Roko-Beržo iš Želvos valsčiaus Paželvės kaimo.

Stasio Narušio-Skiltuvo iš Balninkų valsčiaus.

Vėliau negu pirmieji trys batalionai, buvo sukurti 4-as ir 5-as batalionai.

4-asis batalionas veikė Veprių ir Jonavos rajonuose. Bataliono vadas Stasys Markauskas-Galijotas, kalvis iš Veprių valsčiaus Kazlaučizmos kaimo, 1946 m. pr. bataliono partizanai veikė legaliai ir šis batalionas buvo laikomas rezerviniu. Jį sudarė 3 kuopos. 1-jai kuopai vadovavo Antanas Morkūnas-Šalna, suimtas 1946 m. 2-jai kuopai vadovavo Stasys Venckus-Kardas, jis žuvo 1949 m. 3-jai kuopai vadovavo Galijotas. 1946 m. vasarą Venckaus-Kardo kuopa pradėjo veikti nelegaliai, suėmus 1947 07 Galijotą, Kardas buvo paskirtas bataliono vadu.

1946 vasarą Taujėnų ir Kavarsko valsčiuose susikūrė DKA „B“ rinktinės 5-asis batalionas. Vadas Bronius Jakubonis-Stiklas iš Taujėnų valsčiaus Skabeikių kaimo. Batalioną sudarė dvi kuopos. Vadovavo broliai Tušiai iš Deltuvos valsčiaus, Kadrėnų kaimo. 1-jai kuopai - Kazys Tušys-Nemunas, 2-jai kuopai - Alfonsas Tušys-Papuošalas. Abu broliai žuvo 1948 sausio mėn. Taujėnų valsčiuje, Karveliškų kaime.

DKA „B“ rinktinės štabas

Rinktinės vadu paskirtas Lietuvos kariuomenės puskarininkis Alfonsas Morkūnas-Plienai iš Žemaitkiemio valsčiaus Juodžiūnų kaimo. Rinktinės štabo viršininkas buvęs Balninkų miestelio pradžios mokyklos vedėjas ir šaulių būrio vadas Juozas Šibaika-Diedukas iš Alytaus apskrities Nedzingės valsčiaus (Vadonių kaimo?).

Pirmojo „B“ rinktinės štabo nariais dar buvo broliai Vladas ir Kazimieras Ališauskai (Puškinas ir Spartakas) iš Žemaitkiemio valsčiaus Juknionių kaimo.

Viktoras Meilus-Šturmas iš Žemaitkiemio valsčiaus Valų kaimo.

Valentinas Gleiznys-Šarūnas iš Žemaitkiemio valsčiaus Paškonių kaimo.

Kazimieras Puodžiūnas-Titnagas iš Žemaitkiemio valsčiaus Vederų kaimo.

Jonas Jūras-Žilvinys iš Kurklių valsčiaus Burios kaimo.

Alfonsas Leščius-Šalteksnis iš Skiemonių valsčiaus, mokytojas.

Per 1946-47 m. keitėsi batalionų vadai, jų vadovybė, keitėsi ir rinktinės štabo nariai.

ŽUVE „A“ RINKTINĖS PARTIZANAI, RYŠININKAI IR RĖMĖJAI

Abraitis	Kampiškių bažnyčios klebonas, A.Panemunės valsč.
Agmenskas Albertas, Juliaus-Siaubas	iš Semeliškių valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Aikščiūnas Jonas-Drugelis	iš Prienų raj., ž. 1947 03 03 Ko- vaičių km.
Akunis Vitoldas-Voveris	apygardos apsaugos būrio vadas, suimtas NKVD.
Aleksandravičius Jonas, Miko-Piratas	būrio vadas iš Civiškių, Žas- lių valsč. g. 1917 m. ž. 1944 10 21 Civiškių km.
Aleksiejūnas Fabijonas	iš Beištrakio km., g. 1925 m., ž. 1945 09 lauke prie namų.
Aleksiejūnas Bernasius-Ungurys	iš Vilionių km. Kaišiadorių valsč. ž. 1945 12 13 Skėrių km.
Aliukevičius Antanas, Kazio	iš Darsūniškio km., g. 1924 m., žuvo netoli Darsūniškio.
Aliukevičius Alfonsas, Igno-Saulė	iš Darsūniškio km., g. 1918 m. žuvo 1952 m. Prienų raj., būrio vadas.
Alionis Aleksas, Jono-Šaulys	iš Kardono km. Rumšiškių valsč. g. 1907, ž. 1945 04 12 Guronių km.
Alionis Stasys	iš Pašulių km. Rumšiškių valsč., g. 1916m., suimtas ir 1952m. mirė lageryje.
Ambrazevičius Aleksas, Mykolo	iš Pravieniškių km. Rumšiškių valsč. gimęs 1917 m., žuvęs 1945 04 12 Guronių km.
Ambrižas Vladas, Dionizo	iš Miežonių km. Kaišiadorių valsč., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Andriūnas-Varnėnas	iš Klėriškių km. Žiežmarių valsč. g. 1920 m., 1947 m. areštuotas.
Apelavičius-Barzda	iš Musninkų valsč. ž. 1945 07 10.
Arcikauskas Antanas.s, Motiejaus	iš Darsūniškio km. g. 1910
Arbočius Stasys, Mato-Vėjas	iš Žaslių valsč.
Arbočius Benediktas, Mataušo-Žaibas	Rusių km. Žaslių valsč., g. 1922 m. ž. 1946 03 Rusių km.

Arbočienė Ona ž. 1946m.

Armantauskas Albinas-Automatas ž. 1946m.

Arbočius Aleksas-Liepsna 5-to bataliono vadas iš Skėrių km. Žaslių valsč., ž. 1945m. vasara Vievio valsč.

Astrauskas Aleksas-Meškonišius iš Naujasodžio km. Pažaislio valsč., ž. 1945m.

Ašmena Albinas, Juliaus iš Gilaičių km. Trakų raj., ž. 1947 03 03 Kovaičių km.

Ašmena Bernardas-Lakūnas iš Užuguoščio Prienuj raj. ž. 1948 m.

Augustinavičius Adomas-Kardas, Lazda būrio vadas iš Raukinės km. Žiežmarių valsč., žuvimo vieta nežinoma, ž. 1946 m.

Augustinavičius Stasys-Klevas iš Raukinės, žuvimo vieta ir data nežinoma.

Augustinavičius Feliksas, Adomo-Lordas iš Saukinės km. Žiežmarių valsč., g- 1921 m. Žuvimo vieta ir data nežinoma.

Slp. Akmuo ž. 1945 06 25.

Baginskas Marijonas, Igno iš Pagirių km. Kaišiadorių valsč., žuvo Burbiškiu km. 1946 m. 12.

Bagdonavičius Feliksas-Boreckas iš Musninkų valsč., ž. 1945 07 10

Bagdonavičius Vytautas-Topolis iš Musninkų valsč., kuopos vadas, ž. 1945 07 10

Balčiūnas Zigmas iš Aitekonių km. Kaišiadorių valsč., g. 1927 m., ž. 1952 m. Būdos miško bunkeryje.

Balčiūnas Jonas iš Aitekonių km., g. 1927m., ž. 1952m. Būdos miško bunkeryje.

Balčiūnas Vincas-Jupiteris iš Kazokų km. Kruonio valsč. Būrio, vėliau 3 bat. vadas, ž. 1951 12 16 Livintų km.

Balčiūnas Bolius iš Mikalaučiškių km., nušautas Kapciškių miške.

Balčiūnas Pranas Jupiterio brolis, žuvo kartu 1951 12 16 Livintų km.

Banevičius Algis-Barzda iš Pagirių km. Kaišiadorių valsč., ž. 1946 12 31 d. Burbiškiu km.

Beganskas Balius, Vlado iš Vindziulių km. Kietaviškio apyl., g. 1926 m., ž. 1944 m. Vindziulių miške.

Baranauskas Stasys-Vanagas, Ažuolas būrio vadas

Bertašius Juozas-Medziotojas iš Skarulių km. Jonavos valsč. Suimtas ir 1951 01 16 nuteistas mirties bausme.

Bekeris Henrikas-Kepalas iš Kauno, g. 1926m. 1945 08 suimtas, žuvo lageryje 1950m.

Bliujus Albinas, Tomo-Don Kichotas iš Peliūnų km. Trakų raj. Kuopos vadas., g. 1918m., gydėsi ligoninėje po sužeidimo, tačiau buvo suimtas, 1945 09 nuteistas mirties bausme.

Bliujus Pranas, Tomo iš Peliūnų km., g. 1921, ž. 1945m. savo kaime per gaudynes.

Bliujus Daminas, Prano iš Peliūnų km., g. 1926 m., ž. 1945m. Pagrandos kaime.

Bliujus Jonas, Motiejaus iš Peliūnų km., g. 1913m.,ž. 1945m. per gaudynes.

Bliujus Vytautas iš Senujų Kietaviškių, žuvo nežinomomis aplinkybėmis.

Blaževičius Jonas-Štrilinkas ž. 1945 09 19 Beištrakio miške.

Buckus - Narsutis iš Kalniškių km., žuvimo vieta ir data nežinoma.

Budrikas Feliksas-Garšonas iš Aukštadvario valsč., būrio vadas, ž. 1945 07

Buklys Jonas-Bevardis ž. 1948m.

Butkevičius Motiejus-Narsutis iš Kalniškių km. Kaišiadorių valsč., ž. 1947 m. Rečionių km.

Bumbuliai Kazimieras ir Antanas broliai iš Kazokų km. Kruonio valsč., žuvimo vieta ir data nežinoma.

Bulauka Pranas, Jono-Kumštis iš Rusių km. Žaslių valsč., g. 1924 m., ž. 1947 12 22 Širvintų raj. Skruzdėlių km.

Slp. Barsukas ž. 1945 07 12

Slp. Barzda iš Aukštadvario, kuopos vadas, ž. 1947m. pradžioje.

Slp. Balsena iš Aukštadvario, kuopos vadas, ž. 1947m. gruodžio mėn.

Slp. Beržas ž. 1945 07 01

Slp. Beržinis iš Klajūno būrio, Žaslių valsč., Rečionių km. 1945 12 13

Čepulionis Petras, Jono-Sakalas	iš Kairiškių km. Žiežmariu valsč., ž. 1947 02 04 Pavuolių km.
Čepulionis Alfonsas, Jono	Sakalo brolis, žuvimo vieta ir data nežinoma.
Ceslevičius Motiejus-Erelis	iš Vilkiškių km. Kaišiadorių valsč. Kuopos vadas. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Čėsna Bronius, Kazio-Žaibas	būrio vadas iš Stabintiškių km. Žaslių valsč., g. 1921m., ž. 1946 12 31 prie Kaugonių,
Česonis Pranas, Motiejaus	iš Peliūnų km. Trakų raj., g. 1908 m., ž. 1945m.
Česonis Motiejus, Motiejaus	g. 1919m., ž. 1945m.
Česonis Juozas, Motiejaus	g. 1910m., 1947m. rastas pakartas,
Česonis Zigmas, Motiejaus	g. 1916m., dingęs be žinios,
Česonis Kajetonas	iš Peliūnų km. Trakų raj. 1945 03 žuvo bunkeryje Pagrandos miške,
Česonis Vladas	žuvo kartu su K. Česoniu.
Černiauskas Jonas-Vaidotas	iš Užtakų km. Rumšiškių valsč., būrio vadas, g. 192m., ž. 1948 09 16 Pažaislio valsč. Naujasodžio km.
Černiauskas Antanas-Pušinis	iš Amalių km. Pažaislio valsč. g. 1916m., 1946m. suimtas,
Cikanavičius Stasys, Motiejaus	iš Šilonių km. Žaslių valsč., g. 1926 m., ž. 1944m. Šilonių miške,
Čiurinskas Jonas-Pelėnas	iš Livintų km. Kaišiadorių valsč., g. 1910m., ž. 1946 11 19 Livintų km.
Čiurinskas Bernardas, Jurgio	iš Livintų km., g. 1918m., ž. 1946m. Pašulių km.
Čiurinskas Aleksas, Bernardo	iš Livintų km., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Čiurinskas Kazys-Meška	iš Mediniu km. Kaišiadorių valsč., Žuvimo vieta ir data nežinoma,
Čiurinskas Vincas-Šermukšnis	iš Pašulių km. Kaišiadorių valsč., 1953m. dingo be žinios,
Slp. Čulbutis	iš Kietaviškių, ž. 1947 02 04 Kle- naukos km. prie Žiežmarių,
Dainys Pranas, Jokūbo	iš Darsūniškio km., g. 1919m., ž. 1946m.
Daugsevičius Kazimieras	iš Vindziulių km. Kruonio valsč. 1946m. sudegintas savo sodyboje.

Daugsevičius Vytautas	žuvo kartu su tėvu.
Daugsevičius Alfonsas	žuvo kartu su tėvu.
Daugsevičius Bronius, Jono iš Vindziulių km. Kruonio valsč.,	g. 1925m., žuvo Jagelonių apyl.
Davalga Bronius-Alksnis	iš Martinavos km. g. 1927m., 1945 12 suimtas, mirė lageryje.
Daškevičius Jonas-Papūga	iš Musninkų valsč., g. 1927m. 5-to bataliono vadas, suimtas 1945 07 10, nuteistas sušaudyti.
Degutis Antanas-Ažuolas	iš Graužų km. Žiežmarių valsč. ž. 1944m.
Dzimidavičius Antanas-Riteris iš Klusų km. Žaslių valsč., g. 1922	m., ž. 1946m. prie Neprėkštos.
Dzimidavičius Pranas-Punktukas iš Klusų km., g. 1923m., ž. 1946m.	Gaidelių km.
Dzeventlauskas Pranas, Jono Liepa, Putinas; iš Šilonių km. Žaslių	valsč., bataliono vadas, g. 1917m., ž. 1947m. Šilonių miške.
Dzeventlauskas Zigmas-Liepsna iš Lėlių km. Žaslių valsč., 4-to bata-	liono vadas. Mirė tremtyje.
Dzimidavičius-Senis	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Drumstas Vaclovas-Karabinas Musninkų valsč., būrio vadas ž.	1947m.
Drumstas Kazys-Spurga	iš Leliušių km. Rumšiškių valsč., ž. 1946 08 30 d.
Drulia Stasys	iš Beištrakio km. Kaišiadorių valsč., g. 1914m., ž. 1946m. Būdos miške
Slp. Dagilis	ž. 1945 06 29 Budelių km.
Galinis Kazys, Domazo	iš Miežonių km., g. 192m., ž. 1945 04 12 Kardone (Guronių km.).
Galinis Antanas, Andriaus-Juodoji Kaukė 4-to bataliono vadas iš	Miežonių km. Kaišiadorių valsč., g. 1910m., ž. 1945 07 01 Jagelonių miške.
Gataveckas Antanas, Petro-Svajūnas iš Kalvių apyl., ž. 1947 02 04	Krasnasėlio km. būrio vadas.
Gerunaitis Andrius	iš Beištrakio km. Kaišiadorių valsč., g. 1920m., ž. 1945 04 12 Guronių km.
Gervickas Pranas-Papartis	iš Saulučių km. Kruonio valsč., g. 1924m., ž. 1948m.

- Ginkus Juozas, Juozo iš Darsūniškio km., žuvo prie Jiezno.
- Ginkus Algirdas, Juozo žuvo kartu su broliu.
- Giliauskas Petras, Juozo iš Vindziulių km. Kruonio valsč., g. 1910 06, žuvimo vieta ir data nežinoma.
- Grigaravičius Vytautas—Ėglis iš Kaukinės km. Žiežmarių, valsč., ž. 1945m. Kaukinės laukuose.
- Griesius Bernardas iš Kaišiadorių valsč., areštuotas 1944 09 30.
- Grigaliūnas Jurgis, Mykolo-Naras iš Kiemelių km. Kaišiadorių valsč. Kuopos vadas, g. 1922m., ž. 1946 08 09 Pajautiškių miške.
- Grigaliūnas Kazimieras, Mykolo iš Kiemelių km., g. 1924m., ž. 1944 06 26 Kiemeliuose (sušaudė vokiečiai)
- Grigonis Antanas iš Kazokų km. Kruonio valsč., žuvimo vieta ir data nežinoma.
- Grenda Stasys-Smarkuolis ž. 1948m.
- Grikšelis Juozas-Žvirblis iš Naujasodžio km. Pažaislio valsč. 1948 09 16 nužudytas smogikų savo sodyboje.
- Grikšelytė Skirmantė iš Naujasodžio km. Pažaislio valsč. 1948 09 16 nužudytos smogikų savo sodyboje.
- Grikšelienė Agota
- Grabnickas A. iš Pievelių km. Rumšiškių valsč., ž. 1946m. Žaslių apyl. Kovojo Meškos būryje.
- Garlečionka Vladas iš Mankaviškių km. Kruonio valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
- Grėbliuskas Razys-Vaidevutis iš Amalių km. Pažaislio valsč., g. 1927m., ž. 1947 12 24 prie Samylių km. Kovojo Žvirblio būryje.
- Gurskas Klemensas-Riešutas iš Neveronių km. Pažaislio valsč. būrio, vėliau 6-to bataliono vadas. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
- Gudzinskas Pranas-Vanagas iš Pakertų km. Žiežmarių valsč., g. 1920m., ž. 1947 03 03 Kovaičių km.
- Gurskas Klemensas-Riešutas iš Neveronių km. Pažaislio valsč., g. 1917m. ž. 1947 10 21 Jonavos valsč., būrio vadas.

Jurevičius Stasys	iš Panorų k. Žaslių valsč..
Ilnickas Povilas	iš Kėdainių, g. 1914m., 1946m. suimtas ir nuteistas mirties bausme.
Ivoška Bernardas	iš Smilgių km. Palomenės apyl., ž. 1945m.
Janavičius Algis	iš Kudonių km., g. 1927m. Žaslių valsč. ž 1944m. Burbiškių km.
Janavičius Vytautas-Varpas	iš Kauno, g. 1926m., ž. 1948 09 16 Griškelių sodyboje Naujasodžio km.
Jankauskas Vytautas-Nemunas	ž. 1945m.
Jankauskas Jonas-Kopūstas	iš Strėvininkų km. Žiežmarių valsč., g. 1903m. ž. 1952 m. Degutiškių km.
Jankauskas Jonas	iš Peliūnų km. Trakų raj., g. 1927m. Žuvo nežinomomis aplinkybėmis.
Janonis Adomas-Saulius	iš Kaspariškių km. Žiežmarių valsč. ž 1947 m. Kruonio apyl.
Janonis Justinas-Dagilis	iš Kaspariškių km. Žiežmarių valsč., ž. 1945 04 12 Guronų km.
Janulis Aleksandras, Benedikto	iš Krivonių km. Žaslių valsč., g. 1924 m., ž. 1945 03 17 Krivonyse.
Jakubauskas Adomas-Vėjelis	iš Šnipelių km. Kalvių apyl., ž. 1947 02 04 Pavuolių km.
Jakubauskas Jonas-Kirvis	iš Aleksandravkos km. Rumšiškių valsč., g. 1916m., 1949m. suimtas, mirė lageryje.
Jakubauskas Romas	iš Gajaučiznos km. Žiežmarių valsč., g. 1916m., ž. 1945m. Kaukinės miške.
Jakubauskas	iš Milžinų km. Rumšiškių valsč. Kovojo Meškos būryje, ž. 1947m.
Jakšta Vaclovas	iš Vilkiškių km. Kaišiadorių valsč., g. 1920m. ž. 1945m. Živintos km.
Jasinauskas Stasys-Narsutis	iš Mozūrų km. Panemunės valsč., g. 1925m. 1947m. suimtas, 1976m. nužudytas.
Jasionis Jurgis, Jokūbo	iš Grabučiškių km. Rumšiškių valsč., g. 1881 m. Žuvo 1949 m. vežant i Sibira.
Jaskutis Kazys	iš Bučionių km. Žaslių valsč., mirė tremtyje.
Jatkevičius-Morka	žuvo 1945m.

Jarmokas Pranas, Vaclovo	iš Dubelių km. Žaslių valsč., g. 1923m., ž. 1948m.
Jonas	ryšininkas, zakristijonas, žuvo Kri- vonių miške.
Jurkevičius Jonas	iš Arlaviškių km. Kauno raj., žuvi- mo vieta ir data nežinoma.
Judonis Jonas-Beražas	iš Varkalių km., dirbo Kaukinės / Žiežmarių valsč./ girininkijoje. G. 1922m., ž. 1948m. Nemaitonių km.
Junaitis Julius-Vanagas	ž. 1945 03 24 prie Dubių vnk. buvo sužeistas ir pateko į nelaisvę, bet greit nuo žaizdų mirė.
Juočys Stasys, Razio-Rlevas g.	1927 12, žuvimo vieta ir data nežinoma.
Jurevičius Juozas	iš Palemono, g. 1920m., ž. 1945 09 08 Pravieniškių miške.
Slp. Jovaras	ž. 1945 06 29 Budelių km.
Slp. Juodžbalis	iš Vilkiškių km., ž. 1946m.
Kaboras Petras-Rotas	iš Aukštadvario, būrio vadas
Kareckas Mykolas-Serbentas LLA	5-tos apyg. vadas, ž. 1945 04 13 Kaugonių miške.
Kareckas Vaclovas	iš Žaslių valsč., apygardos štabo narys, ž. 1945 06 27 Budelių km.
Kareckas Jonas-Žebenkštis iš Skėrių km.	Žaslių valsč., ž. 1945 12 13
Kareckas Vaclovas-Jovaras	iš Budelių km., būrio vadas, g. 1918 m., ž. 1945 06 27 prie bunkerio.
Karanda Razimieras, Andriaus iš Vindziulių km., g.	1926m., ž. 1944m. Vindziulių km.
Kasperavičius Jeronimas-Pavasaris iš Kalniškių km	Kaišiadorių valsč. Būrio vadas, areštuotas, mirė lageryje.
Kavaliauskas Edvardas-klounas, Klajūnas iš Skėrių km.	Apy- gardos žvalgybos ir kontržvalgybos sk. viršininkas, 1-mo bataliono va- das, ž. 1945 12 22 Budelių km. Žaslių apyl.
Kavaliauskas Stasys-Dobilas iš Skėrių km., ž.	1945 12 22 Budelių km., būrio, kuopos vadas.
Kavaliauskas Vaclovas-Juodvarnis iš Pakertų km.	Žiežmarių valsč., ž. 1947m.

Kavaliauskas	ž. 1945 03 24 prie Dubių vnk. Žaslių valsč.
Kačiuška Algis	ž. 1944m.
Kaduševičius Benediktas	iš Krivonių km., g. 1924., ž. 1945 03 17 Jočiūnų miške.
Kazakevičius Ignas	iš Kaugonių. Žuvo Kaugonių miške.
Kazakevičius Kazys-Agurkas	iš Kaugonių, žuvo tėviškėje 1945 11 17
Kacevičius Zigmąs-Genys	iš Gilučių km. Žaslių valsč. 3-io bataliono vadas, ž. 1945 03 27 Čiobiškėje.
Kanevičius Bronius-Kriaušė	iš Budelių km. Žaslių valsč., g. 1920 m., ž. 1945 04 Dainavos miške.
Kazakevičius Kazimieras-Agurkas	iš Kaugonių km., ž. 1945 11 17.
Kazlauskas Pranas, Vinco	iš Peliūnų km. Trakų raj., g. 1910m., ž. 1945 m. Strėvos up. prie Peliūnų.
Kinderevičius Pranas, Prano	. g. 1917 m., ž. 1945 07 Budelių km.
Kinderevičius Antanas	iš Šilonių km., g. 1917 m., ž. 1945m. Šilonyse.
Kinderevičius Adolfas, Prano-Jurginas	iš Šilonių, būrio, vėliau 1-mo bataliono vadas. G. 1921 m., ž. 1948 m. Gelvonuose.
Klimaika Olesis-Sakalas	iš Rudžių km., g. 1924m., ž. 1945 05
Klimavičius Petras-Uosis	iš Baroniškių km. Kaišiadorių valsč. „A“ rinktinės vadas, g. 1912m. 1948 suimtas, nuteistas 25 metus kalėti. Mirė Irkucko lageriuose 1965m.
Krilavičius-Audra	iš Vaidžionių km., ž. 1946 07 30 Pajautiškių miške.
Krilavičius Bronius, Jono-Obuolys	iš Vaidžionių km., g. 1925 m., ž. 1946 07 30 Pajautiškėse.
Krasauskas Leonas-Žalgiris	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Krasauskas Juozas	iš Naujasodžio km. Pažaislio valsč., g. 1924m., ž. 1045 05.
Krasauskas	iš Kertupio km. Rumšiškių valsč., ž. 1946 m.
Kreivėnas Alfonsas	iš Naujasodžio km. Pažaislio valsč., g. 1919m. Dingęs be žinios.
Kerševičius Vytautas	Iš Dijokiškių km. Kruonio valsč.
Krušinskas Jurgis-Žiedelis	iš Prienų raj., ž. 1946 02 16 g. apie 1926 m.

Kuckaitytė Danutė	1947 m. nukankinta Vilniaus kalėjime.
Kudelis Juozas-Dobilas	iš Rusių km. Žaslių valsč., būrio vadas, g. 1922 m., paimtas i nelaisvę Čiobiškio apyl. Sušaudytas.
Kuliešius Martynas-Ažuolas	iš Žikaronių km. ž. 1949m. Mijaugoniu km.
Kuprienė Rožė	sušaudyta 1948 09 16 Grikšelių sodyboje, A.Grikšelių motina.
Kurmilavičius Juozas, Vinco-Voverė	iš Slabados km. Žiežmarių valsč. g. 1912 m., ž. 1946 m. vasarą Kaukinės miške. Būrio vadas.
Kuzinevičius Ignas	iš Burbiškių km. Žiežmarių valsč. 1944 nuteistas ir žuvo Sibiro lageriuose.
Kuzinevičius Jonas, Igno-Kazimieraitis	g. 1913 m., ž. 1945 pabaigoje Kankinės miške, būrio vadas.
Kuzinevičius Ignas, Igno-Drėgnis	g. 1914 m., suimtas. Mirė Sibiro lageriuose.
Kuzinevičius Mykolas, Igno-Serbentas	kuopos vadas, g. 1917 m., ž. 1946 09 25 Slabados km.
Kuzinevičius Stasys, Igno-Kukalis	g. 1926m., Ž.1956m. Kaukinės km.
Kuzinevičius Antanas, Igno sūnus-Narsutis	g. 1911 m., 1945 m. dingęs be žinios Dainavos miške.
Kupčiūnas Leonas-Tigras	apygardos štabo ginkluotės skyriaus viršininkas. Suimtas NRVD ir nužudytas.
Slp. Karosas	ž. 1945 07 13
Slp. Klajoklis	ž. 1946 08 30 Kaspariškių miške, Žiežmarių valsč.
Slp. Klevas	iš Serbento būrio, ž. 1946m. rudeni.
Lapinskas Algimantas	iš Punsko, g. 1925m., ž 1946m. pavasarį prie Kruonio.
Lapinskas Vladas, Jono	iš Miežonių km. Ž. 1946 m. prie Kaugonių
Lapinskas Pranas, Jokūbo	būrio vadas iš Darsūniškio km., g. 1917m.,ž. 1945 06 24 Vievėje.
Lapinskas Juozas, Prano	iš Kruonio mst., g. 1930 m., sudegintas kluone 1947 m.
Lapinskas Jonas, Prano	iš Kruonio valsč. gimimo vieta nežinoma, sudegintas kluone 1947m.

Lapinskas Jeronimas, Jurgio iš Darsūniškio km., g. 1927m. Žuvimo vieta ir data nežinoma.

Lapinskas Antanas-Uosis žuvimo vieta ir data nežinoma.

Laurušonis Alfonsas, Damino iš Miežonių km., žuvo Kalniškėse.

Laurušonis Algirdas, Petro-Miežis iš Miežonių km. Kaišiadorių valsč., g. 1928 m., ž. 1945 04 12 Guronų km.

Lekavičius Juozas iš Saulučių km. Žuvimo vieta ir data nežinoma.

Lekavičius Albinas iš Saulučių km. žuvimo vieta ir data nežinoma.

Lekavičiūtė Genė iš Saulučių km. Žuvimo vieta ir data nežinoma.

Lekavičius Stasys-Gulbinas iš Ručkakiemio km. Kruonio valsč., g. 1926 m. žuvimo vieta nežinoma, ž. 1946 02 16

Lekavičius Aleksas, Jono-Siaubas iš Jonyliškių km. G. 1922 m., ž. 1948 m. prie Darsūniškio.

Lekavičius Zigmas iš Saulučių km. Kruonio valsč., žuvimo vieta ir data nežinoma.

Lekavičius Juozas-Liepa iš Kaugonių km., ž. 1946 12 31 Kaugonių miške.

Levickas Pranas iš Civiškių km. Žaslių valsč., nušautas namuose.

Leikauskas Bronius-Lokys iš Penciškių km. Rumšiškių valsč., Uosio apsaugos kovotojas, 1946m. sužeistas ir suimtas.

Leonavičius Bernardas, Motiejus iš Peliūnų km., g. 1908m., žuvo 1945m. susisprogdinęs bunkeryje Strėvelės raiste (Trakų raj.)

Lišauskas Pranas iš Bajorų km., slapstėsi ir žuvo Bajorų miške.

Liauš-Gansas vokietis, būrio vadas ž. 1945 07 18 Žaslių valsč.

Lietuvninkas Jonas iš Rumšiškių mst., g. 1924m., ž. 1945m. žiemą. Kovojo Saulės būryje.

Lukša Aleksas iš Gelvonų valsč. Šiliankos km. Ž. 1945m. Veprių valsč. Gudelių km., būrio vadas.

Slp. Liepa ž. 1945 06 25

Slp. Lašas	iš Palomenės ap. Perkūno būrio, ž. 1947m.
Slp. Lydys	ž. 1945 06 25
Macijauskas Pranas-Aitvaras	sušaudytas 1951m.
Macijauskas P.-Žirgelis	apygardos štabo narys.
Maciulevičius Pranas	iš Darsūniškio km, Saulės būrio vadas, g. 1921m., 1944m. dingo be žinios.
Maciulevičius Stepas, Kazio	iš Balcřiškių km., g. 1919m., ž. 1945m. pradžioje, bunkeryje dar-žinėje.
Mačulskas Kazys, Prano-Garbūzas	iš Klenaukos km., g. 1914m., ž. 1948m. Kaukinės miške.
Mačulskas Jokūbas, Prano-Jurginas	iš Klenaukos km., g. 1919m., ž. 1947m. Kaukinės miške.
Makarevičius Jonas, Jono	iš Vindziulių km. Žuvo Vorkutos lageryje.
Maleckas Bolius	iš Senujų Kietaviškių, ž. 1945m. sudeginus sodybą.
Maleckas Antanas	iš Trakų valsč. ž. 1945m. Peliūnų km.
Malūnavičius Motiejus	iš Paparčių km., g. 1925m., ž. 1946 m. Bekštonių miške.
Marcinkevičius Bronius-Uosis	iš Paukščių km. Žaslių valsč., ž. 1946 m. Būrio vadas.
Marcinauskas Vytautas-Pluta	iš Čiobiškio, apygardos štabo skyriaus viršininko pavaduotojas, ž. 1945 03 27 Čiobiškyje.
Marcinauskas Juozas	ž. 1945m.
Marcinauskas Stasys	1945m. dingo be žinios.
Marcinauskas Vladas-Tauras	1947m. sušaudytas lageryje.
Marcinauskas-Dobilas	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Markulis Jonas-Vaiduoklis	iš Deltuvos valsč., apygardos štabo viršininkas, ž. 1945 03 27 Čiobiškio km.
Mastauskas, Martynas, Kazio-Gandras	iš Civiškių km. Žaslių valsč., būrio vadas, žuvo Civiškių miške.
Mastauskas Zigmas-Aras	iš Civiškių km., g. 1920m., ž. 1946m. Pagirių miške.
Matačiūnas Vytautas	iš Mazaliauciškių km. Žaslių valsč. Nušautas Kapciškių miške.

Matačiūnas Dominykas-Jazminas iš Paukščių km. Žaslių valsč.
Matačiūnas Adomas, Domino-Diemedys iš Paukščių km. Žaslių
valsč., g. 1923m., ž. 1953 09 30
Matačiūnas Vaclovas, Kazio iš Bučionių km. Žaslių valsč., ž.
1946 03 prie Dubių vnk.
Matačiūnas - Bijūnas iš Paukščių km. Žaslių valsč. Apy-
gardos štabo apsaugos kovotojas, ž.
1945 11 06
Martynas-Papartis iš Diržonių km. Gelvonų valsč.,
ž. 1946 03 24 prie Dubių vienk.
Žaslių valsč.
Markevičius-Putinas iš Slabados km., ž. 1945 04 13 Kau-
gonių g.st.
Matikas Jonas, Mykolo iš Sundakų km. Jiezno valsč., g.
1918m.,ž. 1945 04 12 Guronų km.
Matikas Antanas, Mykolo-Skroblas iš Sundakų km. Jiezno valsč.,
g. 1919 05, ž 1953 m. Migonių km.
Kruonio valsč.
Matikas Stasys iš Gastilonių km. Rumšiškių valsč.
g. 1921m., ž. 1952m. Grabuciškėse.
Mičiulis Algirdas, Mykolo iš Darsūniškio km., g. 1919m., ž.
1946m.
Mitkus Pranas Andriaus-Riešutas iš Kairiškių km. Kruonio valsč.,
g. 1926m.,ž. 1947m. Pavuolių km.
Mitkus Pranas, Jono iš Ažuolynės km., g. 1924m., ž.
1948m.
Mikulis Kazys iš Prazariškių km. Žaslių valsč.,
g. 1923m., žuvo Livintuose.
Mikulis Bronius, Martyno iš Prazariškių km. ž. 1946m. Dai-
navos miške.
Mikulis Jonas, Benado-Balandis iš Prazariškių km. ž. 1946m. Dai-
navos miške.
Mikutis Bronius-Ramunė ž. 1944m.
Mickevičius Jonas-Žvirblis iš Neveronių km. Pažaislio valsč.,
būrio vadas, g. 1916m.,ž. 1046 10.
Mikalauskas iš Dijokiškių km. Kruonio valsč.
Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Mikalauskas Antanas, Bernardo iš Darsūniškio km., g. 1926m. 1945
m. dingio be žinios.
Mikalauskas Kazys-Vėjas iš Martinavos km. Pažaislio valsč.
g. 1913m., ž. 1947m. Rumšiškėse.

	Mikalauskas Juozas-Žaibas iš Neveronių km., g. 1920m. ž. 1946 m. Pravieniškėse.
	Misiūnas Jonas-Žalias Velnias Didžiosios Kovos apygardos vadas iš Panevėžio apsk. Valmonių km., g. 1911m., ž. 1947 03 11 Maskvos kalėjime.
Misiūnas Stasys-Senis	iš Žaslių valsč. Slabados km. Apygardos skyriaus viršininkas, laikr. „Laisvės keliu“ redaktorius. 1945 03 27 Čiobiškyje suimtas.
Morkūnas Stasys, Vlado	iš Kruonio vnk. Sudegintas savo sodyboje.
Morkūnas Pranas	iš Ginteikiškių km. Kruonio valsč., ž. 1948 m. Ginteikiškėse, sudeginus Žukauskų sodybą.
Slp. Mindaugas	iš Mijaugonių km., apygardos ūkio viršininkas, ž. 1946 01 01 Burbiškių km.
Nartautas Bronius	iš Krivonių km., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Nastauskas-Lapė	iš Kalnėnų km. Karmėlavos ap., g. 1921m., ž 1945 09 08 Aleksandruvkos miške.
Naudžiūnas Juozas, Adomo	iš Kaukinės km. Žiežmarių valsč., g. 1919m., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Naudžiūnas Romasius, Motiejaus-Papartis	iš Slabados km. Žiežmarių valsč., g. 1910m., žuvimo vieta nežinoma, ž. 1946 08
Naudžiūnas Kazys, Zigmo-Kęstutis	iš Strėvininkų km., g. 1925m., ž. 1947 02 04 prie Krasnasėlio km.
Naudžiūnas Zigmas, Boliaus-Jovaras	iš Strėvininkų km., ž. 1946m. Būdoso miške.
Naudžiūnas Pranas	iš Balceriškių km. žuvo Sibiro lageriuose.
Naudžiūnas Vytautas-Skroblas	iš Slabados km. g. 1927m., žuvimo vieta ir data nežinoma.
Neicelis Jonas, Jono-Šarūnas 3-čio bataliono vadas,	g. 1912m., 1945m. 12 30 suimtas ir sušaudytas.
Slp. Neris	ž. 1945 06 25

Noreika Juozas, Prano	iš Laukakiemio km. Žaslių valsč. 1949 04 24 žuvo vežant į Sibirą.
Norkus Juozas-Kerštas	iš Pigonų km. Musninkų valsč., apygardos vado pavaduotojas, ž. 1945 03 11 Kaimynėlių km.
Slp. Narsutis	g. 1922m. Mijaugonių km. Žaslių valsč. 1946m. buvo suimtas ir žuvo.
Okrelaila Bronius-Rytas	iš Karčiupio km. Rumšiškių valsč. g. 1921 m. Dingęs be žinios.
Pabiržis Pranas, Andriaus	iš Burbiškiu km. Žiežmarių valsč. 1950m. sudegintas savo sodyboje.
Paškauskas Vincas, Jono-Liepinis	iš Paliepių km. Kaišiadorių valsč., g. 1926m., ž. 1945 04 12 Guronų km.
Paškevičius Kazimieras-Don Žuanas	iš Krasnasėlio km. Žiežmarių valsč., g. 1921m., ž. 1947 02 04 Krasnasėlio km., būrio vadas.
Paškevičius Viktoras-Samana	iš Levuliškių km. Širvintų raj. ž. 1944 m. Naravų km. Paparčių apyl.
Patinskas Antanas-Žaibas	iš Martyniškių km. Žiežmarių valsč. ž. 1945m. rudeni Krasnasėlio km.
Povilavičiūtė Aldona-Indyra, Laukinuke	iš Kaimynėlių km. Musnin- kų valsč. g. 1916m. ž. 1946 03 27 Dubių vnk. Žaslių valsč.
Paulauskas Antanas, Vinco	iš Gegužinės km., g. 1929m. žuvo Sibiro lageriuose.
Piliponis Antanas-Pilėnas	laikraščio „Partizanas“ leidėjas.
Pekarskas Henrikas	iš Naujasodžio km., būrio vadas, ž. 1945 07 23
Petkevičius Andrius, Jono-Aguona	iš Kaugonių km. 4-tos kuopos vadas, g. 1916 09., ž. 1945 11 17 prie Kaugonių.
Petkevičius Antanas	iš Kaugonių, ž. 1945 02
Petkevičius Petras-Dramblys	iš Eiriogalos, Žaslių valsč., apygar- dos apsaugos būrio, vėliau 1-mo bataliono vadas. Suimtas 1947m.
Petkevičius-Morka	iš Kaugonių km. ž. 1944m. Kaugo- nių km.
Petkevičius Pranas-Kariūnas	iš Būdos km. Kaišiadorių valsč. 2-ro bataliono vadas, g. 1919m., ž. 1945 11 19 Livintuose.

Petkevičius Ramasius-Varnėnas	iš Kaugonių, žuvimo vieta ir data nežinoma.
Petkevičius Juozas	ž. 1945m.
Petkevičius Bernardas	iš Miežonių km. Kaišiadorių valsč. ž. 1945m. prie Šukiškių.
Praškevičius Bernardas	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Praškevičius Antanas-Narsuolis	iš Kazokų km. Kruonio valsč., 3-čio bataliono vadas, ž. 1948 08 12 Pavuolių km.
Praškevičius Pranas-Lokys	g. 1912m., ž. 1948 08 12 Pavuolių km.
Pūras Simonas	iš Anglininkų, Kruonio valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Pūras Bernardas-Žilvytis	iš Vilonių km. Kaišiadorių valsč., g. 1916 08 15. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Pūras Vladas-Erelis	iš Kapciškių km. Žaslių valsč., ž. 1945m.
Radzevičius	ž. 1945m. žuvimo vieta ir data nežinoma.
Radzevičius Juozas	iš Darsūniškio km., g. 1926 m. Žuvo Kruonio apylinkėje.
Rakauskas Česlovas	iš Vievio valsč. Perkunkiemo km., g. 1923m. Žuvo prie Žiežmarių, žuvimo data nežinoma.
Rakauskas Marijonas	iš Vievio valsč. Perkunkiemo km. 1944m. nužudė sovietiniai partizanai.
Randis Romualdas-Meška	būrio, kuopos vadas iš Milžinų km. Rumšiškių valsč., g. 1925m. 1948m. suimtas, žuvo kalėjime apie 1957m.
Ramantauskas Pranas	iš Klenaukos km. Žiežmarių valsč., g. 1884m., ž. 1945m. Kolukiškių miške.
Ramantauskas Pranas, Prano-Šnektis	iš Klenaukos km., g. 1920m., ž. 1945 08 31 Krasnasėlio km., būrio vadas.
Ramantauskas Albinas, Prano-Automatas	iš Klenaukos km., g. 1922 m., ž. 1947 02 04 Krasnasėlio km.
Ramanauskas Adomas-Obuolys	iš Kietaviškių, ž. 1946 07 30 Pajautiškių miške.

Ramanauskas Matas-Vėtra	iš Kietaviškių km., ž. 1946m. Pajautiškių km.
Ramaneckas Pranas, Miko	iš Peliūnų km. Traku raj., g. 1920m., ž. 1945m. per gaudynes.
Ramunis Bronius, Kosto	iš Kiemelių km. Kaišiadorių valsč., g. 1920m., suimtas 1947m. Bačkonių miške. Žuvo lageryje.
Ramunis Vytautas	iš Stabintiškių km. Žaslių valsč. ž. 1946 12 31 prie Kaugonių.
Raudeliūnas-Putinas	iš Budelių km. Žaslių valsč. Jovaro būrio partizanas, ž. 1945m. Valkakiemio km.
Rikteris Jonas	iš Jočiūnu km. Žaslių valsč., ž. 1948m.
kun. Rudžionis	iš Bagaslaviškio km. Širvintų raj. Mirė tremtyje Kazachstane.
Rudis Jonas	Žilvytis iš Skėriu km. Žaslių valsč., g. 1925m., ž. 1945 11 Budeliu km.
Rudis Zigmas, Justino	iš Skėriu km. Žaslių valsč., g. 1918m., ž. 1945 06 mėn. Budelių km. bunkeryje.
Rumševičiūtė Anastazija-Nastutė	štabo ryšininkė iš Kaugonių km., ž. 1948m. Pažaislio valsč. Naujasodžio km.
Slp. Raistas	iš Pazaliesių km. Kaišiadorių valsč. ž. 1945m. rudeni Juodišių km.
Sadaitis Vytautas	iš Mankaviškių km. Kruonio valsč.
Sadonis Stasys	iš Kairiškių km. Žiežmarių valsč., ž. 1947 02 04 Krasnasėlio km.
Sakalauskas Jurgis, Jurgio	iš Darsūniškio km., g. 1920m., 1945 m. dingo be žinios.
Sakavičius Adomas	iš Jonyliškių km., ž. 1947m.
Sasnauskas Vladas	iš Žaslių valsč., dingęs be žinios.
Sasnauskas Edvardas	iš Prazariškių km. Žaslių valsč., ž. 1946m. Dainavos miške.
Sasnauskas Bronius	iš Stabintiškių km. Žaslių valsč. g. 1924m. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Seliuta Albertas	iš Pagrandos km. Trakų raj., g. 1919m., ž. 1945m. pavasari Pagrandos km.

Seliuta Jeronimas	g. 1912m., ž. 1945m. Pagrandos km.
Seliuta Simonas	g. 1917m., Ž.1945m. Pagrandos km.
Sinkevičius Juozas-Liepa	iš Kaugonių, ž. 1945m.
Sinkevičius Jonas-Vyšnia	ž. 1945m.
Sinkevičius Kazys-Vėtra	iš Aleksandravkos km. Rumšiškių valsč., g. 1916m. 1946m. suimtas, mirė lageryje.
Simanavičius Jonas-Mažylius	iš Pravieniškių, g- 1921m. ž. 1947 10 21 Vilionių km.
Sidasas Alfonsas	iš Pagirių km. Kaišiadorių valsč., g- 1919m. ž. 1945 06 11 Pagirių miške.
Sidasas Juozas-Klajoklis	iš Leliušių km. Rumšiškių valsč., ž. 1946 07 30 Kaspariškių miške.
Slanina Jonas-Berželis	iš Kariškių km. Žiežmarių valsč., ž. 1947 02 19 Avinėlių km.
Slanina Antanas-Erelis, Kuruzas	g. 1916m. ž. 1947 04 11 prie Kalvių.
Slanina Pranas-Jokeris, Varna	g. 1924m., ž. 1948 01 17 Eiginiškių km.
Slanina Aloyzas	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Survilavičius Kazys-Klevelis	iš Laukagalio km. Žaslių valsč. 1-mo bataliono vadas, 1945 10 mėn. dingo be žinios.
Stačiauskas Klemensas	iš Pagirių km. Kaišiadorių valsč., g. 1912m., ž. 1945 06 11
Staginskas Romualdas, Motiejaus-Beržas	iš Slabados km. Žiežmarių valsč., g. 1918 04 Žuvimo vieta ir data nežinoma
Stankevičius Stasys, Domo-Balandis	iš Klenaukos km. Žiežmarių valsč., būrio vadas, g. 1918m., ž. 1945m. Kolukiškių miške.
Stankevičius Vytautas, Domo-Krumenas	g. 1921m.,ž. 1946m. Kaukinės miške.
Stankevičius Albinas, Domo-Gaidys	g. 1922m.,ž. 1947m. Kaugonyse.
Stankevičius Jonas	iš Kaugonių km. Žaslių valsč. 1945 02 mėn. nusinuodijo bunkeryje.
Stasiūnas Aleksas	iš Ringailių km. Žaslių valsč., ž. 1948 05 28 vežantį Sibirą.
Stelmokas Balys	iš Žiežmarių, g. 1922m., ž. 1946 03 Vorkutos lageryje, LLA Žiežmarių kuopelės vadas.

Steponavičius Vincas, Alekso-Vebras iš Rečionių km. g. 1922m., ž.
 1945 07 11 Pagiriu miške.
 Strašunskas Romas iš Slabados km. žuvimo vieta ir data
 nežinoma
 Strašunskas Romualdas, Motiejaus-Berželis iš Slabados km., g. 1919
 m., ž. 1947m. Karveliškų miške.
 Suslavičius Vaclovas, Andriaus-Klevas iš Rusiu km., ž. 1945 07 Buc-
 kūnų km.
 Suslavičius Pranas, Prano iš Rusių km. Žaslių valsč., g. 1922m.,
 ž. 1945 02 10 Žvagakalnio km. Šir-
 vintų raj.
 Svilas Eugenijus-Slyva iš Viršuliškų km. Musninkų valsč.,
 majoras, „A“ rinktinės vadas., ž.
 1949 01.
 Svilikas Mykolas-Genys iš Kertupio km. Rumšiškų valsč.,
 būrio vadas, g. 1921m. ž. 1948 03.
 Slp. Siaubas iš Semeliškų valsč. ž. 1946 12.
 Slp. Smarkuolis iš Palomenės ap. Perkūno būrio, ž.
 1949m. Užusalio km.
 Slp. Skroblas ž. 1945 07 31 žvalgyboje.
 Slp. Smilga ž. 1945 06 29 Budelių km.
 Šabūnas-Tarzanas iš Kaišiadorių m.rinktinės štabo
 komendantas, 1946m. areštuotas.
 Šaka Motiejus iš Paparčių km., g. 1923m. Žuvimo
 vieta ir data nežinoma.
 Šavareika iš Vievio valsč., būrio vadas, ž. 1950
 m. prie Vievio.
 Šeškas Boleslovas, Juozo iš Darsūniškio km. Kruonio valsč.,
 g. 1922m., žuvo Kruonio apyl.
 Šimonis Marijonas iš Daukliūnų km. Karmėlavos ap.,
 g. 1922m. ž. 1946m.
 Šimanskas Jonas, Kazio iš Jočiūnų km. Žaslių valsč., g.
 1923m., ž. 1945m.
 Šiškevičius Motiejus iš Vindziulių km., žuvo Jagelonių
 miške.
 Šiška Antanas iš Musninkų valsč., 1945 07 nuteis-
 tas sušaudyti.
 Šiškelis Zigmantas-Erelis iš Vilkiškų km. Kaišiadorių valsč.
 Žuvimo vieta ir data nežinoma.
 Šliužas Kazys, Jono-Vaikutis iš Raukinės km. Žiez marių valsč.,
 g. 1915 08, mirė būryje.

Šidlauskas Jonas	žuvimo vieta ir data nežinoma.
Šmigelskas-Erelis	būrio vadas, ž. 1945 11 Musninkų valsč.
Šmigelskas-Ažuolas	ž. 1945m.
Švenčionis Stasys-Graužinis	iš Abromiškių km. Vievio valsč., bat. vadas, ž. 1946 12 prie Žiežmarių.
Švenčionis Bernardas, Augusto-Beržas	iš Ilgakiemio km. Žaslių valsč., g. 1921 02 12, ž. 1946 03 12 Piplių km.
Švedas Kazys-Šermukšnis	iš Šiaulių, g- 1918m., žuvo 1945 04 12 Guronyse.
Švarca Jonas	iš Darsūniškio km., g. 1918m., 1945 m. dingo be žinios.
Švenčionis Mikas, Miko	iš Kruonio, g. 1920m., ž. 1949m. Anglininkuose.
Slp. Švidrys	iš Kaišiadorių valsč. 1945m. dingo be žinios.
Taletavičius Pranas, Mykolo-Klajūnas	iš Balceriškių km. Žiežmarių valsč., g. 1920m., ž. 1947m. Slabados kaime.
Taparuskas Vladas-Žaibas	iš Smilgių km. Kaišiadorių valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Taparuskas Vladas, Mykolo	iš Rečionių km., g. 1913m., ž. 1945 m. Stabintiškėse.
Taparuskas Albinas-Špokas	g. 1927m., ž. 1945m. Slabados km.
Taparuskas Antanas-Kirvis	iš Livintų km. 2-os kuopos vadas, g. 1903m., ž. 1946 11 19 Livintų km.
Taparuskas Adomas-Varnas	iš Krivonių km. Žaslių valsč., g. 1926m., ž. 1945m.
Taparuskas Stasys-Karžygis	iš Paberžės km., būrio vadas, g. 1917m., ž. 1947m. pavasari Paberžės miške.
Taparuskas-Varpelis	iš Krivonių km. Žaslių valsč., nužudytas 1946m.
Tatarūnas Petras, Juozo	iš Rusių km. Žaslių valsč., g. 1902 m., žuvo Rusių km. per gaudynes 1945 02 10.
Tirva Petras	iš Kazokų km. Kruonio valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.

Tveraga Vytautas	iš Užtakų km. Rumšiškių valsč., ž. 1946m. Žaslių apyl. Kovojo Meškos būryje.
Tveraga Česlovas-Vilkas	būrio vadas, ž. 1945m.
Trakimas Kazimieras	iš Žaslių valsč. ž. 1945 04 13 Kaugonių g.st.
Trakimas Pranas-Arnoldas	iš Ilgakiemio km. ž. 1946m. Kazimieravos miške.
Slp. Topolis	ž. 1945 07 12
Urbonavičius Andrius	iš Vindziulių km. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Urbonavičius Adomas, Andriaus-Siaubas	iš Vindziulių km., būrio vadas, g. 1925m., ž. Šolių km. 1945 07.
Urbonavičius Bolius, Andriaus	iš Vindziulių km., g. 1930m. žuvo Jagelonių miške.
Urbonavičius Juozas-Aidas	iš Neveronių km. g. 1925m. ž. 1952 m. lageryje.
Urbonavičius Jonas-Svajūnas	iš Širvintų. Apygardos štabo skyriaus viršininkas.
Urbonaitis Vytautas, Martyno-Statkus	iš Kamajų valsč., g. 1922 12, ž. 1947 02 04 Krasnasėlio km.
Ulozas Kazys	iš Baniškių km. Rumšiškių valsč. 1941 06 27 sušaudytas rusų kareivių.
Ulozas Antanas	iš Ginteikiškių km. Kruonio valsč. Žuvimo vieta ir data nežinoma.
Ulozas Pranas-Bevardis	iš Rumšiškių valsč. , Kapitoniškių km. g. 1924m. ž. 1948 09 16 Grikšelių sodyboje.
Ulozaitė Stasė, Jurgio	iš Milžinų km. Rumšiškių valsč., ryšininkė, g. 1928m., ž. 1947 12 31 savo namuose.
Ūselis Juozas-Pakalnis	laikr. „Žalioji giria“ leidėjas, sušaudytas 1962 10 16
Vaicekauskas Bronius	iš Kalniškių km. Žaslių valsč., būrio vadas, 1944 09 30 suimtas.
Vaina Alfonsas, Jono-Kaštonas	iš Vilkiškių km. Kaišiadorių valsč. g. 1922 01 01. Suimtas 1945m. rudenį.
Vainilavičius Petras-Aušra	ž. 1945 12 13 Skėrių km.

Valnilavičius Vincas, Martyno-Aušra	iš Vilionių km. Kaišiadorių valsč., 2-ro bat. vadas, ž. 1945 11 17 Skė- rių km.
Vaitkevičius Aleksas-Vėtra	iš Kruonio valsč., g. 1927m. ž. 1947 07 Neveronių km.
Vainius Petras-Sakalas	iš Kauno, g. 1926m., ž. 1948 09 16 Grikšelių sodyboje.
Vaškevičius	Vaškevičius Antanas-Svyruonėlis žuvimo vieta ir data nežinoma. iš Pievelių km. Rumšiškių valsč., ž. 1948m. Pažaislio valsč. Nauja- sodžio km. Kovojo Vaidoto būryje.
Vaina-Liepa	iš Vilkiškių km. Kaišiadorių valsč. Žuvo Miežonių km.
Venskus J.	iš Pavuolių km. Žiežmarių valsč., ž. 1948 08 12 nuo smogikų savo sodyboje.
Venskus A.	iš Pavuolių km. Žiežmarių valsč., g. 1931m., ž. 1948 08 12 tėvų sody- boje.
Verbickas Aleksas, Prano-Berželis	iš Miežonių km. Kaišiadorių valsč. g. 1920m., ž. 1945 04 12 Guronų km.
Vinickas Stasys-Raistas	Meškos būrio kovotojas, vado pa- vaduotojas, ž. 1945 09 19 Beištra- kio miške.
Vičkačka Martynas-Vasara	iš Onuškių valsč. Būrio vadas, 1945 07 nuteistas mirties bausme.
Visockas Albinas, Igno-Jovaras	iš Kairiškių km. Žiežmarių valsč., g. 1927m., ž. 1948m. prie Darsū- niškio.
Visockas Stasys	iš Gudenos, Kaišiadorių valsč., g. 1917m. ž. 1945 10 prie Juodiškių km.
Slp. Vanagas	iš Merkinės, ž. 1946 03 27 prie Dubių vnk.
Slp. Varguolis	iš Palomenės apyl. Perkūno būrio, ž. 1946m.
Slp. Vilkas	iš Astraukos km. Širvintų raj., žuvo Savarinės km. Žaslių valsč.
Slp. Voverė	iš Žemaitijos, ayg. 1 sk. viršininkas, ž. 1945m. Kaugonyse.

Vitas Izidorius-Sakalas iš Žydiškių km. Aukštadvario valsč. Rinktinės štabo raštininkas, g. 1916m., 1946m. areštuotas.

Žandauskas-Švedas iš Žiežmariu valsč., 1945m. legalizavosi, tačiau greitai žuvo.

Zavistinavičius Albinas, Jono Pikuolis; iš Darsūniškio, g. 1928 10 15, ž. 1947 02 03 Kovaičių apyl.

Zavistinavičius Alfonsas, Jono iš Darsūniškio km., g. 1927m., ž. 1946 Užgirėlyje.

Zavistinavičius Jonas, Jono iš Darsūniškio km., g. 1916m., ž. 1944 07 10 Darsūniškyje.

Zdanavičius Jonas iš Paparčių km., ž. 1946m.

Zdanevičius Pranas, Adomo-Burokas iš Guronų km. Kaišiadorių valsč., g. 1921m., ž. 1945 04 12 Guronų km.

Zdankevičius Ignas, Adomo-Serbentas iš Guronų, 1925 12, ž. 1945 04 12 Guronų km.

Zdanevičius Andrius, Adomo-Morka iš Guronų km., g. 1919m., ž. 1945 04 12 Guronų km., būrio vadas.

Žičius Antanas, Jurgio-Beržas iš Kalniškių km. Kaišiadorių valsč. g. 1924m., ž. 1945m. Kalniškių miške.

Žičius Zigmas, Igno-Galiūnas iš Kalniškių km. Kaišiadorių valsč., žuvo Sibiro lageryje.

Žičius Jonas-Pabaisa iš Aitekonių km. Mirė tremtyje.

Žitkus Juozas-Žvaigždutė; Žalgiris iš Prienų raj., ž. 1947 03 03 Kovaičių apyl.

Židanavičius Antanas-Skrajūnas iš Prienų raj., ž. 1947m. vasarą Gojaus miške, Kruonio apyl.

Zuzevičius Algis, Juozo iš Darsūniškio km., g. 1924m., ž. 1946m. Sekionių apyl.

Zuzevičius Pranas, Juozo iš Darsūniškio km., g. 1929m., ž. 1946m.

Žukauskas Pranas, Adomo-Šalmas iš Darsūniškio km., g. 1927m., žuvo Kruonio apyl. 1946 02 16

Žukauskas Antanas, Jono iš Darsūniškio km., g. 1925m., žuvimo vieta ir data nežinoma.

Žukauskas Antanas iš Ginteikiškių km. Kruonio valsč. 1947 sudegintas savo sodyboje.

Žukauskienė Marytė iš Ginteikiškių km. 1947m. sudeginta savo sodyboje.

Žukauskaitė Ona	iš Ginteikiškių km. 1947m. sudeginta tėvų sodyboje.
Žukauskas Pranas	iš Ginteikiškių km., žuvo Kruonio miške.
Žukauskas Vincas-Putinas	iš Lomenių km. 5-to bataliono vadas.
Zepkus Aleksas-Piliakalnis	kilęs iš Žemaitijos, 1945m. pabėgo iš karinio ešalono, apygardos vado pavaduotojas, štabo viršininkas, g. 1915m., ž. 1946 03 24 prie Dubių vnk.
Zujus Bernardas, Jono	iš Smilgių km. Kaišiadorių valsč. g. 1905m.,ž. 1945 06 01 lageryje Gorkio srityje.
Žvirblis Jonas, Felikso-Dagilis	apyg. štabo narys, iš Šilonių km., g. 1914m., ž. 1945m. Pajautiškių km. Žaslių valsč.
Žvirblis Bernardas	iš Šilonių km., g. 1917m.,ž. 1945m. Šilonių km.
Žvirblis Bernardas, Motiejaus	iš Šilonių km., g. 1916m., ž. 1947m. Šilonių miške.
Slp. Žaibas	iš Aukštadvario, kuopos vadas, ž. 1947m. pradžioje.
Slp. Žaibas	ž. 1945 07 14
Slp. Žaibas	ž. 1945 07 27 valydamas šautuvą.

Sudarė Stanislovas Abromavičius

LLA 5-osios, DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDŲ
JUNGINIŲ VADAI

Apygardos vadai Jonas Misiūnas-Žalias Velnias
1944 07- 1945 02
1945 04- 1946 05
Mykolas Kareckas-Serbentas
1945 02 - 1945 04
Juozas Stravinskas-Griežtas (KGB agentas)
1946 05- 1948

Apygardos štabo v-kai Jonas Markulis-Vaiduoklis
1945 01 - 1945 04
Aleksas Zepkus-Piliakalnis
1945 04- 1946 03 24
Benediktas Trakimas-Genelis
1946 04- 1947 04

„A“ rinktinės vadas Petras Klimavičius-Uosis
1946- 1948 02
Henrikas Svilas-Slyva
1948 02- 1949 01

1 -mo bataliono vadai Kazys Survilavičius-Klevelis
Edvardas Kavaliauskas-Klajūnas
Petras Petkevičius-Dramblis
Adolfas Kinderevičius-Jurginas

2-ro bataliono vadai Pranas Petkevičius-Kariūnas
Vincas Vainilavičius-Aušra
Pranas Jaromskas-Perkūnas
Petras Klimavičius-Uosis

3-čio bataliono vadai Zigmas Kacevičius-Genys
Jonas Neicelis-Šarūnas
Vaclovas Krilavičius-Vytenis
Bernardas Steponavičius-Milžinas
Antanas Praškevičius-Narsuollis
Vincas Balčiūnas-Jupiteris

4-to bataliono vadai Antanas Galinis-Juodoji Kaukė
Pranas Dzeventlauskas-Putinas
Zigmas Dzeventlauskas-Liepsna
Andrius Petkevičius-Aguona

5-to bataliono vadai Jonas Markulis-Vaiduoklis
Vincas Žukauskas-Putinas
Aleksas Arbočius-Liepsna
Jonas Daškevičius-Papūga

6-to bataliono vadas Klemensas Gurskas-Riešutas

Būrių vadai

Alfonsas Aliukevičius-Saulė
Jonas Aleksandravičius-Piratas
Benediktas Adamkevičius-Bijūnas
Vitoldas Akunis-Voveris
Adomas Augustinavičius-Kardas
Petras Berūkštis
Albinas Bliujus-Don Kichotas
Vytautas Bagdonavičius-Topolis
Feliksas Budrikas-Garšonas
Feliksas Bagdonavičius-Boreckas
Stasys Baranauskas-Ažuolas
Motiejus Ceslevičius-Erelis
Bronius Čėsna-Žaibas
Jonas Černiauskas-Vaidotas
Vaclovas Drumstas-Karabinas
Antanas Gataveckas-Svajūnas
Jurgis Grigaliūnas-Naras
Pranas Jeromskas-Perkūnas
Jeronimas Kasperavičius-Pavasaris
Mykolas Kuzinevičius-Serbentas
Jonas Kuzinevičius-Kazimieraitis
Stasys Kavaliauskas-Dobilas
Vaclovas Krilavičius-Vytenis
Petras Kaboras-Kotas
Vaclovas Kareckas-Dobilas
Pranas Kacevičius-Dagilis
Juozas Kurmilavičius-Voverė
Kazys Klimas-Klevas
Jonas Klimas-Lazdynas, Ažuolas
Juozas Kudelis-Dobilas
Aleksas Lukša
Bronius Leikauskas-Lokys
Adomas Matačiūnas-Diemedis
Martynas Mastauskas-Gandras
Vytautas Marcinauskas-Pluta
Vladas Marcinauskas-Taurus
Jonas Mickevičius-Žvirblis
Bronius Marcinkevičius-Uosis
Jonas Ožeraitis-Vaidotas
Kazimieras Paškevičius-Don Žuanas
Pranas Ramantauskas-Šnekutis
Antanas Židanavičius-Skrajūnas

Henrikas Pekarskas
Andrius Petkevičius-Aguona
Romualdas Randis-Meška
Stasys Stankevičius-Balandis
Balys Stelmokas
Šmigelskas-Erelis
Šavareika (iš Vievio)
Česlovas Tveraga-Vilkas
Bronius Vaicekauskas-Piratas
Stasys Zablackas-Arklys
Stasys Jurevičius
Putnikas (iš Kiemelių)
Jurgis Kinderevičius
Juozas Kacevičius
Pranas Lapinskas
Liauš - Gansas
Pranas Žičius-Vėjas
Barzda
Bijūnas
Balsena
Genys
Lazdynas
Perlas
Riešutas (nuo Darsūniškio)
Vėjas

JIEZNO GIMNAZISTAI

1952 metų vasara. Partizaninis judėjimas Jiezno apylinkėse jau sunaikintas, o vienas kitas išlikęs gyvas rezistentas slapstosi. Tik žmonėse dar gyvi pasakojimai apie žiaurų pokarį. Apjuodintas pasipriešinimas, apjuodinti kovotojai... Tačiau žmonės turi atmintį.

Jiezno apylinkėse 1952 metų birželio mėnesį į „Jaunųjų Lietuvos partizanų“ būrį susiburia 26 Jiezno, Nemaniūnų, Aukštadvario, Kruonio jaunuoliai. Jiems po 15-17 metų, tačiau „gimnazistai“ sugeba gauti kelis šautuvus, iš Jiezno rajono švietimo skyriaus - rašomąją mašinėlę. Čia pat gimsta istatai, statutas, valdymo struktūra. Deja, apie jaunuosius kovotojus šiandien sužinome tik iš KGB archyvų nuotraukų, saugomų Lietuvos genocido muziejuje.

Būrio vadas Grudzevičius-Erelis gimęs 1935 metais Jiezne. Jo pavaduotojas Sakalas. Minimios dar Valatkos ir Cibulsko pavardės, tačiau sąrašas sudarytas, nurodant tik kovotojų slapyvardžius... Tarzanas, Žaibas, Jovaras...

Gimnazistai pasiryžę įvesti karinę drausmę, pavaldumą pagal užimamas pareigas. Kovotojas, sanitaras, gailestingoji seselė... Visi turėjo savo vietą toje jaunuolių numatytoje kovoje prieš raudonąją galybę.

Deja, okupantai jau užgrobto krašto šeiminkai. Didelio sunkumo išaiškinti būrį nebuvo. Gal devynis mėnesius jaunuoliai kruopščiai mokėsi partizaninio karo gudrybių ir konspiracijos, kuri, deja, buvo nepakankama. Tik nuotraukos, padarytos atminčiai, ir beliko mums iš tų laikų Jiezno krašto „gimnazistų“ pasiryžimo atnaujinti kovą už Lietuvos nepriklausomybę.

Vadinasi, Didžiosios Kovos pamokos iš liko tautos atmintyje.

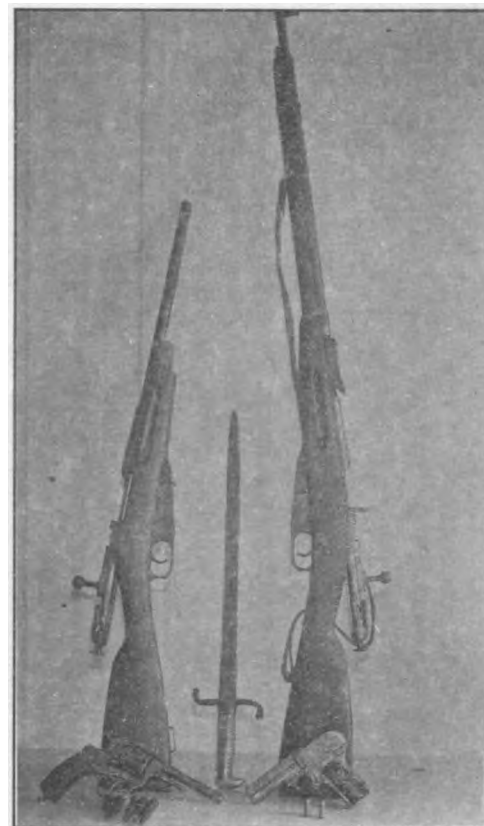
Vaikinai fotografavosi atminčiai, tačiau nuotrauka pateko į KGB bylas.

O mūsų tiek mažai.. Didžiosios Kovos partizanai savo suvažiavime Ukmergėje 1994 metais.

Areštuojant grupę, buvo rasti ginklai ir iš švietimo skyriaus dingusi rašomoji mašinėlė. Ja buvo spausdinami būrio dokumentai ir atsišaukimai į vietos gyventojus.

TURINYS

Kaišiadorių krašto istorija	5
SU GINKLU PRIEŠ PAVERGĖJUS	
Prologas.....	7
Kauno sukilimas	8
Kruvini raudonosios armijos pėdsakai.....	9
Vietinė rinktinė	13
Trečioji okupacija.....	14
Teritorinis pasiskirstymas	14
Apygardos rinktinės, batalionai	16
DKA 1946m. pradžioje (žemėlapis)	17
O, NEVERK, MOTUŠĖLE...	
Nuo Trakų iki Ukmergės	18
Livintų partizanai.....	19
Kaišiadorių partizanai	27
Kruonio partizanai. Prie Nemuno vingio.....	29
Atmintį išsaugokim	31
Tėvynės dukra.....	33
Partizanai mano broliai	34
Rumšiškių-Pravieniškių partizanai	40
Žaslių partizanai	42
Dainavos-Kaugonių partizanai.....	44
Gegužinės - Rusių - Šilonių partizanai	46
Musninkų partizanai	48
Peliūnų kaimo tragedija.....	49
Ignas Kuzinevičius ir šeši jo sūnūs.....	50
Jonas Misiūnas-Žalias Velnias.....	52
Benediktas Trakimas-Genelis	64

Petras Klimavičius-Uosis.....	70
Bernardas Steponavičius-Milžinas.....	73
Pranas Petkevičius-Kariūnas.....	78
Romualdas Randis-Meška.....	80
Kazimieras Paškevičius-Don Žuanas.....	87
Jonas Daškevičius-Papūga	89
Antanas Galinis-Juodoji Kaukė.....	91
Antanas Taparauskas-Kirvis	92
Išsaugotos partizanų nuotraukos.....	94

STRIBAI IR JŲ TALKININKAI

Apie blogus ir gerus stribus	97
Dvikojų žvėrių naguose	99
Aimana iš praeities	105
Svetimi namai	106
Kur tėvelio kapas?	107
Tarp jų - ir mano brolis	108
Specialiosios naikintojų grupės	109
Sekliai ir smogikai	110
Tikrieji amnestijos tikslai.....	115
Pragariška žudymo mašina	116

POKARIO AUKŲ ATMINIMUI

1990 metų spalio 6-oji.....	119
1991 metų rugpjūčio 17-ji	122
Atmintinų vietų įamžinimas.....	123
„A“ RINKTINĖS PARTIZANŲ NUOTRAUKOS.....	125

APYGARDOS PARTIZANŲ DAINOS

Žuvusiems Čiobiškio partizanams	131
Milžino būrio dainos	132
Kaišiadorių krašto dainos	134

Meškos būrio dainos	137
Žaslių krašto dainos	138
Simonas Visockas. Ažuolas	140
Mano jaunystės vasara.....	144
Sūnaus mirtis.....	144
Kazys Petkevičius. Taiga	145
Aldona Armonienė. Gimtinė.....	146
V.Švenčionis. Beržui	147
Antanas Činga. Palikus kaimą.....	148
Partizanui.....	149
Žiema tremtyje	150
N.Rimkienė. TSKP - LKP - LDDP nariams	150
G.Vaičiūnas. KALBA KGB ARCHYVAI	
Apygardos formavimasis 1944 metais	152
Pirmieji Didžiosios Kovos būrio organizatoriai ir vadai	152
5-osios LLA apygardos reorganizavimas 1945m. gruodžio mėnesi. Ryšiai su BDPS komitetu 1946-1947 metais. Didžiosios Kovos apygardos įkūrimas.....	161
Paskutiniai „A“ rinktinės partizanų būriai ir partizanai 1948-1953 metais	163
Didžiosios Kovos apygarda. „B“ rinktinė	
ŽUVE „A“ RINKTINĖS PARTIZANAI, RYŠININKAI IR RĖMĖJAI	177
LLA 5, DIDŽIOSIOS KOVOS APYGARDŲ JUNGINIŲ VADAI	201
JIEZNO GIMNAZISTAI	203